EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Povestirile fantastice ale lui Cortázar, cu zonele lor ultraviolete, cu disjuncţiile lor misterioase au ceva de prevestire. Limbajul aluziv, insinuant, stenografic are o funcţie aproape rituală, cu un ritm de invocaţie care deschide porţile ca o formulă magică, oferindu-i autorului o evadare din sine însuşi.
Fantezia lui Cortázar are un fond terapeutic, e o exorcizare.

LUIS HARSS

Lei 6,50

83

1969

JULIO CORTÁZAR • SFÎRŞITUL JOCULUI

CM

JULIO CORTÁZAR

SFÎRŞITUL JOCULUI

COLECŢIA MERIDIANE

CM

Coperta de
Petre Bedivan

Selecţia s-a făcut în baza volumelor:
Julio Cortázar
LAS ARMAS SECRETAS
© Editorial Sudamericana, Buenos Aires 1963,
CUENTOS
Casa de las Americas, Cuba, 1964,
HISTORIAS DE CRONOPIOS Y DE FAMAS ©
Ediciones Minotauro, Buenos Aires 1964

Julio Cortázar

Sfîrşitul jocului

Traducere de
Irina Ionescu şi Dumitru Ţepeneag

Editura pentru Literatură Universală

Bucureşti — 1969

PREFAȚA

Julio Cortázar e unul din acei scriitori care își găsesc formula literară mai tîrziu, tocmai pentru că se caută pe ei înșiși, nutrind ambiția de a exprima ființa lor lăuntrică, profundă și autentică. Iar în momentul cînd află o asemenea formulă, căpătînd conștiința unei împliniri artistice, o părăsesc fără a sta mult pe gînduri, nemulțumiți de echilibrul sufletesc destul de precar obținut astfel, căutînd altceva sau tot același lucru, același eu labil și evanescent, care se ascunde undeva la un capăt de labirint. Dacă la acest zbucium al unei permanente introspecții se mai adaugă și o chinuitoare exigență estetică și o ascuțită luciditate care refuză să socotească scrisul drept un simplu exorcism, dacă există deci și cealaltă ambiție, stilistică, dorința de contur, de individualizare, atunci e firesc ca o surdă dezamăgire să însoțească fiecare pagină scrisă, fiecare carte publicată, mergînd pînă la autonegație. Un astfel de „drum" scriitoricesc e sinuos, vădind chiar inconsecvențe estetice dar în același timp e ferit de ceea ce se cheamă manieră, adică inerție stilistică, repetare pînă la autopastișă.

Cortázar debutează, sub pseudonim, ca poet de factură mallarmeană, cu un volum de sonete, dense măcar prin intenție dacă nu și prin reușită artistică. Astăzi, autorul lor le dezavuează, lăsînd să se înțeleagă că versul

n-a fost pentru el decît o aventură de tinerețe. Scrie apoi sub influența lui Valéry și poate a lui Saint-John Perse, o serie de dialoguri, mai degrabă poetice decît dramatice, în care modifică, pe o linie interesantă, modernă, datele mitului Labirintului: Ariadna apare îndrăgostită de Minotaur, iar pe Tezeu îl trădează, ducîndu-l la pieire (*Los Reyes, [Regii]*, Buenos Aires, 1949). Cartea suferă de prețiozitate și de intelectualism ostentativ. Pe vremea aceea, deși renunțase la versuri, Cortázar încă mai credea în noblețea chingii formale, în expresia concentrată, estetizantă a domnului Teste. Totuși, chiar și atunci, dincolo de interesul livresc, inerent unei astfel de estetici de tip valéryan[1], pentru arhetipuri, se vădește caracterul obsesiv al acestei imagini simbolice, fapt confirmat și de declarațiile autobiografice ale autorului însuși, după aproape douăzeci de ani, care își amintește că „de cînd eram copil, orice avea vreo legătură cu un labirint mi se părea fascinant, ceea ce cred că se reflectă în multe scrieri de pînă acum; încă de mic îmi construiam labirinte în grădina de lîngă casă." Cînd se ducea la gară „...labirintul meu era un drum pe care mi-l trasasem perfect și care consta în a traversa de pe un trotuar pe altul, de-a lungul străzii. Săream pe anumite pietre care îmi plăceau, în așa fel încît să nimeresc exact pe ele. Dacă

[1] În opera lui Cortázar, livrescul se menține, ca element subteran și în perioada de predominare a prozei fantastice, pentru a ieși la iveală, într-o orchestrație mai subtilă și mai complexă, în perioada recentă a romanului joycean și apoi a romanului-eseu.

Dar am putea spune că aproape orice prozator modern (dovadă de alexandrinism ?) este, mai mult sau puțin livresc.

se întîmpla să nu reușesc, aveam senzația că ceva nu e în regulă, că nu îndeplinisem un ritual. Ani de-a rîndul am trăit obsedat de această ceremonie"[2].

Labirintul are pentru oricine ceva de ceremonial absurd, și se pot stabili ispititoare analogii, riscînd chiar o alegorie, cu poezia modernă, și arta în general, ermetică și solemnă — această „inutilă" căutare a Minotaurului după a cărui îndoielnică ucidere (dar oare există ?) nici măcar nu poți fi sigur că vei găsi drumul înapoi. Și pe deasupra și trădarea Ariadnei!

De remarcat, încă de pe atunci, pasiunea lui Cortázar nu atît pentru simbolurile ca atare, cît pentru răstălmăcirea lor, pentru jocul acesta al inteligenței artistice pure — care e unul din mijloacele de creare a subtextului — și apoi de îmbogățire a lui printr-un sistem de aluzii subtile și ambigue, ceea ce sporește tensiunea estetică.

Greu de precizat momentul cînd îl descoperă pe Borges, sau mai exact cînd își dă seama de importanța și primejdioasa putere de seducție a acestuia. Pînă atunci, se pare, se familiarizase cu fantasticul poesc (desigur, îl atrăsese la Poe și concizia formală, rigoarea pe care singuraticul american o și teoretizase), cunoscuse prozele absurde ale lui Jarry și experimentele suprarealiștilor. Nu trebuie exagerată înrîurirea lui Borges; acesta exercită asupra lui Cortázar o acțiune mai mult catalizatoare; și apoi, în spatele lui Borges se află undeva Kafka, iar și mai în spate, proza fantastică de tip romantic. Cortázar scapă tiraniei acestor modele în

[2] Cf. Luis Hars, *Cortázar o la cachetada metafisica* (Cortázar sau ghiontul metafizic), din volumul *Los nuestros*, Buenos Aires, 1966.

primul rînd structural, ceea ce dă o garanție inițială, și pe urmă prin voință estetică, prin luciditate. El știe că aduce ceva nou: „Știam, spune el, referindu-se la povestirile sale fantastice, că asemenea povestiri nu s-au mai scris în spaniolă, cel puțin în țara mea. Existau desigur minunatele povestiri ale lui Borges, dar eu făceam altceva."

O dată cu volumul *Bestiario*, apărut în 1951, cu cîteva luni înainte de plecarea definitivă în Franța [3], Cortázar intră într-o fază nouă, găsindu-și formula epică potrivită: povestirea fantastică. La prima vedere poate părea o adevărată schimbare la față, aproape o mutație estetică, germenii existau însă din *Los Reyes*. Însăși ideea de a reinterpreta un simbol arhetipic ține de o autentică propensiune către taină, către metafizic, care n-ar putea fi explicată numai prin influența lui Borges.

Deosebirea față de Borges e ușor de pus în evidență. În primul rînd în stil: Borges cultivă de obicei o scriitură strînsă, eliptică, cu paradoxuri sau trimiteri erudite (uneori pur fanteziste); Cortázar e și el destul de concis, mai ales în primele povestiri, preferă însă un

[3] Cîteva date biografice: Julio Cortázar se naște la Bruxelles în 1914; tatăl, argentinian de origine bască, se afla acolo într-o misiune economică oficială, mama era jumătate franțuzoaică, jumătate nemțoaică; vine în Argentina la vîrsta de patru ani, își face studiile la Buenos Aires. Își ia licența în litere și devine profesor: mai întîi de școală primară, apoi de liceu. La venirea la putere a lui Perrón, își părăsește postul preferînd să-și cîștige existența ca traducător. În 1951 obține din partea guvernului francez o bursă și pleacă în Franța. Cînd bursa se termină, el se stabilește la Paris. Se căsătorește și lucrează ca traducător în cadrul U.N.E.S.C.O.

limbaj mai familiar, neocolind vorbirea neaoșă *(el porteno)* sau argoul. Și modalitatea estetică e alta, iar aici, se pare, deosebirea depinde direct de temperamentul artistic, de structură. Borges e mai enunțiativ, imaginația, simțul pentru fantastic, apar concentrate în formulări apodictice, care sînt apoi demonstrate: povestirile sale sînt mai degrabă sugestii pentru niște nuvele fantastice, decît povestiri propriu-zise. Scheletul atît de lucios al ideilor e deseori vizibil, și aici stă în bună parte originalitatea lui Borges, caracterul tezist, chiar didactic al lumii sale imaginare. El se adresează direct cititorilor, ca unui auditoriu într-o sală de conferințe, și nu se teme să fie de multe ori artificial și livresc, tocmai pentru că e un dezabuzat și un pudic care nu poate transmite decît idei, nu și sentimente. Iată cum începe „prologul" la prima ediție din *Istoria infamiei (Historia de la Infamia*, Buenos Aires, 1935): „Exercițiile de proză narativă care alcătuiesc această carte au fost executate din 1933 pînă în 1934. Ele provin, după părerea mea, din recitirea lui Stevenson și a lui Chesterton [4], și chiar din primele filme ale lui Steinberg precum și dintr-o oarecare biografie scrisă de Evaristo Carriega. Anumite procedee sînt aici folosite într-un mod insistent: enumerările eterogene, bruștele soluții de continuitate, reducerea întregii vieți a unui om la două trei scene..." [...] „Aceste exerciții nu sînt și nici nu au pretenția să fie psihologice." De fapt, Borges e un poet didactic și baroc. Temperament de prozator are Cortázar. În primul rînd, mai multă răbdare: el *însceneazā* ideea sau

[4] Între Chesterton și Borges există o certă înrudire, mai ales în răceala voită a stilului.

mai exact imaginea centrală, creează atmosferă, lasă acţiunea să se înfăşoare şi să se desfăşoare. Apoi, Cortázar e mult mai realist (chiar şi în povestirile fantastice) nu atît prin *ce* povesteşte, ci *cum*, adică e mai concret, are voluptatea amănuntului revelator, putinţa de a crea personaje vii, cu o psihologie a lor, cu o apartenenţă socială, aşadar oameni, cum se spune, în carne şi oase. Cortázar participă la evenimentele relatate (de aceea mai toate povestirile sînt scrise la persoana întîi) şi-l atrage astfel, pe nesimţite, şi pe cititor în mijlocul lor. Povestirea fantastică, la el, e mai degrabă de tipul poesc, mai rar kafkian, şi majoritatea lor, mai ales cele din *Bestiario* şi din *Final del juego (Sfîrşitul jocului*, 1956) s-ar putea încadra perfect în definiţia pe care Roger Caillois o dă genului: irumperea miraculosului în plină realitate [5]. Cortázar depune toate diligenţele ca această realitate să fie verosimilă (de aici şi preocuparea pentru psihologia personajelor), tocmai pentru ca faptul care contrazice flagrant legile acestei realităţi să aibă o mai mare putere de şoc; miracolul e pregătit treptat, pe nesimţite uneori. La Borges, miracolul e comunicat, şi apoi descris, la Cortázar, efectul asupra cititorului, care se trezeşte angajat în aventura literară, e mai mare. Un cercetător francez al literaturii fantastice, şi mai ales al fenomenologiei acesteia, Louis Vax, consideră că participarea afectivă a cititorului sau ascultătorului e o condiţie a declanşării sentimentului de straniu, definitoriu pentru o povestire fantastică [6]. Dar cititorul nu participă dacă faptele descrise nu sînt (măcar la început!) verosimile; el nu poate fi captat în interiorul povestirii dacă nu i se dă iluzia că se află în faţa unei realităţi veridice, pe care s-o poată controla prin propria sa experienţă. Cortázar ştie şi ţine seama de asta. Tipică pentru o asemenea structură narativă e povestirea *Uşa condamnată*, una dintre cele mai enigmatice povestiri ale lui Cortázar: nu poţi descifra aici nici un mit inclus, nici un simbol clar. În plin real se petrece un lucru ciudat, toată nuvela e de fapt încercarea de a lămuri acest fapt misterios, dar nu iraţional, inexplicabil; pînă în final, ba chiar pînă la ultimele fraze, povestitorul împreună cu cititorul intrigat, însă nu şi depeizat, speră mereu că vor reuşi. Dar nu, faptul e inexplicabil, taina rămîne o taină şi povestirea sfîrşeşte printr-un „suspense" poetic. E în povestirea aceasta o nelinişte, cîteodată chiar o spaimă înăbuşită, care circulă printre rînduri, ca o reţea de vase capilare. La un anumit nivel de tensiune se produce un fel de osmoză între spaimă şi lirism, ceea ce dă un farmec deosebit. La fel şi în *Scrisorile mamei*, de un fantastic mai mult psihologic, unde amintirea fratelui mort ajunge treptat o prezenţă, iar sfîrşitul nuvelei, prin ambiguitatea sa calculată, deconcertează şi sperie mai mult decît apariţia unui strigoi într-o povestire de groază obişnuită.

Influenţa lui Borges, cîtă este, e de fapt tematică, şi asta i-a indus pe mulţi în eroare. Cortázar foloseşte şi el unele teme preferate de Borges, cum sînt de pildă tema ieşirii din timp ori cea a visului în vis. Dar chiar şi în cazul acesta, nu e vorba neapărat de o influenţă în adevăratul înţeles al cuvîntului. Pentru Cortázar, timpul şi tot ce este legat de această importantă categorie filozofică şi psihologică reprezintă o adevărată obsesie,

[5] Vezi prefaţa lui Roger Caillois la *Anthologie du conte fantastique*, Paris, 1966.

[6] Louix Vax, *La seduction de l'etrange*, P.U.F., Paris, 1965.

după cum se poate vedea din foarte multe povestiri şi apoi din romanele sale. Ca să nu mai spunem că deosebirile de viziune şi de modalitate sînt cele hotărîtoare. Oricum, menţinîndu-ne în acest comparatism literar, să nu uităm că ambele teme pomenite mai sus sînt străvechi şi, în diverse modalităţi, pot fi întîlnite din literatura chineză antică — în poemele în proză ale lui Ciuang-ţî (sec IV î.e.n.), de pildă — şi pînă în literatura romantică modernă sau contemporană. În nuvela *Noaptea, cu faţa spre cer*, amîndouă temele sînt reluate de Cortázar, care reuşeşte să demonstreze o mare virtuozitate, o „perfecţiune primejdioasă"[7], pentru un scriitor înzestrat cu luciditatea sa. Un bărbat (povestitorul) suferă un accident de motocicletă şi e transportat la spital, pentru a fi pus în ghips ; aici, din pricina febrei, cînd adoarme, visează că e indian motec, urmărit de azteci şi apoi prins şi dus spre locul unde avea să fie sacrificat de către preotul tribului. Povestirea e o permanentă alternare între cele două ipostaze şi o totală desfiinţare a timpului fizic, deşi undeva continuă să persiste ideea că totul nu-i decît un coşmar. Abia în final se iveşte întrebarea tulburătoare : nu cumva ceea ce e considerat realitate, oraşul modern, motocicleta, spitalul, totul nu-i decît visul absurd al indianului înainte de moarte ? Povestirea ia sfîrşit într-un moment de maximă ambiguitate. Nu are importanţă că tema a fost exploatată

[7] O spune însuşi Cortázar, mai tîrziu, într-un interviu : „Pe vremea aceea ajunsesem deplin conştient de periculoasa perfecţiune a povestitorului care atingînd un anumit nivel de realizare, continuă tot aşa, invariabil". Iată deci că următorul „salt" estetic e făcut cu premeditare.

(mai îndrăzneţ în concluziile filozofice) de către Borges[8], căci dacă-i aşa, chinezul Ciuang-ţî, care merge şi mai departe, întrebîndu-se, cînd se visează fluture, dacă nu cumva fluturele visează că e Ciuang-ţî, îi anticipează pe amîndoi[9]. Fireşte, totul s-a scris, universul, cum îşi închipuie fostul director al Bibliotecii Naţionale din Buenos-Aires, Luis Borges, e o uriaşă bibliotecă, dar mai contează şi *cum*. Nu tema unei povestiri conferă sau nu originalitate scriitorului, ci modalitatea şi stilul care trebuie şi pot să fie individuale ; iar Julio Cortázar are o modalitate proprie, nefiind cu nimic tributar nimănui.

În *Casa ocupată* e vorba tot despre timp şi despre amintiri ; casa părintească, plină de amintiri, e un spaţiu în care simţi aproape fizic scurgerea timpului. Povestirea debutează anodin, sînt descrise obiceiurile, care tind să devină manii, a două personaje, frate şi soră, atmosfera de lîncezeală, de aşteptare nelămurită. O critică psihanalitică, un Bachelard să zicem, ar avea din belşug material pentru analiză. S-ar putea vorbi despre simbolul casei (al cuibului), despre spaţiul acoperit, îngrădit, care întotdeauna a fost simţit ca ocrotitor[10]. Un duşman nevăzut, nenumit (n-ai curajul să-i spui pe nume) subminează acest spaţiu, care se dovedeşte precar, îi izgoneşte pe cei doi din camerele devenite inaccesibile, îi izolează în bucătărie, ca pînă la urmă să-i arunce în stradă. Timpul, mai precis posibilitatea de a

[8] În povestirea *Ruinele circulare*, apărută în româneşte, în *Secolul XX*, Nr. 9, 1967.

[9] Tema apare şi în *Sărmanul Dionis* şi în foarte multe creaţii romantice.

[10] Vezi G. Bachelard, *La psychanalise de l'espace*, Paris, 1952.

gîndi timpul, scurgerea lui din ce în ce mai grăbită, mai pregnantă, distruge orice securitate a unei forme spațiale, a casei de pildă, care e astfel ocupată, luată cu forța. Timpul e un minotaur agresiv care nu-l mai așteaptă pe Tezeu, acum pasiv și bleg, moleșit de cultură (nemulțumit că nu sosesc mai multe cărți din Franța) ci pleacă el, furios, în urmărirea lui. E caracteristică prezentarea degradată, caricaturală, a miturilor în literatura modernă. Iat-o pe Ariadna îndeletnicindu-se aproape tot timpul cu lucrul de mînă, făcînd și desfăcînd pulovere; iar firul e încrețit, a mai fost o dată folosit!

Mai borgesiană decît celelalte pare *Axolotul*, care amintește vag de *L'enfant de la Haute Mer* a lui Supervielle: puterea gîndului de a creea ființe aievea. Povestirea lui Cortázar însă e mult mai complexă, nu se lasă descifrată la lumina unui singur simbol. Tehnica e din nou desăvîrșită. Unghiul narațiunii se schimbă brusc, se inversează chiar, în decursul unei singure fraze, de la un moment dat nu omul povestește, ci însuși axolotul, pentru că omul s-a prefăcut în axolot, ori l-a creat pe acesta prin forța gîndirii sale. Orice contemplație, vrea să mai spună Cortázar, duce la dedublare, la pierderea conturului individual. În final, omul pleacă, îl părăsește pe axolot; așa cum Creatorul își părăsește opera, creatura. Subtextul e și de astă dată bogat în aluzii subtile care se întrețes incontinuu.

Din frica de a nu se repeta, Cortázar, treptat, renunță la povestirea fantastică și, tentat de diferitele tehnici moderne, care i se păreau incompatibile cu fantasticul, începe să scrie povestiri pur realiste, cum e de pildă *Tăurașul* (aici l-a interesat monologul interior pe care îl va folosi intens în romanul *Rayuela [Șotron]*, *Sfîrșitul jocului* sau *La dispoziția dumneavoastră*. Pentru a nu cădea în manieră, Cortázar fuge spre realitatea pe care o subminează totuși (veche deprindere!) cu ajutorul subtextului simbolic sau mitic. Lunga nuvelă *Obsesia* e un model pentru această ultimă categorie. Aluziile la mitul evanghelic, degradat cu bună știință, parodiat aproape, sînt ușor de reperat. Johnny, negrul cîntăreț de jaz e un Crist despuiat de podoabele morale obișnuite, un caz de sfințenie inconștientă și insolită. „Ce fel de evanghelist mai sînt și eu?“ spune criticul de jaz, prietenul burghez al cîntărețului. „În Johnny nu există nici urmă de măreție, mi-am dat seama de cînd l-am cunoscut, de cînd am început să-l admir. E mult de cînd asta nu mă mai surprinde, deși la început mi s-a părut probabil tulburătoare lipsa asta de măreție, poate tocmai pentru că e o dimensiune pe care nu ești dispus s-o acorzi primului-venit, și mai ales jazmenilor. Nu știu de ce (nu *știu* de ce) am crezut la un moment dat că în Johnny există totuși o măreție pe care el o dezminte pe zi ce trece (sau pe care noi o dezmințim, și de fapt nu e același lucru; deoarece, ca să fim drepți, în Johnny există parcă năluca unui alt Johnny care a existat probabil altădată, și acest alt Johnny e într-adevăr plin de măreție; nu vezi decît lipsa acestei dimensiuni pe care năluca n-o are dar o evocă și o conține)...“ Dar evanghelia e o trădare a lui Cristos, o trădare necesară pentru constituirea unei religii, totuși o trădare pe care Cristos o acceptă cu inima îndurerată. Și Johnny o acceptă după un moment de răzvrătire, și-și poartă mai departe crucea care e însuși trupul său ros de boli și de vicii. Totodată Johnny reprezintă și caricaturizarea ideii romantice de geniu; vicios, eteroman, halucinat, urmărit de obsesia timpului (prin muzică ieși din timp),

el nu e numai urmărit dar şi urmăreşte ceva, o mîntuire individuală, care, în măsura comunicării ei, e şi colectivă. Johnny nu încearcă să trăiască în prezent — ca Doctor Faust, într-un prezent permanent — căci prezentul nu există, ci concomitent în trecut şi viitor, desfiinţînd şi sfidînd astfel scurgerea timpului, care devine imobil, se spaţializează. Ca şi Cristos, el trăieşte în Veşnicie, nu prin opera lăsată posterităţii, el nu e compozitor, e doar un biet interpret, ci chiar prin trăirea zilnică, prin această voinţă de a se sustrage temporalului. El se dăruieşte total, riscînd totul, împins înainte de o putere care îl depăşeşte şi de care e doar pe jumătate conştient.

Trăim o epocă de efervescentă înnoire a mijloacelor artistice. După război, furia inovaţiei a trecut din cîmpul răscolit pînă la epuizare al poeziei, în acela în genere mai conservator al prozei. Formulele tradiţionale sînt aruncate în aer, se caută mereu alte modalităţi, care pun la îndoială însăşi esenţa prozei : epicul. E imposibil de rezistat ispitei, mai ales pentru un scriitor cu atîta disponibilitate stilistică, cu atîta silă pentru gestul repetat, cum e Cortázar. Nuvela *Funigei* anunţă viitoarele experienţe romaneşti. Aici, subiectul e chiar căutarea unui mod de narare, şi e semnificativ cum se ajunge la ireal tocmai din nevoia de a fixa mai bine realul. Fotografia mărită şi privită insistent dezvăluie mereu alte lucruri care contrazic faptele iniţiale sau doar le modifică ; scrutată cu atîta ardoare, imaginea fixată pe peliculă prinde viaţă, ca o halucinaţie. Cortázar vrea să sugereze tocmai această imposibilitate de a fi obiectiv, chiar şi pentru obiectivul unui aparat de fotografiat. Arta nu-i altceva decît jocul, pendularea între aparenţă şi adevărul presupus, deci o altă aparenţă.

De acum încolo Cortázar nu mai poate să nu accepte provocarea artei moderne şi se lansează şi el în această aventură incalculabilă care e a întregului secol. Scrie şi publică un roman, mai mult ca un exerciţiu, redactînd, după propria-i mărturisire, primele capitole fără să ştie ce se va întîmpla în continuare. *Los Premios (Premiile,* 1960) e de fapt romanul relaţiilor dintre autor şi personaje, romanul unui roman, amintind oarecum de *Falsificatorii de bani* al lui Gide, dar avînd şi o ţintă socială, un uşor caracter satiric. În 1961, publică *Historias de cronopios y de famas (Poveşti cu cronopi şi glori)* ; e limpede că nu mai are acum răbdarea înscenării miracolului şi, pentru a nu eşua în alegorie, recurge la umorul absurd. E o carte urmuziană, am spune noi, de fapt se poate recunoaşte influenţa lui Jarry şi a lui Michaux. Glorii, cronopii [11] şi speranţele nu sînt decît nişte balonaşe fonetice care pot fi interpretate în nenumărate feluri. O ambiguitate graţioasă, punctată de umor absurd, învăluie micile povestiri, cîteodată cu aspect de simplă anecdotă. În celelalte cicluri ale volumului, în *Instrucţiuni*, în *Ocupaţii ciudate*, sau în *Material plastic*, pasiunea pentru fantastic reapare totuşi. Aşa cum reapare şi în romanul *Şotron* (1963), o operă ambiţioasă şi îndrăzneaţă, manifest

[11] Gloriu redă cuvîntul *el fama* care e trecerea la masculin a substantivului *la fama* — glorie ; cronopiu e în spaniolă *cronopios*, cuvînt compus probabil din *cronos* şi *pios* care înseamnă pios, evlavios dar şi piuit. Cronopiul e fiinţa cu evlavie pentru timp şi de aceea încearcă să depăşească temporalul. Johnny, de pildă, e un cronopiu, prietenul său, criticul muzical care-i scrie viaţa, se mulţumeşte să fie un gloriu. Dar asta forţînd puţin ; în orice caz, e vădită simpatia autorului pentru cronopi. Dar speranţele ?

filozofic şi totodată revoltă împotriva limbajului literaturizant, cu sugestii metafizice şi tente de umor absurd. Temele favorite sînt păstrate : „Saltul mortal în afara timpului pentru a cădea pe celălalt tărîm, în eternitate" (Cortázar), căutarea visului şi a locului straniu din realitatea cotidiană, grotescul ; romanul e construit pe mitul lui Orfeu şi Euridice, la care se face chiar referiri directe, dar maniera e în general realistă. Sînt folosite toate procedeele prozei moderne, de la monologul interior şi pînă la artificiul tipografic. Universul din povestiri în continuă expansiune ! De altfel, cartea este de două ori mai întinsă decît pare, pentru că trebuie citită, după indicaţiile autorului, de două ori, schimbînd ordinea capitolelor. Întocmai ca la şotron.

În căutarea fiinţei sale obscure, Julio Cortázar îşi neagă de fiecare dată formula la care a ajuns. După *Rayuela*, scrie două romane-eseu [12] care sînt tot atît de departe de povestirile sale fantastice, ca şi acestea de versurile mallarmeene din tinereţe. O trădare sistematică, în etape, adică o evoluţie ; Cortázar trădează, pentru a fugi de tăcere, de moarte, ajungînd aproape fără să vrea o celebritate. Un gloriu ?

Dumitru Ţepeneag

[12] E vorba de *Todos los fuegos el fuego (Toate focurile, focul*, 1966) şi *La Vuelta al día en ochenta mundos (Ocolul unei zile în optzeci de lumi*, Mexic, 1967).

PORŢILE PARADISULUI

La opt sosi José María cu vestea ; îmi spuse fără prea multe ocoluri că Celina îşi dăduse sufletul. Îmi amintesc că am remarcat pe loc fraza, Celina dîndu-şi sufletul, de parcă ea însăşi ar fi hotărît momentul în care totul trebuia să se sfîrşească. Era aproape întuneric şi lui José María îi tremurau buzele cînd vorbea.

— Mauro e într-o stare disperată, l-am lăsat aproape nebun. Hai mai bine să mergem.

Eu trebuia să termin de scris ceva, şi-mi mai şi invitasem o prietenă la masă. Dădui două telefoane şi plecai cu José María să căutăm un taxi. Mauro şi Celina locuiau în cartierul Cánning y Santa Fé, aşa că de acasă făcurăm vreo zece minute. De departe am văzut lume oprită în gang cu un aer vinovat şi posomorît ; pe drum am aflat că Celina începuse să verse sînge pe la şase, că Mauro a adus medicul şi că maică-sa era acolo cu ei. Se pare că medicul tocmai începuse să scrie o lungă reţetă cînd Celina a deschis ochii şi şi-a dat sufletul într-un soi de tuse, mai degrabă un şuierat.

— Eu l-am ţinut pe Mauro, doctorul a trebuit să plece pentru că Mauro voia să sară la el. Ştii şi dumneata cum e el cînd se înfurie.

Eu mă gîndeam la Celina, la figura Celinei cînd ne aştepta la ea acasă. Aproape că n-am auzit ţipetele bătrînelor şi îmbulzeala din curte. În schimb îmi amintesc că taxiul costa doi şaptezeci şi şoferul avea o bască de lustrină. Am văzut vreo doi trei prieteni din gaşca lui Mauro, care citeau *Raţiunea* în poartă ; o fetiţă în rochie albastră ţinea în braţe o pisică tărcată şi-i netezea cu grijă mustăţile. Mai înăuntru începeau tînguirile şi mirosul de aer închis.

— Du-te să-l vezi pe Mauro, i-am spus eu lui José María. Şi să ştii că trebuie să-i dai să bea oricît de mult.

În bucătărie se pregătea de pe acum ceaiul de *mate*. Priveghiul se organiza de la sine : feţele mohorîte, băuturile, căldura. Acum cînd Celina îşi dăduse sufletul, nici nu-ţi vine să crezi cum în cartier se află imediat totul (chiar pînă şi cele mai mici discuţii) şi cît de repede se adună lumea la faţa locului. Cînd trecui pe lîngă bucătărie şi mă oprii în uşa camerei mortuare, auzii un zgomot puternic scos de o ţeavă din aceea de sorbit ceaiul. Coana Martita şi o altă femeie se uitară la mine din fundul camerei întunecate, unde patul părea că pluteşte într-un gem de gutui. După aerul lor superior mi-am dat seama că tocmai o spălaseră şi-o înveliseră în giulgiu pe Celina, chiar mirosea uşor a oţet.

— Sărăcuţa, cum a murit ea, spuse coana Martita. Pofteşte, doctore, intră s-o vezi. Parcă doarme.

Mi-am stăpînit pornirea s-o înjur şi m-am băgat în sosul acela cald al camerei. O priveam de cîtva timp pe Celina fără s-o văd şi acum m-am lăsat dus spre ea, spre părul ei negru şi lins deasupra unei frunţi joase care strălucea ca sideful ghitarei, peste talerul întins şi nespus de alb al feţei sale disperate. Mi-am dat seama că n-aveam ce căuta acolo, că încăperea aceea era acum a femeilor, a bocitoarelor care vin o dată cu noaptea. Nici măcar Mauro n-ar putea să intre liniştit să se aşeze lîngă Celina, nici măcar Celina nu-l aştepta acolo, obiectul acela alb şi negru trecea de partea bocitoarelor, se potrivea cu cîntecul lor monoton repetat la nesfîrşit. Mai bine Mauro, să merg să-l caut pe Mauro care încă mai era de partea noastră.

Din cameră şi pînă în sufragerie era un şir de paznici surzi care fumau în culoarul lipsit de lumină. Peña, nebunul Bazán, cei doi fraţi mai mici ai lui Mauro şi un bătrîn necunoscut mă salutară cu respect.

— Îţi mulţumim că ai venit, doctore, îmi spuse unul din ei. Dumneata ai fost întotdeauna aşa de bun prieten cu sărmanul Mauro.

— Prietenul la nevoie se cunoaşte, spuse bătrînul, întinzîndu-mi o mînă ca o scrumbie vie.

Aşa era în realitate, dar eu mă aflam din nou cu Celina şi Mauro la Luna Park, dansînd la Carnavalul din patruzeci şi doi, Celina într-o rochie albastră care nu se potrivea de loc cu înfăţişarea ei de femeie simplă, Mauro în *palm-beach* şi eu cu şase pahare de whisky în

burtă şi o mutră de tată. Îmi plăcea să ies cu Mauro şi Celina, să privesc de pe margine la fericirea lor aspră şi înfocată. Cu cît mi se reproşa această prietenie, cu atît mă agăţam mai mult de ei (în zilele mele libere, în orele mele libere) ca să asist la existenţa lor despre care ei înşişi nu ştiau nimic.

Am fost smuls de la dans, un geamăt venea din încăpere, sfredelind uşile.

— Asta trebuie să fie maică-sa, spuse nebunul Bazán, aproape cu satisfacţie.

„Silogistica perfectă a omului de rînd", gîndii eu. „Celina moartă, soseşte mama, ţipetele mamei". Mi-era silă să gîndesc astfel, să gîndesc şi acum ceea ce altora le e de ajuns să simtă. Mauro şi Celina nu fuseseră cobaii mei, nu. Îi iubeam, doar şi acum îi mai iubesc. Numai că niciodată n-am putut să pătrund în simplitatea lor, eram silit să mă mulţumesc doar cu reflectarea existenţei lor; eu sînt doctorul Hardoy, un avocat care nu se împacă cu viaţa de barou, şi nici cu cea muzicală sau hipică a Buenos Aires-ului şi încearcă şi el să-şi găsească o satisfacţie prin alte locuri. Ştiu că toate astea ascund de fapt curiozitatea mea, însemnările cu care îmi umplu puţin cîte puţin fişierul. Dar nu Celina şi Mauro, nu Celina şi Mauro.

— Cine ar fi crezut, îl auzii pe Peña. Atît de iute...

— Bine, dar ştii că era foarte bolnavă de plămîni.

— Da, şi totuşi...

Se apărau de pămîntul care se căscase. Foarte bolnavă de plămîni, şi totuşi şi aşa mai departe... Nici Celina nu se aşteptase probabil să moară, pentru ea şi Mauro tuberculoza era o „debilitate". O văzui din nou învîrtindu-se plină de însufleţire în braţele lui Mauro, orchestra lui Canaro acolo sus şi miros de pudră ieftină. Apoi a dansat cu mine o *machicha*, pe pistă erau foarte mulţi oameni şi îngrozitor de cald. „Ce bine dansezi dumneata, Marcelo", spuse parcă uimită că un avocat e în stare să ţină ritmul unei *machicha*. Nici ea, nici Mauro nu m-au tutuit vreodată, eu îi vorbeam lui Mauro cu tu dar Celinei îi răspundeam tot cu dumneata. Celinei i-a venit greu să renunţe la „doctore", poate se simţea mîndră să-mi dea titlul ăsta de faţă cu alţii, prietenul meu doctorul. L-am rugat pe Mauro să-i spună, şi de atunci a început cu „Marcelo". Aşa s-au mai apropiat puţin de mine, dar eu eram tot atît de departe ca şi înainte. Chiar cînd mergeam împreună la balurile populare, la box, sau chiar la fotbal (Mauro a jucat cu ani în urmă la Rácing) sau cînd beam *mate* stînd pînă tîrziu în bucătărie. Cînd s-a sfîrşit procesul şi l-am făcut pe Mauro să cîştige cinci mii de *pesos*, Celina a fost cea dintîi care mi-a cerut să nu mă îndepărtez de ei, să vin să-i mai văd. De pe atunci nu se simţea bine, vocea ei dintotdeauna puţin răguşită era din ce în ce mai slabă. Tuşea noaptea, Mauro îi cumpăra Neurofosfat Escay, ceea ce era o tîmpenie, şi Fier

Quina Bisleri, lucruri care se citesc prin reviste şi sînt luate drept bune.

Mergeam împreună la baluri şi eu îi priveam cum petrec...

— Ar fi bine să vorbeşti cu Mauro, spuse José María ivindu-se brusc lîngă mine. O să-i facă bine.

M-am dus, dar tot timpul m-am gîndit la Celina. Era urît, dar trebuie să recunosc că de fapt nu făceam altceva decît să-mi adun şi să-mi pun în ordine fişele despre Celina, pe care nu le-am scris niciodată dar le aveam în cap totdeauna. Mauro plîngea fără să se sfiască, aşa ca orice animal sănătos de pe lumea asta, fără cea mai mică ruşine. Îmi lua mîinile şi mi la umezea cu transpiraţia lui caldă. Cînd José María îl silea să bea puţin gin, înghiţea, între două suspine, cu un zgomot ciudat. Şi frazele, bîlbîiala aceea prostească despre viaţa lui toată, conştiinţa obscură a faptului ireparabil care i se întîmplase Celinei dar pe care doar îl simţea şi-l adeverea. Marele narcisism în sfîrşit iertat şi liber acum să se manifeste. Mi-a fost scîrbă de Mauro, dar şi mai tare de mine, şi începui să beau coniac ieftin care-mi ardea gura fără nici o plăcere. Priveghiul se desfăşura aşa cum trebuie, în afară de Mauro toţi erau desăvîrşiţi, pînă şi noaptea le era prielnică : frumoasă, caldă şi egală, ca să poţi sta în curte şi să vorbeşti de răposată, să aştepţi să vină zorile şi să i se scoată Celinei rufele la aer.

Asta a fost într-o luni, apoi a trebuit să merg la Rosario pentru un congres al avocaţilor, unde n-au făcut altceva decît să se aplaude unii pe alţii şi să bea ca nişte smintiţi, şi m-am întors la sfîrşitul săptămînii. În acelaşi tren călătoreau şi două dansatoare de la *Moulin Rouge* şi am recunoscut-o pe cea mai tînără care s-a făcut că nu mă vede. Toată dimineaţa mă gîndisem la Celina, nu că mi-ar fi păsat cine ştie ce de moartea Celinei ci mai degrabă de încetarea unor rînduieli, a unor obişnuinţe necesare. Cînd le-am văzut pe fete m-am gîndit la cariera Celinei şi la gestul lui Mauro de a o scoate din cabaretul grecului Kasidis şi de a o duce cu el. Trebuie să ai curaj ca să aştepţi ceva de la o asemenea femeie, şi chiar pe vremea aceea l-am cunoscut, cînd a venit să mă consulte pentru procesul maică-si, în legătură cu nişte terenuri din Sanagasta. Cînd a venit a doua oară era însoţit de Celina, machiată şi acum aproape profesional ; tot îşi mai unduia şoldurile dar se ţinea strîns de braţul lui. Nu mi-a fost greu să-i analizez, să-mi placă simplitatea agresivă a lui Mauro şi strădania lui nemărginită de a şi-o alătura întru totul pe Celina. Cînd am început să mă duc mai des pe la ei mi s-a părut că reuşise, cel puţin în aparenţă şi în purtarea ei de zi cu zi. Apoi am cîntărit mai bine, Celina îi scăpa puţin prin capriciile sale, prin pasiunea ei pentru balurile populare, reveriile îndelungi lîngă radio, cu ceva de cîrpit sau de ţesut în mînă. Cînd am auzit-o cîntînd într-o seară, era patru la unu pentru Nebiolo în meciul cu Rácing, am ştiut că încă mai e la Kasidis, departe de o casă statornică şi de Mauro, negustor în

Obor. Ca s-o cunosc mai bine i-am stimulat dorințele ieftine, ne-am dus toți trei în tot felul de locuri cu megafoane asurzitoare, *pizze* fierbinți și hîrtii unsuroase pe jos. Dar Mauro prefera curtea casei, ceasurile de pălăvrăgeală cu vecinii și ceaiul de *mate*. Accepta imediat, se supunea fără să însemne că cedează. Atunci Celina se prefăcea că e mulțumită, poate chiar era din ce în ce mai mulțumită să nu mai iasă atîta și să stea acasă. Eu eram acela care îl convingeam pe Mauro să meargă la baluri, și știu că mi-a fost recunoscătoare de la bun început. Ei se iubeau, și mulțumirea Celinei era de ajuns pentru amîndoi, uneori pentru toți trei.

Am făcut o baie, i-am telefonat Nildei că am să vin s-o iau duminică în drum spre hipodrom și m-am dus imediat să-l văd pe Mauro. Era în curte, fumînd și bînd ceai de *mate*. M-au înduioșat cele două-trei găurele din cămașă, și salutîndu-l l-am bătut pe umăr. Avea același chip, de ultima dată, atunci lîngă groapă, cînd a aruncat pumnul de țărînă și s-a tras îndărăt parcă orbit. I-am întîlnit însă ochii care aveau o strălucire limpede și mîna era fermă cînd i-am strîns-o.

— Îți mulțumesc că ai venit să mă vezi. Timpul trece greu, Marcelo.

— Trebuie să mergi la Obor sau te înlocuiește cineva ?

— Îl pusei pe frate-meu, ăla mai înaltu'. N-am putere să merg, și d-aia mi se pare că ziua nu se mai termină.

— Sigur, ai nevoie să te distrezi. Îmbracă-te și hai să dăm o raită prin Palermo.

— Hai, totuna mi-e.

Și-a pus o haină albastră și batistă brodată, l-am văzut parfumîndu-se cu un flacon care fusese al Celinei. Îmi plăcea cum își așeza pălăria, cu borul mai ridicat, îmi plăcea pasul lui ușor și liniștit, de om cumsecade. Trebuia să stau și să ascult — „prietenul adevărat la nevoie se cunoaște" — și la a doua sticlă de Quilmes Cristal mi-a spus tot ce avea pe suflet. Eram la o masă așezată în fundul cafenelei, aproape singuri ; eu îl lăsam să vorbească, doar din cînd în cînd îi turnam bere. Nu-mi amintesc prea bine tot ce mi-a spus, cred că de fapt era unul și același lucru. Mi-a rămas o frază : „O am aici", și gestul de a-și înfige arătătorul în mijlocul pieptului ca și cum mi-ar arăta o durere sau o medalie.

— Vreau să uit, mai spunea el. Orice altceva, să mă îmbăt, să merg la bordel, să agăț oricare femeie. Dumneata mă înțelegi, Marcelo, dumneata...

Arătătorul urcă, enigmatic și deodată se îndoi ca un briceag. La ora aceea era dispus să accepte orice, și cînd am pomenit în treacăt de Santa Fe Palace, el a luat-o de bună că mergem la dans și s-a ridicat primul și s-a uitat la ceas. Am mers tăcuți, sfîrșiți de căldură, și tot timpul mă temeam de amintirile lui Mauro, să nu-și dea seama brusc că n-o mai simte la brațul său pe Celina caldă și veselă în drum spre dans.

— N-am dus-o niciodată la acest Palace, îmi spuse el pe neaşteptate. Am fost eu înainte de-a o cunoaşte, era o bombă foarte deocheată. Mergi des acolo?

În fişele mele am o bună descriere a localului Santa Fe Palace care nu se numeşte Santa Fe şi nici nu e pe strada aceea, deşi e pe undeva prin apropiere. Păcat că de fapt nu se poate descrie nimic din toate astea, nici faţada modestă cu afişele ei ademenitoare, nici casa de bilete abia vizibilă, ca să nu mai vorbim de beţivii care-şi fac veacul la intrare şi te studiază de sus şi pînă jos. Pe urmă e şi mai rău, de fapt nu rău, pentru că acolo nimic nu e ceva precis; e un haos, o zăpăceală transformată într-o falsă ordine: infernul şi cercurile sale. Un infern ca un parc japonez cu doi cincizeci intrarea şi dame zero cincizeci. Prost izolate între ele, un fel de curţi interioare acoperite, aşezate în şir, fiecare cu orchestra ei, una tipică, alta caracteristică şi a treia din nord cu cîntăreţi şi *malambo*. Stînd într-un loc de trecere (eu eram Vergiliu) auzeam cele trei orchestre şi vedeam cele trei cercuri dansînd; trebuia atunci să-l alegi pe cel care-ţi plăcea mai mult, sau să mergi de la unul la altul, de la un vacarm la alt vacarm, în căutare de mese şi de femei.

— Nu-i rău, spuse Mauro cu aerul lui plîngăreţ. Păcat că-i cald. Trebuiau puse ventilatoare.

(Pentru o fişă: să studiezi, după Ortega,[1] contactele omului din popor cu tehnica. Acolo unde ai crede că e un şoc, e de fapt o asimilare violentă şi un profit; Mauro vorbea despre frigidere sau superheterodine cu suficienţa argentinianului simplu care crede că totul i se cuvine.) L-am apucat de braţ şi l-am aşezat la o masă, căci el era tot distrat şi privea loja orchestrei şi pe cîntăreţul care ţinea microfonul cu amîndouă mîinile şi se legăna alene. Ne-am aşezat la o masă mulţumiţi, cu două rachiuri seci şi Mauro îl bău pe-al său dintr-o înghiţitură.

— Asta aşază berea. A dracului speluncă, ce multă lume e.

Ceru să i se aducă altul şi mă lăsă în pace să privesc. Masa era lipită de pista de dans, de partea cealaltă erau scaune rezemate de un perete lung şi o grămadă de femei se tot schimbau între ele cu aerul acela absent al cocotelor cînd lucrează sau se distrează. Se vorbea puţin, auzeam foarte bine orchestra, cîntînd cu poftă şi din toate puterile. Cîntăreţul îi dădea înainte cu nostalgia, era uimitor cum dramatiza un ritm mai degrabă iute şi fără pauze. *Cozile iubitei mele le port în geamantan...* Se agăţa de microfon ca de barele unui vomitoriu, cu un fel de destrăbălare obosită, de necesitate organică. Din cînd în cînd îşi lipea buzele de plasa cromată şi din megafoane ieşea o voce lipicioasă — „eu sînt un om de treabă...“ —; m-am gîndit că ar

[1] Ortega y Gasset, cunoscut filozof spaniol (1883—1955).

fi o afacere o păpușă de cauciuc cu microfonul ascuns în ea, cîntărețul s-o poată ține în brațe și, cîntînd, să se încălzească după pofta inimii. Dar n-ar fi bună la tangouri, mai bine bastonul cromat cu micul craniu strălucitor în vîrf, surîsul tetanic al plasei.

Cred că e cazul să spun acum că eu pentru monștri mergeam la bomba aia, și că nu știu alta unde să găsești atît de mulți laolaltă.

Apar pe la unsprezece seara, coboară din cine știe ce colțuri ale orașului, plini de importanță și siguri de ei, cîte unul sau cîte doi, femeile aproape pitice și cu trăsături grosolane, bărbații ca niște iavanezi sau mocoani, strînși în costumele lor negre sau cadrilate, părul aspru pieptănat cu multă osteneală, în care strălucesc picături de briantină cu reflexe albastre și trandafirii, femeile cu niște enorme coafuri înalte care le fac și mai pitice, coafuri grele și migăloase, obositoare dar falnice. Acum e la modă părul vîlvoi și ridicat la mijloc, moțul enorm și femeiesc de loc potrivit cu figura brutală de dedesubt, gesturile de o disponibilitate agresivă așteptînd parcă momentul, busturile puternice deasupra taliilor subțiri. Se recunosc și se admiră în tăcere fără să lase să se vadă, e dansul și întîlnirea lor, noaptea asta colorată. Pentru o fișă : de unde vin, sub ce profesiuni se ascund în timpul zilei, ce sclavie obscură îi izolează și-i deghizează.) Ajunși aici, monștrii se înlănțuie grav și plini de respect, dans după dans, se învîrt alene fără să-și vorbească, mulți din ei țin ochii închiși, bucurîndu-se în sfîrșit de

egalitate și complezență. În pauze revin la normal, se laudă în gura mare la mese, femeile vorbesc tare ca să fie privite, și atunci masculii devin mai brutali și am văzut o palmă prin aer lipindu-se de mutra unei muieri șașii, îmbrăcată în alb și bînd rachiu de anason, de-a întors-o pe dos cu coafură cu tot. Pe urmă mai e și mirosul, nici nu se pot concepe monștrii fără mirosul ăsta de talc umezit pe piele, de fruct stricat, te gîndești la spălatul pe fugă, la cîrpa umedă trecută peste față și pe la subțiori, apoi, ce-i mai important, colonia, rimelul, fețele toate pudrate, o crustă albicioasă și dedesubt plăcile cenușii care transpar. Pe deasupra se mai și oxigenează, negresele își înalță știuleți de porumb țepeni parcă înfipți în pămîntul gros al feței, ba chiar își studiază dinainte gesturi de blondă, rochii verzi, sînt convinse de transformarea lor și au un fel de dispreț îngăduitor pentru cele care-și apără culoarea. Privindu-l cu coada ochiului pe Mauro, studiam deosebirea între chipul său cu trăsături de italian, chipul argentinianului de pe litoral fără amestec cu sînge de negru sau din alte provincii, și-mi amintii deodată de Celina mai legată de monștri, mai aproape de ei decît Mauro și cu mine. Kasidis cred că o alesese pentru gustul celor mai din topor dintre clienții săi, puținii care aveau curaj pe atunci să vină la cabaretul lui. N-am fost niciodată la bomba lui Kasidis pe vremea Celinei, după aceea însă am coborît într-o noapte (ca să cunosc și eu locul unde lucra ea înainte ca Mauro s-o scoată de acolo) și

n-am văzut decît albe, blonde sau oacheşe, dar albe.

— Am chef să dansez un tango, spuse Mauro cu tonul lui văicăreţ.

Eu eram puţin băut căci începusem al patrulea rachiu. Mă gîndeam la Celina, care s-ar simţi aici ca la ea acasă, tocmai aici unde Mauro n-o adusese niciodată. Anita Lozano primea acum aplauzele înteţite ale publicului închinîndu-se pe estradă, eu o auzisem cîntînd la *Novelty*, pe vremea cînd era la mare preţ, acum era bătrînă şi slabă dar vocea îi era încă bună pentru tangouri. Ba chiar mai bună, pentru că stilul ei — stilul canalie — cerea o voce puţin răguşită şi murdară, potrivită cu cuvintele acelea pline de măscări. Celina avea vocea asta după ce băuse, şi îndată mi-am dat seama că Santa Fe era Celina, prezenţa aproape de nesuportat a Celinei.

Făcuse o greşeală cînd se dusese după Mauro. L-a suportat fiindcă îl iubea şi el o scotea din murdăria lui Kasidis, promiscuitatea şi paharele de apă cu zahăr între primele atingeri ale genunchilor, şi gîfîielile clienţilor deasupra ei, dar dacă acolo n-ar fi trebuit să lucreze, Celinei i-ar fi plăcut să rămînă la cabaret. Se vedea după şoldurile şi după gura ei, era înzestrată pentru tango, făcută din cap pînă-n picioare pentru chefuri. De aceea trebuia Mauro s-o ducă la baluri, şi mi-am dat seama cum devenea cu totul alta cînd intra, încă de la primele rafale de aer cald şi de muzică. La ora aceea, băgat pînă-n gît în Santa Fe îmi dădeam seama de măreţia Celinei, de curajul ei de a-l răsplăti pe Mauro cu ani de bucătărie şi ceai de *mate* dulce în curte. Renunţase la raiul din cabaret, la arzătoarea ei vocaţie pentru rachiu şi valsuri creole. Condamnîndu-se parcă de bună voie, pentru Mauro şi viaţa lui, abia tulburîndu-i lumea cînd vroia s-o scoată uneori la o petrecere.

Mauro şi agăţase o negresă mai înaltă decît celelalte, cu talia subţire cum nu au multe, şi de loc urîtă. Mă pufni rîsul de alegerea lui instinctivă dar în acelaşi timp chibzuită, servitoarea era foarte deosebită de ceilalţi monştri ; atunci mi-a venit ideea că Celina fusese oarecum un monstru ca şi ei, numai că afară şi la lumina zilei nu se observa ca aici. M-am întrebat dacă Mauro o fi remarcat şi el, m-am temut un pic de reproşul lui că l-am adus într-un loc unde amintirea creştea din orice ca ciupercile după ploaie.

De data asta lumea n-a mai aplaudat şi el s-a apropiat cu fata care părea dintr-o dată prostită şi sfîrşită dacă nu mai dansa.

— Îţi prezint un prieten.

Ne-am spus „îmi pare bine“ cum se spune la noi şi am invitat-o să bea. Îmi părea bine să-l văd pe Mauro intrînd în atmosfera nopţii aceleia şi am schimbat chiar cîteva cuvinte cu femeia, care se numea Emma, un nume nepotrivit pentru femeile slabe. Mauro părea destul de ambalat şi vorbea despre orchestre cu propoziţiile lui scurte şi aspre care îmi plac atît de mult. Emma se pierdea în nume de cîntăreţi, în

amintiri din Villa Crespo și El Talar. Atunci însă Anita Lozano a anunțat un tango vechi și monștrii au început să strige și să aplaude, mai ales indienii care o admirau cu toții. Mauro nu era chiar atît de vindecat încît să uite totul și cînd orchestra și-a început programul cu o șerpuire a acordeoanelor, m-a privit deodată încordat și țeapăn, parcă aducîndu-și aminte de ceva. Și eu m-am văzut la Rácing, Mauro și Celina strîns îmbrățișați în tangoul acela pe care ea l-a fredonat pe urmă toată noaptea și în taxi la întoarcere.

— Dansăm ? spuse Emma, sorbind zgomotos siropul de rodii.

Mauro nici nu se uita la ea. Cred că în momentul acela ne-am întîlnit undeva în străfundul sufletelor noastre. Acum (acum cînd scriu) nu găsesc altă imagine decît aceea de la douăzeci de ani, la Sportivo Barracas, cînd m-am aruncat în bazin și am dat peste alt înotător acolo, în fundul apei, atingînd fundul amîndoi deodată și întrezărindu-ne în apa verde și înțepătoare. Mauro împinse scaunul mai îndărăt și-și sprijini cotul pe masă. Privea ca și mine pista, și Emma rămase zăpăcită și umilită între noi doi, mîncînd cartofi prăjiți și făcîndu-se că nu-i pasă. Acum Anita începea să cînte spart, perechile dansau aproape fără să se miște din loc și se vedea că ascultă cuvintele ațîțați și nefericiți, chinuindu-se în zadar să se distreze. Fețele căutau estrada și chiar dacă se învîrteau se vedea că o urmăreau pe Anita, aplecată, destăinuindu-se în micro-

fon. Unii își mișcau buzele repetînd cuvintele, alții zîmbeau prostește ca de undeva de dincolo de ei, și cînd ea încheie cu *ai fost al meu, numai al meu și azi te caut și nu te mai găsesc,* se porniră toate instrumentele de suflat și dansul se înviora brusc, pașii lungi laterali și opturile care se împleteau prin mijlocul pistei. Mulți asudaseră, o femeie care abia mi-ar fi ajuns la al doilea nasture de la haină trecu pe lîngă masa noastră și am văzut-o udă leoarcă la rădăcina părului, și apa șiroindu-i pe ceafă unde din cauza grăsimii avea un șănțuleț mai alb. Intra fum din salonul alăturat unde se mînca grătar și se dansa *ranchera,* friptura și țigările iscau un nor jos care deforma fețele și tablourile ieftine de pe peretele din față. Cred că mai contribuiam și eu la asta, cu cele patru rachiuri băute, și Mauro își sprijinea bărbia cu dosul mîinii, privind fix înainte. Nu ne-am dat seama că tangoul mergea mai departe, mai departe, pînă acolo sus, de vreo două ori l-am văzut pe Mauro aruncînd o privire spre estrada unde Anita mînuia parcă o baghetă, apoi a început iar să se uite țintă la perechile care dansau. Nu știu cum să spun, cred că-i urmăream privirea și-n același timp îi arătam drumul ; fără să ne vedem știam (mi se pare că și Mauro știa) că privim același lucru, vedeam aceleași perechi, aceleași pieptănături și aceiași pantaloni. Am auzit-o pe Emma spunînd ceva, scuzîndu-se, și porțiunea de masă dintre Mauro și mine a rămas mai clară, deși nu ne priveam. Pe pistă fusese o clipă de nemărginită fericire,

am respirat adînc alăturîndu-mă parcă şi eu, şi cred că l-am auzit pe Mauro făcînd acelaşi lucru. Fumul era atît de gros încît figurile se estompau dincolo de mijlocul pistei şi scaunele celor de pe margine nu se vedeau din cauza corpurilor interpuse şi a ceţei. *Ai fost al meu, numai al meu,* ciudat cum mai hîrîia vocea Anitei din cauza microfonului, şi din nou dansatorii rămaseră nemişcaţi (mişcîndu-se totuşi) şi Celina, care era la dreapta, ivindu-se din fum şi învîrtindu-se supusă în braţele partenerului, rămase un moment cu obrazul spre mine, apoi cu spatele, cu celălalt obraz, şi apoi înălţă capul ca să audă muzica. Spun : Celina, dar atunci mai degrabă ştiam decît înţelegeam, Celina era acolo fără să fie, sigur, cum să înţelegi aşa dintr-o dată. Masa începu să tremure pe neaşteptate, ştiam că e braţul lui Mauro care tremură, sau al meu, dar nu ne era frică, era mai degrabă spaimă şi bucurie şi un gol în stomac. De fapt nu era decît o prostie, sentimentul că se întîmplă ceva neobişnuit care nu ne lasă să plecăm, să ne venim în fire. Celina era tot acolo, fără să ne vadă, sorbind tangoul cu faţa schimonosită, alterată de lumina galbenă a fumului. Oricare dintre negrese ar fi putut să semene în momentul acela cu Celina mai mult decît ea însăşi, fericirea o schimba îngrozitor, eu n-aş fi putut s-o suport pe Celina aşa cum o vedeam în clipa aceea, în tangoul acela. Mi-a mai rămas destulă minte ca să-mi dau seama cît de mult o pustieşte fericirea, chipul ei încîntat şi stupid în paradisul unde în

sfîrşit a ajuns ; aşa ar fi putut să fie la Kasidis dacă n-ar fi fost munca şi clienţii. Acolo, în paradisul ei, nu era acum legată de nimic decît de ea însăşi, se deda cu tot trupul fericirii şi intra din nou într-o rînduială unde Mauro nu putea s-o urmeze. Era paradisul ei greu cucerit, tangoul din nou cîntat doar pentru ea şi pentru cei ca ea, chiar şi aplauzele de sticlă spartă cînd şi-a încheiat cîntecul Anita erau pentru ea, pentru Celina, pe care o vedeam cînd din spate, cînd din profil, dansînd acolo printre alte perechi, în fumul gros de ţigară.

N-am vrut să mă uit la Mauro, acum îmi refăceam cinismul obişnuit şi cu cea mai mare iuţeală redeveneam colecţionarul de comportări dinainte. Totul depindea de cum va lua el lucrurile, aşa că am rămas nemişcat, privind cu atenţie pista care se golea încetul cu încetul.

— Ai văzut ? spuse Mauro.

— Da.

— Ai văzut cum semăna ?

Nu i-am răspuns, uşurarea era mai mare decît regretul. Era de partea asta, sărmanul de el, era de partea asta şi nu reuşea să creadă ceea ce ştiusem amîndoi mai înainte. L-am văzut cum se scoală şi păşeşte pe pistă ca un om beat, în căutarea femeii care semăna cu Celina. Eu am rămas liniştit, fumîndu-mi ţigara fără nici o grabă, privindu-l cum merge de ici, colo, ştiind că-şi pierde timpul degeaba, că se va întoarce istovit şi însetat fără să fi găsit porţile paradisului în fumul şi lumea de acolo.

CASA OCUPATĂ

Ne era dragă casa noastră, încăpătoare și veche (astăzi cînd casele sînt dărîmate pentru ca materialul să fie revîndut mai rentabil), păstrînd amintirea străbunicilor, a bunicului dinspre tată, a părinților și a întregii copilării.

Irene și cu mine ne obișnuisem să stăm singuri în ea, ceea ce era de-a dreptul o nebunie, căci în casa aceea puteau să locuiască foarte bine chiar și opt persoane. Dimineața, începînd de la șapte, făceam curat, și pe la unsprezece lăsam în grija Irenei ultimele încăperi și treceam în bucătărie. Mîncam la amiază, întotdeauna la aceeași oră ; apoi nu mai aveam decît de spălat cîteva farfurii murdare. În timpul mesei ne gîndeam întotdeauna cu plăcere la casa asta mare și tăcută, la curățenia pe care o păstram, fără să avem nevoie de nici un ajutor. Uneori aveam impresia că din cauza ei nu ne căsătorisem. Irene a respins doi pretendenți fără nici un alt motiv ; Maria Esther a murit înainte de a mă fi logodit cu ea. Împlinisem patruzeci de ani cu ideea nimănui împărtășită că menajul nostru de frați, senin și fără complicații, era încheierea necesară a șirului de generații stabilite în casă o dată cu străbunicii. Urma să murim acolo într-o bună zi, niște veri îndepărtați și indiferenți aveau să rămînă cu casa și să o demoleze pentru a cîștiga cîte ceva din vînzarea terenului și a cărămizilor ; sau poate chiar noi aveam s-o dărîmăm fără milă înainte de a fi prea tîrziu.

Irene era o ființă făcută să nu supere pe nimeni. În afară de treburile ei matinale, își petrecea restul zilei tricotînd pe sofaua din dormitor. Nu știu pentru ce tricota atîta, îmi închipui că femeile tricotează găsind în asta supremul pretext pentru a nu face nimic. Nu e cazul Irenei, care tricota doar lucruri folositoare, pentru iarnă, ciorapi pentru mine, șaluri și jachete pentru ea. Uneori lucra o vestă ca îndată după aceea s-o desfacă în cîteva secunde, fiindcă ceva nu-i plăcea ; mă distra să mă uit la grămada de lînă încrețită din coșuleț, care refuza să-și piardă forma obținută doar pentru cîteva ore. În fiecare sîmbătă mă duceam în centru să-i cumpăr lînă ; Irene avea încredere în gusturile mele, îi plăceau culorile pe care i le alegeam și n-a trebuit niciodată să duc înapoi vreun scul. Profitam de aceste ieșiri ca să dau o raită prin librării și să întreb în zadar dacă e ceva nou din literatura franceză. Din 1939, în Argentina nu mai sosise nimic de valoare.

Vreau însă să povestesc despre casă, despre casă și despre Irene, fiincă eu nu prezint nici o importanță. Mă întreb ce s-ar fi făcut Irene dacă nu tricota. Poți să recitești o carte, dar e absurd să lucrezi din nou un pulover pe care l-ai terminat o dată. Într-o zi am descoperit lada de sub comoda din lemn de camfor plină cu fulare albe, verzi, mov. Erau ținute în naf-

talină, îngrămădite ca într-o mercerie ; n-am îndrăznit s-o întreb pe Irene ce avea de gînd să facă cu ele. N-aveam nevoie să ne cîştigăm existenţa, în fiecare lună ne sosea arenda de la moşie şi banii sporeau mereu. Pe Irene însă o distra numai tricotatul, avea o îndemînare uimitoare, iar eu îmi petreceam ore întregi uitîndu-mă la mîinile ei, ca nişte arici de argint, la andrelele care umblau încoace şi încolo, la coşuleţele de pe jos, în care ghemele se învîrteau fără oprire. Era frumos.

Cum să nu-mi amintesc de împărţirea casei ? Sufrageria, o sală cu goblenuri, biblioteca şi trei dormitoare mari se aflau în partea mai retrasă, cea care dă spre Rodríguez Peña. Partea aceasta era despărţită doar printr-un culoar cu uşă masivă de stejar de aripa din faţă, unde aveam baia, bucătăria, dormitoarele noastre şi holul cel mare, în care dădeau cele două dormitoare şi culoarul despărţitor. Intrai în casă printr-un vestibul cu majolică şi o uşă de sticlă care dădea în hol. Aşa că intrai prin vestibul, deschideai uşa de sticlă şi treceai în hol, de o parte şi de alta erau uşile dormitoarelor noastre, iar în faţă culoarul care ducea spre aripa mai retrasă ; mergeai drept înainte pe culoar, intrai pe uşa de stejar şi dincolo de ea începea cealaltă parte a casei, sau chiar în faţa uşii puteai s-o iei la stînga şi să mergi, printr-un culoar ceva mai strîmt, la bucătărie şi la baie. Dacă uşa era deschisă, îţi dădeai seama că de fapt casa era foarte mare ; altfel, lăsa impresia unui apartament cum sînt cele care se construiesc în ziua de azi, unde abia ai loc să te mişti ; Irene şi cu mine stăteam tot timpul în partea asta a casei, aproape niciodată nu treceam de uşa de stejar, decît ca să facem curat, fiindcă e de neînchipuit cît praf se adună pe mobile. O fi Buenos Aires un oraş curat, însă asta numai datorită locuitorilor săi. E prea mult praf în aer, e de-ajuns o adiere de vînt ca să găseşti imediat praf pe marmura consolei şi între romburile de macramé ; abia îl iei cu pămătuful, pluteşte prin aer, rămîne suspendat o clipă, şi după aceea se depune din nou pe mobilă şi pe pian.

Îmi voi aminti clar întotdeauna, pentru că s-a petrecut simplu şi fără circumstanţe inutile. Irene tricota în dormitorul ei, era opt seara şi dintr-o dată mi-a venit ideea să pun ceainicul pe foc. Am luat-o pe culoar, pînă în faţa uşii de stejar, care era întredeschisă, şi cînd am vrut s-o cotesc spre bucătărie, am auzit ceva în sufragerie sau în bibliotecă. Era un zgomot imprecis şi surd, parcă un scaun răsturnat pe covor sau un murmur înfundat de conversaţie. L-am auzit din nou, tot atunci, sau la o secundă după aceea, în fundul culoarului care unea uşa cu camerele de-acolo. M-am azvîrlit peste uşă înainte de a fi prea tîrziu, am închis-o brusc rezemîndu-mă de ea cu tot corpul ; din fericire cheia era pe partea noastră, şi pentru mai mare siguranţă am tras şi zăvorul.

M-am dus la bucătărie, am pus ceainicul la fiert, şi cînd m-am întors cu tava cu *mate* i-am spus Irenei :

— A trebuit să închid uşa culoarului. Au ocupat partea din fund.

A scăpat lucrul din mînă şi m-a privit grav, cu ochii ei obosiţi.

— Eşti sigur?

Am dat din cap.

— Atunci, spuse ea adunîndu-şi andrelele, o să trebuiască să stăm în partea asta.

Eu pregăteam atent ceaiul, dar ea n-a putut să-şi reia lucrul decît după cîtva timp. Îmi amintesc că tricota o jachetă gri; o jachetă care mie îmi plăcea.

Primele zile ne-a venit greu pentru că aveam amîndoi în partea ocupată multe lucruri la care ţineam. Cărţile mele de literatură franceză, de exemplu, se găseau toate în bibliotecă. Irene ducea lipsa unor carpete, sau a unor papuci foarte călduroşi pentru iarnă. Eu regretam pipa de lemn de ienupăr şi probabil Irene se gîndea la o sticlă de hesperidină veche de mai mulţi ani. Adesea (dar numai în primele zile) închideam cîte un sertar de la comodă şi ne priveam cu tristeţe.

— Nu-i aici.

Încă un lucru pierdut o dată cu tot ce lăsasem în cealaltă parte a casei.

Am avut în schimb şi unele avantaje. Curăţenia s-a simplificat într-atît, încît chiar dacă ne sculam foarte tîrziu, de exemplu la nouă şi jumătate, nici nu se făcea unsprezece şi terminam toată treaba. Irene s-a obişnuit să vină cu mine la bucătărie şi să mă ajute să pregătesc prînzul. Am chibzuit îndelung şi am hotărît

următoarele: eu să gătesc de prînz, iar Irene să pregătească mîncarea rece pentru seară. Asta ne-a bucurat pentru că e aşa de incomod seara să ieşi din dormitor şi să începi să găteşti. Acum ne mulţumeam cu masa în dormitorul Irenei şi cu castroanele de răcituri.

Irene era mulţumită pentru că îi rămînea mai mult timp pentru tricotat. Eu eram puţin dezorientat din cauza cărţilor, dar ca să n-o supăr pe soră-mea am început să revizuiesc colecţia de timbre rămasă de la tata, şi asta mă ajuta să-mi omor timpul. Ne distram bine, fiecare cu ale lui, stînd aproape tot timpul împreună în dormitorul Irenei, care era mai comod. Uneori Irene îmi spunea:

— Ia te uită ce model mi-a venit în cap. Nu-i aşa că aduce cu o frunză de trifoi?

O clipă mai tîrziu, eu eram acela care îi arătam un pătrăţel de hîrtie ca să vadă valoarea unui timbru din Eupen sau Malmédy. Ne simţeam foarte bine, şi puţin cîte puţin am început să nu ne mai gîndim. Poţi trăi şi fără să te gîndeşti.

Lucrurile s-au repetat aproape întocmai, dar consecinţele au fost altele. Seara tîrziu mi s-a făcut sete şi înainte de a ne culca i-am spus Irenei că mă duc pînă la bucătărie să-mi iau un pahar cu apă. Din uşa dormitorului (ea tricota) am auzit un zgomot în bucătărie; în bucătărie sau poate în baie, nu ştiu, deoarece colţul culoarului amortiza sunetul. Văzînd cît de brusc m-am oprit, Irene a venit lîngă mine fără să scoată nici un cuvînt. Am rămas pe loc

ascultînd zgomotele, dîndu-ne clar seama că erau de partea asta a ușii de stejar, în bucătărie și în baie, sau chiar pe culoar, acolo unde începea colțul, aproape, lîngă noi.

Nici măcar nu ne-am privit. Am strîns-o pe Irene de braț și am silit-o să fugă cu mine pînă la ușa cu geam, fără să privim înapoi. Zgomotele se auzeau mai tare, dar tot surde, în spatele nostru. Am trîntit ușa după noi și ne-am oprit în vestibul. Nu se mai auzea nimic.

— Au ocupat și partea asta, Irene.

Lucrul îi atîrna în mînă, și firele de lînă ajungeau pînă la ușă, pierzîndu-se sub ea. Cînd își dădu seama că ghemele rămăseseră de partea cealaltă, zvîrli lucrul din mînă fără să-l privească.

— Ai avut timp să iei ceva ? am întrebat-o, așa, fără rost.

— Nu, nimic.

Rămăsesem cu ce aveam pe noi. Mi-am amintit de cei cincisprezece mii de *pesos* din dulapul din dormitor. Dar acum era prea tîrziu.

Aveam ceasul la mînă, așa că am văzut că era unsprezece noaptea. Mi-am petrecut brațul pe după mijlocul Irenei (care cred că plîngea) și am ieșit astfel în stradă. Înainte de a ne îndepărta m-au cuprins părerile de rău, am închis ușa de la intrare și am aruncat cheia în șanț. Nu cumva să-i dea cuiva prin cap să fure, și să intre în casă, la o oră ca aceea, și cu casa ocupată.

NOAPTEA, CU FAȚA SPRE CER

Și porneau, în anumite perioade, la vînătoare de dușmani, și-i spuneau războiul minunat.

Pe la jumătatea coridorului cel lung al hotelului se gîndi că era probabil tîrziu și se grăbi atunci să iasă în stradă și să-și scoată motocicleta din ungherul unde portarul de la o casă vecină îi îngăduia s-o țină. Văzu la magazinul de bijuterii din colț că e nouă fără zece ; va ajunge la timp, fără să se grăbească, acolo unde mergea. Soarele se cernea printre clădirile înalte din centru și el — fiindcă pentru sine, pentru gîndurile sale din timpul mersului, n-avea nume — se sui pe motocicletă încîntat de plimbare. Motocicleta torcea ca o pisică între picioarele sale și un vînt răcoros îi biciuia pantalonii.

Trecu de ministere (cel roz, cel alb) și de șirul de magazine cu vitrine strălucitoare de pe strada Central. Începea acum porțiunea cea mai plăcută a drumului, adevărata plimbare : o stradă lungă, cu copaci pe margine, cu circulație puțină și vile spațioase cu grădini care ajungeau pînă la trotuar, de-abia delimitate de gardurile joase. Mergea poate puțin distrat, însă pe dreapta, așa cum se cuvine, și se lăsă

în voia zilei aceleia limpezi și ușor crispate care abia începuse.

Poate din cauza acestei destinderi involuntare n-a putut să preîntîmpine accidentul. Cînd o văzu pe femeia aceea oprită la colț, care, deși pe verde, începuse să traverseze, era prea tîrziu ca să mai poată face ceva. Frînă cu piciorul și cu mîna alunecînd spre stînga ; auzi strigătul femeii și o dată cu izbitura își pierdu și cunoștința. Ca și cum ar fi adormit, așa, dintr-o dată.

Își reveni brusc din leșin. Patru-cinci tineri îl scoteau de sub motocicletă. Avea gust de sare și de sînge în gură, îl durea un genunchi și cînd îl ridicară scoase un țipăt căci nu putea îndura nici o apăsare pe brațul drept. Voci, care parcă nu erau ale chipurilor atîrnate deasupra lui, îl încurajau cu glume și asigurări. Singura ușurare i-a fost să audă confirmîndu-i-se că mersese reglementar cînd dăduse colțul. Întrebă de femeie, încercînd să-și stăpînească greața pe care o simțea în gît. În timp ce-l cărau cu fața în sus, la o farmacie din apropiere, află că femeia vinovată de accident n-avea decît niște zgîrieturi la picior. „Dumneata abia dacă ai atins-o, dar din cauza izbiturii motocicleta a sărit într-o parte..." Păreri, amintiri, sfaturi ; ușurel, băgați-l cu spatele, așa, așa, și, în penumbra unei mici farmacii de cartier, cineva în halat dîndu-i să bea o înghițitură care-i potoli durerile.

Ambulanța poliției sosi după vreo cinci minute, și-l urcară pe o targă moale, unde putea

să se-ntindă în voie. Lucid, cu toate că știa că suferise un șoc îngrozitor, îi dădu adresa polițistului care-l însoțea. Brațul aproape că nu-l mai durea ; în dreptul sprîncenei avea o tăietură din care picura sînge mînjindu-l pe toată fața. O dată sau de două ori își linse buzele ca să-l bea. Se simțea bine, avusese un accident, un simplu ghinion ; cîteva săptămîni de liniște și gata. Însoțitorul îi spuse că motocicleta nu părea prea stricată. „Firește, răspunse el. Dacă a căzut peste mine..." Rîseră amîndoi și, cînd ajunseră la spital, însoțitorul îi strînse mîna și-i ură noroc. Greața revenea încet-încet ; în timp ce-l duceau pe un pat cu roți spre unul din pavilioanele din fund, cînd trecu pe sub copacii ticsiți de păsări, închise ochii și-și dori să fie adormit sau anesteziat. Dar îl ținură mult timp într-o cameră cu miros de spital, ca să completeze o fișă, să-i scoată hainele de pe el și să-l îmbrace cu o cămașă cenușie și aspră. Îi mișcau brațul cu grijă, deși nu-l durea. Infirmierele glumeau tot timpul și dacă n-ar fi fost contracțiile acelea ale stomacului s-ar fi simțit foarte bine, aproape mulțumit.

Fu dus într-o sală de radiografie și după douăzeci de minute, cu placa fotografică încă umedă, pusă pe piept, ca o piatră neagră, funerară, trecu în sala de operații. Un ins îmbrăcat în alb, înalt și slab, se apropie de el și începu să privească radiografia. Mîini de femeie îi așezau comod capul, simți că e trecut de pe un pat pe altul. Omul în alb se apropie din nou de el, zîmbind, cu ceva strălucitor în

mîna dreaptă. Îl bătu cu palma pe obraz şi făcu semn cuiva din spate.

Pentru un vis era destul de ciudat, căci simţea o sumedenie de mirosuri, şi el nu visa niciodată mirosuri. Mai întîi un miros de mlaştină, pentru că la stînga drumului începeau ghiolurile, smîrcurile de unde nu se mai întorcea nimeni. Dar mirosul încetă şi în schimb se simţea o mireasmă complexă şi întunecată ca şi noaptea în care fugea de azteci. Şi totul era cît se poate de firesc, trebuia să fugă de aztecii care ieşiseră la vînătoare de oameni, iar singura scăpare era să se ascundă cît mai adînc în desişul pădurii, avînd grijă să nu se îndepărteze de drumul îngust pe care-l cunoşteau doar ei, motecii.

Cel mai chinuitor lucru era mirosul, ca şi cum, chiar acceptînd întru totul visul, ceva s-ar fi revoltat împotriva faptului neobişnuit, care pînă atunci nu intrase în joc. „Miroase a război", se gîndi el, pipăind instinctiv pumnalul de cremene de la cingătoarea de lînă împletită. Un zgomot neaşteptat îl făcu să se ghemuiască şi să rămînă nemişcat, tremurînd. Nu i se părea ciudat că-i e frică, în vis îi era mereu frică. Aşteptă, acoperit de crengile unui arbust şi de noaptea fără stele. Foarte departe, probabil de partea cealaltă a lacului cel mare, ardeau focurile de strajă, o lumină roşietică colora partea aceea a cerului. Zgomotul nu se mai repetă. Parcă rupsese cineva o creangă. Poate un animal care fugea ca şi el de mirosul de război. Se ridică încet, iscoditor. Nu se mai

auzea nimic dar frica era aceeaşi ca şi mirosul, tămîia aceea dulceagă a războiului minunat. Trebuia să meargă mai departe, ca să ajungă în inima pădurii evitînd smîrcurile. Făcu cîţiva paşi pe dibuite, în fiece clipă ghemuindu-se pînă ce atingea pietrele de pe drum. Ar fi vrut s-o rupă la fugă, dar mlaştina clocotea în preajma lui. Mergînd tot înainte pe potecă, în întuneric, încet-încet reîncepu fuga. Simţi atunci adierea puternică a unui miros de care se temea cel mai mult, şi făcu un salt disperat înainte.

— O să cadă din pat, spuse bolnavul de alături. Ei, prietene, nu mai sări atîta.

Deschise ochii, şi era seară, şi soarele era sub ferestrele salonului cel mare. În timp ce încerca să-i zîmbească vecinului, se dezlipi aproape fizic de ultima scenă a coşmarului. Braţul, în ghips, atîrna de un aparat prevăzut cu tot felul de scripeţi şi greutăţi. I se făcu sete, ca şi cum ar fi alergat kilometri întregi, dar nu voiau să-i dea apă mai multă, doar cît să-şi moaie buzele şi să bea o înghiţitură. Febra îl cuprindea treptat, încetul cu încetul, şi ar fi putut să adoarmă din nou, dar voia să se bucure de plăcerea de a sta treaz, cu ochii întredeschişi, ascultînd discuţiile celorlalţi bolnavi, răspunzînd din cînd în cînd la cîte o întrebare. Văzu venind un cărucior alb care fu aşezat lîngă patul său, o infirmieră blondă îi frecă cu alcool partea anterioară a braţului şi-i înfipse un ac gros ataşat la un tub care suia pînă la un

flacon plin cu lichid translucid. Veni un doctor tînăr cu un aparat din metal şi piele pe care i-l potrivi pe braţul sănătos ca să verifice desigur ceva. Se făcea noapte şi febra îl tîra uşor spre o stare în care lucrurile i se înfăţişau ca printr-un binoclu de teatru, erau adevărate şi blînde dar în acelaşi timp niţel respingătoare; ca atunci cînd vezi un film plictisitor şi te gîndeşti că totuşi pe stradă e şi mai rău, şi rămîi.

I se aduse o cană cu o minunată supă aurie mirosind a praz, a ţelină, a pătrunjel. O bucăţică de pîine, mai de preţ decît un întreg festin, îi dispăru puţin cîte puţin din mînă. Nu-l mai durea de loc braţul, numai la sprînceană, unde-i făcuseră o sutură, simţea din cînd în cînd cîte o înţepătură călduţă şi iute. Cînd ferestrele din faţă se colorară cu pete de albastru închis, se gîndi c-o să-i fie uşor să adoarmă. Cam incomod, aşa, pe spate. Dar lingîndu-şi buzele atît de uscate şi de fierbinţi, simţi gustul de supă şi suspină fericit, dîndu-se bătut.

Simţi mai întîi o ameţeală tulbure, cînd toate senzaţiile, pentru o clipă tocite sau nelămurite, se polarizară spre sine. Îşi dădea seama că aleargă în plină noapte, deşi deasupra fîşiei brăzdate de coamele copacilor restul cerului era mai puţin negru. „Drumul", se gîndi el. „M-am abătut din drum". Picioarele i se înfundau într-o saltea de frunze şi noroi, şi la fiecare pas crengile tufişurilor îi biciuiau torsul şi picioarele. Gîfîind, ştiindu-se încercuit, în ciuda întuneri-

cului şi a tăcerii, se tupilă ca să asculte. Poate că drumul era aproape, o dată cu prima rază de lumină din zori îl va vedea din nou. Acum nimic nu-l mai putea ajuta să-l găsească. Mîna care, fără ştirea lui, se încleştase pe mînerul pumnalului, sui ca scorpionul mlaştinilor pînă la gît, unde-i atîrna amuleta ocrotitoare. Abia mişcîndu-şi buzele îngînă rugăciunea porumbului care aduce zile fericite, şi se rugă Preaînaltei, cea care împarte bunuri motecilor. Dar în acelaşi timp simţea că gleznele i se înfundă încet în noroi, şi aşteptarea asta în întunericul stejărişului necunoscut ajunse de nesuportat. Războiul minunat începuse o dată cu luna şi dura de trei zile şi trei nopţi. Dacă reuşea să se refugieze în adîncul pădurii, părăsind drumul dincolo de mlaştini, poate că războinicii n-or să-i mai dea de urmă. Se gîndi la numeroşii prizonieri făcuţi probabil pînă atunci. Dar numărul n-avea importanţă, ci doar timpul cel sfînt. Războiul o să continue pînă cînd preoţii vor da semnalul de întoarcere. Toate lucrurile îşi aveau numărul şi sfîrşitul lor, dar el se afla închis în acest timp sfînt, de partea potrivnică vînătorilor.

Auzi strigăte şi se ridică dintr-o săritură, cu pumnalul în mînă. Ca şi cum cerul ar fi luat foc, văzu foarte aproape făclii mişcîndu-se printre crengi. Mirosul de război era de nesuportat, şi cînd primul duşman îi sări în faţă, îi împlîntă aproape cu plăcere lama de piatră chiar în piept. Îl şi împresurară lumini, strigăte ve-

sele. Reuşi să taie aerul o dată sau de două ori, şi atunci o funie îl prinse pe la spate.

— E din cauza febrei, spuse omul din patul de alături. Şi eu am păţit la fel cînd m-am operat la duoden. Bea apă şi-o să vezi ce bine dormi.

Faţă de noaptea de unde se întorcea, penumbra răcoroasă a sălii i se păru o adevărată minune. O lampă violetă veghea sus, pe peretele din fund, ca un ochi ocrotitor. Se auzeau tusete, respiraţii puternice, uneori discuţii cu voce încetă. Totul era plăcut şi sigur, dacă n-ar fi fost hăituiala aceea fără... Dar nu trebuia să se mai gîndească la coşmar. Erau atîtea lucruri amuzante. Începu să privească ghipsul braţului, pîrghiile care îl ţineau atît de comod atîrnat. Îi puseseră o sticlă de apă minerală pe noptieră. O duse la gură şi bău, cu lăcomie. Deosebea acum formele din sală, cele treizeci de paturi, dulapurile cu geam. Probabil că nu mai avea febră atît de mare, faţa şi-o simţea răcorită. Sprînceana abia îl mai durea, ca o amintire. Se văzu din nou ieşind de la hotel, scoţînd motocicleta. Cine ar fi crezut că lucrurile or să sfîrşească astfel? Încercă să fixeze momentul accidentului, şi-l cuprinse furia cînd îşi dădu seama că era un fel de gol, de vid, pe care nu reuşea să-l umple. Între izbitură şi momentul în care-l ridicaseră de jos, leşinul acela sau ce-o fi fost ştersese totul din faţa lui. Şi, în acelaşi timp, avea senzaţia că acest gol, acest neant, durase cît o veşnicie. Nu, nici măcar nu

era vorba de timp, era ca şi cum în acest gol el ar fi trecut prin ceva sau ar fi străbătut un drum nesfîrşit. Şocul, izbitura aceea brutală de pavaj. Oricum, ieşind din puţul negru în care căzuse, simţise un fel de uşurare cînd oamenii îl ridicară de jos. Cu toată durerea din braţul rupt, sîngele din sprînceana tăiată, contuzia de la genunchi; cu toate acestea, o uşurare că se întoarce la lumina zilei, şi se simte sprijinit şi ajutat. Şi ce ciudat era! O să-l întrebe o dată pe doctorul de la birou. Acum îl cuprindea din nou somnul, îl trăgea din nou, încet, în adînc. Perna era atît de moale, şi răcoarea apei minerale din gîtul înfierbîntat. Poate va reuşi să se odihnească de-adevărat, fără blestematele astea de coşmaruri. Lumina violetă a lămpii de deasupra se stingea treptat, puţin cîte puţin...

Dormea pe spate, aşa că nu i-a fost greu să-şi închipuie că se află tot în această poziţie, dar mirosul de umezeală, de piatră pe care se prelinge apa, îi astupă gîtul şi-l obligă să-şi dea seama. Zadarnic deschidea ochii şi se uita în toate părţile; era învăluit de un întuneric absolut. Încercă să se scoale şi simţi frînghiile de la încheieturile mîinilor şi de la glezne. Era imobilizat la pămînt, pe o podea de lespezi îngheţate şi umede. Frigul îi cuprindea spatele gol, picioarele. Se strădui să atingă amuleta cu bărbia şi descoperi că-i fusese smulsă. Acum era pierdut, nici o rugăciune nu mai putea să-l scape. În depărtare, filtrîndu-se parcă printre

pietrele temniţei, auzi tobele de sărbătoare. Fusese adus la teocalli, se găsea în beciurile templului, aşteptînd să-i vină rîndul.

Auzi pe cineva strigînd, un strigăt răguşit care se izbea de pereţi. Apoi alt strigăt, care se prefăcu pînă la urmă într-un geamăt. El era cel care striga în întuneric, striga pentru că era viu, tot corpul lui se apăra prin strigătul ăsta de ceea ce va să vină, de sfîrşitul inevitabil. Se gîndi la tovarăşii săi care umpleau alte temniţi şi la cei care acum suiau treptele spre jertfelnic. Strigă din nou, înăbuşit, abia putea să deschidă gura, fălcile i se înţepeniseră şi totodată parcă erau de cauciuc şi se desfăceau încet, cu un efort cumplit. Scrîşnetul zăvoarelor îl făcu să tremure ca un bici. Se luptă, zvîrcolindu-se, răsucindu-se să scape de sforile care îi pătrundeau în carne, adînc. Îşi încordă braţul drept, acela mai puternic, pînă cînd durerea deveni de nesuportat şi trebui să renunţe. Văzu atunci uşa cea dublă deschizîndu-se şi mirosul făcliilor ajunse la el mai iute decît lumina. Abia acoperiţi cu şorţurile de ceremonie, ajutoarele preoţilor se apropiară privindu-l cu dispreţ. Lumina făcliilor se răsfrîngea pe trunchiurile lor asudate, în părul negru împodobit cu pene. Sforile cedară şi în locul lor îl înşfăcară mîini calde, tari ca bronzul, se simţi luat pe sus, tot pe spate, smucit de cele patru ajutoare care-l cărară de-a lungul coridorului. Purtătorii de făclii mergeau în faţă, luminînd slab coridorul cu pereţii uzi şi tavanul atît de jos încît ajutoarele preotului trebuiau să-şi plece capul. Acum îl duceau, îl duceau şi ăsta era sfîrşitul. Cu faţa în sus, la un metru de tavanul stîncos care din cînd în cînd se lumina de raza vreunei făclii. Cînd în locul tavanului se vor ivi stelele şi în faţa lui se va ridica piaţa incendiată de strigăte şi dansuri, atunci va fi sfîrşitul. Coridorul nu se mai termina, dar odată tot trebuia să se termine, pe neaşteptate va simţi mirosul văzduhului plin de stele, dar mai avea încă, mergeau purtîndu-l la nesfîrşit în penumbra roşietică, smucindu-l cu brutalitate ; şi el nu voia, dar cum să se mai împotrivească dacă-i smulseseră amuleta, care era adevărata sa inimă, centrul vieţii sale.

Şi brusc se pomeni în cealaltă noapte, cea din spital, sub tavanul înalt şi blînd, cu umbrele molatice din jur. Se gîndi că pesemne strigase, dar vecinii lui dormeau mai departe, în tăcere. Pe noptieră, sticla de apă era ca o bulă de aer, ca o imagine transparentă pe umbra albăstruie a ferestrelor. Respiră puternic, încercînd să-şi uşureze plămînii, să uite imaginile acelea care încă-i mai erau lipite de pleoape. Ori de cîte ori închidea ochii le vedea imediat alcătuindu-se din nou, şi atunci se scula înspăimîntat, dar totodată bucuros să ştie că acum e treaz, că veghea îl ocroteşte, că în curînd vor veni zorile şi o dată cu ele somnul acela bun, adînc, pe care-l ai la ora aceea, fără vedenii, fără nimic... Îi venea greu să-şi ţină ochii deschişi, somnul era mai tare ca el. Făcu un ultim efort,

cu mîna sănătoasă schiţă un gest spre sticla de apă ; nu reuşi s-o apuce, strînse pumnul în gol, şi din nou întuneric, şi coridorul care nu se mai sfîrşea, stîncă după stîncă, fulgere de lumină roşietice, iar el, cu faţa în sus, gemu stins căci tavanul avea să se termine, suia acum, deschizîndu-se ca o gură de întuneric, şi ajutoarele preotului se îndreptau de şale şi din înaltul cerului o lună nouă îi cădea pe faţă, dintr-acolo unde ochii lui nu voiau să privească ; se închideau şi se deschideau cu disperare, încercînd să treacă de partea cealaltă, să descopere din nou tavanul ocrotitor al salonului de spital. Şi de cîte ori se deschideau, din nou apărea noaptea şi luna, în timp ce-l suiau pe scări spre altar, cu capul atîrnînd acum în jos, sus erau rugurile, trîmbele roşietice de fum înmiresmat. Deodată văzu piatra aceea roşie, strălucind de şiroaie de sînge, şi rostogolirea picioarelor celui sacrificat care era tîrît şi apoi împins să se rostogolească pe treptele dinspre nord. Strînse pleoapele cu o ultimă speranţă, gemînd ca să se trezească. Pentru o clipă crezu chiar că o să reuşească, căci din nou se afla nemişcat pe pat, la adăpost de legănarea aceea cu capul în jos. Dar mirosea a moarte şi cînd deschise ochii văzu chipul însîngerat al preotului care venea spre el cu cuţitul de piatră în mînă. Reuşi să închidă din nou pleoapele, deşi acum ştia că nu se va mai trezi, că e treaz, că visul minunat fusese celălalt, absurd ca toate visele ; un vis în care mersese pe străzile ciudate ale unui oraş uimitor, cu lumini

verzi şi roşii arzînd fără flacără şi fără fum, călare pe o uriaşă insectă de metal care zumzăia neîncetat. În minciuna fără margini a visului acela fusese de asemeni luat pe sus, şi acolo cineva se apropia de el cu un cuţit în mînă, iar el sta pe spate, cu faţa spre cer, cu ochii închişi între ruguri.

Din nişte motive, pentru care alţii ar fi fost nemulţumiţi, lui Petrone i-a plăcut hotelul Cervantes. Era un hotel întunecos, liniştit, aproape pustiu. I l-a recomandat o cunoştinţă ocazională, cînd traversa rîul în vaporul de cursă, spunîndu-i că se găseşte chiar în centrul oraşului Montevideo. Petrone acceptă o cameră cu baie la etajul doi, care dădea direct în holul de primire. După panoul de chei de la poartă îşi dădu seama că în hotel nu era multă lume : de chei erau prinse nişte discuri grele, din bronz, cu numărul camerei, smecherie nevinovată a administraţiei ca să-i împiedice pe clienţi să le bage în buzunar.

Liftul era chiar în faţa recepţiei, unde se găsea o tejghea cu ziarele din ziua aceea şi cartea de telefon. Mergea cîţiva metri şi ajungea în cameră. Apa curgea fierbinte şi asta compensa lipsa de soare şi de aer. Camera avea o fereastră mică dînd spre terasa cinematografului de alături ; din cînd în cînd se plimba pe acolo un porumbel. Camera de baie avea o fereastră mai mare, care se deschidea trist spre un zid şi o îndepărtată bucată de cer, aproape fără rost. Mobila era bună, dar cu prea multe sertare şi rafturi. Şi, lucru ciudat, multe cuiere.

Hotelierul era un om înalt şi slab, cu desăvîrşire chel. Purta ochelari cu rame de aur şi avea o voce puternică şi sonoră, ca toţi uruguaienii. Îi spuse lui Petrone că etajul doi e foarte liniştit, şi că în unica încăpere de lîngă a lui locuieşte o doamnă singură, funcţionară pe undeva, care vine la hotel o dată cu noaptea. Petrone o întîlni a doua zi în lift. Îşi dădu seama că e ea după numărul cheii pe care o ţinea în palmă, ca şi cum ar fi întins o uriaşă monedă de aur. Portarul luă cheia ei şi a lui Petrone să le agaţe pe panou, şi începu să discute cu femeia despre nişte scrisori. Petrone avu timp să vadă că e încă tînără, ştearsă, şi că se îmbrăca fără gust, ca toate orientalele.

Contractul cu fabricanţii de mozaicuri urma să-i ia cam o săptămînă. După-amiază Petrone îşi aranjă rufele în dulap, îşi puse hîrtiile în ordine pe masă, şi, după ce făcu o baie, plecă să dea o raită prin centru pînă se face ora să meargă la biroul asociaţilor. Discutară toată ziua întrerupîndu-se doar pentru o gustare la Pocitos, şi pentru a cina acasă la cel mai important dintre ei. Cînd îl aduseră la hotel era trecut de unu. Se culcă, obosit, şi adormi îndată. Se trezi cam pe la ora nouă şi, în primele clipe, cînd încă mai dăinuie umbrele nopţii şi ale visului, se gîndi că la un moment dat îl deranjase plînsul unui copil mic.

Înainte de-a pleca stătu de vorbă cu funcţionarul de la recepţie care avea un accent nemţesc. În timp ce cerea lămuriri în legătură cu liniile de autobuz şi numele străzilor, privea

distrat holul cel mare la capătul căruia se aflau uşile de la camera sa şi a doamnei aceleia singure. Între cele două uşi se găsea un piedestal care susţinea o copie neizbutită după Venus din Milo. Altă uşă, în peretele lateral, dădea într-un hol mai mic, cu nelipsitele fotolii şi reviste. Cînd funcţionarul şi Petrone tăceau, liniştea hotelului parcă se coagula, cădea ca o cenuşă pe mobile şi pe pardoseală. Zgomotul liftului devenea asurzitor ca şi al foilor unui ziar sau hîrşîitul unui chibrit.

Convorbirile se terminară la căderea nopţii şi Petrone dădu o raită pe strada 18 Iulie, apoi intră să cineze într-unul din birturile din piaţa Independenţei. Totul mergea bine şi poate va reuşi să se întoarcă la Buenos Aires mai devreme decît credea. Îşi cumpără un ziar argentinian, o cutie de ţigări negre şi o luă încet spre hotel. La cinematograful de alături rulau două filme pe care le mai văzuse, şi de fapt n-avea chef să meargă nicăieri. Hotelierul îl salută cînd trecu pe lîngă el şi-l întrebă dacă mai avea nevoie de lingerie de pat. Pălăvrăgiră puţin, fumînd cîte o ţigară, apoi se despărţiră.

Înainte de culcare, Petrone îşi puse în ordine hîrtiile folosite în timpul zilei şi citi ziarul, fără prea mare interes. Liniştea din hotel era aproape insuportabilă şi doar zgomotul cîte unui tramvai care cobora pe strada Soriano o întrerupea accentuînd-o pentru o nouă bucată de vreme. Fără să se neliniştească, dar oarecum nerăbdător, aruncă ziarul la coş şi se dezbrăcă privindu-se distrat în oglinda dulapului. Era

un dulap vechi pe care îl puseseră în dreptul uşii ce dădea spre camera alăturată. Petrone descoperi cu surprindere uşa care îi scăpase cînd cercetase prima oară camera. La început crezuse că edificiul fusese destinat să fie hotel, acum însă îşi dădea seama că era ca şi atîtea alte hoteluri modeste, instalate în fostele case de scriitori sau de bogătaşi. Dacă se gîndea bine, aproape în toate hotelurile pe care le cunoscuse în viaţa sa — şi erau destule — camerele aveau cîte o uşă condamnată, uneori la vedere dar cel mai adesea mascată de un dulap, o masă sau un cuier, care, ca în cazul de faţă, le dădeau o anumită ambiguitate, o ruşinoasă dorinţă de a-şi tăinui existenţa, ca o femeie care se crede acoperită dacă-şi pune mîinile pe pîntece sau pe sîni. Uşa era acolo, oricum, depăşind înălţimea dulapului. Altădată, nişte oameni intraseră şi ieşiseră pe acolo, ciocăniseră deschizînd-o doar pe jumătate, dîndu-i o viaţă care încă mai era prezentă în lemnul ei atît de altfel decît pereţii. Petrone îşi închipui că şi de partea cealaltă se găseşte un asemenea dulap şi că doamna din încăpere gîndeşte acelaşi lucru despre uşă.

Nu era obosit dar adormi cu plăcere. Dormea de vreo trei-patru ceasuri cînd îl trezi o senzaţie de stînjeneală, ca şi cum s-ar fi întîmplat ceva, ceva neplăcut şi enervant. Aprinse lampa de pe noptieră, văzu că e două şi jumătate, şi o stinse la loc. Atunci, din camera de alături, auzi plînsul unui copil.

În primul moment nu-şi dădu bine seama. Avu la început o reacţie de satisfacţie; înseamnă că într-adevăr cu o noapte înainte un copil nu-l lăsase să se odihnească. Totul fiind lămurit, putea mai uşor să adoarmă din nou. Dar după aceea îi veni în minte celălalt gînd şi se aşeză aşa, încet, pe pat, fără să mai aprindă lumina, ascultînd. Nu se înşela, plînsul venea din camera de alături. Sunetul se auzea prin uşa condamnată şi se localiză în acea parte a camerei unde se aflau picioarele patului. Dar nu se putea ca în camera alăturată să fie un copil; hotelierul spusese clar că doamna de acolo locuieşte singură, că aproape toată ziua e la slujbă. Pentru o clipă lui Petrone îi trecu prin cap că poate în noaptea aceea are grijă de copilul vreunei rude sau prietene. Se gîndi la noaptea dinainte. Acum era sigur că mai auzise plînsul, pentru că nu era un plîns uşor de confundat, mai degrabă un şir întrerupt de gemete foarte slabe, de sughiţuri tînguitoare, urmate de un scîncet de-o clipă, totul inconsistent, minuscul, ca şi cum copilul ar fi fost foarte bolnav. Era probabil un prunc de cîteva luni, chiar dacă nu se auzeau strigătele ascuţite şi cotcodăcitul şi sufocarea neaşteptată a unui nou-născut care plînge. Petrone îşi închipui un copil — un băiat, nu ştia de ce — slab şi bolnav, cu faţa ofilită şi mişcări lîncede. *Ceva* se tînguia în noapte, sfios, fără să atragă prea mult atenţia. De n-ar fi fost acolo uşa aceea condamnată, plînsul n-ar fi străpuns spatele puternic al peretelui, nimeni

n-ar fi ştiut că în camera de alături plînge un copil.

Dimineaţa, Petrone se gîndi puţin la asta în timp ce-şi luă micul dejun şi fumă o ţigară. Somnul neliniştit îi dăuna muncii din timpul zilei. Se trezise de două ori în plină noapte, şi de fiecare dată din cauza plînsului. A doua oară a fost mai rău, pentru că pe lîngă plînset se mai auzea şi vocea femeii care încerca să-l potolească pe copil. Vorbea foarte încet dar pe un ton neliniştit, ca la teatru, un murmur care trecea prin uşă cu atîta putere de parcă ar fi fost un ţipăt. Cîntecul de leagăn stăruia, liniştindu-l pe copil care tăcea pentru cîteva clipe; apoi se pornea din nou cu un geamăt întretăiat, o suferinţă fără alinare. Şi din nou femeia îngîna cuvinte de neînţeles, descîntecul mamei ca să-şi potolească fiul chinuit de corpul sau de sufletul său, de faptul că trăieşte sau că e ameninţat de moarte.

„Toate bune şi frumoase, dar hotelierul m-a tras pe sfoară", se gîndea Petrone, ieşind din cameră. Îl supăra minciuna şi nu ascunse asta. Hotelierul făcu ochii mari.

— Un copil? Poate v-aţi înşelat. La etajul ăsta nu sînt copii mici. Lîngă camera dumneavoastră, cred că v-am mai spus, locuieşte o doamnă singură.

Petrone şovăi înainte de a mai spune ceva. Sau celălalt minţea prosteşte sau acustica hotelului îi juca o festă. Hotelierul se uita cam chiorîş la el, ca şi cum şi el la rîndul său ar fi fost enervat de această reclamaţie. „Poate

crede că sînt timid şi că umblu după pretexte ca să-mi spună el să mă mut", se gîndi Petrone. Nu mergea, era oarecum absurd să mai insiste după o dezminţire atît de categorică. Ridică din umeri şi ceru ziarul.

— Oi fi visat eu, spuse el, jenat că trebuie să spună lucrul ăsta, sau orice altceva.

La cabaret era o plictiseală de moarte şi cei doi care îl invitaseră nu păreau prea entuziaşti, aşa că lui Petrone nu i-a fost greu să invoce oboseala din timpul zilei pentru a fi condus la hotel. S-au înţeles să semneze contractul în după-amiaza zilei următoare, afacerea era practic încheiată.

În holul hotelului liniştea era atît de mare încît Petrone se trezi umblînd în vîrful picioarelor. Lîngă pat i se pusese un ziar de seară; mai era şi o scrisoare din Buenos Aires. Recunoscu scrisul soţiei.

Înainte de a se culca privi dulapul şi porţiunea de uşă de deasupra. Poate dacă şi-ar pune cele două valize pe dulap, astupînd astfel uşa, zgomotele din camera de alături nu s-ar mai auzi aşa tare. Ca întotdeauna la ora aceea nu se auzea nimic. Hotelul dormea, lucrurile şi oamenii dormeau. Însă lui Petrone, care venise prost dispus, i se părea că e invers şi că toată lumea e trează, trează şi parcă tînjind după ceva în atîta tăcere. Probabil că transmitea neliniştea lui nemărturisită casei, oamenilor din casă, şi de aici senzaţia de pîndă, de veghe ascunsă. Prostii.

Mai că nu i-a venit să creadă cînd plînsul copilului l-a trezit din nou la trei dimineaţa. Ridicîndu-se în capul oaselor în pat se întrebă dacă n-ar fi mai bine să cheme cameristul ca să aibă un martor că în camera aceea nu se putea dormi. Copilul plîngea atît de încet că uneori nici nu-l auzeai, deşi Petrone simţea că plînsul e acolo, neîntrerupt, şi că în cîteva clipe va fi din nou puternic. Treceau cu greu zece, douăzeci de secunde; apoi se auzea un sughiţ scurt, un scîncet de-abia perceptibil care se prelungea domol pînă cînd izbucnea de-a binelea în plîns.

Se întrebă, aprinzîndu-şi o ţigară, dacă n-ar trebui să ciocănească discret în perete pentru ca femeia să-l potolească pe copil. Doar cînd se gîndi la amîndoi, la femeie şi la copil, îşi dădu seama că nu credea în existenţa lor, că, deşi era absurd, nu credea că hotelierul să-l fi minţit. Se auzea acum vocea femeii, acoperind cu tot plînsetul copilului cu repezite — deşi atît de discrete — cuvinte de mîngîiere. Femeia îi cînta copilului un cîntec de leagăn, alintîndu-l, şi Petrone şi-o închipui stînd la picioarele patului, mişcînd leagănul copilului sau ţinîndu-l în braţe. Dar, oricît ar fi dorit nu reuşea să şi-l închipuie pe copil, ca şi cum afirmaţia hotelierului ar fi fost mai sigură decît însăşi realitatea pe care o auzea. Puţin cîte puţin, pe măsură ce trecea timpul şi scîncetele slabe creşteau sau alternau cu şoaptele mîngîietoare, Petrone începu să bănuiască că totul nu e decît o farsă, un joc ridicol şi monstruos pe

care nu reuşea să şi-l explice. Se gîndi la vechile poveşti cu femei fără copii, practicînd în taină un cult al păpuşilor, o maternitate născocită în ascuns, de o mie de ori mai rea decît mania de a răsfăţa cîinii sau pisicile sau nepoţii. Femeia imita plînsul copilului de care n-a avut parte, mîngîind aerul din mîinile-i goale, cu faţa probabil udă de lacrimi, deoarece plînsul prefăcut era totodată şi plînsul ei adevărat, durerea ei grotescă în singurătatea unei camere de hotel, ocrotită de nepăsarea celorlalţi şi de zorii zilei.

Petrone aprinse lampa de pe noptieră, nu putea să mai adoarmă, şi se întrebă ce să facă. Proasta lui dispoziţie era plină de răutate, se molipsise în mediul acela unde dintr-o dată totul i se părea înşelător, găunos, fals : tăcerea, plînsul, cîntecul de leagăn, singurul lucru real la ceasul acela dintre noapte şi zi şi care-l înşela cu minciuna lui de nesuportat. I se păru prea puţin să ciocănească în perete. Nu era treaz de-a binelea deşi i-ar fi fost imposibil să mai adoarmă ; fără să ştie cum, se pomeni mişcînd puţin cîte puţin dulapul pînă cînd dădu la iveală uşa prăfuită şi murdară. În pijama şi desculţ se lipi de ea ca o urechelniţă şi apropiindu-şi gura de scîndurile de brad începu să imite în falset, abia perceptibil, scîncetul care venea din partea cealaltă. Ridică tonul, gemu, suspină. De partea cealaltă se făcu o linişte care părea că avea să dureze toată noaptea ; dar în clipa imediat următoare Petrone auzi cum femeia alerga prin cameră cu

papucii lipăind, scoţînd un strigăt sec şi scurt, un început de urlet care se rupse dintr-o dată ca o coardă prea întinsă.

Cînd trecu pe la tejgheaua hotelierului era mai mult de zece. Ca prin vis, după ora opt, auzise vocea funcţionarului şi a unei femei. Cineva umbla prin camera de alături, mişcînd nişte lucruri. Văzu un cufăr şi două geamantane mari lîngă lift. Lui Petrone i se păru că hotelierul avea un aer cam tulburat.

— Aţi dormit bine azi-noapte ? îl întrebă cu tonul acela profesional care abia ascundea nepăsarea.

Petrone ridică din umeri. Nu voia să insiste dacă tot nu-i mai rămînea decît o noapte de petrecut la hotel.

— Oricum, o să fiţi mai liniştit acum, spuse hotelierul, privind valizele. Doamna pleacă la amiază.

Aştepta un comentariu şi Petrone îl încurajă din ochi.

— Stătea de mult la noi, şi pleacă aşa, dintr-o dată. Niciodată nu poţi să ştii ce-i cu femeile astea.

— Nu, spuse Petrone. Niciodată nu poţi să ştii.

Pe stradă se simţi ameţit, o ameţeală care nu era fizică. Înghiţi o cafea amară şi începu să mediteze pe îndelete la ce se întîmplase, uitînd de afaceri, fără să-i pese de soarele strălucitor. Era vina lui dacă femeia aceea plecase din hotel, înnebunită de frică, de ruşine sau de furie. „Stătea de mult la noi"... Poate că era

bolnavă, dar era inofensivă. Nu ea, ci el ar fi trebuit să plece de la hotelul Cervantes. Era de datoria lui să-i vorbească, să-i ceară iertare și s-o roage să rămînă, jurînd că nu-i va divulga taina. Făcu cîțiva pași să se întoarcă dar la jumătatea drumului se opri. Îi era frică să nu pară că-și dă aere, ca nu cumva femeia să aibă o reacție neașteptată. Era ora cînd trebuia să se întîlnească cu cei doi asociați și nu voia să-i lase să aștepte. Treaba ei, ducă-se. Nu era decît o isterică, o să găsească ea alt hotel unde să-i poarte de grijă copilului ei imaginar.

Dar în timpul nopții iarăși se simți rău, și tăcerea din cameră i se păru și mai densă. Cînd intrase în hotel n-a putut să nu se uite la panoul cu chei, de unde lipsea cea de la camera de alături. Schimbă cîteva cuvinte cu funcționarul care aștepta căscînd să se facă ora de plecare, și intră în cameră fără prea multe iluzii că o să poată dormi. Avea ziarele de seară și un roman polițist. Pierdu cîtva timp aranjîndu-și valizele, punîndu-și hîrtiile în ordine. Era cald și deschise larg fereastra aceea mică. Patul era făcut cu grijă, dar el îl găsi incomod și tare. Avea în sfîrșit toată liniștea necesară ca să doarmă buștean și acum îi părea rău. Tot răsucindu-se în pat, se simți aproape învins de liniștea aceea pe care o revendicase cu viclenie și care acum îi era dată în întregime ca o răzbunare. Se gîndi cu ironie că duce lipsa plînsului de copil, că pacea aceea desăvîrșită nu-i era de ajuns ca să doarmă și

cu atît mai puțin ca să stea treaz. Simțea lipsa plînsului de copil și cînd, mult mai tîrziu, îl auzi, slab, dar de neconfundat, prin ușa aceea condamnată, mai presus de frică, mai presus de gîndul de-a fugi bezmetic în noapte, știu că e bine așa și că femeia nu mințise, nu *se* mințise, cînd legăna cîntînd copilul, cînd voia ca pruncul să tacă pentru ca ei să poată dormi.

În zilele călduroase, Leticia, Holanda şi cu mine mergeam să ne jucăm pe şine la Central Argentino, aşteptînd ca mama şi mătuşa Ruth să-şi înceapă siesta şi s-o zbughim pe poarta cea albă. Mama şi mătuşa Ruth erau totdeauna obosite după ce spălau vasele, mai ales cînd Holanda şi cu mine ştergeam farfuriile, căci atunci mereu erau discuţii, linguriţe scăpate pe jos, fraze înţelese numai de noi, şi în general o atmosferă în care mirosul de untură, mieunatul lui José şi întunericul din bucătărie duceau pînă la urmă la ceartă şi de-aici un întreg tămbălău. Holanda era meşteră în asemenea scandaluri, lăsa de exemplu să-i cadă un pahar gata spălat în ligheanul cu apă murdară sau amintea, aşa, în treacăt, că în casa familiei Loza erau două servitoare pentru toată treaba. Eu aveam alte sisteme, preferam să-i strecor mătuşei Ruth c-or să-i crape mîinile dacă mai freacă atîta cratiţele în loc să se ocupe de pahare sau de farfurii, căci tocmai pe-astea îi plăcea mamei să le spele, şi uite-aşa le aţiţam la o luptă surdă, care din ele să facă treaba mai uşoară. Cînd ne săturam de sfaturi şi de nesfîrşitele amintiri de familie, găseam soluţia eroică de-a vărsa apa clocotită pe spinarea pisicii. Proverbul cu pisica opărită

care fuge şi de apă rece e o minciună gogonată, în afară de cazul cînd ultima parte cu apa rece nu-i înţeleasă întocmai ; căci de cea caldă José nu se ferea niciodată, ba chiar părea că vine singur, sărăcuţul animal, să-i vărsăm o jumătate de cană cu apă fiartă la o sută de grade sau poate ceva mai puţin — mult mai puţin probabil pentru că niciodată nu-i cădea părul. Fapt e că ce urma era ceva de pomină, şi în balamucul încununat de splendidul si bemol al mătuşii Ruth şi goana mamei după sfîntu' Niculae, Holanda şi cu mine dispăream prin galeria acoperită, spre încăperile goale din fund, unde Leticia ne aştepta citindu-l, nu ştiu de ce, pe Ponson du Terrail.

De obicei mama fugea după noi o bucată de vreme, dar dorinţa de a ne sparge capul îi trecea cît ai zice peşte şi pînă la urmă (baricadasem uşa şi-i ceream iertare cu emoţionante fraze teatrale) obosea şi pleca, spunînd într-una aceeaşi frază : „Or să ajungă pe drumuri haimanalele astea".

Noi ajungeam pe şine la Central Argentino, atunci cînd în casă se aşternea tăcerea şi vedeam pisica tolănindu-se sub lămîi ca să-şi facă şi ea siesta, în miresme şi în zumzet de viespi. Deschideam încetişor poarta cea albă, şi în momentul cînd o închideam la loc, o adiere de vînt, ca o eliberare, ne prindea de mîini, ne învăluia tot trupul şi ne trăgea înainte. Atunci o luam la fugă luîndu-ne avînt ca să ne căţărăm dintr-un salt pe terasamentul îngust al

căii ferate, şi cocoţate deasupra liniei ne contemplam în tăcere regatul.

Regatul nostru era cam aşa : o curbă mare a şinelor care se sfîrşea chiar în spatele casei. Nu se vedea decît pietrişul, traversele şi şinele duble ; iarbă rară şi fără rost între bucăţile de piatră unde mica, feldspatul şi cuarţul — din care se compune granitul — străluceau ca nişte adevărate diamante în lumina soarelui de la două după-amiaza. Dacă ne ghemuiam pînă aproape de şine (fără să zăbovim, căci ar fi fost periculos să rămînem mult timp acolo, nu atît din cauza trenurilor, cît pentru că ne-ar fi putut zări cei din casă) ne izbea în faţă dogoarea pietrelor ; şi dacă ne opream în bătaia vîntului dinspre rîu, de obraji şi de urechi ni se lipea o căldură umedă. Ne plăcea să ne îndoim picioarele şi să coborîm, să urcăm, şi din nou să coborîm, intrînd cînd într-o zonă de căldură, cînd într-alta, cercetîndu-ne feţele să vedem cît de transpirate sîntem, căci în cîteva clipe eram ude leoarcă. Şi tot timpul, fără să scoatem o vorbă, priveam spre capătul căii ferate, sau spre rîu, de partea cealaltă, firul de apă de culoarea cafelei cu lapte.

După această primă cercetare a regatului, coboram pe terasament şi ne trăgeam la umbra firavă a sălciilor de lîngă gardul casei noastre, în dreptul porţii aceleia albe. Acolo era capitala regatului, oraşul sălbatic şi sediul jocului nostru. Prima care începea jocul era Leticia, cea mai fericită dintre toate trei şi cea mai privilegiată. Leticia nu trebuia să şteargă far-

furiile nici să facă paturile, putea să stea toată ziulica şi să citească sau să lipească abţibilduri, iar noaptea, dacă vroia, avea voie să stea pînă mai tîrziu, ca să nu mai vorbim de odaia care era numai a ei, de supa de oase şi tot felul de alte avantaje. Puţin cîte puţin, profitase de toate aceste privilegii, şi din vara trecută ea conducea jocul, şi cred că de fapt conducea şi regatul : cel puţin ea spunea prima ceva şi Holanda şi cu mine acceptam fără să crîcnim, aproape mulţumite. Probabil că predicile îndelungate ale mamei despre cum trebuie să ne purtăm cu Leticia îşi făcuseră efectul, sau pur şi simplu o iubeam destul de mult şi nu ne deranja să fie ea şefă. Păcat că nu prea avea aspect de şefă, era cea mai pirpirie din toate trei şi îngrozitor de slabă. Holanda era şi ea slabă iar eu niciodată n-am cîntărit peste cincizeci de kilograme, dar Leticia era cea mai slabă dintre toate şi pe deasupra avea şi o slăbiciune care se vedea din afară, la coşul pieptului şi la urechi. Poate că spinarea ei ţeapănă o făcea să pară mai slabă, şi cum aproape că nu putea să-şi mişte capul într-o parte sau alta, părea o scîndură de călcat pusă în picioare, din acelea căptuşite cu tricou alb, cum erau în casa familiei Loza. O scîndură de călcat cu partea mai lată în sus, sprijinită în picioare de perete. Şi ea ne conducea.

Cea mai mare satisfacţie era să-mi închipui că mama sau mătuşa Ruth vor afla într-o zi de joc. Dacă ajungeau să afle de joc, s-ar fi încins un tărăboi nemaivăzut. Si bemolul şi

leşinurile, atîtea dovezi de devotament şi de sacrificiu nerăsplătite, şi ameninţarea cu cele mai cumplite pedepse şi, în sfîrşit, prevestirea soartei de care vom avea parte, şi anume că toate trei vom ajunge pe drumuri. Treaba asta de la urmă ne uluise întotdeauna, căci ni se părea destul de firesc să ajungem pe drumuri.

Mai întîi Leticia ne trăgea la sorţi. Foloseam metoda pietricelelor ascunse în palmă, număram pînă la douăzeci şi unu, sau tot felul de alte sisteme. Cînd foloseam numărătoarea pînă la douăzeci şi unu, mai adăugam încă două-trei fetiţe imaginare ca să nu existe nici o înşelătorie. Cînd una din ele ieşea a douăzeci şi una o scoteam din grup şi număram din nou, pînă ce cădea una din noi. Atunci Holanda şi cu mine ridicam piatra şi deschideam lada cu podoabe. Dacă de pildă cîştiga Holanda, atunci Leticia şi cu mine alegeam podoabele. Ne jucam în două feluri : de-a statuile şi de-a măştile. Pentru măşti nu era nevoie de podoabe, în schimb îţi trebuia multă expresivitate, la invidie să scrîşneşti din dinţi, să-ţi înţepeneşti braţele şi să te schimonoseşti pînă devii galbenă la faţă. La milă, idealul era un chip îngeresc, cu ochii ridicaţi spre cer, iar mîinile întinzînd ceva — o cîrpă, o minge, o creangă de salcie — unui biet copil orfan invizibil. Ruşinea şi frica erau uşor de mimat ; ciuda şi gelozia trebuiau studiate mai pe îndelete. Podoabele erau aproape toate destinate jocului de-a statuile, unde domnea o libertate absolută. Ca să faci o statuie, trebuia să chibzuieşti cu grijă fiecare amănunt vestimentar. După regulile jocului, cea care fusese aleasă n-avea voie să ia parte la selecţie ; celelalte două se sfătuiau între ele şi apoi o împodobeau. Ea trebuia să-şi născocească statuia cu lucrurile alese de ele, şi jocul devenea astfel mult mai complicat şi mai atractiv, căci uneori cele două se aliau împotriva ei şi victima se vedea pricopsită cu podoabe care nu erau bune la nimic ; atunci nu depindea decît de priceperea ei ca să născocească o statuie reuşită. În general ieşea bine, dar uneori se întîmpla ca statuile să fie nişte eşecuri îngrozitoare.

Toate astea au început de cine ştie cînd, dar totul s-a schimbat în ziua cînd a căzut din tren primul bileţel. Desigur că măştile şi statuile nu le făceam numai pentru noi, căci ne-am fi plictisit repede. Regula jocului era ca aleasa să se aşeze la marginea terasamentului, ieşind din umbra sălciilor, şi să aştepte acolo trenul de două şi opt minute care venea dinspre Tigre. La înălţimea unde se află Palermo trenurile trec destul de iute şi nu ne era ruşine să întruchipăm statuia sau masca. Aproape nici nu vedeam oamenii de la ferestre, cu timpul însă căpătasem o anumită practică şi ştiam că sînt cîţiva pasageri care aşteaptă să ne vadă. Un domn cu păr alb şi ochelari de baga scotea capul pe fereastră şi saluta masca sau statuia cu batista. Băieţii care se întorceau de la colegiu, aşezaţi pe scări, strigau ceva în trecere, unii însă stăteau serioşi şi ne priveau. De fapt, statuia sau masca nu vedea nimic, din cauza efortului de a sta

nemişcată, dar celelalte două de sub sălcii analizau în amănunţime succesul sau indiferenţa stîrnită. Biletul a căzut într-o marţi, din al doilea vagon. A căzut foarte aproape de Holanda, care-n ziua aceea întruchipa clevetirea şi-ajunse pînă la mine. Era o hîrtiuţă bine îndoită şi prinsă de o piuliţă, cu un scris bărbătesc şi destul de urît, care spunea : „Foarte frumoase statuile. Călătoresc la fereastra a treia din al doilea vagon. Ariel B." Mi s-a părut cam sec, cu toată bătaia de cap de a-l lega de piuliţă, şi a-l arunca, dar ne-a făcut plăcere. Am tras la sorţi cine să-l păstreze şi l-am cîştigat eu. În ziua următoare, nici una din noi nu mai vroia să se joace ca să poată vedea cum e Ariel B., dar ne-am temut să nu judece greşit întreruperea noastră aşa că am tras la sorţi şi-a cîştigat Leticia. Ne-am bucurat foarte tare, Holanda şi cu mine, pentru că Leticia era foarte bună ca statuie, sărmana fată. Paralizia nu se vedea dacă stătea pe loc, şi ea era în stare de gesturi de o mare nobleţe. La măşti alegea întotdeauna generozitatea, mila, sacrificiul şi renunţarea. La statui căuta stilul acelei Venus din salon, pe care mătuşa Ruth o numea Venus din Milo. Aşa că i-am ales nişte podoabe deosebite, pentru ca Ariel să rămînă cu o impresie cît mai bună. I-am pus o bucată de catifea verde în chip de tunică, şi o cunună de salcie în păr. Cum umbla cu mîneci scurte, părea chiar o statuie grecească. Leticia a făcut repetiţie un timp la umbră, şi ne-am hotărît

să apărem şi noi şi să-l salutăm pe Ariel discret dar cu amabilitate.

Leticia a fost minunată, nu i se mişca nici un deget cînd a sosit trenul. Cum nu putea să-şi răsucească capul şi-l lăsase pe spate, lipindu-şi braţele de corp ca şi cum nu le-ar fi avut ; în afară de verdele tunicii, era aidoma cu Venus din Milo. La a treia fereastră am zărit un băiat cu păr blond, buclat şi ochi limpezi, care ne-a zîmbit larg cînd a văzut că Holanda şi cu mine îl salutam. Trenul a dispărut într-o clipă, dar la patru şi jumătate noi tot mai discutam dacă era îmbrăcat în culori închise, dacă avea cravată roşie şi dacă era nesuferit sau simpatic. Joi am făcut eu masca descurajării, şi-am primit alt bileţel : „Toate trei îmi sînteţi foarte simpatice. Ariel." Acum scosese capul şi un braţ pe fereastră şi ne salutase rîzînd. I-am dat în jur de optsprezece ani (convinse de fapt că n-are mai mult de şaisprezece) şi-am căzut de acord că se întoarce zilnic de la vreun colegiu englez. Cel mai sigur era colegiul englez, nu puteam accepta un elev oarecare. Se vedea că Ariel e de familie foarte bună.

S-a întîmplat ca Holanda să aibă norocul de necrezut să cîştige trei zile la rînd. Întrecîndu-se pe ea însăşi, întruchipă masca deziluziei şi a hoţiei şi o statuie foarte grea, de balerină, pentru care a stat într-un picior de cum a intrat trenul în curbă. În ziua următoare am cîştigat eu, şi după aceea tot eu ; tocmai întruchipam masca groazei cînd am primit drept în nas un bilet de la Ariel pe care la început nu l-am

înțeles: „Cea mai frumoasă e cea mai leneșă". Leticia a fost ultima care și-a dat seama, am văzut-o cum se înroșește și se trage mai la o parte, și Holanda și cu mine ne uitam una la alta puțin furioase. Primul lucru care ne-a venit în cap a fost să decretăm că Ariel e un idiot, dar nu-i puteam spune asta Leticiei, biet înger, cu sensibilitatea ei și crucea pe care și-o purta. Ea n-a spus nimic, dar i s-a părut de la sine înțeles că biletul i se cuvine și l-a păstrat pentru ea. În ziua aceea ne-am întors destul de tăcute acasă și seara nu ne-am mai jucat împreună. La masă Leticia a fost foarte veselă, îi străluceau ochii, și mama s-a uitat o dată sau de două ori la mătușa Ruth, luînd-o drept martoră a propriei sale veselii. Zilele acelea tocmai încercau un nou tratament întăritor pentru Leticia, și, după cît se pare, era o minune cît de bine se simțea.

Înainte de-a adormi, Holanda și cu mine am discutat despre treaba asta. Nu ne deranja biletul lui Ariel, dintr-un tren în mers lucrurile se văd cum se văd, dar ni se părea că Leticia profita prea mult de avantajul ei asupra noastră. Știa că n-o să-i spunem nimic, și că într-o casă unde există cineva cu un defect fizic și mult orgoliu, toți se fac că nu știu, începînd chiar cu bolnavul, și mai ales se fac că nu știu că celălalt știe. Dar nu trebuie să exagerăm, iar felul cum se purtase Leticia la masă și cum a luat biletul să-l păstreze era prea mult. În noaptea aceea am avut din nou

coșmarurile mele cu trenuri, mergeam în zorii zilei pe un imens terasament feroviar acoperit cu șine întortocheate și zăream în depărtare luminile roșii ale locomotivelor care veneau, calculînd cu îngrijorare dacă trenul va trece la stînga mea, și-n același timp amenințată să sosească un rapid din spate sau — mai rău — ca-n ultima clipă unul din trenuri să deraieze și să vină peste mine. Dimineața însă am uitat, fiindcă Leticia s-a sculat cu dureri și-a trebuit s-o ajutăm să se-mbrace. Am crezut că-i părea rău de povestea de ieri și-am fost foarte bune cu ea, spunîndu-i că asta i se întîmpla fiindcă umblă prea mult, și poate că cel mai bun lucru ar fi să stea să citească în camera ei. Ea n-a spus nimic dar a venit la masă și la întrebările mamei a răspuns că se simte foarte bine și aproape n-o mai doare de loc spatele. Așa-i spunea și se uita la noi.

În după-amiaza aceea am cîștigat eu, dar nu știu ce m-a apucat atunci și i-am spus Leticiei c-o las în locul meu, bineînțeles fără să-i dau să înțeleagă pentru ce. Dacă ăla o prefera pe ea, n-avea decît s-o privească pînă s-o sătura. Ne jucam de-a statuile și i-am ales lucruri simple, ca să nu-i mai complicăm viața, și ea a născocit un fel de prințesă chinezoaică, cu un aer rușinat, cu ochii-n pămînt și mîinile împreunate, așa cum stau prințesele chinezoaice. Cînd a trecut trenul, Holanda ședea întoarsă cu spatele sub sălcii, dar eu m-am uitat și am văzut că Ariel n-avea ochi decît pentru

Leticia. S-a uitat la ea pînă ce trenul a intrat în curbă și Leticia era nemișcată și nu știa că el o privise așa. Cînd a venit însă să se odihnească sub sălcii, am văzut că de fapt știa, și că ar fi vrut să rămînă cu podoabele toată seara, toată noaptea.

Miercuri am tras la sorți între Holanda și mine pentru că Leticia ne-a spus că era drept ca ea să se retragă. A cîștigat Holanda, cu norocul ei blestemat, dar scrisoarea de la Ariel a căzut lîngă mine. Cînd am ridicat-o am fost tentată să i-o dau Leticiei care nu spunea nimic, dar m-am gîndit că nu era cazul nici să-i facem chiar toate chefurile și-am deschis-o încet. Ariel ne anunța că în ziua următoare o să coboare la prima gară și că o să vină pe rambleu să stăm puțin de vorbă. Totul scris îngrozitor, dar fraza de la urmă era frumoasă: „Respectuoasele mele salutări celor trei statui." Semnătura era parcă o mîzgălitură, deși dovedea multă personalitate.

În timp ce-o dezbrăcam pe Holanda de podoabe, Leticia s-a uitat la mine o dată sau de două ori. Eu le citisem mesajul și nimeni n-a spus nimic, ceea ce devenea cam enervant pentru că la urma urmelor Ariel avea să vină și trebuia să ne gîndim la asta și să luăm o hotărîre. Dacă se afla ceva acasă, sau dacă din nenorocire vreuneia din familia Loza îi trecea prin cap să ne spioneze, că erau grozav de invidioase stîrpiturile alea, sigur avea să iasă scandal. În plus, era foarte ciudat să tăcem din gură într-o asemenea ocazie, aproape

fără să ne privim, în timp ce puneam bine podoabele și ne întorceam acasă pe poarta cea albă.

Mătușa Ruth ne-a cerut, Holandei și mie, să-i facem baie lui José, ea a dus-o pe Leticia să-i facă tratamentul, așa că în sfîrșit am putut să ne spunem în liniște ce-aveam pe suflet. Ni se părea minunat că o să vină Ariel, n-avusesem niciodată un asemenea prieten, pe vărul nostru Tito nu-l puneam la socoteală, un neisprăvit care aduna poze și credea în prima împărtășanie. Eram foarte nervoase din cauza așteptării și José a plătit oalele sparte, săracul de el. Holanda a avut mai mult curaj și-a adus vorba despre Leticia. Eu nu știam ce să cred; pe de-o parte mi se părea groaznic ca Ariel să afle, dar în același timp era drept ca lucrurile să se limpezească, căci nimeni nu trebuie să sufere din cauza altuia. Aș fi vrut însă ca Leticia să nu sufere, avea și-așa destulă suferință pe cap cu noul tratament și-atîtea altele.

Seara mama s-a mirat cît de tăcute sîntem și-a spus ce minune, ne-or fi mîncat șoarecii limba, apoi s-a uitat la mătușa Ruth și amîndouă s-au gîndit că făcusem vreuna boacănă și ne mustră conștiința. Leticia mîncă foarte puțin și spuse că o doare spatele, s-o lase să meargă în camera ei ca să citească *Rocambole*. Holanda i-a întins brațul deși ea nu prea voia, iar eu am început să împletesc, cum fac totdeauna cînd sînt nervoasă. De două ori m-am gîndit să merg la Leticia în cameră, nu-nțelegeam ce fac ele două singure acolo, dar Holanda

s-a întors cu un aer foarte grav și s-a așezat lîngă mine fără să scoată un cuvînt pînă ce mama și mătușa Ruth au strîns masa. „Ea n-o să vină mîine. A scris o scrisoare și-a spus că dacă el întreabă insistent, atunci să i-o dăm." Întorcînd buzunarul bluzei mi-a arătat un plic violet. Apoi ne-au chemat să ștergem farfuriile și în seara aceea am adormit aproape imediat, după toate emoțiile și oboseala cu baia lui José.

Ziua următoare mi-a venit mie rîndul să merg la piață după cumpărături și toată dimineața n-am văzut-o pe Leticia care nu ieșise din camera ei. Înainte să ne cheme la masă am intrat o clipă la ea și-am găsit-o lîngă fereastră, cu multe perne și volumul al nouălea din *Rocambole*. Se vedea că se simte rău, dar a-nceput să rîdă și mi-a povestit de o albină care nu găsea ieșirea și de un vis amuzant pe care-l avusese. Eu i-am spus că e păcat să nu vină la sălcii, dar mi-a venit destul de greu să-i spun asta sincer. „Dacă vrei, putem să-i explicăm lui Ariel că nu te simți bine", i-am propus eu, dar ea spunea că nu și tăcu mai departe. Am insistat puțin să vină, în cele din urmă m-am însuflețit și i-am spus să nu-i fie frică, pentru că dragostea adevărată nu cunoaște piedici și multe alte idei minunate pe care le-nvățasem din *Comoara Tinereții*, dar îmi venea din ce în ce mai greu să-i spun ceva fiindcă ea se uita pe fereastră și parcă stătea să plîngă. Pînă la urmă am plecat spunînd că are nevoie mama de mine. Prînzul a durat o veșnicie, și

Holanda s-a ales cu o palmă de la mătușa Ruth fiindcă stropise fața de masă. Nici nu-mi aduc aminte cum am șters farfuriile, pe neașteptate ne-am pomenit la sălcii și amîndouă ne îmbrățișam pline de fericire și cîtuși de puțin geloase una pe cealaltă. Holanda mi-a explicat tot ce trebuie să spunem despre studiile noastre pentru ca Ariel să-și facă o impresie bună, fiindcă cei de la liceu le disprețuiesc pe fetele care n-au făcut decît școala primară și învață numai croitoria sau lucrul de mînă. Cînd a trecut trenul de două și opt minute, Ariel și-a scos brațele cu entuziasm și noi, cu batistele noastre imprimate, i-am făcut semne de bun venit. După vreo douăzeci de minute 'l-am văzut venind pe rambleu, și era mai înalt decît credeam noi și în gri din cap pînă-n picioare.

Nu-mi aduc prea bine aminte ce-am vorbit la început, el era destul de timid, deși venise și scrisese bilețelele, și spunea lucruri foarte chibzuite. Aproape imediat ne-a lăudat mult statuile și măștile și ne-a întrebat cum ne cheamă și de ce lipsește cea de-a treia. Holanda a explicat că Leticia nu putuse să vină și el a spus că-i păcat și că Leticia i se părea un nume minunat. Apoi ne-a povestit lucruri de la Industrial, care din păcate nu era un colegiu englezesc, și-a vrut să știe dacă-i arătăm podoabele. Holanda a ridicat piatra și l-am lăsat să le vadă pe toate. Păreau să-l intereseze și de mai multe ori lua cîte o podoabă și spunea: „Asta o purta Leticia într-o zi" sau „Asta a fost pentru statuia orientală", adică pentru prin-

tesa chinezoaică. Ne-am așezat la umbra unei sălcii și el se simțea bine dar părea distrat, se vedea că rămîne numai din bună-creștere. Holanda m-a privit de două-trei ori, și cum conversația lîncezea, asta ne-a făcut pe amîndouă să ne simțim foarte prost ; am fi vrut să plecăm sau ca Ariel să nu fi venit niciodată. El a întrebat din nou dacă Leticia e bolnavă și Holanda s-a uitat la mine și eu am crezut că o să-i spună, dar ea a răspuns că Leticia nu putuse să vină. Cu o crenguță, Ariel desena corpuri geometrice pe nisip, și din cînd în cînd se uita la poarta cea albă și noi știam la ce se gîndește, așa că Holanda a făcut foarte bine cînd a scos plicul violet și i l-a întins, iar el a rămas surprins cu plicul în mînă, apoi s-a înroșit foarte tare cînd i-am explicat că e din partea Leticiei, și a pus plicul în buzunarul dinăuntru al hainei, nevrînd să-l citească de față cu noi. Aproape imediat a spus că i-a făcut plăcere și că era încîntat că a venit, dar mîna îi era moale și antipatică, așa că mai bine că vizita se sfîrșea, deși mai tîrziu n-am făcut altceva decît să ne gîndim la ochii lui cenușii și la felul său trist de a zîmbi. Ne-am mai amintit și cum își luase rămas bun, spunînd : „Pe totdeauna", o expresie pe care n-o mai auzisem niciodată acasă și mi s-a părut divină și nespus de poetică. I-am povestit toate astea Leticiei care ne-aștepta sub lămîiul din curte și eu aș fi vrut s-o întreb ce spunea în scrisoare dar mi-a fost nu știu cum, fiindcă ea închisese

plicul înainte de a i-l încredința Holandei, așa că nu i-am spus nimic și doar i-am povestit cum era Ariel și de cîte ori întrebase de ea. Nu era ușor de spus asta, pentru că era ceva frumos și trist în același timp, ne dădeam seama că Leticia se simțea fericită și totuși aproape că-i dădeau lacrimile, pînă cînd în cele din urmă am plecat spunînd că ne cheamă mătușa Ruth și am lăsat-o acolo privind viespile din lămîi.

Cînd ne-am dus la culcare, în seara aceea, Holanda mi-a spus : „O să vezi că de mîine se sfîrșește cu jocul". Dar se înșela, deși, nu foarte tare, și în ziua următoare Leticia ne-a făcut semnul știut, în timpul desertului. Ne-am dus să spălăm vasele destul de mirate și puțin furioase, fiindcă asta era o nerușinare din partea Leticiei și nu era frumos. Ea ne aștepta la poartă și doar că n-am murit de spaimă cînd, ajungînd la sălcii, am văzut-o că scoate din buzunar colierul de perle al mamei și toate inelele, pînă și cel mare cu rubin al mătușei Ruth. Dacă cineva din familia Loza ne spiona și ne vedea cu bijuteriile, bineînțeles că mama o să afle pe loc și o să ne omoare în bătaie, stîrpituri scîrboase. Dar Leticia nu era de loc înspăimîntată și-a spus că dacă se întîmplă ceva e pe răspunderea ei. „Aș vrea să mă lăsați astăzi pe mine", a mai adăugat ea fără să ne privească. Noi am scos imediat podoabele, și am simțit brusc dorința să fim cît se poate de bune cu Leticia, să-i facem toate chefurile, deși

în realitate tot îi mai păstrăm un pic de ranchiună. Cum jocul era de-a statuile, i-am ales lucruri minunate, care se potriveau cu bijuteriile, multe pene de păun ca să și le prindă-n păr, o balenă care de departe părea de vulpe argintie și un voal trandafiriu pe care și l-a legat ca un turban. Am văzut-o pe gînduri, făcînd repetiție pentru statuie dar fără să se miște, și cînd trenul a apărut la curbă s-a dus și s-a așezat la poalele taluzului cu toate bijuteriile care străluceau în soare. Și-a ridicat brațele ca și cum nu ne-am fi jucat de-a statuile ci de-a măștile, și cu mîinile arăta spre cer, în timp ce-și lăsa capul pe spate (doar atît putea face, săraca) și-și îndoia corpul că aproape ni se făcea frică. Ni s-a părut minunată, era statuia cea mai regească pe care-o făcuse vreodată, și atunci l-am văzut pe Ariel cum o privea, ieșit pe fereastră, o privea numai pe ea, întorcîndu-și capul și fără să ne vadă pe noi pînă cînd a dispărut brusc, o dată cu trenul. Nu știu de ce am alergat amîndouă în același timp s-o sprijinim pe Leticia care era cu ochii închiși și lacrimi mari îi curgeau pe toată fața. Ne-a respins fără supărare, totuși am ajutat-o să ascundă bijuteriile în buzunare și s-a dus singură acasă în timp ce noi aranjam pentru ultima oară podoabele în lada lor. Aproape că știam ce avea să se-ntîmple și totuși, a doua zi ne-am dus amîndouă la sălcii, după ce mătușa Ruth ne-a cerut să facem liniște desăvîrșită ca să n-o deranjăm pe Leticia pe care o durea spatele și vroia să doarmă. Cînd a sosit trenul, am văzut, fără să ne mire de loc, a treia fereastră goală și în timp ce ne zîmbeam jumătate ușurate, jumătate furioase, ni-l închipuiam pe Ariel călătorind de partea cealaltă a vagonului, stînd liniștit pe locul lui și privind spre rîu cu ochii săi cenușii.

AXOLOTUL

A fost o vreme cînd mă gîndeam mult la axoloți. Mergeam să-i văd la acvariul din Jardin des Plantes și ore întregi stăteam și mă uitam la ei, observîndu-le imobilitatea, mișcările confuze. Iar acum sînt un axolot.

Am ajuns la ei din întîmplare, într-o dimineață de primăvară, cînd, după o iarnă grea, Parisul își desfăcea coada de păun. Am coborît pe bulevardul Port-Royal, am luat-o pe St. Marcel și l'Hôpital, am văzut primele nuanțe de verde în atîta cenușiu și mi-am amintit de lei. Leii și panterele erau prietenii mei, dar niciodată nu intrasem în clădirea umedă și întunecată a acvariilor. Mi-am lăsat bicicleta sprijinită de gard și m-am dus să văd lalelele. Leii erau urîți și triști iar pantera mea dormea. M-am hotărît să merg la acvarii, și, după ce-am privit cu indiferență niște pești obișnuiți, am dat pe neașteptate peste axoloți. Am stat un ceas și m-am uitat la ei, și cînd am plecat nu mai eram bun de nimic.

Am consultat un dicționar de la biblioteca Sainte-Geneviève și am aflat că axoloții sînt formele larvare, înzestrate cu branhii, ale unei specii de batracieni din genul amblistoma. Știam că sînt din Mexic, după cum arătau, după chipurile lor mici și trandafirii de azteci și după

plăcuța din partea de sus a acvariului. Citii că în Africa s-au găsit exemplare care puteau să trăiască și pe pămînt în timpul perioadelor de secetă, iar cînd vine anotimpul ploilor își duc viața mai departe în apă. Am găsit și numele lor în spaniolă, *ajolote*, cu adăugirea că sînt comestibili și că uleiul lor se folosea (se spune că nu s-ar mai folosi) ca și cel din ficat de batog.

N-am vrut să consult lucrări de specialitate, dar în ziua următoare m-am dus din nou la Jardin des Plantes. Am început să merg în fiecare dimineață acolo, uneori și dimineața și seara. Paznicul acvariilor zîmbea nedumerit cînd îi dădeam biletul. Mă rezemam de bara de fier din jurul acvariilor și începeam să-i privesc. Nu era nimic ciudat în asta, pentru că încă din prima clipă am înțeles că ceva mă lega de ei, ceva pierdut pentru totdeauna și îndepărtat, care totuși încă ne mai unea. Fusese de ajuns să mă opresc în acea dimineață în fața geamului unde se vedeau niște bășici de apă. Axoloții se îngrămădeau pe mica și strîmta (doar eu știu cît de strîmtă și mică) porțiune de pămînt și de mușchi din acvariu. Erau nouă exemplare, și cei mai mulți își sprijineau capul de geam, privind cu ochii lor de aur pe cei care se apropiau. Tulburat, oarecum rușinat, mi s-a părut aproape o necuviință să-mi apropii capul de aceste chipuri tăcute și nemișcate, îngrămădite acolo în fundul acvariului. Am izolat unul în minte, așezat mai la dreapta și oarecum despărțit de ceilalți, ca să-l studiez mai bine. Văzui

un corp mic, trandafiriu şi aproape transparent (gîndul mi s-a dus la statuietele chinezeşti din sticlă lăptoasă), care semăna cu o şopîrlă mică de cincisprezece centimetri, şi avea la capăt o coadă de peşte de o gingăşie nemaivăzută, partea cea mai sensibilă a corpului nostru. Pe spinare avea o aripioară transparentă care se unea cu coada, dar ce m-a obsedat au fost labele, subţiri şi fine, terminate la capăt cu nişte degete minuscule şi unghii ca cele de om — n-aveau aceeaşi formă, dar cum să nu ştii că sînt de om. Şi tot atunci le-am descoperit ochii, faţa. Un chip inexpresiv, fără altă trăsătură decît ochii, două găuri ca nişte gămălii de ac, în întregime din aur transparent, lipsiţi de orice viaţă, dar care priveau, se lăsau pătrunşi de privirea mea care străpungea parcă punctul auriu şi se pierdea într-o diafană taină lăuntrică. Un mic halo negru încercuia ochiul şi-l înscria în carnea trandafirie, în piatra trandafirie a capului, triunghiular la prima vedere, dar cu laturi curbe şi neregulate, astfel că ajungea să semene perfect cu o statuetă tocită de timp. Gura nu se observa din cauza planului triunghiular al capului, doar din profil i se ghicea forma destul de mare ; văzut din faţă, axolotul avea parcă o fină scobitură ca o crestătură în alabastru. De ambele părţi ale capului, acolo unde ar fi trebuit să fie urechile, îi creşteau trei crenguţe roşii ca de coral, o excrescenţă vegetală — probabil branhiile. Era singurul lucru viu, la fiecare zece-cincisprezece secunde crenguţele se ridicau ţepene şi din nou se plecau. Uneori o labă se mişca încet, vedeam degetele minuscule cum se aşază cu gingăşie pe muşchi. Nu ne place să ne mişcăm prea mult, iar acvariul e atît de mic ; cum ne mişcăm puţin ne şi izbim cu coada sau capul de un altul din noi ; de aici dificultăţi, certuri, oboseală. Dacă stăm liniştiţi, timpul se simte mai puţin.

Tocmai liniştea lor m-a făcut să mă aplec spre ei fascinat, atunci, prima oară cînd i-am văzut. Mi se părea că încep să înţeleg voinţa lor secretă — desfiinţarea spaţiului şi a timpului printr-o nemişcare indiferentă. Pe urmă i-am înţeles mai bine, contracţia branhiilor, labele fine care pipăie pietrele, unduirile neprevăzute ale unora dintre ei (înoată doar ondulîndu-şi corpul) mi-au dovedit că puteau să şi iasă din această toropeală minerală în care petreceau ceasuri întregi. Alături de ei, în celelalte acvarii, peşti de tot felul îmi arătau stupiditatea frumoşilor lor ochi, asemănători cu ai noştri. Ochii axoloţilor îmi vorbeau despre prezenţa unei vieţi deosebite, a unui alt fel de a privi. Lipindu-mi faţa de geam (uneori paznicul tuşea neliniştit) încercam să văd mai bine minusculele puncte aurii, intrarea aceea în lumea nemărginit de domoală şi îndepărtată a făpturilor trandafirii. Zadarnic loveam cu degetul în geam, în dreptul chipurilor lor ; niciodată nu se observa nici măcar cea mai mică reacţie. Ochii de aur ardeau mai departe cu lumina lor blîndă, înfiorătoare ; mă priveau mai departe dintr-un străfund de nepătruns care mă ameţea.

Şi totuşi erau aproape. Mi-am dat seama de asta încă dinainte, cînd nu eram încă un axolot. Am ştiut-o din ziua cînd m-am apropiat de ei pentru prima oară. Trăsăturile antropomorfice ale unei maimuţe, spre deosebire de ce cred cei mai mulţi, scot la iveală depărtarea dintre ele şi noi. Completa lipsă de asemănare între axoloţi şi fiinţa omenească mi-a dovedit temeinicia cercetărilor mele, faptul că nu mă bizuiam pe analogii facile. Numai mînuţele şi... Şi o şopîrlă are astfel de mîini, dar nu seamănă de loc cu noi. Cred că mai degrabă capul axoloţilor, forma aceea triunghiulară trandafirie cu ochişori de aur. Capul privea şi ştia. El cerea. Nu erau *animale*.

Era uşor, aproape inevitabil, să cad în mitologie. În primul rînd am descoperit la axoloţi o metamorfoză care nu reuşea să anuleze de totul o tainică umanitate. Mi i-am închipuit conştienţi, sclavii corpului lor, veşnic condamnaţi la o tăcere abisală. La o cugetare disperată. Privirea lor oarbă, minusculul disc de aur inexpresiv şi totuşi înfiorător de lucid, mă străpungea ca o chemare. „Scapă-ne, scapă-ne". Mă pomeneam îngînînd cuvinte de consolare, dîndu-le speranţe copilăreşti. Ei mă priveau mai departe, nemişcaţi ; pe neaşteptate crenguţele trandafirii ale branhiilor se ridicau. În clipa aceea simţeam un fel de durere surdă ; poate că mă vedeau, receptau efortul meu de a pătrunde în vieţile lor de nepătruns. Nu erau fiinţe omeneşti, dar la nici un animal nu găsisem o legătură atît de adîncă cu mine. Axoloţii erau ca

nişte martori şi uneori ca nişte judecători înspăimîntători. Faţă de ei mă simţeam josnic ; era o puritate atît de înfricoşătoare în ochii aceia transparenţi. Erau nişte larve, dar larvă înseamnă mască şi fantomă totodată. Dincolo de chipurile astea aztece, inexpresive şi totuşi de o cruzime neîndurătoare, oare ce imagine aştepta să-i vină ceasul ?

Mi-era frică de ei. Cred că dacă nu i-aş fi ştiut aproape pe ceilalţi vizitatori şi pe paznic, n-aş fi îndrăznit să stau faţă în faţă cu ei. „Îi mănînci din ochi", îmi spunea rîzînd paznicul, care-şi închipuia probabil că sînt cam într-o ureche. Nu-şi dădea seama că ei mă devorau pe mine, încet, din ochi, într-un canibalism de aur. Cînd mă aflam departe de acvariu, nu făceam altceva decît să mă gîndesc la ei, de parcă mă influenţau de la distanţă. Ajunsesem să vin în fiecare zi, iar noaptea mi-i închipuiam imobili în întuneric, mişcînd uşor înainte o lăbuţă care pe neaşteptate se izbea de lăbuţa altuia. Poate că ochii lor vedeau în plină noapte şi ziua continua pentru ei la nesfîrşit. Ochii axoloţilor nu au pleoape.

Acum îmi dau seama că n-a fost nimic neobişnuit, că aşa trebuia să se întîmple. În fiecare dimineaţă cînd mă aplecam deasupra acvariului îi recunoşteam şi mai bine. Sufereau, fiecare fibră a trupului meu resimţea această suferinţă înăbuşită, această nemişcare chinuitoare acolo, pe fundul apei. Pîndeau ceva, un îndepărtat imperiu distrus, o epocă de libertate, cînd lumea

fusese a axoloţilor. Era cu neputinţă ca o expresie atît de îngrozitoare, care reuşea să învingă inexpresivitatea silită a figurilor lor, să nu poarte mesajul durerii, dovada acestei condamnări veşnice, a acestui infern lichid în care sufereau. Zadarnic încercam să mă conving că doar sensibilitatea mea proiecta asupra axoloţilor o conştiinţă pe care ei n-o aveau. Ei şi cu mine ştiam. De aceea nu a fost nimic neobişnuit în cele ce s-au petrecut. Faţa îmi era lipită de geamul acvariului, ochii încercau să pătrundă încă o dată taina acelor ochi de aur fără iris şi fără pupilă. Priveam chipul unui axolot oprit lîngă geam atît de aproape de mine. Fără nici o tranziţie, fără surpriză, mi-am văzut chipul lipit de geam, în locul axolotului, l-am văzut în afara acvariului, l-am văzut de cealaltă parte a geamului. Atunci chipul meu s-a îndepărtat şi am înţeles.

Un singur lucru era curios ; gîndeam ca mai înainte, ştiam. Mi-am dat seama de asta, şi în primul moment am simţit parcă groaza celui care se trezeşte îngropat de viu. Afară, chipul meu se apropia din nou de geam, îmi vedeam gura cu buzele strînse de efortul de a-i înţelege pe axoloţi. Eram un axolot şi mi-am dat seama, într-o clipă, că nici o înţelegere nu era posibilă. El era în afara acvariului, gîndirea lui era o gîndire din afara acvariului. Îl cunoşteam, eram el-însuşi, dar eram un axolot şi mă găseam în lumea mea. Groaza venea — mi-am dat seama

pe loc — din faptul că mă credeam prizonier într-un corp de axolot, transmigrat în el cu gîndirea mea de om, îngropat de viu într-un axolot, condamnat să mă mişc între făpturi insensibile. Dar groaza a încetat cînd m-am pomenit cu o lăbuţă care-mi atingea uşor faţa, cînd mişcîndu-mă încet văzui într-o parte, alături de mine, un axolot care mă privea, şi am ştiut că şi el ştie, fără să poată comunica, însă tot atît de limpede. Sau eu eram şi în el, sau noi toţi gîndeam ca un om, neputincioşi să ne exprimăm, mărginiţi la strălucirea aurie a ochilor noştri care priveau ochiul omului lipit de acvariu.

El a mai venit de multe ori, dar acum vine din ce în ce mai rar. Săptămîni în şir nu se arată. L-am văzut ieri, m-a privit îndelung şi brusc a plecat. Mi s-a părut că nu mai era atît de interesat de noi, că mai degrabă se supunea unui obicei. Şi cum singurul lucru pe care-l pot face e să mă gîndesc, m-am gîndit mult timp la el. Cred că la început am continuat să comunicăm, că el se simţea mai mult ca niciodată legat de taina care-l obseda. Dar punţile sînt tăiate între el şi mine, pentru că obsesia lui de altădată e acum un axolot, străin de viaţa sa de om. Cred că la început eram în stare să mă întorc într-un anume sens la el — vai, numai într-un anume sens — şi să ţin mereu trează dorinţa sa de-a ne cunoaşte mai bine. Acum sînt pentru totdeauna un axolot, şi gîndesc ca un om numai pentru că orice axolot gîndeşte ca un

om, acolo înăuntru, sub masca de piatră trandafirie. Mi se pare că în primele zile am reuşit să-i comunic ceva din toate astea, cînd încă eram el. Şi în această singurătate de pe urmă, la care el nu se mai întoarce, mă consolează gîndul că poate o să scrie despre noi ; crezînd că-şi închipuie o povestire, o să scrie toate astea despre axoloţi.

TAURAŞUL

Lui don Jacinto Cúcaro, care în orele de pedagogie de la Şcoala Normală „Mariano Acosta", prin 1930, ne povestea despre meciurile lui Suárez

Ce să-i faci, cîrnule, cînd eşti la podea dau toţi în tine. Toţi, bă, pînă şi ăl mai pirpiriu. Te prind în corzi şi-ţi cară, pînă te fac pilaf. Haide, haide, ce mai vii şi tu cu mîngîierile. Te ştiu eu, prefăcutule. De cîte ori nu mă gîndesc la asta, pleacă de-aici, hai, întinde-o. Îţi închipui că nu mai am răbdare, adevărul e că nu mai pot, toată ziua bună ziua în pat. Phiii, ce lungi sînt nopţile de iarnă, îţi aduci aminte de puştiul de la magazin, cum mai cînta. Phii, ce lungi sînt... Şi aşa e, cîrnule. Mai lungi ca o zi de post. Vezi că eu noaptea, aşa, n-o cunosc, şi să dau peste ea acuma... Culcarea totdeauna devreme, la nouă, la zece. Patronul îmi zicea : „Puştiu, cară-te la hoceac, mîine trebuie să tragi tare." Dacă scăpam o seară de el, era o întîmplare. Patronul... Şi acum tot timpul aşa, cu ochii-n tavan. Şi uite alt lucru la care nu mă pricep, să mă uit în sus. Toţi au spus că mi-aş fi revenit, că a fost o tîmpenie să mă ridic după două secunde, fu-

rios nevoie mare. Au dreptate, dacă rămîn pînă la opt nu mă înșfacă așa tare blondul. Ei, asta e. Pe deasupra și tusea. După aia siropul și înțepăturile. Săraca de soră-mea, ce bătaie de cap îi dau. Nici să mă piș nu pot singur. Tare-i bună, mititica de ea, îmi dă lapte cald și-mi povestește tot felul de lucruri. Cine-ar fi crezut, măi puștiule. Patronul îmi spunea tot timpul puștiule. Dă-i un upercut puștiule. Peste bot, puștiule. Cînd m-am luptat cu negrul ăla la New York, ce grijă pe patron. Am dat de el la hotel, cînd să plec. „Îl bați în șase reprize, puștiule", dar fuma ca nebunu'. Negrul, cum îl chema pe negrișor, Flores sau cam așa ceva. Luptă grea, bă. Avea stil frumos, mă tăia la fiecare repriză. Upercut, puștiule, upercut. Avea dreptate elefantul. În repriza a treia a căzut la pămînt ca o cîrpă. Galben, negrul. Flores, parcă, așa ceva. Uite cum se-nșală omul, la-nceput am crezut că o să fie mai ușor cu bălanul. Ce-nseamnă și încrederea asta, măi frate. Mi-a prins un pumn de n-ai treabă. M-a luat pe neașteptate, pungașul. Săracu' patronu', nu-și credea ochilor. M-am ridicat într-un hal fără hal. Nici nu-mi simțeam picioarele, l-aș fi mîncat de viu, nu alta. Ghinion, puștiule. Toată lumea o încasează pînă la urmă. În seara cu Tani, ți-aduci aminte de săracul Tani, ce bătaie. Se vedea că Tani e pus pe caft. Grozav băiatul, mă pocnea, mă scutura, dă-i că merge, sus, jos. Dar nu reușea nimic, bietul Tani. Deși cînd m-am dus să-l salut în colț mă durea destul de tare mutra ;

la urma urmelor mi-a tras o chelfăneală zdravănă. Săracul Tani, știi cum s-a uitat la mine, eu i-am pus mănușa pe cap și rîdeam de mulțumit ce eram, nu-mi ardea de rîs, îți închipui că nu de el rîdeam, bietu' băiat. Abia s-a uitat la mine, și nu știu ce-a zis. Toți trăgeau de mine. Ce frumos e puștiu, ce viteaz e puștiu. E creol de-al nostru, și Tani nu scotea o vorbă între ai lui, erau toți ca niște curci plouate. Bietul Tani ! De ce mi-oi fi adus aminte de el, poți să-mi spui ? Poate și eu m-am uitat așa la bălanu', în seara aia. Parcă mai știu, nu-mi ardea de ținut minte. Ce bătaie, măi frate ! Acuma n-o să mi te mai prefaci. Te-a bătut și gata. Mai rău e că nu-mi venea să cred. Stăteam culcat în hotel, patronul fuma țigară de la țigară, lumină nu era aproape de loc. Mi-aduc aminte ce cald era. După aia mi-au pus gheață, dă-ți seama, eu și gheață. Elefantul nu scotea o vorbă, asta-i rău că nu scotea o vorbă. Îți jur că-mi venea să plîng, ca atunci cînd ea... Da' ce să-ți mai faci sînge rău. Cînd rămîn singur, zău că mă smiorcăi. „Ceasul rău, patroane", spun eu. Ce era să-i mai spui. El dă-i și dă-i cu tutunul. Noroc că am adormit. Ca și acum, dacă apuc să dorm, sînt un om făcut. Ziua mai e radio pe care l-a adus surioara, radio care... Nu-ți vine să crezi, măi cîrnule. Auzi tangouri și transmisiunile de la teatru. Ție îți place Canaro ? Mie Fresedo, bă, și Pedro Maffia. Dacă i-ai fi văzut în tribună, veneau să mă vadă de fiecare dată. Numai să te gîndești la asta și

timpul ţi se pare mai scurt. Dar noaptea ce plictiseală, măi frate. Nici radio, nici surioara, şi te mai apucă şi tusea, şi dă-i şi dă-i, şi te mai pomeneşti şi cu unul din alt pat care sforăie şi trage un chiot. Cînd te gîndeşti că altădată... Bagă de seamă că acum mă enervez mai tare ca înainte. Prin ziare spuneau că eu, cînd eram copil, mă băteam cu căruţaşii în Quema. Prostii, mă, niciodată n-am sărit la bătaie pe stradă. Poate o dată, de două ori, şi nu din vina mea, îţi jur, crede-mă. Astea trec toate, eşti cu gaşca, pică alţii şi la un moment dat se-ncinge caftul. Nu-mi plăcea, dar cînd m-am băgat prima oară mi-am dat seama că-i frumos. Sigur, cum să nu fie frumos dacă ălălalt încasa, nu tu. De mic loveam cu stînga, nu ştii ce-mi mai plăcea să dau cu stînga. Bătrîna, să-i vină rău prima oară cînd m-a văzut bătîndu-mă cu unul de vreo treizeci de ani. Credea c-o să mă omoare, biata de ea. Cînd tipul a căzut la pămînt nu-i venea să creadă. Şi drept să-ţi spun că nici mie, zău că la-nceput credeam că-i doar norocul. Pînă ce prietenul elefantului m-a văzut la club şi mi-a spus că nu trebuie să mă las. Ţi-aduci aminte de vremurile alea, puştiule. Ce bătăi! Una mai grea ca ailaltă. „Tu trage-i şi-atît", zicea prietenul patronului. După aia a adus vorba de profesionişti, de Parque Romano, de River. Eu ce să ştiu, dacă n-aveam niciodată nici cincizeci de gologani să merg să văd şi eu. Sau noaptea cînd mi-a dat douăzeci de *pesos*, ce bucurie pe mine. Am luptat cu Tala, sau cu slăbănogul

ăla, stîngaciul, nici nu-mi mai aduc aminte. L-am scos din două reprize, abia dacă m-a atins. Ştii că-ntotdeauna mi-am păzit faţa. Dacă-aş fi bănuit ce-o să fie cu bălanu... Crezi că ai capul de fier şi ţi-l trosneşte dintr-un pumn. Ce fier, nu face două parale. Douăzeci de *pesos*, puştiule, închipuie-ţi. I-am dat cinci bătrînei, îţi jur că, aşa, de şmecher, ca să-i arăt cine sînt. Sărmana de ea vroia să-mi pună apă de portocali la încheietura mîinii unde mă durea. Chestii de mamă, săraca. Dacă stai să te gîndeşti, a fost singura care se-ngrijea de mine, căci ailaltă... Şi uite-aşa, nici n-apuc să mă gîndesc bine la ailaltă că mă şi pomenesc din nou la New York. De Lanús nu-mi mai aduc aminte aproape de loc, toate mi se învălmăşesc în cap. O rochie în pătrăţele, da, acum văd, vestibulul lui Don Furcio şi ceaiul de *mate*. Cum mă mai ţineau în casa aia, puştii se adunau să se uite la mine prin gard, şi ea tot timpul lipea cîte un articol tăiat din *Crítica* sau *Ultima Hora* în albumul ăla pe care-l începuse, sau îmi arăta fotografiile din *Gráfico*. Nu te-ai văzut niciodată în fotografii? Prima oară te impresionează, te gîndeşti, bine, dar ăsta sînt eu, e chipul meu. Apoi îţi dai seama că fotografia e frumoasă, aproape întotdeauna tu eşti ăla care ataci, sau la sfîrşit cu un braţ în sus. Eu veneam cu maşina mea Graham Paige, închipuie-ţi, asta doar ca s-o văd, şi tot cartierul dădea buzna. Era frumos cînd beam *mate* în curte, şi toţi mă întrebau

cîte-n lună şi-n stele. Uneori nici nu-mi venea să cred că-i adevărat, noaptea înainte să adorm îmi spuneam că visez. Cînd i-am cumpărat bătrînei terenul, ce harababură pe toată lumea. Elefantul era singurul care stătea liniştit. „Faci bine, puştiule" spunea el, şi dă-i cu tutunul. Parcă-l văd şi-acum, prima oară, la clubul din strada Lima. Nu, era în Chacabuco, ba da era în Lima, nenorocitule, nu-ţi aduci aminte de vestiarul ăla verde de sus pînă jos, mai mult mucegai... În seara aia antrenorul m-a prezentat patronului, înseamnă că erau prieteni, cînd mi-a spus numele să pic jos şi alta nu, abia l-am văzut că se uită la mine şi m-am şi gîndit: „a venit să mă vadă cum mă bat", şi cînd antrenorul mi l-a prezentat, îmi venea să intru în pămînt. El nu-mi spusese nimic niciodată, de bou ce e, dar a făcut bine, că uite-aşa urcam încet-încet, fără să mi-o iau în cap. Ca stîngaciul ăla, vai de capul lui, că l-au dus pînă la River într-un an, şi-n două luni a ajuns o ruină că te-apuca şi frica. Pe vremea aia nu era de glumit, puştiule. Îţi venea cîte un napolitan din Italia, vreun galician care băga frica în tine, ca să nu-ţi mai spun de bălani. Sigur că uneori era o plăcere, ca atunci cu prinţul. Aia treabă serioasă, zău aşa, prinţul în tribună şi patronul care-mi zice în cabină: „Nu te-n-vîrti prea mult, nu te lăsa descoperit că la asta sînt ei tari", şi-ţi aduci aminte că ziceau că-i campionul Angliei, sau dracu ştie ce. Bietul bălan, frumos băiat. Parcă simţeam nu ştiu ce cînd ne-am salutat, tipul a mormăit ceva, cine

să-l priceapă şi parcă suia pe ring cu joben pe cap. N-ai să crezi că patronul era foarte liniştit, pot să-ţi spun că habar n-avea el cum tremura inima-n mine. Bietul elefant, credea că nu-mi dau seama. Bă, şi prinţul acolo jos, asta a fost tare, şi la prima fentă pe care mi-o face bălanu' îi scap un croşeu de dreapta şi-l las lat. Îţi jur că am încremenit cînd l-am văzut cu labele-n sus. Cum şi-a găsit să doarmă, săracu de el. De data aia nu mi-a făcut nici o plăcere să cîştig, mai frumos ar fi fost un caft ca lumea, patru sau cinci reprize ca atunci cu Tani sau cu străinul ăla, Herman îi zicea, unul care venea cu o maşină roşie şi-avea o mutră grozavă. A încasat-o şi el, dar a fost frumos. Mamă Doamne, ce mai bătaie! Nu se lăsa de loc şi era mai dibaci ca... Cît priveşte dibăcia, Brujo, bă. De unde mi l-or fi scos pe ăsta. Era din Uruguay, ştii, era pe sfîrşite dar era mai rău ca ăilalţi, se prindea de tine ca o lipitoare şi scapă de el dacă poţi. Şi dă-i şi opinteşte-te, şi tipul cu mănuşa pe la ochi, ptiu, ce mă mai enerva. Pînă la urmă l-am atins urît, m-am lăsat puţin deschis şi m-am năpustit cu o poftă... Pune-l la pămînt, puştiule. Lat la pămînt... Ştii că mi se făcuse un tango, şi-aşa mai departe. Mi-aduc şi acum aminte o bucată *De la Abatoare-n centru şi din centru pîn-la New York...* Mi-l cîntau peste tot, prin restaurante, la radio. Era frumos să te auzi la radio, măi, bătrîna mi-asculta toate meciurile. Şi ştii că şi ea mă ascultă, într-o zi mi-a spus că mă cunoscuse la radio, că frati-su a pus

meciul cu unul din napolitani... Ți-aduci aminte de napolitani? Nu știu de unde-i tot scotea elefantul, mi-i aducea proaspeți din Italia și se-ncingeau niște bătăi la River... M-a pus să mă lupt pînă și cu doi frați, cu primul a fost colosal, în repriza patra se pune, cîrnule, pe o ploaie, și noi aveam chef să continuăm, fiindcă napolitanul era zdravăn și ne luptam de mai mare dragul, și unde nu începem să alunecăm și dă-i la pămînt eu, dă-i la pămînt el... Era ca la circ, măi frate. Au oprit meciul, ca tîmpiții. Data ailaltă napolitanul a încasat-o dublu, și patronul m-a pus cu frati-su, și dă-i altă bătaie... Ce vremuri, puștiule, chiar că era frumos să lupți, cu toată gașca în jur, ți-aduci aminte ce de pancarte și claxoane de mașină, bă, ce scandaluri se mai încingeau în tribună... Am citit o dată că boxerul nu aude nimic cînd se bate; brașoave, bă, puștiule. Sigur că aude, crezi tu că eu n-auzeam ce spuneau străinii; bine măcar că-l aveam pe elefant în colț, upercut, puștiule, dă-i un upercut. Și-n hotel, în cafenele, ce ciudat, bă, parcă nici nu existai. După școală, veneau tipii ăia care-ți vorbeau și nu-nțelegeai o iotă. Fă semne, puștiule, ca muții. Bine măcar că era ea și patronul să mai ciripească și puteam să bem *mate* la hotel și din cînd în cînd mai pica cîte-un creol de-ai noștri și dă-i cu autografele și vezi să-l atingi bine pe neamul ăsta ca să vadă și el cum sînt argentinienii. Nu vorbeau decît de campionat, ce să-i faci, aveau

încredere în mine, măi, și m-apucase o poftă să mă pun pe caft, și să nu mă opresc decît campion. Dar tot timpul mă gîndeam la Buenos Aires, și patronul punea discuri cu Carlitos și Pedro Maffia și tangoul care mi-l făcuseră, nu știu dacă știi că mi-au făcut un tango. Ca lui Legui, exact așa. Și o dată mi-aduc aminte că am mers cu ea și cu patronul pe o plajă, toată ziua în apă, a fost grozav. Să nu-ți închipui că mă distram prea mult, tot timpul cu antrenamente și mîncare cu porția, n-aveai ce face, elefantul nu mă slăbea o clipă din ochi. „O să-ți faci și de cap, puștiule" îmi spunea elefantul. Mi-aduc aminte cînd cu lupta cu Mocoroa, asta da luptă. Știi că vreo două luni înainte, patronul mă tot pisa că stînga merge prost, că să nu lovesc așa direct, și-mi schimba *sparring*-urile și pe urmă pune-te pe salturi la coardă și biftecuri în sînge. Bine că mă lăsa să beau măcar puțin *mate*, dar tot timpul mi-era o sete groaznică. Și din nou de la capăt în fiecare zi, ai grijă cu dreapta, lovești prea deschis, vezi că nu-i de glumă cu ăsta. Crezi că eu nu știam, nu numai o dată am fost să-l văd și-mi plăcea băiatu', nu-i era frică de loc, și un stil, bă. Știi ce-i aia stil, ești undeva și, cînd trebuie să faci ceva, te-apuci și-o faci numaidecît, nu ca ăia care merg la noroc, dă-i că ține, sus, jos, trei minute. O dată în *El Gráfico*, un tip a scris că n-am stil. Să mor că m-am enervat într-un hal fără hal. Nu se poate spune că eram ca Rayito, ăsta trebuia să-l vezi, puștiule, ăsta sau

Mocoroa. Eu ce să-ți spun, cînd trebuia să-ncep vedeam roșu-n fața ochilor și mă repezeam și gata, dar să nu crezi că nu-mi dădeam seama, numai că ținea și dacă ținea, ce să-mi mai bat capul. Vezi cum a fost cu Rayito, nu l-am bătut dar aș fi putut. Și pe Mocoroa, la fel. Doamne-Dumnezeule, cum se mai ghemuia pînă aproape de pămînt și de jos îmi scăpa cîte una de n-ai treabă. Și dă-i la mutră, zău că pe la jumătate eram amîndoi cu capsa pusă și dă-i și trage-i. De data aia n-am simțit nimic, patronul mă ținea de cap și-mi spunea: puștiule nu te deschide atît de mult, dă-i jos, puștiule, păstrează-ți dreapta. Eu auzeam tot, dar după-aia ieșeam și dă-i bătaie amîndoi, pînă cînd nu mai puteam, a fost tare. Știi că în seara aia după meci ne-am adunat la o cîrciumă, era toată gașca, și-a fost frumos să-l vezi pe puștiu' rîzînd, și mi-a spus, ce fenomen, bă, cum te bați, și eu i-am spus te-am bătut, dar după mine sîntem la egalitate și toți ciocneau și era o zarvă ce nu pot să-ți povestesc. Păcat că tusea asta te apucă pe nepusă masă și te îndoaie nu alta. Ei bine, acum trebuie să te-ngrijești, băiete, bei într-una lapte și stai liniștit, ce să-i faci. Ce mă doare e că nu te lasă să te ridici, mă trezesc de la cinci și încep să mă uit în tavan. Te gîndești și iar te gîndești și numai la rău, bineînțeles. Tot așa și cu visele, noaptea trecută mă băteam din nou cu Peralta. De ce tocmai meciul ăla îmi vine în minte, gîndește-te ce-a fost puștiule, mai bine să nu-ți aduci aminte. Știi ce-nseamnă toată gașca acolo, totul din nou ca înainte, nu ca la New York, cu străinii... Și gașca în tribună, toți microbiștii și o poftă să cîștig ca să vadă că... Ce să cîștig, dacă nu-mi ieșea nimic, și știi cum atingea Víctor. Știu, știu, eu îl băteam cu o mînă, dar acum, era altă socoteală. N-aveam curaj — băi, patronul nici atît, ce să te mai antrenezi dacă ești trist... Ei bine, eu aici eram campionul și el m-a provocat, avea dreptul. Vorbesc prostii, nu-i așa. Patronul credea că pot să cîștig la puncte, nu te deschide prea mult și nu te obosi de la-nceput, fii atent că ăla o să te atace tot timpul. Și bineînțeles, mă lua pe toate părțile, și nu mă simțeam nici bine, deși era gașca acolo și-așa mai departe, zău, că aveam o oboseală în corp... Uite-așa, ca o amorțeală, înțelegi, nu pot să-ți explic. La jumătatea meciului am început să mă simt prost, apoi nu-mi mai aduc bine aminte. Mai bine să nu-ți aduci aminte, nu crezi ? Sînt lucruri fără nici un rost. Aș vrea, uite-așa, să uit de toate. Mai bine să dormi, chiar dacă visezi gale de box, mai prinzi cîte una frumoasă de mai mare dragul. Ca atunci cu prințul, ce grozăvie. Dar mai bine cînd nu visezi, puștiule, și dormi, o adevărată plăcere, și nici nu tușești nici nimic, doar dormi, așa, toată noaptea și gata.

S-ar fi putut numi foarte bine eliberare condiţională. De fiecare dată cînd portăreasa îi dădea un plic, lui Luis îi era de-ajuns să recunoască chipul minuscul şi familiar al lui José de San Martín ca să înţeleagă că încă o dată trebuia să treacă puntea. San Martín, Rivadavia, iar numele astea erau totodată imagini de străzi şi de lucruri. Rivadavia la şase mii cinci sute, hardughia aceea din cartierul Flores, mama, cafeneaua San Martín Corrientes unde îl aşteptau adesea prietenii, unde mazagranul avea un uşor gust de ulei de ricin. Cu plicul în mînă, după obişnuitul *merçi bien, madame Durand,* nu mai ieşea în stradă ca ieri sau ca în orice zi dinainte. Luis simţea că fiecare scrisoare de la mama (chiar şi înainte de cele recent întîmplate, de greşeala aceea absurdă, ridicolă) îi schimba brusc viaţa, îl întorcea în trecut ca o minge puternic respinsă. Chiar înainte de asta pe care abia o citise — şi acum o recitea în autobuz înfuriat şi uluit în acelaşi timp, fără să reuşească să priceapă — scrisorile de la mama erau întotdeauna o alterare a timpului, un mic scandal inofensiv în ordinea lucrurilor pe care Luis o dorise, o instaurase şi o dobîndise, introducînd-o în viaţa lui aşa cum introdusese în viaţa lui pe Laura şi Parisul. Fiecare nouă scrisoare insinua pentru o clipă (căci după aceea el le ştergea din minte, chiar în momentul cînd răspundea plin de afecţiune) că libertatea cucerită din greu, viaţa aceasta nouă, tăiată cu feroce lovituri de foarfecă în ghemul de lînă pe care ceilalţi îl numiseră viaţa lui, nu se mai justifica, nu mai avea consistenţă, se ştergea ca străzile întrezărite în timp ce autobuzul gonea pe *rue* de Richelieu. Nu mai era decît o scurtă eliberare condiţională, batjocura de a trăi ca un cuvînt între paranteze, despărţit de fraza principală dar aproape întotdeauna susţinînd-o şi explicînd-o totuşi. Şi tristeţe, şi o nevoie de a răspunde imediat, ca atunci cînd iarăşi închizi o uşă în urma ta.

Dimineaţa aceea fusese una din multele dimineţi în care sosea o scrisoare de la mama. Laura şi cu el vorbeau puţin despre trecut, aproape niciodată despre hardughia din cartierul Flores. Nu pentru că Luis n-ar fi vrut să-şi amintească de Buenos Aires. Mai degrabă din dorinţa de a da uitării nişte nume (persoanele erau de mult uitate, însă numele, adevăratele fantome sînt numele, căci se încăpăţînează să dăinuie). Într-o zi avusese curajul să-i spună Laurei: „Dacă trecutul ar putea fi distrus şi aruncat cum arunci ciorna unei scrisori sau a unei cărţi. Dar trecutul rămîne pentru totdeauna, pătînd transcrierea pe curat şi cred că acesta e adevăratul viitor." În realitate, pentru ce să nu vorbească despre Buenos Aires unde locuia familia lor, unde prietenii din cînd în cînd împodobeau o carte poştală cu fraze pline

de afecțiune. Și ziarul *La Nación*, cu atîtea sonete ale unor doamne entuziaste, și acea senzație de lucru citit, de inutil. Și din cînd în cînd, cîte o criză de guvern, un colonel supărat, un boxeur nemaivăzut. De ce să nu vorbească despre Buenos Aires cu Laura ? Dar nici ea nu se întorcea la vremea dinainte ; cel mult din întîmplare, în vreo discuție, și mai ales cînd soseau scrisori de la mama, lăsa să-i scape un nume sau o imagine ca niște monede scoase din circulație, obiecte dintr-o lume caducă pe îndepărtatul țărm al rîului.

— *Eh, oui, fait lourd* [1], spuse muncitorul așezat în fața lui.

„Dacă ar ști el ce înseamnă să fie cald, se gîndi Luis. Dacă ar putea avea ocazia să se plimbe într-o seară de februarie pe Avenida de Mayo sau pe o străduță din Liniers."

Mai scoase o dată scrisoarea din plic, fără să-și facă iluzii ; paragraful era acolo, foarte limpede. Era de un absurd perfect, dar se afla acolo. Prima lui reacție după surpriză, după lovitura drept în ceafă, era ca întotdeauna de apărare. Laura nu trebuia să citească scrisoarea de la mama. Oricît de ridicolă ar fi fost greșeala, confuzia de nume (mama o fi vrut să scrie „Victor" și pusese „Nico"), oricum, Laura s-ar întrista, ar fi stupid. Din cînd în cînd scrisorile se mai pierd ; măcar de s-ar fi dus asta în fundul mării. Acum ar trebui s-o arunce la *water*-ul de la birou și, desigur, peste cîteva

[1] Ei, da, e cald. (fr.).

zile, Laura se va mira : „Ce ciudat, n-a mai venit nici o scrisoare de la maică-ta". Niciodată nu spunea *mama ta*, poate pentru că își pierduse de mică mama. Atunci el va răspunde : „Într-adevăr, e ciudat. O să-i scriu chiar azi", și îi va scrie mirîndu-se de tăcerea mamei. Viața își va urma cursul, slujbă, un film seara, Laura la fel de liniștită, blajină, plină de atenție față de dorințele lui. Cînd coborî din autobuz în *rue* de Rennes se întrebă deodată (nu era o întrebare, dar cum să-i spui altfel) pentru ce nu voia să-i arate Laurei scrisoarea de la mama. Nu pentru ea, pentru ce ar simți ea. Nu prea îi păsa de ce-ar putea ea să simtă, cu condiția să se prefacă. (Nu prea îi păsa de ce ar putea ea să simtă, cu condiția să se prefacă ?) Nu, nu prea îi păsa. (Nu-i păsa ?) Dar adevărul dintîi, presupunînd că ar fi și un altul după el, adevărul cel mai urgent ca să spunem așa, era că-i păsa de mutra care o s-o facă Laura, de atitudinea Laurei. Și îi păsa de el, bineînțeles, de efectul pe care îl va avea asupra lui felul în care va primi Laura scrisorile mamei. Privirea ei va cădea la un moment dat pe numele lui Nico, și el știa că bărbia Laurei va începe să tremure ușor, și apoi Laura va spune : „Ce ciudat... ce i-o fi venit maică-ti ?" Și el va ști tot timpul că Laura se stăpînește să nu strige, să nu-și ascundă în mîini chipul desfigurat de plîns, de numele lui Nico desenat pe buzele tremurătoare.

În agenţia de publicitate unde lucra ca desenator, reciti scrisoarea, una din multele scrisori ale mamei, fără nimic extraordinar decît paragraful unde se înşelase asupra numelor. Se gîndi dacă n-ar putea şterge cuvîntul, să înlocuiască Nico cu Victor, pur şi simplu să înlocuiască greşeala cu adevărul, şi să se întoarcă cu scrisoarea acasă ca s-o citească Laura. Scrisorile mamei o interesau întotdeauna pe Laura, deşi, într-un fel greu de spus nu-i erau destinate. Mama îi scria lui ; la sfîrşit, uneori la jumătatea scrisorii, adăuga salutări foarte drăgăstoase pentru Laura. N-avea importanţă, ea le citea cu acelaşi interes, zăbovind în faţa unui cuvînt scris strîmb din cauza reumatismului sau a miopiei. „Iau Saridón şi doctorul mi-a dat puţin salicilat..." Scrisorile rămîneau două-trei zile pe masa de desen ; Luis ar fi vrut să le arunce imediat după ce răspundea, dar Laura le recitea, femeilor le place să recitească scrisorile, să le privească pe o parte şi pe alta, de parcă ar găsi un alt înţeles de fiecare dată cînd le scot şi se uită la ele. Scrisorile mamei erau scurte, cu ştiri de acasă ; din cînd în cînd cîte ceva referitor la situaţia din ţară (lucruri pe care le mai citiseră în *Le Monde* şi care de la ea ajungeau întotdeauna cu întîrziere). Te puteai chiar gîndi că era mereu o aceeaşi scrisoare, simplă şi mediocră, fără nimic interesant. Singurul lucru bun era că mama nu se lăsa niciodată pradă tristeţii pricinuite probabil de lipsa fiului şi a nurorii sale, şi nici durerii — însoţită de atîtea suspine, de atîtea lacrimi la început — pentru moartea lui Nico. Niciodată, în cei doi ani de cînd erau la Paris, mama nu-l pomenise pe Nico în scrisorile sale. Ca şi Laura, care nici ea nu-l pomenea. Niciuna din ele nu-i spunea pe nume şi Nico murise de mai bine de doi ani. Felul brusc în care îi pomenea numele la jumătatea scrisorii era aproape scandalos. Numai simplul fapt ca numele lui Nico să apară aşa dintr-o dată într-o frază, cu N-ul lung şi tremurător, o-ul cu coada răsucită ; dar şi mai rău încă, numele se afla într-o frază de neînţeles şi absurdă, în aşa fel că nu putea fi socotit decît ca un semn de senilitate. Dintr-o dată mama pierdea noţiunea timpului, îşi închipuia că... Paragraful venea după o scurtă frază în care confirma primirea unei scrisori de la Laura. Un punct abia pus cu cerneala albastră decolorată cumpărată de la prăvălia din cartier, şi imediat : „În dimineaţa asta Nico a întrebat de voi". Restul, ca întotdeauna : sănătatea, verişoara Matilda căzuse şi avea o claviculă deplasată, cîinii erau bine. Dar Nico întrebase de ei.

De fapt ar fi fost uşor să schimbe Nico cu Victor, căci fără îndoială acesta întrebase de ei. Vărul Victor atît de bine crescut. Victor avea cu două litere mai mult decît Nico, dar cu o gumă şi cu îndemînare se puteau schimba numele. În dimineaţa asta Victor a întrebat de voi. Era atît de normal ca Victor să treacă s-o vadă pe mama şi s-o întrebe de cei absenţi.

Cînd s-a întors la prînz, avea scrisoarea intactă în buzunar. Era în continuare hotărît să nu-i spună nimic Laurei, care-l aştepta cu zîmbetul ei prietenos, chipul care parcă nu mai avea aceeaşi strălucire de cînd plecaseră din Buenos Aires, ca şi cum din cauza aerului cenuşiu al Parisului şi-ar fi pierdut culoarea şi relieful. De mai bine de doi ani de zile trăiau la Paris, plecaseră din Buenos Aires doar la două luni după moartea lui Nico, dar în realitate Luis se considerase plecat chiar din ziua căsătoriei cu Laura. Într-o seară, după o discuţie cu Nico, care încă de atunci era bolnav, jurase să scape de Argentina, de căsoiul acela din cartierul Flores, de mama şi de cîini şi de fratele său (care încă de atunci era bolnav). În lunile acelea totul se învîrtise în jurul lui ca într-un dans: Nico, Laura, mama, cîinii, grădina. Jurămîntul său fusese gestul brutal al unuia care sfărîmă o sticlă pe pista de dans şi întrerupe balul cu zgomot de cioburi sparte. Totul fusese brutal în zilele acelea: căsătoria, plecarea fără multă vorbă şi fără a o lua în seamă pe mama, uitarea tuturor obligaţiilor sociale, a prietenilor surprinşi şi dezamăgiţi în acelaşi timp. Nu i-a păsat de nimic, nici măcar de încercarea de împotrivire a Laurei. Mama rămînea singură în toată casa, cu cîinii şi cu flacoanele de medicamente, cu hainele lui Nico agăţate încă în dulap. Să rămînă, să se ducă toate dracului! Mama părea să fi înţeles, nu-l mai plîngea pe Nico şi umbla ca şi înainte prin casă, cu acea resemnare rece şi hotărîtă

pe care bătrînii o au în faţa morţii. Dar Luis nu vroia să-şi amintească ce însemnase seara despărţirii, valizele, taxiul la uşă, casa aceea cu toată copilăria lui, grădina unde Nico şi el se jucaseră de-a războiul, cei doi cîini indiferenţi şi nătîngi. Acum aproape că era în stare să uite toate astea. Mergea la agenţie, desena afişe, se întorcea la masă, îşi bea ceaşca de cafea pe care Laura i-o aducea zîmbind. Mergeau de multe ori la cinema, la pădure, cunoşteau din ce în ce mai bine Parisul. Avuseseră noroc, viaţa era surprinzător de uşoară, cu serviciul mergea bine, apartamentul era frumos, filmele excelente. Şi atunci sosea o scrisoare de la mama.

Nu le ura; dacă n-ar fi fost ele ar fi simţit cum îl apasă libertatea ca o greutate de nesuportat. Scrisorile mamei îi aduceau o iertare tacită (deşi nu avea pentru ce să fie iertat), întindeau puntea pe care se putea trece în continuare. Fiecare dintre ele îl liniştea şi îl nelinişte în legătură cu sănătatea mamei, îi amintea de gospodăria familiei, veşnicia unei ordini. Şi în acelaşi timp ura ordinea asta şi o ura pentru Laura, pentru că Laura era la Paris, dar fiecare scrisoare a mamei o socotea drept o străină, drept o complice a acestei ordini pe care el o respinsese într-o noapte, în grădină, după ce a mai auzit o dată tusea stinsă, aproape umilă a lui Nico.

Nu, n-o să-i arate scrisoarea. Era o mîrşăvie să înlocuiască un nume cu altul, era de nesuportat ca Laura să citească fraza mamei.

Greşeala ei grotescă, stîngăcia prostească de o clipă — parcă o vedea luptîndu-se cu un toc vechi, cu hîrtia care aluneca, cu vederea slăbită — greşeala asta ar încolţi în Laura ca o sămînţă rodnică. Mai bine să arunce scrisoarea (o aruncă chiar în după-masa aceea) şi seara să meargă la cinema cu Laura, să uite cît mai repede că Victor întrebase de ei. Chiar dacă Victor ar fi fost, vărul lor atît de bine crescut, să uite că Victor întrebase de ei.

Pîndind diabolic, lingîndu-se pe buze, Tom aştepta ca Jerry să-i cadă-n cursă. Jerry n-a căzut şi peste Tom au plouat catastrofele cu duiumul. După aceea, Luis a cumpărat îngheţată şi au mîncat-o în timp ce se uitau, distraţi, la reclamele colorate. Cînd începu filmul, Laura se înfundă mai bine în fotoliul ei şi-şi trase mîna de sub braţul lui Luis. El o simţea din nou departe, cine ştie dacă ceea ce priveau împreună mai însemna acelaşi lucru pentru amîndoi, chiar dacă mai tîrziu vor comenta filmul pe stradă sau în pat. Se întrebă (nu era o întrebare, dar cum să-i spună altfel) dacă Nico şi Laura stătuseră atît de departe unul de celălalt la cinema, pe vremea cînd Nico îi făcea curte şi ieşeau împreună. Probabil cunoscuseră toate cinematografele din cartierul Flores, tot stupidul bulevard Lavalle, leul, atletul care loveşte gongul, traducerea în spaniolă de Carmen de Pinillos, personajele din acest film sînt imaginare şi orice asociaţie... În acest timp, după ce Jerry scăpase de Tom şi începea

ora lui Bárbara Stanwyck sau a lui Tyrone Power, probabil mîna lui Nico se aşeza domol pe coapsa Laurei (bietul Nico, atît de timid şi atît de îndrăgostit) şi amîndoi se simţeau vinovaţi de cine ştie ce. Luis ştia foarte bine că de fapt nu erau cu nimic vinovaţi; chiar dacă n-ar fi avut cea mai plăcută dintre dovezi, rapida înstrăinare a Laurei de Nico i-ar fi fost de-ajuns ca să vadă în această logodnă un adevărat simulacru pus la cale de cartier, de vecini, de casele de cultură şi distracţie care sînt punctul de atracţie din mahalaua Flores. Fusese de-ajuns capriciul de a merge într-o seară la acelaşi salon de dans pe care-l frecventa Nico, întîmplarea de a fi prezentat de fratele său. Poate de asta, din cauza începutului prea uşor, tot restul fusese neaşteptat de greu şi de amar. Dar nu vroia să-şi mai amintească acum, comedia se sfîrşise prin înfrîngerea blîndă a lui Nico, refugierea lui melancolică într-o moarte de tuberculos. Ciudat era că Laura nu-l pomenea niciodată, şi de aceea nici el nu-l pomenea, că Nico nu era nici răposatul, nici măcar cumnatul mort sau fiul mamei. La început asta fusese o uşurare după schimbul confuz de reproşuri, plînsul şi strigătele mamei, intervenţia prostească a unchiului Emilio şi a vărului Victor (Victor a întrebat în dimineaţa asta de voi), căsătoria făcută în grabă şi fără altă ceremonie decît un taxi chemat prin telefon şi apoi trei minute în faţa unui funcţionar cu reverele pline de mătreaţă. Refugiaţi într-un hotel din Adrogué, departe

de mama și de toate neamurile dezlănțuite, Luis îi fusese recunoscător Laurei că nu spunea nimic despre biata marionetă care atît de nelămurit devenise din logodnic, cumnat. Dar acum, despărțiți prin mare, despărțiți prin moarte și prin cei doi ani, Laura tot nu-l pomenea, și el se supunea acestei tăceri din lașitate, știind că în fond tăcerea asta îl jignea pentru că însemna un reproș, o căință, ceva care începea să semene cu trădarea. Nu numai o dată îl pomenise dinadins pe Nico, pentru ca pe urmă să înțeleagă că asta nu contează, că prin răspunsul ei Laura nu vroia decît să schimbe discuția. O zonă de netrecut se formase treptat, puțin cîte puțin, în limbajul lor, izolîndu-i de Nico, învelindu-i numele și amintirea într-o vată murdară și lipicioasă. Și de partea cealaltă, într-un mod inexplicabil, mama făcea același lucru, fiind complice la această tăcere. Fiecare scrisoare a ei vorbea despre cîini, despre Matilde, despre Victor, despre salicilat, despre plata pensiei. Luis se așteptase ca mama să facă o dată o aluzie la fiul său, pentru ca să se alieze cu ea împotriva Laurei, s-o oblige drăgăstos pe Laura să accepte existența postumă a lui Nico. Nu pentru că ar fi necesar, cui îi păsa de Nico mort sau viu, dar acceptarea amintirii sale în panteonul trecutului ar fi fost dovada obscură și definitivă că Laura l-a uitat într-adevăr și pentru totdeauna. Spunîndu-i-se pe nume, în plină lumină, duhul rău s-ar fi destrămat, ar

fi ajuns tot mai slab și la fel de inconsistent ca și atunci cînd călca pe pămînt. Dar Laura continua să treacă sub tăcere numele lui Nico, și ori de cîte ori îl trecea sub tăcere, exact în momentul cînd normal ar fi fost să-l pronunțe dar ea tocmai atunci îl trecea sub tăcere, Luis simțea din nou prezența lui Nico în grădina cartierului Flores, îi auzea tusea discretă, pregătind cel mai desăvîrșit dar de nuntă care se putea închipui, moartea sa exact în luna de miere a celei care-i fusese logodnică și a celui care-i fusese frate.

O săptămînă mai tîrziu Laura se arătă surprinsă că nu sosise nici o scrisoare de la mama. Înșirară toate ipotezele obișnuite, și Luis scrise chiar în seara aceea. Răspunsul nu-l neliniștea prea mult, dar ar fi vrut (simțea asta coborînd scara în fiecare dimineață) ca portăreasa să-i dea lui scrisoarea în loc s-o ducă la etajul al treilea. După vreo cincisprezece zile recunoscu plicul familiar, chipul amiralului Brown și o vedere a cascadei Iguazú. Ascunse plicul și abia apoi ieși în stradă și răspunse la salutul Laurei, ivită la fereastră. I se păru caraghios că trebuia să dea colțul înainte de a deschide scrisoarea. Boby scăpase în stradă și la cîteva zile după aceea începuse să se scarpine, molipsit probabil de la vreun cîine rîios. Mama vroia să consulte un veterinar, prieten cu unchiul Emilio, ca nu cumva Boby să-i dea boala și lui Negro. Unchiul Emilio era de părere să-i facă baie cu acaroină, dar ea nu era pentru leacurile astea

şi ar fi mai bine dacă veterinarul le-ar prescrie vreun praf insecticid sau ceva care să se pună în mîncare. Doamna de alături avea o pisică rîioasă, şi nu poţi să ştii dacă pisicile nu-i molipsesc pe cîini, chiar şi prin gard. Dar ce să-l intereseze pe el pălăvrăgelile astea de bătrînă, deşi Luis iubea cîinii, şi cînd era copil chiar dormea cu unul la picioarele patului, spre deosebire de Nico căruia nu prea îi plăceau. Doamna de alături o sfătuia să le dea cu praf de D.D.T., că poate n-o fi rîie, cîinii se pricopsesc cu tot felul de infecţii cînd umblă pe străzi ; în colţul străzii Bacacay oprise un circ cu animale rare şi poate erau microbi în aer, chestii de-astea. Toate o speriau pe mama, începînd cu băiatul croitoresei care-şi opărise braţul cu lapte fiert şi terminînd cu rîia lui Boby.

Apoi era un fel de steluţă albastră (peniţa stricată care se poticnise în hîrtie, exclamaţia de necaz a mamei) şi apoi urmau cîteva reflecţii melancolice, cît de singură va rămîne dacă va pleca şi Nico în Europa, cum se părea, dar asta e soarta bătrînilor, copiii sînt rîndunele care într-o zi îşi iau zborul, trebuie să te resemnezi, totul e să fii sănătos. Doamna de alături...

Cineva îl îmbrînci pe Luis, îi zvîrli din fugă o declaraţie a drepturilor şi îndatoririlor omului cu accent marseillez. Înţelese vag că împiedica trecerea oamenilor care intrau prin coridorul îngust al metroului. Restul zilei a fost tot atît de vag, îi telefonă Laurei să-i spună că nu va veni la prînz, petrecu două ore pe o

bancă din piaţă recitind scrisoarea mamei, întrebîndu-se ce trebuie să facă cu scrînteala ei. Înainte de toate, să vorbească cu Laura. De ce (nu era o întrebare, dar cum să-i spui altfel) să-i ascundă mai departe Laurei cele ce se petreceau ? Nu mai putea să simuleze că această scrisoare s-a pierdut ca şi cealaltă, nu mai putea să-şi închipuie că mama se înşelase şi scrisese Nico în loc de Victor, şi că de atîtea necazuri se ramolise. Hotărît lucru, scrisorile astea erau însăşi Laura, erau ceea ce se întîmpla cu Laura. De fapt nici măcar asta ; ceea ce se întîmplase încă din ziua căsătoriei, luna de miere la Adrogué, nopţile cînd se iubiseră cu disperare pe vaporul care-i aducea în Franţa. Totul era Laura, totul urma să fie Laura, acum cînd Nico, în delirul mamei, vroia să vină în Europa. Mai complice ca niciodată, mama îi vorbea Laurei despre Nico, o anunţa că Nico urma să vină în Europa, şi spunea chiar aşa, sec, Europa, ştiind atît de bine că Laura va înţelege că Nico va debarca în Franţa, la Paris, într-o casă unde ea se prefăcea de minune că-l uitase, sărăcuţul.

Făcu două lucruri : îi scrise unchiului Emilio, semnalîndu-i simptomele care-l nelinişteau şi cerîndu-i s-o viziteze imediat pe mama ca să se convingă şi să ia măsurile de rigoare. Bău două coniacuri unul după altul şi merse pe jos pînă acasă, gîndindu-se pe drum la ce trebuie să-i spună Laurei, pentru că, la urma urmelor, trebuia să vorbească cu Laura şi s-o pună la curent. De la o stradă la alta, simţea din ce

în ce mai mult cît îl costă să se plaseze în prezent, în ceea ce trebuia să se întîmple peste o jumătate de oră. Scrisoarea mamei îl chinuia, făcîndu-l să se înăbuşe în realitatea acestor doi ani de viaţă la Paris, în minciuna asta a unei păci negociate, a unei fericiri în pragul uşii, menţinută cu distracţii şi spectacole, a unui pact involuntar de tăcere în care cei doi se îndepărtau puţin cîte puţin unul de altul, ca în toate pactele negative. Da, mamă, da, bietul Boby e rîios, mamă. Bietul Boby, bietul Luis, cîtă rîie, mamă. Un bal la clubul din cartierul Flores, mamă, am mers, pentru că el insista, îmi închipui că vroia să se fălească cu cucerirea lui. Bietul Nico, mamă, cu tusea lui uscată în care nimeni nu credea pe atunci, cu costumul în dungi încheiat la două rînduri, cu freza lui dată cu briantină, cravatele acelea din mătase artificială atît de demodate. Pălăvrăgeşti un pic, glumeşti, cum să nu dansezi cu logodnica fratelui, oh, logodnică e mult spus, presupun că pot să-ţi spun Luis, nu-i aşa. Dar mă mir că Nico nu te-a adus încă la noi, o să-i placi tare mult mamei. Nico ăsta e atît de stîngaci, nici măcar n-a vorbit cu tatăl dumitale. Timid, da, mereu a fost aşa. Ca şi mine. De ce rîzi, nu mă crezi ? Eu nu sînt aşa cum par... Nu-i aşa că e cald ? Chiar că trebuie să vii la noi, mama o să fie încîntată. Trăim doar noi trei, singuri, cu cîinii. Măi Nico, dar e o ruşine, s-o ţii ascunsă pe fata asta, pungaşule. Între noi aşa sîntem, Laura, ne spunem orice.

Dacă-mi dai voie aş dansa tangoul acesta cu domnişoara.

Atît de neînsemnat, atît de supus, atît de autentic cu briantina şi cravata lui de mătase artificială. Ea o rupsese cu Nico din greşeală, din inconştienţă, pentru că fratele mai mare fusese în stare s-o cîştige dintr-o dată şi să-i sucească capul. Nico nu joacă tenis, ce să joace, nu-l poţi lua de la şah şi filatelie, mă rog. Tăcut, aşa de neînsemnat, sărăcuţul. Nico rămăsese treptat în urmă, pierdut într-un colţ al curţii, consolîndu-se cu siropul de tuse şi cu ceaiul amar de *mate*. Căzu la pat şi i se recomandă odihnă şi chiar atunci era un bal la Gimnastică şi Scrimă, la Villa del Parque. Nu se poate pierde aşa ceva, mai ales că o să cînte Edgardo Donato şi se pare că o să fie grozav. Mamei îi părea atît de bine s-o scoată el pe Laura la plimbare, a iubit-o ca pe fata ei încă din prima seară cînd o aduseseră la ei acasă. Fii atentă, mamă, băiatul e slab poate să-l impresioneze dacă îi povesteşte cineva. Bolnavii ca el îşi închipuie cine ştie ce, precis o să creadă că mă ţin de Laura. Mai bine să nu ştie că mergem la Gimnastică. Eu însă nu i-am spus aşa mamei, nimeni din casă n-a ştiut vreodată că mergem împreună. Pînă cînd o să se înzdrăvenească bolnavul, desigur. Şi azi aşa, mîine aşa, baluri, două sau trei baluri, radiografiile lui Nico, apoi maşina bondocului ăla de Ramos, noaptea cînd a fost petrecerea din casa Bebei, paharele, plimbarea în maşină pînă la puntea de peste rîu, luna aceea ca o fereastră de hotel

acolo sus, şi Laura în maşină refuzînd, puţin băută, mîinile abile, sărutările, strigătele sugrumate, pledul de lînă, înapoierea în tăcere, zîmbetul de iertare.

Zîmbetul era cam acelaşi cînd Laura i-a deschis uşa. Aveau friptură la cuptor, salată, tortă cu cremă. La zece veniră nişte vecini, tovarăşi de canastă. Foarte tîrziu, cînd se pregăteau să se culce, Luis scoase scrisoarea şi o puse pe noptieră.

— Nu ţi-am spus pînă acum pentru că nu vroiam să te necăjesc. Mi se pare că mama...

Culcat, cu spatele la ea, aşteptă. Laura puse scrisoarea în plic, stinse veieuza. O simţi lîngă el, nu chiar lîngă, dar o auzea respirînd lîngă urechea lui.

— Îţi dai seama? spuse Luis, supraveghindu-şi vocea.

— Da. Nu crezi că s-o fi înşelat asupra numelui?

Trebuia să se întîmple. Pion e patru, pion e patru. Perfect.

— Poate a vrut să spună Victor, spuse el înfigîndu-şi încet unghiile în palmele mîinilor.

— Ah, da. S-ar putea — spuse Laura.

Cal fe trei. Se prefăceau acum că dorm.

Laurei i-a părut bine că unchiul Emilio e singurul care a aflat şi că zilele trecură fără să mai vorbească vreodată despre asta. De fiecare dată cînd se întorcea acasă, Luis aştepta o frază sau un gest neobişnuit la Laura, o breşă

în acest zid perfect de calm şi de tăcere. Mergeau la cinema ca întotdeauna, făceau dragoste ca întotdeauna. Pentru Luis, Laura nu mai avea altă taină decît acceptarea sa resemnată a acestei vieţi în care nimic nu reuşise să fie aşa cum poate speraseră cu doi ani în urmă. Acum o cunoştea bine, în ceasul confruntării definitive trebuia să admită că Laura era aşa cum fusese Nico, dintre aceia care rămîn în urmă şi acţionează numai în virtutea inerţiei, chiar dacă uneori 'ar face uz de o voinţă aproape îngrozitoare de a nu face nimic, de a nu trăi cu adevărat pentru nimic. S-ar fi înţeles mult mai bine cu Nico decît cu el, şi amîndoi ştiau acest lucru încă din ziua căsătoriei, încă din primele înfruntări care vin după blîndul consimţămînt din luna de miere şi după dorinţă. Acum Laura avea din nou coşmaruri. Visa mult, dar coşmarul era altceva, Luis îl recunoştea printre multe alte mişcări ale corpului ei, cuvinte neclare sau strigăte scurte de animal care se sufocă. Începuse încă de pe vapor, cînd mai vorbeau despre Nico, pentru că Nico tocmai murise şi ei se îmbarcaseră la puţine săptămîni după aceea. Într-o noapte, după ce-şi aduseseră aminte de Nico şi cînd deja se insinua tăcerea tacită care urma să se instaleze după aceea între ei, Laura avusese un coşmar. Din cînd în cînd se repeta şi era mereu acelaşi, Laura îl trezea cu un geamăt răguşit, o tresărire convulsivă a picioarelor şi dintr-o dată un strigăt care era un refuz total, o respingere cu amîndouă mîi-

nile și tot corpul și toată vocea, a unui lucru îngrozitor care cădea peste ea în vis ca o bucată enormă de materie vîscoasă. El o scutura, o liniștea, îi aducea apă și ea bea suspinînd, încă obsedată de cealaltă parte a vieții sale. Spunea că nu-și amintește nimic, era ceva îngrozitor dar nu se putea explica, și adormea în cele din urmă ducînd cu ea secretul, pentru că Luis știa că ea știa, că tocmai se înfruntase cu acela care-i venea în vis, Dumnezeu știe sub ce mască înfiorătoare, și ai cărui genunchi Laura îi îmbrățișa probabil într-un vîrtej de spaimă, poate de dragoste inutilă. Era mereu la fel, îi aducea un pahar cu apă, așteptînd în tăcere ca ea să-și lase din nou capul pe pernă. Poate într-o zi spaima va fi mai puternică decît orgoliul, dacă asta era orgoliu. Poate atunci el va putea să lupte de pe poziția lui. Poate nu era totul pierdut, poate viața cea nouă va izbuti să devină într-adevăr altceva decît acest simulacru de zîmbete și filme franțuzești.

În fața mesei de desen, înconjurat de oameni străini, Luis recăpăta sensul simetriei și metoda pe care-i plăcea s-o aplice în viață. Dar fiindcă Laura nu deschidea discuția, așteptînd cu o aparentă indiferență răspunsul unchiului Emilio, el trebuia să se înțeleagă cu mama. Îi răspunsese la scrisoare mărginindu-se la știrile mărunte din ultimele săptămîni, și lăsă pentru post-scriptum o frază de rectificare : „Deci Victor se gîndește să vină în Europa. Toată lumea are chef să călătorească, probabil efectul pro-

pagandei agențiilor de turism. Spune-i să ne scrie, îi putem trimite toate datele de care are nevoie. Spune-i de asemenea că poate conta încă de pe-acum pe casa noastră..."

Unchiul Emilio răspunsese aproape cu prima poștă, sec, cum se cuvenea din partea unei rude atît de apropiate și atît de îndurerate de ceea ce la priveghiul lui Nico calificase drept incalificabil. Fără să se certe pe față cu Luis, își arătase sentimentele cu subtilitatea obișnuită în asemenea cazuri, refuzînd să vină să-i conducă la vapor, uitînd doi ani consecutiv data sa de naștere. Acum se mulțumea să-și îndeplinească datoria de cumnat al mamei, și-i trimitea, sec, rezultatele. Mama se simțea foarte bine, dar aproape că nu vorbea — lucru de înțeles, dacă ținem seama de cîte supărări a avut în ultima vreme. Se vedea că se simte foarte singură în casa din cartierul Flores, ceea ce era logic dat fiind că nici o mamă care a trăit toată viața cu cei doi fii ai săi nu se poate simți bine într-o casă uriașă, plină de amintiri. În ceea ce privește frazele în discuție, unchiul Emilio procedase cu tactul cuvenit, dat fiind subiectul atît de delicat, dar din păcate nu scosese mare lucru la iveală, pentru că mama n-avea chef de conversație, și-l primise în salon, lucru pe care nu-l făcea niciodată cu cumnatul ei.

La o insinuare de ordin terapeutic, răspunsese că în afară de reumatism se simțea foarte bine, deși zilele acelea era obosită de atîtea

cămăşi pe care trebuia să le calce. Unchiul Emilio se interesase despre ce cămăşi e vorba, dar ea se mulţumise să-şi plece capul şi să-i ofere Jerez şi biscuiţi Bagley.

Mama nu le-a lăsat prea mult timp să discute scrisoarea unchiului Emilio şi evidenta lui ineficacitate. După patru zile sosi un plic recomandat, deşi mama ştia foarte bine că nu e nevoie să trimiţi recomandat scrisorile *par avion* pentru Paris. Laura îi telefonă lui Luis şi-l rugă să se întoarcă cît mai repede. Peste o jumătate de oră o găsi respirînd cu greutate, contemplînd pierdută nişte flori galbene de pe masă. Scrisoarea era pe consola şemineului, şi Luis o lăsă tot acolo după ce-o citi. Se aşeză lîngă Laura şi aşteptă. Ea dădu din umeri.

— A înnebunit, spuse.

Luis aprinse o ţigară. Fumul îl făcu să lăcrimeze. Înţelesese că partida continua, că era rîndul lui să mute. Era o partidă jucată însă de trei jucători, poate chiar de patru. Era acum sigur că şi mama se afla de-o parte a mesei de joc. Puţin cîte puţin alunecă în fotoliu şi-şi puse pe faţă inutila mască a mîinilor împreunate. O auzi pe Laura plîngînd, jos copiii portăresei alergau chiuind.

Noaptea e un sfetnic bun, etcetera. Le aduse un somn greu şi surd, după ce corpurile se întîlniră într-o luptă monotonă pe care în fond nu o doriseră. Încă o dată se încheia acordul tacit : dimineaţa vor vorbi despre cum e vre-

mea ; despre crima din Saint Cloud, despre James Dean. Scrisoarea era tot pe consolă şi cît timp băură ceaiul nu putură să n-o vadă. Luis ştia însă că întorcîndu-se de la lucru n-o va mai găsi. Laura ştergea urmele cu îndemînarea ei rece şi eficace. O zi, altă zi, încă o zi. Într-o seară au rîs de s-au prăpădit de nişte povestiri de-ale vecinilor, de o audiţie a lui Fernandel. Aranjară să meargă să vadă o piesă de teatru, să petreacă o dată sfîrşitul săptămînii la Fontainebleau.

Pe masa de desen se adunau date inutile, totul se potrivea cu scrisoarea mamei. Vaporul sosea într-adevăr la Le Havre vineri 17 dimineaţa, şi trenul special intra la Saint-Lazare la 11,45. Joi văzură piesa de teatru şi se distrară de minune. Cu două nopţi înainte Laura avusese alt coşmar, dar el nu se mai deranjă să-i aducă apă şi o lăsă să se potolească singură întorcîndu-i spatele. Apoi Laura dormi liniştită ; în timpul zilei îşi făcea de lucru croind şi cosînd o rochie de vară. Aranjară să cumpere o maşină de cusut electrică după ce vor termina de plătit frigiderul. Luis găsi scrisoarea mamei în sertarul noptierei şi o duse la birou. Telefonă la compania maritimă deşi era sigur că mama dădea datele exacte. Era singura lui certitudine pentru că mai departe nici nu te puteai gîndi. Şi imbecilul ăsta de unchiul Emilio ! Mai bine ar fi să-i scrie Matildei, oricît ar fi de înstrăinaţi. Matilde va înţelege că trebuie să intervină urgent, să o ocrotească pe mama. Dar oare într-adevăr (nu era o între-

bare, dar cum să-i spui altfel) mama trebuia să fie ocrotită, chiar mama? Pentru o clipă se gîndi să-i dea un aviz telefonic și să vorbească cu ea. Își aminti de Jerez și de biscuiții Bagley, ridică din umeri. Nici n-avea timp să-i scrie Matildei, deși de fapt avea timp dar poate ar fi mai bine să aștepte pînă vineri șaptesprezece înainte de... Coniacul nu-i mai era de nici un folos, nici măcar să-l scape de gînduri sau cel puțin să se poată gîndi fără să-i fie frică. Își amintea din ce în ce mai limpede figura mamei din ultimele săptămîni de la Buenos Aires, după înmormîntarea lui Nico. Ceea ce el crezuse că e durere se arăta a fi acum altceva, ceva în care citea o neîncredere plină de ciudă, o expresie de animal care simte că va fi părăsit pe maidan, ca să te descotorosești de el. Acum începea să vadă adevărata față a mamei. Doar acum o vedea așa cum era în adevăr în zilele acelea cînd toată familia făcea cu rîndul ca s-o viziteze, să-i prezinte condoleanțe pentru Nico, să-i țină de urît seara. Și el cu Laura veneau din Adrogué să-i țină de urît, să stea cu mama. Nu stăteau decît puțin, pentru că după aceea apărea unchiul Emilio, sau Victor, sau Matilde, și toți erau unul și același refuz, familia indignată de cele întîmplate, de Adrogué, pentru că ei erau fericiți în vreme ce Nico, sărăcuțul, în vreme ce Nico... N-o să le treacă niciodată prin cap în ce măsură contribuiseră la îmbarcarea lor pe primul vapor la îndemînă; ca și cum s-ar fi înțeles ca

să le cumpere bilete, să-i conducă cu dragoste la vapor, cu daruri și batiste.

Sigur că datoria lui de fiu îi poruncește să-i scrie imediat Matildei. Încă mai era în stare să chibzuiască la lucrurile astea înainte de al patrulea coniac. La al cincilea tot la ele chibzuia și rîdea (străbătea Parisul pe jos ca să fie mai singur și să-și limpezească capul), rîdea de datoria lui de fiu, de parcă fiii ar avea datorii, de parcă datoriile ar fi de gradul al patrulea, sfintele datorii față de sfînta domnișoară de nesuferitul ăsta de grad al patrulea. Căci datoria sa de fiu nu era să-i scrie Matildei. De ce să ascundă (nu era o întrebare, dar cum să-i spui altfel) că mama înnebunise? Singurul lucru pe care-l putea face era să nu facă nimic, să lase zilele să treacă, în afară de vineri. Cînd și-a luat rămas bun ca întotdeauna de la Laura, spunîndu-i că nu va veni la prînz pentru că trebuia să se ocupe de niște afișe urgente, era atît de sigur de ce va urma, încît ar fi putut să adauge: „Dacă vrei mergem împreună". Se refugiase în cafeneaua gării, nu atît din prefăcătorie, cît pentru a avea bietul avantaj de a vedea fără să fie văzut. La unsprezece și treizeci și cinci o recunoscu pe Laura după fusta ei albastră, o urmări de la distanță, o văzu privind anunțul, întrebînd ceva pe un funcționar, cumpărînd un bilet de peron, intrînd pe peronul pe care se și adunase lumea cu aerul celor care așteaptă. Din spatele unui vagonet încărcat cu lăzi de fructe o privea pe Laura, care părea că șovăie dacă să rămînă lîngă ieșirea pero-

nului sau să intre. O privea fără surprindere, ca pe o insectă a cărei comportare l-ar interesa. Trenul sosi aproape imediat și Laura se amestecă în mulțimea care se apropia de ferestrele vagoanelor căutîndu-și fiecare pe ai săi, printre țipete și mîini care se zăreau ca și cum acolo în tren oamenii se înecau. Ocoli vagonetul și intră pe peron între mai multe lăzi de fructe și pete de grăsime. De aici o să vadă pasagerii, o s-o vadă din nou pe Laura trecînd, chipul ei înseninat, căci chipul Laurei, nu-i așa că se va însenina ? (Nu era o întrebare, dar cum să-i spui altfel). Și după aceea, îngăduindu-și luxul de a fi ultimul, după ce au plecat și ultimii călători și ultimii hamali, atunci va pleca și el, va coborî în piața însorită pentru a merge să bea coniac la cafeneaua din colț. Și chiar în seara asta îi va scrie mamei, fără nici o vorbă despre ridicolul episod (ba nu era ridicol) și apoi va avea curaj și va vorbi cu Laura (ba nu va avea curaj și nu va vorbi cu Laura). Oricum, coniac, asta fără îndoială, și ducă-se dracului toate. Să-i vezi trecînd așa, ciorchine, îmbrățișîndu-se cu exclamații și lacrimi, rubedenii dezlănțuite, un erotism ieftin ca un carusel de bîlci, măturînd peronul, între valize și pachete, și, în sfîrșit, în sfîrșit, de cînd nu ne-am văzut, ce bronzată ești, Yvette, sigur că da, a fost un soare grozav, dragă. Dacă vrei neapărat să cauți asemănări, din plăcerea de a fi și tu prost, doi oameni care treceau pe lîngă el erau probabil argentinieni după cum erau tunși, după valize, după aerul

tîmpit cu care-și ascundeau tulburarea de a sosi la Paris. Mai ales unul din ei semăna cu Nico, asta dacă vrei neapărat să cauți asemănări. Celălalt nu, și de fapt nici primul dacă te uitai la gîtul lui mai gros și la mijlocul mult mai lat. Dar dacă vrei neapărat să cauți asemănări, așa, doar din plăcere, cel care abia trecu și mergea spre ușa de ieșire, doar cu o valiză în mîna stîngă, era stîngaci ca și Nico, era ca și el puțin adus de spate, cu umerii la fel croiți. Și Laura s-a gîndit probabil la același lucru pentru că venea în urma lui privindu-l, cu o expresie a feței pe care el o cunoștea foarte bine, chipul Laurei cînd se trezea din coșmar și se ridica în pat privind fix în gol, privind, acum știa, pe cel care se îndepărta întorcîndu-i spatele, o dată săvîrșită revoltătoarea răzbunare care-o făcea să strige și să se zbată în somn.

Firește, omul era un necunoscut, dar pentru că doreau cu tot dinadinsul să găsească asemănări, îl priviră din față cînd și-a pus jos valiza ca să caute biletul și să-l dea supraveghetorului de la ieșire. Mai întîi ieși Laura din gară, o lăsă să se depărteze și să se piardă pe platforma autobuzului. Intră în cafeneaua din colț și se aruncă pe o banchetă. Mai tîrziu nu-și mai aminti dacă ceruse ceva de băut, dacă ceea ce-i ardea gura era tot gustul de coniac ieftin. Lucră toată după-masa la afișe, fără nici un răgaz. Din cînd în cînd se gîndea că ar trebui să-i scrie mamei, dar amînă pînă la ora plecării. Străbătu Parisul pe jos, cînd

ajunse acasă, o găsi pe portăreasă în vestibul și stătu nițel de vorbă cu ea. Ar fi vrut să mai rămînă să stea de vorbă cu portăreasa sau cu vecinii, dar unul cîte unul intrau în apartamente și se apropia ora cinei. Urcă agale (de fapt întotdeauna urca agale ca să nu-și obosească plămînii și să nu tușească) și ajungînd la trei, se rezemă de ușă înainte de a suna la sonerie, ca să se odihnească puțin în poziția celui care trage cu urechea la ce se petrece înăuntru. Apoi sună de două ori scurt, ca de obicei.

— Ah, tu ești, spuse Laura, întinzîndu-i un obraz rece. Tocmai începeam să mă întreb dacă o să fii nevoit să mai întîrzii... Carnea cred că e răsfiartă.

Nu era răsfiartă, în schimb n-avea nici un gust. Dacă în clipa aceea ar fi fost în stare s-o întrebe pe Laura pentru ce se dusese la gară, poate cafeaua, sau țigara, și-ar fi recăpătat gustul. Dar Laura nu se mișcase toată ziua din casă, îi spuse asta de parcă ar fi fost nevoie să mintă sau s-ar fi așteptat ca el să facă un comentariu batjocoritor în legătură cu data, cu maniile lamentabile ale mamei. Mestecînd cafeaua, cu coatele pe fața de masă, lăsă din nou să-i scape momentul. Minciuna Laurei nu mai avea importanță, una în plus între atîtea sărutări străine, atîtea tăceri cînd totul era Nico, cînd nimic din ea sau din el nu era altceva decît Nico. De ce atunci (nu era o întrebare, dar cum să-i spui altfel) să nu pună un al treilea tacîm la masă? De ce să nu plece,

de ce să nu strîngă pumnul și să izbească chipul ăsta trist și îndurerat, pe care fumul de țigară îl deforma, îl făcea să se apropie și să se îndepărteze ca între două ape, îl umplea parcă puțin cîte puțin de ură ca și cum ar fi fost însuși chipul mamei? Poate era în camera cealaltă, poate aștepta rezemat de ușă așa cum așteptase el, sau se instalase acolo unde fusese dintotdeauna stăpîn, pe teritoriul alb și răcoros al cearceafurilor unde de atîtea ori venise în visele Laurei. Poate că aștepta acolo, întins pe spate, fumîndu-și țigara si el, tușind puțin, rîzînd cu figura lui de paiață din ultimele zile, cînd nu-i mai rămăsese nici o picătură de sînge sănătos în vine.

Trecu în camera cealaltă, se duse la masa de lucru, aprinse lampa. N-avea nevoie să mai recitească scrisoarea mamei ca să-i răspundă cum trebuie. Începu să scrie, dragă mamă. Scrise: dragă mamă. Aruncă hîrtia, scrise: mamă. Simtea casa ca un pumn care se strînge treptat. Totul era mai strîmt, mai înăbușitor. Apartamentul fusese suficient pentru doi, era conceput exact pentru doi. Cînd își ridică ochii (tocmai scrisese: mamă), Laura stătea în ușă, privindu-l. Luis lăsă tocul.

— Nu ți se pare că e mult mai slab? spuse el.

Laura făcu un gest. O strălucire paralelă cobora pe amîndoi obrajii.

— Puțin, spuse ea. Se schimbă omul...

LA DISPOZIȚIA DUMNEAVOASTRĂ

Martei Mosquero, care mi-a vorbit la Paris despre madame *Francinet.*

De la un timp îmi vine greu să aprind focul. Chibriturile nu mai sînt ca pe vremuri, acum trebuie să le ții cu gămălia în jos și să aștepți ca flacăra să prindă putere; lemnele sînt ude și deși îl rog pe Federico să-mi aducă butuci uscați, tot timpul miros a umezeală și abia se aprind. De cînd au început să-mi tremure mîinile toate le fac mai greu. Înainte făceam patul în două clipe și cearceafurile rămîneau întinse de parcă atunci ar fi fost călcate. Acum trebuie să mă-nvîrt și iar să mă-nvîrt în jurul patului, și *madame* Beauchamp se supără și zice că mă plătește cu ora și atunci să nu pierd timpul netezind o cută ici, alta colo. Și asta pentru că îmi tremură mîinile, și pentru că cearceafurile din ziua de azi nu mai sînt ca pe vremuri, tari și groase. Doctorul Lebrun a spus că n-am nimic, trebuie doar să mă-ngrijesc bine, să nu răcesc și să mă culc devreme. „Și paharul acela de vin în fiecare zi, ce zici, *madame* Francinet? Ar fi mai bine să-l suprimăm, la fel și *pernod*-ul de la amiază". Doctorul Lebrun e un medic tînăr, cu idei bune pentru tineri. Pe vremea mea nimeni n-ar fi crezut că vinul face rău. Mai ales că eu niciodată nu beau, așa ca să se cheme că beau, ca Germaine, de la trei, sau ca bruta aia de Felix, tîmplarul. Nu știu de ce-mi aduc aminte acum de bietul *monsieur* Bébé, de noaptea în care m-a pus să beau un pahar de whisky. *Monsieur* Bébé! *Monsieur* Bébé! În bucătăria apartamentului lui *madame* Rosay, în noaptea petrecerii. Pe atunci ieșeam des, mergeam încă din casă-n casă, lucrînd cu ora. La *monsieur* Renfeld, la surorile care dau lecții de pian și vioară, în atîtea case, toate foarte bine. Acum abia dacă mai pot să merg de trei ori pe săptămînă la *madame* Beauchamp și cred că nici asta n-o să mai țină mult. Îmi tremură prea tare mîinile și *madame* Beauchamp se enervează. Acum nu m-ar mai recomanda lui *madame* Rosay, iar *madame* Rosay n-ar mai veni după mine, acum *monsieur* Bébé nu s-ar mai întîlni cu mine la bucătărie. Nu, mai ales *monsieur* Bébé.

Cînd *madame* Rosay a venit la mine, era tîrziu și n-a stat decît o clipă. De fapt casa mea nu e decît o singură cameră, dar cum în ea am și bucătăria și ce-a mai rămas din mobilă cînd a murit Georges și a trebuit să vînd tot, mi se pare că am dreptul s-o numesc casa mea. Oricum, există trei scaune, și *madame* Rosay și-a scos mănușile, s-a așezat și mi-a spus că încăperea e mică dar plăcută. Eu nu mă simțeam impresionată de *madame* Rosay, deși mi-ar fi plăcut să fiu mai bine îmbrăcată. M-a luat prin

surprindere și aveam pe mine fusta verde primită cadou de la cele două surori. *Madame* Rosay nu se uita la nimic, adică se uita și-și muta imediat privirea, vrînd parcă să se scuture de ceea ce văzuse. Cam strîmba din nas ; o deranja poate mirosul de ceapă (îmi place tare mult ceapa) sau urina bietului Minouche. Eu însă eram mulțumită de venirea doamnei Rosay și i-am și spus-o.

— Da, *madame* Francinet. Și mie-mi pare bine că te-am găsit, căci am atîtea treburi pe cap... Strîmba din nas ca și cum treburile ar mirosi urît. Vreau să te rog să... Adică, *madame* Beauchamp s-a gîndit că poate ai fi liberă în noaptea de duminică.

— Sigur că da, spusei eu. Ce să fac duminică, după slujbă ? Intru puțin la Gustave și...

— Da, bine, spuse *madame* Rosay. Dacă ești liberă duminică, aș avea nevoie de dumneata la mine acasă. O să avem o petrecere.

— O petrecere ? Felicitările mele, *madame* Rosay.

Lui *madame* Rosay însă nu păru să-i placă spusele mele și se ridică brusc.

— Va trebui să ajuți la bucătărie, vor fi mai multe de făcut. Dacă poți să vii la șapte, majordomul îți va explica tot ce trebuie.

— Desigur, *madame* Rosay.

— Uite adresa mea, spuse *madame* Rosay și îmi dădu o carte de vizită de culoare crem. Ești mulțumită cu cinci sute de franci.

— Cinci sute de franci !

— Să spunem șase. La miezul nopții vei fi liberă și vei avea timp să prinzi ultimul metrou. *Madame* Beauchamp mi-a spus că ești de încredere.

— Oh, *madame* Rosay !

Cînd a plecat mi-a venit să și rîd la gîndul că eram gata să-i ofer o ceașcă de ceai (ar fi trebuit să caut una să nu fie ciobită). Uneori nu-mi dau seama cu cine stau de vorbă. Doar dacă mă duc la o doamnă acasă mă stăpînesc și vorbesc ca o servitoare. Poate pentru că la mine acasă nu sînt servitoarea nimănui, și pentru că mi se pare că tot mai trăiesc în căsuța noastră cu trei camere, ca atunci cînd Georges și cu mine lucram în fabrică și nu aveam nevoie de nimic. Poate pentru că tot certîndu-l pe bietul Minouche, care face pipi sub mașina de gătit, mi se pare că sînt și eu o doamnă ca *madame* Rosay.

Cînd să intru în casă, cît pe ce să mi se rupă tocul de la pantof. Am spus imediat : „Piei drace, și doamne ferește de piază-rea". Și am sunat la sonerie.

Ieși un domn cu perciuni argintii ca la teatru și-mi spuse să intru. Apartamentul, foarte mare, mirosea a ceară de parchet. Domnul cu perciuni era majordomul și mirosea a smirnă.

— În sfîrșit, spuse el, și mă pofti în grabă pe un coridor care ducea spre încăperile de serviciu. Data viitoare să suni la ușa din stînga.

— *Madame* Rosay nu mi-a spus nimic.

— Doamnei nu-i arde să se gîndească la lucruri de-astea. Alice, dînsa este *madame* Francinet. O să-i dai unul din şorţurile dumitale.

Alice mă duse în camera ei, dincolo de bucătărie (şi ce bucătărie!) şi-mi dădu un şorţ mult prea mare. Se pare că *madame* Rosay o însărcinase să-mi explice totul, dar la început povestea cu cîinii mi s-a părut o greşeală şi am rămas cu ochii ţintă la Alice, la negul pe care-l avea Alice sub nas. Trecînd prin bucătărie, tot ce reuşisem să văd era atît de luxos şi strălucitor, încît doar ideea că-mi voi petrece o noapte acolo, curăţind lucruri de cristal şi pregătind tăvile cu bunătăţile care se mănîncă în asemenea case mi s-a părut mai atrăgătoare decît să merg la oricare teatru sau la ţară. Poate din cauza asta n-am înţeles bine la început povestea cu cîinii şi am rămas cu ochii ţintă la Alice.

— Ei da, spuse Alice, care era bretonă şi asta se şi vedea. Aşa a spus doamna.

— Păi cum? Domnul cu perciuni nu poate să se ocupe el de cîini?

— Domnul Rodolos este majordomul, spuse Alice, aproape cu evlavie.

— Bine, dacă nu el, atunci altcineva. Nu înţeleg de ce tocmai eu.

Alice deveni brusc obraznică.

— Şi de ce nu, *madame*...

— Francinet, la dispoziţia dumneavoastră.

— ...*madame* Francinet? Nu e o treabă grea. Cel mai rău este Fido, domnişoara Lucienne l-a

răsfăţat prea tare... Şi îmi explica, din nou amabilă ca o gelatină. Tot timpul zahăr şi să-l ţii în poală. *Monsieur* Bébé îl strică şi el cînd vine, atîta îl răsfaţă, ştii dumneata... Médor însă e foarte bun iar Fifine nu se mişcă din colţul ei.

— Atunci — spusei eu, care nu-mi reveneam din uimire — înseamnă că au foarte mulţi cîini.

— Ei da, foarte mulţi.

— Într-un apartament! spusei eu indignată şi fără să mă pot stăpîni. Nu ştiu ce-oi crede dumneata, doamnă...

— Domnişoară.

— Scuză-mă. Dar pe vremea mea, domnişoară, cîinii trăiau în coteţ şi pot să spun asta pentru că răposatul meu soţ şi cu mine aveam o casă alături de vila lui *monsieur*...

Dar Alice nu mă lasă să-i explic. Nu c-ar fi spus ceva, dar se vedea că e nerăbdătoare iar eu îmi dau seama de-asta imediat la oameni. Tăcui din gură şi ea începu să-mi spună că *madame* Rosay adoră cîinii şi că domnul îi face toate gusturile. Şi mai era şi fiică-sa, care moştenise acelaşi gust.

— Domnişoara e nebună după Fido şi precis că o să cumpere o căţeluşă de aceeaşi rasă să facă pui. Nu sînt decît şase: Médor, Fifine, Fido, La Petite, Chow şi Hanibal. Fido e cel mai rău domnişoara Lucienne l-a răsfăţat prea mult. Nu-l auzi? Precis că latră în vestibul.

— Şi unde trebuie să stau ca să am grijă de ei? întrebai eu cu un aer nepăsător, ca nu cumva Alice să mă creadă jignită.

— *Monsieur* Rodolos o să te ducă în camera cîinilor.

— Cîini au deci camera lor? întrebai eu, dar, ca să spun adevărul, îmi venea s-o iau la palme chiar acolo, pe loc.

— Sigur că au camera lor, spuse Alice. Doamna vrea ca fiecare cîine să doarmă pe salteaua lui, și a pus să le aranjeze o cameră numai pentru ei. O să ducem un scaun să poți sta jos și să-i păzești.

Mi-am potrivit cît am putut de bine șorțul și ne-am întors în bucătărie. Chiar în momentul acela s-a deschis altă ușă și a intrat *madame* Rosay. Avea o *robe de chambre* albastră, cu blăniță albă, și fața plină de cremă. Să-mi fie cu iertare, dar parcă era o prăjitură. A fost însă foarte amabilă și se vedea că sosirea mea îi luase o piatră de pe inimă.

— Ah, *madame* Francinet... Cred că ți-a explicat Alice despre ce e vorba. Mai tîrziu poate o să dai o mînă de ajutor la altă treabă mai ușoară, la ștersul paharelor sau așa ceva, dar în primul rînd trebuie să-mi păzești odoarele, să stea liniștiți. Sînt foarte drăguți, dar nu pot sta împreună, mai ales singuri, imediat se iau la bătaie, și eu nu pot *tolera* ideea ca Fido să-l muște pe Chow, sărăcuțul, sau ca Médor... — coborî vocea și veni mai aproape. În afară de asta, va trebui s-o păzești pe La Petite, e o pomerană cu niște ochi minunați. Mi se pare că... se apropie momentul... și n-aș vrea ca Médor sau Fido... înțelegi mata? Mîine o trimit la moșie, dar pînă atunci vreau să fie păzită. Și nu

știu unde s-o țin, dacă nu cu ceilalți, în camera lor. Bietul odor, e atît de gingașă! Dar n-aș putea să scap de ea toată noaptea. Ai să vezi că n-or să-ți dea de furcă. Dimpotrivă, o să te distrezi văzîndu-i cît sînt de inteligenți. O să viu și eu din cînd în cînd să văd cum merge treaba.

Mi-am dat seama că nu era o frază amabilă ci un avertisment, dar *madame* Rosay continua să-mi zîmbească de sub crema care mirosea a flori.

— Lucienne, fiica mea, o să vină și ea, bineînțeles. Nu poate trăi fără Fido. Pînă și de dormit doarme cu el, închipuie-ți...

Ultimele cuvinte le spunea probabil cuiva din capul ei, căci chiar în clipa aceea se întoarse să plece și n-o mai văzui. Alice, rezemată de masă, mă privea cu un aer idiot. Nu că aș disprețui eu oamenii, dar într-adevăr mă privea cu un aer idiot.

— La ce oră e petrecerea? spusei eu, dîndu-mi seama că fără să vreau vorbeam cu tonul lui *madame* Rosay, felul ăsta de a pune întrebările privind în altă parte, ca și cum ai întreba cuierul sau ușa.

— Trebuie să înceapă, spuse Alice și *monsieur* Rodolos care tocmai intra scuturîndu-și un fir de praf de pe costumul său negru, confirmă cu un aer important.

— Da, n-o să mai întîrzie, spuse el, făcîndu-i semn Alicei să se ocupe de niște tăvi de argint grozave. Au și sosit *monsieur* Fréjus și *monsieur* Bébé, și doresc niște cocktailuri.

— Ăştia vin întotdeauna devreme, spuse Alice. Şi imediat se pun pe băutură, şi... I-am explicat totul lui *madame* Francinet şi *madame* Rosay i-a spus ce are de făcut.

— A, perfect. Atunci ar fi bine s-o conduci în camera unde trebuie să stea. Apoi voi merge să aduc cîinii, domnul şi *monsieur* Bébé se joacă cu ei în hol.

— Domnişoara Lucienne îl ţinea pe Fido în dormitor la ea, spuse Alice.

— Da, i-l va aduce chiar ea lui *madame* Francinet, deocamdată dacă vrei mata să vii cu mine...

Aşa că m-am văzut aşezată pe un vechi scaun vienez, exact în mijlocul unei camere foarte mari, plină de saltele pe jos, şi unde se găsea o căsuţă cu acoperiş de paie, ca la colibele negrilor, care, după cum mi-a explicat domnul Rodolos, era un capriciu al domnişoarei Lucienne pentru iubitul ei Fido. Cele şase saltele erau zvîrlite în toate părţile, şi mai erau şi străchini cu apă şi cu mîncare. O lampă electrică era agăţată chiar deasupra capului meu şi dădea o lumină foarte săracă. I-am spus asta domnului Rodolos, şi că mi-era frică să nu adorm cînd o să rămîn doar cu cîinii.

— N-o să adormi, *madame* Francinet, îmi răspunse el. Cîinii sînt foarte drăguţi, dar sînt răsfăţaţi şi va trebui să te ocupi de ei tot timpul. Aşteaptă aici o clipă.

Cînd a închis uşa şi m-a lăsat singură, aşezată în mijlocul acelei camere atît de ciudate, cu miros de cîini (un miros curat, într-adevăr) şi cu toate saltelele de pe jos, m-am simţit oarecum ciudat fiindcă parcă visam, mai ales cu lumina aceea galbenă deasupra capului şi atîta linişte. Sigur că vremea o să treacă repede şi nu va fi chiar atît de neplăcut, dar tot timpul aveam senzaţia că ceva nu e în regulă. Nu neapărat fiindcă mă chemaseră pentru treaba asta fără să mă anunţe, ci poate ciudăţenia acestei munci pe care trebuia s-o fac, sau, cine ştie, poate credeam într-adevăr că ceva nu e în regulă. Podeaua strălucea de atîta lustru şi se vedea că nevoile cîinii şi le fac în altă parte, pentru că nu era nici un miros, în afară de propriul lor miros, care după un timp nu mai e atît de urît. Mai rău era că stăteam singură şi aşteptam, şi aproape că m-am bucurat cînd a intrat domnişoara Lucienne ducîndu-l în braţe pe Fido, un pechinez groaznic (nu pot suferi pechinezii), şi cînd a venit domnul Rodolos, strigînd şi chemînd pe ceilalţi cinci cîini pînă ce au fost toţi în cameră. Domnişoara Lucienne era o minune, toată în alb şi avea un păr platinat care îi ajungea pînă la umeri. Îl sărută şi-l mîngîie multă vreme pe Fido, fără să le dea atenţie celorlalţi, care beau şi se jucau, apoi veni cu el la mine şi mă privi pentru prima oară.

— Dumneata o să ai grijă de ei? spuse ea. Avea o voce cam piţigăiată, dar nu se poate tăgădui că era foarte frumoasă.

— Sînt *madame* Francinet, la dispoziţia dumneavoastră, spusei eu înclinîndu-mă.

— Fido e foarte delicat. Ia-l. Da, în brațe. N-o să te murdărească, eu îi fac baie în fiecare dimineață. Cum îți spun, e foarte delicat. Să nu-i dai voie să se amestece cu *ăștia*. Și să-i pui apă tot timpul.

Cîinele rămase liniștit în poala mea, dar îmi cam făcea silă. Un danez uriaș, tărcat cu negru, s-a apropiat și-a început să-l miroasă, așa cum fac cîinii, iar domnișoara Lucienne a scos un țipăt și-a-nceput să-l lovească cu picioarele. Domnul Rodolos nu se clintea din ușă, se vedea că e obișnuit.

— Vezi, vezi, strigă domnișoara Lucienne. Asta nu vreau să se întîmple și nu trebuie să-i dai voie. Ți-a explicat mama, nu-i așa ? Să nu te miști de aici pînă ce nu se termină *party*-ul. Iar dacă Fido se simte rău și începe să plîngă, bate în ușă ca să mă anunțe *ăsta*.

Plecă fără să se uite la mine, după ce l-a luat încă o dată în brațe pe pechinez și l-a sărutat pînă ce cîinele începu să scîncească. Domnul Rodolos a mai rămas o clipă.

— Cîinii nu sînt răi, *madame* Francinet, îmi spuse el. Oricum, dacă ai vreo neplăcere, bate-n ușă și eu vin. Fii calmă — mai adăugă el, ca și cum ideea asta i-ar fi trecut prin cap abia în ultimul moment, și plecă închizînd ușa cu toată grija.

Mă întreb dacă nu i-a pus zăvorul pe dinafară ; am rezistat însă ispitei de a merge să văd căci cred că m-aș fi simțit mult mai rău.

De fapt n-a fost greu să am grijă de cîini. Nu se băteau, și ceea ce spusese *madame* Rosay

despre La Petite nu era adevărat, cel puțin nu începuse încă. Firește nici nu s-a-nchis bine ușa că zvîrlii scîrba aia de pechinez lăsîndu-l să se tăvălească în voie cu ceilalți. Era cel mai rău dintre toți, le căuta pricină tot timpul, ei însă nu-i făceau nimic, ba chiar se vedea că-l îmbiau la joacă. Din cînd în cînd, beau sau mîncau din carnea gustoasă din străchini. Fie-mi cu iertare, dar aproape că mi se făcea poftă văzînd carnea aceea atît de gustoasă din străchini.

Uneori, de foarte de departe, se auzea cineva rîzînd și nu știu dacă din cauză că știam că or să și cînte (spusese Alice în bucătărie) dar mi se păru că aud un pian, deși poate era în alt apartament. Timpul trecea din ce în ce mai încet, mai ales din cauza singurei lămpi care atîrna din tavan, atît de galbenă. Patru dintre cîini au adormit imediat, iar Fido și Fifine (nu știu dacă era Fifine, dar mi s-a părut că ea trebuie să fie) s-au mai jucat un timp mușcîndu-se de urechi și în cele din urmă au băut multă apă și s-au culcat lipiți unul de altul pe o saltea. Uneori mi se părea că aud pași afară și-l luam iute pe Fido în brațe, nu cumva să intre domnișoara Lucienne. N-a venit însă nimeni și a trecut mult timp, pînă cînd am început să dormitez pe scaun, și mai c-aș fi vrut să sting lumina și s-adorm de-a binelea pe una din saltelele goale.

Bineînțeles c-am fost mulțumită cînd a venit Alice după mine. Alice avea fața foarte roșie și se vedea că încă mai era agitată din cauza pe-

trecerii şi a comentariilor făcute la bucătărie cu celelalte servitoare şi cu *monsieur* Rodolos.

— *Madame* Francinet, eşti o minune, spuse ea. Sînt sigură că doamna va fi încîntată şi o să te cheme ori de cîte ori o să fie o petrecere. Cea care a venit ultima oară n-a reuşit să-i ţină în frîu şi domnişoara Lucienne a trebuit să lase dansul şi să vină să se ocupe de ei. Ia te uită cum dorm !

— Au plecat invitaţii ? am întrebat eu, puţin ruşinată de laudele ei.

— Invitaţii da, dar mai sînt alţii, socotiţi de-ai casei, care întotdeauna mai rămîn un pic. Pot să te asigur că au băut cu toţii pînă n-au mai putut. Chiar şi domnul, care acasă nu bea niciodată, a venit foarte mulţumit la bucătărie şi a stat la taclale cu Ginette şi cu mine despre cît de bine a fost servită masa şi ne-a dăruit o sută de franci la fiecare. Cred că-ţi vor da şi dumitale un bacşiş. Domnişoara Lucienne încă mai dansează cu logodnicul ei, iar *monsieur* Bébé şi prietenii lui se joacă de-a deghizatul.

— Atunci eu trebuie să mai rămîn ?

— Nu, doamna a spus să dăm drumul cîinilor cînd or să plece deputatul şi ceilalţi. Le place grozav să se joace cu ei în salon. Eu o să-l duc pe Fido, iar dumneata trebuie doar să vii cu mine la bucătărie.

Am mers după ea, obosită şi moartă de somn, dar foarte curioasă să văd ceva din petrecere, fie măcar şi paharele şi farfuriile din bucătărie. Şi le-am văzut, pentru că erau grămezi-grămezi în toate părţile, şi sticle de şampanie şi de

whisky, unele avînd încă băutură pe fund. În bucătărie erau tuburi de lumină albastră, şi am rămas buimăcită văzînd atîtea dulapuri albe, atîtea rafturi în care străluceau tacîmurile şi cratiţele. Ginette era o roşcovană micuţă, şi ea foarte agitată, şi a primit-o pe Alice cu hohote de rîs şi tot felul de gesturi. Părea destul de neruşinată, ca atîtea femei din ziua de azi.

— Tot aşa ? întrebă Alice, privind spre uşă.

— Da, spuse Ginette, întorcîndu-se. Doamna e cea care a avut grijă de cîini ?

Mie îmi era sete şi somn, dar nu mi se oferea nimic, nici măcar un scaun să stau jos. Erau prea entuziasmate de petrecere, de tot ce văzuseră în timp ce serveau masa ori luau paltoanele la intrare. Sună o sonerie şi Alice, care era tot cu pechinezul în braţe, ieşi în fugă. Veni *monsieur* Rodolos care trecu fără să se uite la mine, şi se întoarse îndată cu cei cinci cîini care săreau şi se gudurau. Văzui că avea mîna plină cu bucăţi de zahăr şi-l împărţea cîinilor ca să meargă după el în salon. M-am rezemat de masa cea mare din mijloc, încercînd să nu mă uit prea mult la Ginette, care de cum s-a întors Alice a şi început să pălăvrăgească din nou despre *monsieur* Bébé şi deghizările lui, despre *monsieur* Fréjus, despre pianista care părea tuberculoasă şi despre domnişoara Lucienne care s-a luat la ceartă cu taică-su. Alice a apucat o sticlă golită pe jumătate şi a dus-o la gură cu o neruşinare care m-a făcut să-mi pierd cumpătul, încît nu ştiam unde să mă mai uit ; mai rău a fost cînd, pe urmă, i-a trecut-o roşcatei,

care nu s-a lăsat pînă ce n-a băut-o pînă la fund. Amîndouă rîdeau ca şi cum ar mai fi băut destul şi în timpul petrecerii. Poate de aceea nu se gîndeau că mi-e foame şi mai ales sete. Precis că dacă ar fi fost în toate minţile şi-ar fi dat seama. Oamenii nu sînt răi şi mulţi sînt mojici doar din neatenţie ; aşa cum se întîmplă şi în autobuz, în magazine sau în birouri.

Se auzi iar soneria şi cele două fete ieşiră în fugă. Răsunau hohote puternice de rîs şi, din cînd în cînd, pianul. Nu înţelegeam de ce mă făceau să aştept ; mai rămînea doar să-mi plătească şi să mă lase să plec. M-am aşezat pe un scaun şi mi-am sprijinit coatele pe masă. Îmi cădeau pleoapele de somn şi de aceea nu mi-am dat seama că tocmai intrase cineva în bucătărie. Mai întîi am auzit un zgomot de pahare care se ciocneau şi un fluierat uşor. Am crezut că e Ginette şi m-am întors s-o întreb ce-au de gînd cu mine.

— Vai, iertaţi-mă, domnule, spusei ridicîndu-mă. Nu ştiam că sînteţi aici.

— Nu sînt, nu sînt, spuse domnul, care era foarte tînăr. Loulou, vino să vezi.

Se clătina puţin, rezemîndu-se de unul din rafturi. Umpluse un pahar cu o băutură albă şi îl privea în lumină, cu neîncredere parcă. Femeia cu numele Loulou nu apărea, aşa încît tînărul domn se apropie de mine şi-mi spuse să stau jos. Era blond, foarte palid şi îmbrăcat în alb. Cînd mi-am dat seama că era îmbrăcat în alb în plină iarnă m-am întrebat dacă nu visez.

Nu e doar un fel de a vorbi ; întotdeauna cînd văd ceva ciudat chiar mă întreb dacă nu cumva visez. S-ar putea întîmpla, pentru că adesea visez tot felul de lucruri ciudate. Domnul era însă acolo, zîmbind cu un aer obosit, ba chiar plictisit. Îmi făcea rău să-l văd cît e de palid.

— Dumneata eşti probabil cea care ai grijă de cîini, îmi spuse el şi începu să bea.

— Sînt *madame* Francinet, la dispoziţia dumneavoastră, spusei eu.

Era atît de simpatic şi nu-mi făcea de loc frică. Simţeam mai degrabă dorinţa de a-i fi folositoare, de a-l servi într-un fel oarecare. Acum se uita din nou spre uşa întredeschisă.

— Loulou ! Nu vii o dată ? Aici e vodcă. De ce ai plîns, *madame* Francinet ?

— O, nu, domnule. Probabil am căscat, puţin mai înainte de intrarea dumneavoastră. Sînt cam obosită şi lumina din camera... din cealaltă cameră nu era bună. Cînd caşti...

— ...îţi lăcrimează ochii, spuse el.

Avea o dantură perfectă şi mîinile cele mai albe pe care le-am văzut la un bărbat. Se ridică brusc şi merse în întîmpinarea unui tînăr care intra clătinîndu-se.

— Doamna, îi explică el, este cea care ne-a scăpat de animalele alea scîrboase. Loulou, spune bună seara.

M-am ridicat din nou şi am salutat. Dar domnul care se numea Loulou nici măcar nu se uita la mine. Găsise în frigider o sticlă de şampanie şi tot încerca să-i scoată dopul. Tînărul îmbrăcat în alb se apropie să-l ajute şi amîndoi în-

cepură să rîdă și să se opintească cu sticla. Cînd rîzi nu mai ai putere, și nici unul din ei nu putea să desfacă sticla. Atunci au vrut s-o desfacă amîndoi deodată și trăgeau fiecare de-o parte, pînă cînd, în cele din urmă, se rezemară unul de celălalt, din ce în ce mai mulțumiți dar sticla tot nu puteau s-o deschidă. *Monsieur* Loulou spunea: „Bébé, Bébé, te rog, hai, acum...", și *monsieur* Bébé rîdea din ce în ce mai tare și îl respingea în joacă, pînă cînd, în sfîrșit, destupă sticla lăsînd spuma să curgă șiroaie pe fața lui *monsieur* Loulou care scăpă o înjurătură și se frecă la ochi, mergînd dintr-o parte într-alta.

— Sărăcuțul de el, e prea beat, spunea *monsieur* Bébé, apucîndu-l cu mîinile de spate și împingîndu-l să iasă. Du-te să-i ții tovărășie bietei Nina care-i foarte tristă... Și rîdea, dar îi pierise tot cheful.

Apoi se întoarse și mi se păru mai simpatic ca oricînd. Avea un tic nervos care-l făcea să ridice o sprînceană. I se întîmplă de două-trei ori, uitîndu-se la mine.

— Biata *madame* Francinet, spuse el, mîngîindu-mă ușor pe cap. Au lăsat-o singură, și precis că nu i-au dat nimic de băut.

— Or să vină să-mi spună că pot să mă-ntorc acasă, domnule, răspunsei eu.

Nu mă supăra că-și îngăduise să mă mîngîie pe cap.

— Că poate să se-ntoarcă, că poate să se-ntoarcă... Ce nevoie are cineva să i se dea voie să facă ceva? spuse *monsieur* Bébé, așezîndu-se în fața mea.

Ridicase din nou paharul, dar l-a lăsat jos, s-a dus să caute unul curat și l-a umplut cu o băutură de culoarea ceaiului.

— *Madame* Francinet, hai să bem împreună, spuse el, întinzîndu-mi paharul. Îți place whisky-ul, nu-i așa?

— Ferească Dumnezeu, domnule, spusei eu speriată. În afară de vin, și cîte un *pernod* mic la Gustave, sîmbăta, nu știu ce e aia să bei.

— Chiar n-ai băut niciodată whisky? întrebă *monsieur* Bébé, uimit. O înghițitură și atît. O să vezi ce bun e. Hai, *madame* Francinet, curaj. La prima înghițitură e mai greu...

Și începu să declame o poezie pe care nu mi-o amintesc, unde era vorba de niște navigatori dintr-un loc ciudat. Eu băui o înghițitură de whisky și mi se păru atît de parfumat că mai băui una și apoi încă una. *Monsieur* Bébé își savura vodca și mă privea încîntat.

— Cu dumneata e o plăcere, *madame* Francinet, spuse el. Din fericire nu ești tînără, cu dumneata poți să te împrietenești... E de ajuns să te privească cineva ca să-și dea seama că ești bună ca o mătușă de provincie și oricine poate să te dezmierde și poți și dumneata dezmierda pe oricine, fără pericol, fără nici un pericol... Uite, de exemplu Nina are o mătușă la Poitou care îi trimite pui, coșuri cu legume ba chiar și miere... Nu e minunat?

— Sigur că da, domnule, spusei eu lăsîndu-l să-mi mai toarne puțin, dacă tot îi făcea atîta plăcere. E plăcut întotdeauna să ai pe cineva care să aibă grijă de tine, mai ales dacă

ești atît de tînăr. La bătrînețe nu-ți rămîne altceva mai bun de făcut decît să te gîndești la tine însuți, pentru că ceilalți... Uite-mă pe mine, de exemplu. Cînd a murit Georges...

— Mai bea puțin, *madame* Francinet. Mătușa Ninei locuiește departe și nu face decît să trimită pui... Nu-i nici o primejdie cu povești de familie...

Eu eram atît de amețită că nici măcar nu-mi era teamă de ce se va întîmpla dacă intră *monsieur* Rodolos și mă găsește pe scaun în bucătărie stînd de vorbă cu unul din invitați. Mă fermeca să mă uit la *monsieur* Bébé, să-i aud rîsul atît de ascuțit, probabil din cauza băuturii. Și lui îi plăcea să-l privesc, deși la-nceput mi s-a părut puțin neîncrezător, însă după aceea nu făcea decît să zîmbească și să bea, privindu-mă tot timpul. Știu că era îngrozitor de beat pentru că Alice îmi spusese tot ce băuseră și apoi se vedea după cum îi străluceau ochii. Dacă n-ar fi fost beat ce era să facă la bucătărie cu o babă ca mine ? Și ceilalți erau beți, și totuși *monsieur* Bébé era singurul care-mi ținea tovărășie, singurul care-mi dăduse să beau și mă mîngîiase pe cap, deși nu făcuse bine ce făcuse. De aceea mă simțeam atît de mulțumită cu *monsieur* Bébé și mă uitam la el din ce în ce mai mult, și lui îi plăcea să fie privit pentru că o dată sau de două ori s-a așezat din profil și avea un nas foarte frumos, ca o statuie. El tot era ca o statuie, mai ales cu costumul acela alb. Pînă și ce bea era alb, și el era atît de palid că parcă mi-era frică pentru el. Se vedea că-și petrece viața închis

în casă, ca atîția tineri din ziua de azi. Mi-ar fi plăcut să i-o spun, dar cine eram eu ca să-i dau sfaturi unui domn ca el, și-apoi nici n-am avut cînd, pentru că se auzi o lovitură în ușă și intră *monsieur* Loulou tîrîndu-l pe dogul danez, legat cu o perdea răsucită ca un fel de sfoară. Era mult mai băut ca *monsieur* Bébé și doar că n-a căzut cînd s-a întors dogul și i-a înfășurat picioarele în perdea. Pe culoar se auzeau voci și apăru domnul cu păr argintiu, care era probabil domnul Rosay, și imediat după el *madame* Rosay, foarte roșie și excitată, și un tînăr slab și cu părul atît de negru cum n-am văzut niciodată. Toți încercau să-l ajute pe *monsieur* Loulou, din ce în ce mai încurcat cu danezul și cu perdeaua, rîzînd în timpul ăsta și glumind în gura mare. Nimeni nu m-a băgat în seamă, pînă ce *madame* Rosay m-a văzut și a devenit serioasă. N-am putut să aud ce-i spunea domnului cu păr argintiu care se uita la paharul meu (era gol, dar sticla era alături), și *monsieur* Rosay îl privi pe *monsieur* Bébé și-i făcu un gest de indignare, în timp ce *monsieur* Bébé îi făcea cu ochiul și, lăsîndu-se pe spătarul scaunului, rîdea cu hohote. Eu eram foarte nedumerită așa că am crezut că cel mai bun lucru era să mă scol și să-i salut pe toți cu o plecăciune, și apoi să mă duc într-un colț și să aștept. *Madame* Rosay ieșise din bucătărie și o clipă după aceea intrară Alice și *monsieur* Rodolos care se apropiară de mine și-mi spuseră să vin cu ei. I-am salutat pe toți cei de față cu o plecăciune, dar nu cred că m-a văzut nimeni pentru că tocmai îl

potoleau pe *monsieur* Loulou care se pornise dintr-o dată pe plîns și spunea lucruri de neînțeles arătînd spre *monsieur* Bébé. Ultimul lucru de care mi-aduc aminte e rîsul lui *monsieur* Bébé, lăsat pe spate în scaunul său.

Alice mă așteptă să-mi scot șorțul, iar *monsieur* Rodolos îmi înmînă șase sute de franci. Afară ningea, și ultimul metro trecuse de mult. A trebuit să merg mai bine de un ceas pînă la mine acasă, dar mă ocrotea căldura whisky-ului, ca și amintirea atîtor lucruri și felul minunat în care m-am distrat în bucătărie la sfîrșitul petrecerii.

Timpul zboară, cum spune Gustave. Crezi că e luni și uite că e joi. Abia trece toamna și dintr-o dată e miezul verii. De cîte ori apare Robert să mă-ntrebe dacă nu trebuie curățat coșul (e foarte bun Robert, și-mi ia jumătate decît la ceilalți chiriași) îmi dau seama că iarna e, vorba aceea, la ușă. Așa că nu-mi amintesc bine cît timp trecuse pînă cînd l-am văzut din nou pe *monsieur* Rosay. A venit pe înserat, cam la aceeași oră ca *madame* Rosay prima dată. A început și el prin a-mi spune că venea pentru că mă recomandase *madame* Beauchamp și s-a așezat pe scaun cu un aer tulburat. Nimeni nu se simte în apele lui la mine acasă, nici măcar eu atunci cînd am vizite mai simandicoase. Încep să-mi frec mîinile de parcă ar fi murdare și apoi mă gîndesc că ceilalți or să creadă că într-adevăr sînt murdare și nu știu unde să mă așez. Noroc că *monsieur* Rosay era tot atît de fîstîcit ca și mine, deși se prefăcea mai bine. Lovea din cînd

în cînd podeaua cu bastonul, speriindu-l foarte tare pe Minouche și privea în toate părțile numai să nu-mi întîlnească privirea. Eu nu mai știam cum s-o scot la capăt, pentru că prima oară un domn era atît de tulburat în fața mea și nu știam ce să fac într-un asemenea caz decît să-i ofer o ceașcă de ceai.

— Nu, nu, mulțumesc, spuse el nerăbdător. Am venit la cererea soției mele... Îți amintești, desigur, de mine.

— Vai de mine, *monsieur* Rosay. Petrecerea aceea de la dumneavoastră, cu atîta lume...

— Da. Petrecerea aceea. Tocmai... Adică, n-are nimic de-a face cu petrecerea, dar atunci ne-ai fost de mare folos, *madame*...

— Francinet, la dispoziția dumneavoastră.

— *Madame* Francinet, sigur că da. Soția mea s-a gîndit... O să vezi, e ceva delicat. Dar înainte de toate trebuie să te liniștesc. Propunerea mea nu e... cum să spun... ilegală.

— Ilegală, *monsieur* Rosay?

— Oh, știi și dumneata, în ziua de azi... Dar îți repet: e vorba de ceva foarte delicat, dar în fond foarte corect. Soția mea s-a interesat de toate și și-a dat consimțămîntul. Asta ți-o spun ca să te liniștesc.

— Dacă madame Rosay e de acord, pentru mine e sfînt, spusei eu ca să-i ușurez situația, deși nu știam mare lucru despre *madame* Rosay și mi-era mai degrabă nesuferită.

— În sfîrșit, situația e asta, *madame*... Francinet, așa e, *madame* Francinet. Unul din prietenii noștri... poate ar fi mai bine să spun una

din cunoştinţele noastre a murit de curînd în nişte împrejurări cu totul neobişnuite.

— Oh, *monsieur* Rosay ! sincerele mele condoleanţe.

— Mulţumesc, spuse *monsieur* Rosay şi se strîmbă într-un fel foarte ciudat, ca şi cum ar fi vrut să urle de turbare sau să izbucnească în plîns. — O strîmbătură de adevărat nebun, care m-a speriat. Noroc că uşa era întredeschisă şi atelierul lui Fresnay e alături.

— Domnul acesta... e vorba de un croitor foarte cunoscut... trăia singur, adică despărţit de familia lui, înţelegi ? N-avea pe nimeni, în afară de prieteni, apoi clienţii, ştii, asta n-are importanţă în asemenea cazuri. Ei bine, dintr-o serie întreagă de motive care mi-ar lua prea mult timp să le explic, ne-am gîndit, noi, prietenii lui, că pentru înmormîntare...

Ce bine vorbea ! Îşi alegea fiecare cuvînt, lovind rar cu bastonul podeaua şi fără să se uite la mine. Parcă aş fi auzit comentariile de la radio, numai că *monsieur* Rosay vorbea mai rar, şi în plus se vedea cît de colo că nu citeşte. Şi deci meritul lui era mult mai mare. Eram atît de uluită încît am început să capăt încredere şi mi-am apropiat puţin scaunul. Simţeam parcă ceva cald în stomac la gîndul că un domn atît de important vrea să-mi ceară un serviciu, oricare ar fi fost. Şi eram moartă de frică, şi-mi frămîntam mîinile neştiind ce să fac.

— Ne-am gîndit, spunea *monsieur* Rosay, că o slujbă la care să fie de faţă numai prietenii, cîţiva... în sfîrşit, n-ar avea nici importanţa care se cuvine în cazul acestui domn... nici n-ar reda consternarea (aşa a spus) pe care a produs-o pierderea lui... Înţelegi ? Ne-am gîndit că, dacă dumneata ai face act de prezenţă la priveghi, şi bineînţeles la înmormîntare... să spunem în calitate de rudă apropiată a mortului... înţelegi ce vreau să spun ? O rudă foarte apropiată... să spunem o mătuşă... şi-aş îndrăzni chiar să sugerez...

— Da, *monsieur* Rosay !? spusei eu, în culmea mirării.

— Bine, totul depinde de dumneata, bineînţeles... Dar dacă ai primi o recompensă adecvată... căci, desigur, nu e vorba să te deranjezi pe degeaba... În cazul acesta, nu-i aşa, *madame* Francinet ?... dacă retribuţia ţi-ar conveni, cum o să stabilim chiar acum... ne-am gîndit că ai putea fi de faţă ca şi cum ai fi... mă înţelegi... să spunem, mama defunctului... Lasă-mă să-ţi explic mai bine... Mama, care tocmai a sosit din Normandia, a aflat despre moarte şi îl va însoţi pe fiul său pînă la mormînt... Nu, nu, înainte de a spune ceva... Soţia mea s-a gîndit că poate din prietenie ai accepta să ne ajuţi... dar în ceea ce ne priveşte, prietenii mei şi cu mine am căzut de acord să-ţi oferim zece mii... ar fi de-ajuns, *madame* Francinet ? zece mii pentru ajutorul dumitale... Trei mii chiar acum şi restul cînd vom pleca de la cimitir, îndată ce...

Eu am deschis gura, doar pentru că se deschisese singură, dar *monsieur* Rosay nu m-a lăsat să spun nimic. Era foarte aprins la faţă şi

vorbea repede, ca și cum ar fi vrut să scape cît mai curînd.

— Dacă accepți, *madame* Francinet... cum totul ne face să credem, dat fiind că avem încredere în ajutorul dumitale și nu-ți cerem nimic... în neregulă, ca să spun așa — în cazul acesta peste o jumătate de oră soția mea și camerista vor fi aici, cu hainele potrivite... și mașina, desigur, să te ducă acasă... Bineînțeles, o să trebuiască să fii convinsă... cum să-ți explic... că ești... mama defunctului... Soția mea îți va da informațiile necesare și dumneata, sigur, va trebui să lași impresia, o dată ajunsă acasă... Înțelegi... Durerea, disperarea... E vorba mai ales de clienți — adăugă el. Cu noi nu trebuie decît să rămîi tăcută.

Nu știu cum de-i apăruseră în mînă un teanc de bancnote noi-nouțe, și să cad moartă pe loc dacă știu cum de m-am pomenit dintr-o dată cu ele în mînă, iar *monsieur* Rosay se ridica și pleca murmurînd și uitînd să închidă ușa ca toți care pleacă de la mine din casă.

Știu că Dumnezeu o să mă ierte pentru asta, și pentru multe altele. Nu trebuia s-o fac, dar *monsieur* Rosay mă asigurase că nu e nimic ilegal și că în felul acesta le-aș da un ajutor foarte valoros (cred că fuseseră chiar cuvintele lui). Nu se cuvenea să mă dau drept mama domnului care murise și care era croitor, pentru că sînt lucruri care nu se fac și nu trebuie să înșeli pe nimeni. Dar trebuia să mă gîndesc la clienți, și că dacă la înmormîntare lipsea mama, sau cel puțin o mătușă sau o soră, slujba nu ar mai

avea importanța care se cuvenea și nici n-ar mai reda durerea pricinuită de această pierdere. Erau chiar cuvintele folosite de *monsieur* Rosay cu puțin înainte, și el știa mai multe ca mine. Nu trebuia să fac eu asta, dar Dumnezeu știe că de-abia cîștig trei mii de franci pe lună, că mă speteam muncind în casa lui *madame* Beauchamp și în alte părți, și acum puteam să am zece mii doar dacă plîngeam un pic și dacă mă tînguiam pentru moartea domnului acela care urma să-mi fie fiu pînă va fi îngropat.

Casa era aproape de Saint-Cloud, și am fost dusă acolo cu o mașină cum nu mai văzusem niciodată decît pe dinafară. *Madame* Rosay și camerista mă îmbrăcaseră și aflasem de la ele că defunctul se numea *monsieur* Linard, pe nume Octave, și că era singurul fiu al mamei sale bătrîne care trăia în Normandia și tocmai sosise cu trenul de cinci. Bătrîna mamă eram eu, dar eram atît de agitată și de năucă, încît am auzit foarte puțin din spusele și recomandările lui *madame* Rosay. Îmi amintesc că m-a rugat de mai multe ori în mașină (mă ruga, nu-mi retrag cuvîntul, se schimbase mult din seara petrecerii) să nu exagerez în durerea mea și că mai degrabă să las impresia că sînt îngrozitor de obosită și în pragul unui atac.

— Din păcate nu voi putea sta lîngă dumneata, îmi spuse ea cînd am ajuns. Fă însă cum ți-am arătat, și în afară de asta soțul meu se va ocupa de tot ce trebuie. Te rog, te rog,

madame Francinet, mai ales cînd o să vezi ziariști și doamne... în special ziariștii...

— Dumneata n-o să fii acolo, *madame* Rosay? am întrebat eu în culmea mirării.

— Nu. Nu poți să înțelegi, ar trebui să-ți explic. Va fi de față soțul meu, care are bani băgați în magazinul lui *monsieur* Linard... Desigur, va fi acolo că așa se cuvine... e o chestiune de afaceri și de omenie... Dar eu n-am să intru, nu se cade ca eu... Nu-ți face griji din cauza asta.

În ușă îl văzui pe *monsieur* Rosay și alți cîțiva domni. Se apropiară, iar *madame* Rosay îmi făcu o ultimă recomandare și se trase îndărăt pe locul ei ca să nu fie văzută. Eu am așteptat ca *monsieur* Rosay să deschidă portiera și plîngînd în hohote am coborît în stradă în timp ce *monsieur* Rosay mă îmbrățișa și mă conducea înăuntru, urmat de cîțiva dintre ceilalți domni. Nu puteam să văd mare lucru din ce era în casă, căci aveam un voal care aproape îmi acoperea ochii și, în afară de asta, plîngeam atît de tare că nu reușeam să mai văd nimic, dar îți dădeai seama de lux după miros și după covoarele atît de moi. *Monsieur* Rosay murmura niște fraze de mîngîiere, și avea o voce de parcă plîngea și el. Într-un salon foarte mare, cu policandre cu țurțuri de cristal, se găseau cîțiva domni care mă priveau cu multă compătimire și simpatie, și sînt sigură că ar fi venit să mă mîngîie dacă *monsieur* Rosay nu m-ar fi dus mai departe, ținîndu-mă de umeri. Pe o sofa am reușit să văd un domn foarte

tînăr, care-și ținea ochii închiși și un pahar în mînă. Nici măcar nu s-a mișcat cînd m-a auzit intrînd deși plîngeam foarte tare în momentul acela. S-a deschis o ușă și doi domni au ieșit dinăuntru cu batista în mînă. *Monsieur* Rosay m-a împins puțin, am intrat într-o încăpere și clătinîndu-mă m-am lăsat dusă pînă unde se găsea mortul, și l-am văzut pe mort care era fiul meu, am văzut profilul lui *monsieur* Bébé, mai blond și mai palid ca niciodată, acum cînd era mort.

Cred că m-am prins cu mîinile de marginea patului pentru că *monsieur* Rosay s-a speriat și au venit și alți domni în jurul meu să mă susțină, în timp ce eu priveam chipul atît de frumos al lui *monsieur* Bébé mort, genele lui lungi și negre și nasul ca de ceară, și nu-mi venea să cred că el e *monsieur* Linard, domnul care era croitor și murise de curînd, nu mă puteam convinge că mortul acela din fața mea era *monsieur* Bébé. Fără să-mi dau seama, jur, mă pornisem să plîng de-a binelea, ținîndu-mă de marginea patului luxos de stejar masiv, amintindu-mi cum *monsieur* Bébé mă mîngîiase pe cap în noaptea petrecerii și-mi umpluse paharul cu whisky, stînd de vorbă cu mine și ocupîndu-se de mine pe cînd ceilalți se distrau. Cînd *monsieur* Rosay mi-a șoptit ceva, parcă: „Spune-i fiule, fiule..." nu mi-a fost de loc greu să mint, și cred că-mi făcea bine să-l bocesc, așa, ca o răscumpărare pentru toată frica de pînă atunci. Nu mi se părea nimic neobișnuit, și cînd mi-am ridicat ochii și l-am văzut

într-o parte a patului pe *monsieur* Loulou cu ochii înroşiţi şi buzele tremurînd, am început să plîng în hohote, privindu-l în faţă, şi plîngea şi el, deşi era surprins, plîngea fiindcă plîngeam eu, şi era surprins căci înţelesese că plîngeam ca şi el, de-adevăratelea, pentru că amîndoi îl iubeam pe *monsieur* Bébé, şi aproape că ne stîrneam unul pe celălalt, fiecare de cîte-o parte a patului, fără ca *monsieur* Bébé să mai poată să rîdă şi să-şi bată joc, ca atunci cînd era viu, aşezat la masa din bucătărie şi rîzînd de noi toţi.

M-am dus pe o sofa din salonul cel mare cu policandre şi o doamnă de acolo a scos din geantă un flacon de săruri, şi un valet a aşezat lîngă mine o măsuţă pe roate cu o tavă pe care era cafea fierbinte şi un pahar cu apă. *Monsieur* Rosay era mult mai liniştit acum, cînd îşi dădea seama că eram în stare să fac ceea ce mi se ceruse. L-am văzut cînd se ducea mai încolo să vorbească cu alţi domni, şi multă vreme n-a intrat şi n-a ieşit nimeni din cameră. Pe sofaua din faţa mea stătea tot tînărul pe care-l văzusem la intrare, şi care plîngea cu capul între mîini. Din cînd în cînd îşi scotea batista şi-şi sufla nasul. În uşă apăru *monsieur* Loulou şi se uită o clipă la el apoi veni să se aşeze alături. Mie îmi era foarte milă de amîndoi ; se vedea că fuseseră buni prieteni cu *monsieur* Bébé şi erau aşa de tineri şi sufereau atît de mult. *Monsieur* Rosay îi privea şi el dintr-un colţ al camerei, unde stătuse de vorbă în şoaptă cu două doamne care acum erau gata de plecare. Şi astfel minutele treceau pînă cînd *monsieur* Loulou scoase un fel de scîncet şi se îndepărtă de celălalt tînăr care-l privea furios, şi l-am auzit pe *monsieur* Loulou spunînd ceva, parcă : „Ţie niciodată nu ţi-a păsat de nimic, Nina“, şi eu mi-am amintit de cineva care se numea Nina şi avea o mătuşă la Poitou, care-i trimitea pui şi legume. *Monsieur* Loulou dădu din umeri şi spuse din nou că Nina era un mincinos, şi în cele din urmă s-a ridicat strîmbîndu-se şi gesticulînd supărat. Atunci s-a ridicat şi *monsieur* Nina, şi amîndoi s-au dus aproape în fugă în camera unde se afla *monsieur* Bébé şi i-am auzit discutînd, dar imediat a intrat *monsieur* Rosay să-i facă să tacă şi nu s-a mai auzit nimic, pînă ce *monsieur* Loulou a venit să se aşeze pe sofa, cu o batistă udă în mînă. Chiar în spatele sofalei se afla o fereastră ce dădea în curtea interioară. Cred că din tot ce se găsea în salonul acela cel mai bine îmi amintesc fereastra (şi policandrele, atît de luxoase) pentru că la sfîrşitul nopţii am văzut-o schimbîndu-şi încet-încet culoarea, devenind tot mai cenuşie şi în cele din urmă trandafirie, înainte de răsăritul soarelui. Şi în tot timpul acesta mă gîndeam la *monsieur* Bébé, şi brusc nu mă mai puteam stăpîni şi plîngeam deşi nu erau acolo decît *monsieur* Rosay şi *monsieur* Loulou, căci *monsieur* Nina plecase sau era în altă parte a casei. Şi astfel trecu noaptea şi tot gîndindu-mă la *monsieur* Bébé atît de tînăr, din cînd în cînd nu mă mai puteam stăpîni şi iar mă puneam pe plîns, deşi

asta era puţin şi din cauza oboselii; atunci *monsieur* Rosay venea să se aşeze lîngă mine, cu o mutră foarte ciudată şi-mi spunea că nu e nevoie să mă mai prefac şi că trebuie să mă pregătesc pentru clipa înmormîntării cînd va veni lumea şi ziariştii. Dar uneori e greu să ştii dacă omul plînge sau nu de-adevăratelea, şi l-am rugat pe *monsieur* Rosay să mă lase să-l veghez mai departe pe *monsieur* Bébé. Părea foarte uimit că nu vreau să merg să dorm puţin, şi mi-a propus de mai multe ori să mă ducă într-un dormitor, dar în cele din urmă s-a lămurit şi m-a lăsat în pace. Am profitat de un moment cînd el ieşise, probabil ca să meargă la closet, şi-am intrat din nou în camera unde se afla *monsieur* Bébé.

Crezusem c-o să-l găsesc singur, dar se afla acolo şi *monsieur* Nina, la picioarele patului şi uitîndu-se la el. Pentru că nu ne cunoşteam (adică el ştia că eu sînt doamna care trece drept mama lui *monsieur* Bébé, dar nu ne văzusem înainte) ne-am privit amîndoi cu neîncredere, deşi el n-a spus nimic cînd m-am apropiat şi m-am aşezat lîngă *monsieur* Bébé. Am rămas aşa un timp şi vedeam cum îi curg lacrimile pe obraji şi aproape îi făcuseră o cută lîngă nas.

— Erai şi dumneata în noaptea petrecerii, i-am spus eu vrînd să-i abat gîndurile. *Monsieur* Bébé... *monsieur* Linard spunea că eşti foarte trist şi l-a rugat pe *monsieur* Loulou să meargă să-ţi ţină tovărăşie.

Monsieur Nina s-a uitat la mine fără să-nţeleagă. Mişca din cap şi eu i-am zîmbit ca să-l binedispun.

— În noaptea petrecerii din casa lui *monsieur* Rosay, spusei eu. *Monsieur* Linard a venit în bucătărie şi mi-a oferit whisky.

— Whisky?

— Da. A fost singurul care m-a invitat să beau în noaptea aceea... Şi *monsieur* Loulou a deschis o sticlă de şampanie, şi atunci *monsieur* Linard l-a împroşcat cu spumă pe faţă, şi...

— Oh, taci, taci, şopti *monsieur* Nina. Nu mai pomeni numele acestui... Bébé era nebun, într-adevăr nebun...

— Şi de asta erai aşa de trist? l-am întrebat eu ca să spun ceva, dar el nu mă mai auzea, îl privea pe *monsieur* Bébé parcă întrebîndu-l ceva, şi-şi mişca buzele repetînd tot timpul acelaşi lucru, pînă ce n-am mai putut să mă uit la el. *Monsieur* Nina nu era aşa de frumos ca *monsieur* Bébé sau *monsieur* Loulou, şi mi s-a părut foarte mic, deşi oamenii îmbrăcaţi în negru par întotdeauna mai mici, cum spune Gustave. Aş fi vrut să-l mîngîi pe *monsieur* Nina, era aşa de amărît, dar în momentul acela a intrat *monsieur* Rosay şi mi-a făcut semn să mă-ntorc în salon.

— Se luminează de ziuă, *madame* Francinet, îmi spuse el. Era verde la faţă, săracul. Ar trebui să te odihneşti un pic. N-o să rezişti la oboseală şi curînd o să-nceapă să sosească lumea. Înmormîntarea e la nouă şi jumătate.

Într-adevăr abia mă mai ţineam pe picioare de oboseală, şi ar fi fost bine să dorm o oră. E de necrezut cum mă reface o oră de somn. De aceea l-am lăsat pe *monsieur* Rosay să mă ducă de braţ, şi cînd am traversat salonul cu policandre fereastra avea o culoare trandafirie şi mi s-a făcut frig cu toate că şemineul era încins. În clipa aceea *monsieur* Rosay îmi dădu brusc drumul şi rămase cu privirea ţintă la uşa care dădea spre ieşire. Intrase un om cu fular la gît, şi în primul moment m-am speriat crezînd că poate am fost descoperiţi (deşi nu era nimic ilegal) şi că omul cu fular era un frate sau aşa ceva, de-al lui *monsieur* Bébé. Dar nu putea să fie, cu aerul acela de ţărănoi pe care îl avea, de parcă Pierre sau Gustave ar fi putut fi fraţii unei persoane atît de rafinate ca *monsieur* Bébé. În spatele omului cu fular îl văzui dintr-o dată pe *monsieur* Loulou cu un aer parcă speriat dar totodată mulţumit de ceea ce urma să se întîmple. Atunci *monsieur* Rosay mi-a făcut semn să rămîn pe loc şi a mers doi-trei paşi spre omul cu fular, dar fără prea mult chef.

— Vii ?... începu să spună, cu aceeaşi voce pe care o avea cînd vorbea cu mine şi care în fond nu era cîtuşi de puţin amabilă.

— Unde-i Bébé ? întrebă omul, strigînd în gura mare de parcă ar fi fost la un chef. *Monsieur* Rosay făcu un gest vag, vrînd să-l oprească să intre, dar omul înaintă şi îl dădu în lături cu o privire. Eram foarte uimită de atitudinea lui atît de grosolană într-un moment

atît de trist, dar *monsieur* Loulou, care rămăsese în uşă (cred că el îl lăsase să intre pe omul acela) începu să rîdă cu hohote şi atunci *monsieur* Rosay se apropie de el şi-i dădu cîteva palme ca unui copil, chiar ca unui copil. N-am auzit bine ce-şi spuneau, *monsieur* Loulou părea însă mulţumit, în ciuda palmelor şi spunea ceva cam aşa : „O să vadă acum... o să vadă acum curva aia...“, deşi nu-i bine să repet cuvintele, şi le-a spus de mai multe ori, pînă cînd brusc se porni pe plîns şi-şi acoperi faţa, în timp ce *monsieur* Rosay îl împingea zmucindu-l spre sofa, unde plînse şi urlă mult timp, şi toţi uitaseră de mine ca întotdeauna.

Monsieur Rosay părea foarte nervos şi nu se hotăra să intre în camera mortuară, dar după un timp se auzi vocea lui *monsieur* Nina, care protesta pentru ceva, şi *monsieur* Rosay se hotărî şi alergă spre uşă tocmai cînd *monsieur* Nina ieşea protestînd, şi aş fi jurat că omul cu fular îl dăduse în brînci afară. *Monsieur* Rosay s-a tras înapoi, cu ochii la *monsieur* Nina, şi amîndoi începură să vorbească încet dar totodată strident şi *monsieur* Nina plîngea de ciudă şi gesticula, că-mi făcea şi milă. În cele din urmă se potoli puţin şi *monsieur* Rosay îl duse pînă la sofa, unde se afla *monsieur* Loulou, care rîdea din nou (aşa era, cînd rîdeau, cînd plîngeau), dar *monsieur* Nina se strîmbă dispreţuitor şi se duse să se aşeze pe altă sofa lîngă şemineu. Eu am rămas într-un colţ al salonului, aşteptînd să sosească doamnele şi ziariştii, cum îmi poruncise *madame*

Rosay, şi în cele din urmă soarele lumină geamurile ferestrei şi un valet în livrea pofti să intre doi domni foarte eleganţi şi o doamnă care se uită mai întîi la *monsieur* Nina, crezînd că e din familie, apoi la mine, şi eu îmi acoperisem faţa cu mîinile dar o vedeam foarte bine printre degete. Domnii, şi alţii care au intrat după aceea treceau să-l vadă pe *monsieur* Bébé, şi apoi se adunau în salon, şi unii veneau pînă la mine, însoţiţi de *monsieur* Rosay, şi-mi prezentau condoleanţe şi-mi strîngeau mîna cu multă afecţiune. Doamnele erau şi ele foarte amabile, mai ales una dintre ele, foarte tînără şi frumoasă care, s-a aşezat un moment lîngă mine şi mi-a spus că *monsieur* Linard fusese un mare artist iar moartea lui era o nenorocire ireparabilă. Eu le spuneam tuturor că da, şi plîngeam de-a binelea deşi mă prefăceam tot timpul, dar mă emoţiona gîndul că *monsieur* Bébé e acolo, înăuntru, atît de frumos şi de bun, şi că fusese un mare artist. Doamna cea tînără m-a mîngîiat de mai multe ori pe mînă şi mi-a spus că nimeni n-o să-l uite vreodată pe *monsieur* Linard şi că ea e sigură că *monsieur* Rosay va duce mai departe casa de mode aşa cum voise întotdeauna *monsieur* Linard, ca să nu i se piardă stilul, şi multe alte lucruri pe care nu mi le mai amintesc, dar tot aşa, pline de laude pentru *monsieur* Bébé. Şi atunci *monsieur* Rosay a venit după mine şi după ce i-a privit pe cei din jurul meu ca să înţeleagă cele ce se vor întîmpla îmi spuse în şoaptă că era momentul să-mi iau rămas bun de la fiul meu, căci în curînd va fi închis sicriul. Mie mi s-a făcut o frică îngrozitoare, gîndindu-mă că în clipa aceea trebuia să joc scena cea mai grea, dar el m-a sprijinit şi m-a ajutat să mă ridic în picioare, şi-am intrat în camera unde se afla numai omul cu fular, la picioarele patului, privindu-l pe *monsieur* Bébé, şi *monsieur* Rosay i-a făcut un semn rugător, ca să înţeleagă că trebuie să mă lase singură cu fiul meu, dar omul i-a răspuns cu o strîmbătură, şi a dat din umeri şi nu s-a mişcat. *Monsieur* Rosay nu ştia ce să facă, s-a uitat din nou la omul acela implorîndu-l parcă să iasă, căci alţi domni, probabil ziarişti, tocmai intraseră după noi, şi omul acela chiar că nu se potrivea acolo cu fularul lui şi felul în care se uita la *monsieur* Bébé, gata parcă să-l insulte. N-am mai putut să rabd, toţi îmi făceau frică, eram sigură că se va întîmpla ceva groaznic şi, deşi *monsieur* Rosay nu se ocupa de mine şi îi făcea mai departe semne omului acela ca să-l convingă să plece, m-am apropiat de *monsieur* Bébé şi-am început să plîng în hohote, şi atunci *monsieur* Rosay m-a oprit căci eu într-adevăr aş fi vrut să-l sărut pe frunte pe *monsieur* Bébé, care şi acum era, dintre toţi, cel mai bun cu mine, dar el nu mă lăsa şi-mi cerea să mă potolesc, şi-n cele din urmă m-a silit să mă-ntorc în salon, consolîndu-mă în timp ce mă strîngea de braţ că mă şi durea, dar asta nimeni nu putea să simtă în afară de mine şi mie puţin îmi păsa. Cînd m-am aşezat pe sofa, şi valetul a adus apă

și două doamne au început să-mi facă vînt cu batista, în cealaltă cameră s-a produs o mare învălmășeală și alte persoane intrară și se apropiară de mine pînă ce n-am mai putut să văd prea mult din ce se întîmpla. Printre cei care tocmai sosiseră era și preotul, și mi-a părut tare bine că venise să-l însoțească pe *monsieur* Bébé.

În curînd trebuia să mergem la cimitir și era bine ca preotul să vină cu noi, cu mama și prietenii lui *monsieur* Bébé. Desigur ar fi și ei mulțumiți să vină, mai ales *monsieur* Rosay care era atît de necăjit din cauza omului cu fular și se îngrijea ca totul să fie în ordine, așa cum trebuie să fie, pentru ca lumea să știe cît de reușită a fost înmormîntarea și cît de mult îl iubeau cu toții pe *monsieur* Bébé.

FUNIGEI

Nu se va ști niciodată cum ar fi trebuit să povestesc, dacă la persoana întîi sau la a doua, folosind a treia plural sau născocind tot timpul forme care nu vor fi bune de nimic. Dacă s-ar putea spune : eu văzură înălțîndu-se luna, sau : pe noi mă doare fundul ochilor, și mai ales astfel : tu femeia blondă erau norii care aleargă mai departe în fața chipurilor mele tale sale noastre voastre lor. Ce prostii.

Acum, după ce am început, dacă m-aș putea duce să beau un țap prin apropiere și să continue mașina singură (căci scriu la mașină), atunci ar fi perfect. Nu e un fel de a spune. Da, perfect, pentru că în povestirea asta e vorba tot de o mașină (de alt soi, un Cóntax 1.1.2) și se poate întîmpla ca o mașină să cunoască mai bine altă mașină decît o cunosc eu, tu, ea — femeia blondă — și norii. Dar oricît de prost aș fi tot știu că dacă plec, mașina mea Remington va rămîne împietrită pe masă cu aerul acela de două ori mai liniștit al lucrurilor care se pot mișca și nu se mișcă. Așa că trebuie să scriu. Unul din noi tot trebuie să scrie, dacă e nevoie ca întîmplarea să fie povestită. Mai bine s-o fac eu, eu care sînt mort, și sînt mai puțin angajat decît ceilalți ; eu care nu văd decît norii și pot să gîndesc

fără să-mi pierd şirul, să scriu fără să-mi pierd şirul (uite altul care trece, cu o margine cenuşie) şi să-mi amintesc fără să-mi pierd şirul, eu care sînt mort (şi viu, nu vreau să trag pe nimeni pe sfoară, o să se vadă la momentul potrivit, căci într-un fel sau altul trebuie s-o pornesc şi am luat-o de la capătul ăsta, de la sfîrşit, de la început, la urma urmei ăsta e capătul cel mai bun atunci cînd vrei să povesteşti ceva).

Şi deodată mă întreb de ce trebuie să povestesc asta, dar dacă începi să te întrebi pentru ce le faci toate cîte le faci, dacă te-ai întreba măcar pentru ce accepţi o invitaţie la cină (acum trece un porumbel şi, dacă nu mă înşel, o vrabie) sau pentru ce atunci cînd cineva ţi-a povestit o poveste reuşită, te apucă parcă imediat un fel de crampe la stomac şi nu te linişteşti pînă ce nu intri în biroul de alături şi povesteşti şi tu la rîndul tău povestirea ; şi abia atunci te simţi bine, eşti mulţumit şi poţi să te apuci din nou de lucru. După cîte ştiu, nimeni n-a explicat treaba asta, aşa că cel mai bun lucru e să nu mai faci atîtea nazuri şi să povesteşti, pentru că la urma urmelor nimănui nu-i e ruşine să respire sau să-şi pună pantofii ; sînt lucruri care se fac, şi cînd se întîmplă ceva ciudat, dacă în pantof dai peste un păianjen sau dacă respirînd simţi un fel de sticlă pisată, atunci trebuie să povesteşti ce se întîmplă, să le povesteşti băieţilor la birou sau doctorului. Vai, doctore, de cîte ori respir...

Tot timpul să povesteşti, tot timpul să înlături crampele astea supărătoare din stomac.

Şi dacă tot o să povestim, măcar să facem puţină ordine, să coborîm pe scara casei ăsteia pînă duminică şapte noiembrie, exact acum o lună. Cobori cinci etaje şi e duminică, un soare de necrezut pentru luna noiembrie la Paris, şi ai o poftă nebună să mergi încoace şi încolo, să vezi tot felul de lucruri şi să faci fotografii (fiindcă eram fotografi, sînt fotograf). Ştiu că cel mai greu o să fie să găsesc modul în care să povestesc şi nu mi-e frică s-o spun încă o dată. O să fie greu, pentru că nimeni nu ştie exact cine e adevăratul povestitor, dacă sînt eu sau sînt faptele înseşi, ce văd acum (nori, şi uneori un porumbel), sau poate pur şi simplu povestesc un adevăr care e numai adevărul meu, şi atunci nu e adevăr decît pentru stomacul meu, pentru dorinţa asta de a începe o dată, ca să sfîrşesc într-un fel cu toată povestea asta, fie ce-o fi.

Hai s-o luăm cu încetul, şi-o să se vadă ce se întîmplă, treptat, pe măsură ce scriu. Dacă sînt înlocuit, dacă eu nu mai ştiu ce să spun, dacă se termină norii şi începe cine ştie ce altceva (fiindcă nu se poate să nu mai fie şi altceva decît norii ăştia care trec fără întrerupere, şi uneori cîte un porumbel), dacă ceva din toate astea... Şi după acest „dacă" ce să mai pun, cum să închei corect fraza ? Dar dacă încep să-mi pun întrebări n-o să mai povestesc nimic ; mai bine să povestesc, poate ce

povestesc va fi un fel de răspuns, cel puţin pentru unii din cei care vor citi.

Roberto Michel, franco-chilian, traducător şi fotograf amator în timpul liber, a ieşit de la numărul 11 din strada Monsieur-le-Prince, duminică şapte noiembrie anul curent (acum trec doi mai mici, cu marginile argintii). De trei săptămîni lucra la versiunea franceză a tratatului despre recuzaţii şi recursuri al lui José Norberto Allende, profesor la Universitatea din Santiago. E ciudat să bată vîntul la Paris şi cu atît mai mult vîntul ăsta care făcea vîrtejuri la colţuri şi se înălţa să biciuiască vechile jaluzele de lemn în spatele cărora femei nedumerite comentau în fel şi chip cît de schimbătoare e vremea în anii ăştia din urmă. Dar mai era şi soarele care călărea vîntul şi era prietenul pisicilor, aşa că nimic nu mă va împiedica să dau o raită pe cheiurile Senei şi să fac nişte fotografii cu Conciergerie şi la Sainte-Chapelle. Nu era nici zece şi am calculat că spre ora unsprezece o să am lumină bună, cea mai bună cu putinţă toamna ; ca să mai treacă timpul m-am abătut pînă la insula Saint-Louis şi am luat-o pe Quai d'Anjou, am privit o clipă hotelul Lauzun, mi-am recitat nişte fragmente din Apollinaire care-mi vin întotdeauna în minte cînd trec prin faţa hotelului Lauzun (deşi ar trebui să-mi amintesc de alt poet, dar Michel e un încăpăţînat), şi cînd pe neaşteptate a încetat vîntul şi soarele a devenit cel puţin de două ori mai puternic (vreau să spun mai călduţ, de fapt e acelaşi

lucru) m-am aşezat pe parapet şi m-am simţit grozav de fericit în dimineaţa aceea de duminică.

Printre nenumăratele moduri de a combate neantul, unul din cele mai bune e să faci fotografii, îndeletnicire cu care copiii ar trebui obişnuiţi de mici, căci cere disciplină, educaţie estetică, ochi buni şi mînă sigură. Asta nu înseamnă că trebuie să stai să pîndeşti minciuna ca un reporter oarecare şi să prinzi silueta stupidă a personajului de vază care iese de pe Downing Street, numărul 10, dar oricum dacă umbli cu aparatul de fotografiat parcă ai datoria să fii atent, să nu scapi oglindirea bruscă şi atît de frumoasă a unei raze de soare pe o piatră veche, sau fetiţa care aleargă, cu cozile în vînt, cînd se întoarce acasă cu o pîine sau cu o sticlă de lapte. Michel îşi dădea seama că a fotografia înseamnă a-ţi schimba felul de a vedea lumea cu un altul impus cu perfidie de aparatul de fotografiat (acum trece un nor mare aproape negru), dar nu se îngrijorează pentru că ştie că n-are decît să iasă fără Cóntax ca să-şi regăsească aerul distrat, viziunea fără cadru, lumina fără diafragmă şi fără 1/250. Chiar acum (ce cuvînt, *acum*, ce prostească minciună) puteam să rămîn şi să stau pe parapet deasupra rîului, privind cum trec şalupele negre şi roşii, fără să-mi vină să gîndesc fotografic, scenele, lăsîndu-mă pur şi simplu în voia lucrurilor, alergînd nemişcat o dată cu timpul. Şi vîntul nu mai bătea.

Apoi am mers mai departe pe Quai de Bourbon pînă cînd am ajuns la capătul insulei, la piaţa cea mică şi intimă (intimă fiindcă e mică, nu fiindcă e ascunsă, căci se deschide de-a dreptul spre rîu şi spre cer) care-mi place şi-mi place mereu... Nu mai era decît o pereche, şi, bineînţeles, porumbei, poate tot din cei care trec acum sub ochii mei. Dintr-o săritură m-am instalat pe parapet şi m-am lăsat învăluit şi prins în mrejele soarelui, dîndu-i faţa, urechile, mîinile amîndouă (mănuşile le-am lăsat în buzunar). N-aveam chef să fac fotografii şi-am aprins o ţigară, doar aşa ca să fac ceva ; cred că atunci cînd am apropiat chibritul de ţigară l-am văzut prima oară pe băiat.

Ce luasem drept o pereche semăna mai degrabă cu un băiat venit cu maică-sa, deşi totodată îmi dădeam seama că nu era un băiat cu maică-sa, ci o pereche în sensul pe care-l dăm întotdeauna perechilor cînd le vedem sprijinite de parapet sau îmbrăţişate pe băncile publice. N-aveam nimic de făcut, aşa că puteam să mă întreb de ce băiatul era atît de nervos, ca un mînz sau ca un iepure, îşi vîra mîinile în buzunare, scotea imediat una, apoi cealaltă, trecîndu-şi degetele prin păr, schimbîndu-şi poziţia, şi mai ales pentru ce îi era frică, fiindcă asta se ghicea din fiecare gest, o frică înăbuşită de ruşine, o dorinţă de a da înapoi care se vedea, căci corpul era parcă pe punctul de a fugi şi nu-l reţinea decît o ultimă şi penibilă sfială.

Era atît de limpede totul, acolo la cinci metri de mine — şi eram numai noi singuri, lipiţi de parapet, la capătul insulei — încît la început, din cauza fricii băiatului n-am putut s-o văd bine pe femeia cea blondă. Acum, dacă mă gîndesc, o văd mult mai bine decît în clipele acelea cînd i-am citit gîndurile pe faţă (s-a răsucit brusc ca o morişcă de vînt din aramă, dar ochii, ochii erau acolo), cînd am înţeles vag ce putea să i se-ntîmple băiatului şi mi-am spus că merită să rămîn şi să privesc (vîntul gonea vorbele abia şoptite). Dacă ştiu să fac ceva, atunci cred că ştiu să privesc, iar cînd priveşti eşti împins întotdeauna spre falsitate, căci nimic nu te goneşte mai departe de tine însuţi şi n-ai nici cea mai mică garanţie, în timp ce mirosul, sau (dar Michel e gata oricînd să bată cîmpii, nu trebuie lăsat să peroreze). Oricum, dacă prevezi de la bun început falsitatea, atunci ţi-e mai uşor să priveşti ; poate-i de ajuns să ştii să alegi între a privi şi aceea ce priveşti, să dezbraci lucrurile de atîtea haine străine şi, bineînţeles, asta nu-i de loc simplu.

De la băiat mi-a rămas în minte mai mult imaginea decît adevăratul lui corp (asta se va înţelege mai tîrziu), în timp ce acum sînt sigur, de la femeie îmi amintesc mult mai bine corpul decît imaginea. Era slabă şi zveltă, două cuvinte nepotrivite ca să spun cum era, şi îmbrăcată cu o haină de blană aproape neagră, aproape lungă, aproape frumoasă. Tot vîntul din dimineaţa aceea (acum abia adia şi nu era

frig) îi trecuse prin părul blond care-i cădea uneori pe fața albă și întunecată — iarăși două cuvinte nepotrivite — și lăsa lumea acolo și îngrozitor de singură în fața ochilor ei negri, a ochilor ei care cădeau asupra lucrurilor ca doi vulturi, două salturi în gol, două rafale de noroi verde. Nu descriu nimic, încerc mai degrabă să înțeleg. Așadar două rafale de noroi verde.

La drept vorbind, băiatul era destul de bine îmbrăcat și purta niște mănuși galbene despre care aș fi jurat că-s ale fratelui mai mare, student la drept sau științe sociale ; era drăguț să-i vezi degetele mănușilor cum ies din buzunarul jachetei. Mult timp nu i-am zărit fața, cel mult profilul destul de inteligent — ceva de pasăre neliniștită, înger pictat de Fra Filippo, orez cu lapte — și spatele de adolescent care vrea să facă judo și s-a bătut de vreo două trei ori pentru o idee sau pentru o soră. Cam de vreo paisprezece, poate cincisprezece ani, ghiceai că e îmbrăcat și hrănit de părinți dar fără o lețcaie în buzunar, nevoit să delibereze cu colegii înainte de a se hotărî pentru o cafea, un coniac, un pachet de țigări. Probabil că umblă pe străzi gîndindu-se la colege, la cît de bine ar fi să meargă la cinema și să vadă ultimul film, sau să cumpere romane sau cravate sau sticle de lichior cu etichete verzi și albe. La el acasă (o casă probabil respectabilă, cu prînzul la ora douăsprezece și peisaje romantice pe pereți, cu un vestibul întunecos și un suport de umbrele de mahon lîngă ușă),

timpul se scurge probabil lent și el învață bine, e speranța mamei, seamănă cu tata, îi scrie mătușii din Avignon. De aceea umblă atîta pe străzi, toată lumea e a lui (și n-avea o lețcaie) și orașul pare misterios ca la cincisprezece ani, cu semne la uși, cu pisici înfiorătoare, punga de cartofi prăjiți de treizeci de franci, revista pornografică împăturită în patru, singurătatea ca un gol în buzunare, întîlnirile fericite, pasiunea pentru atîtea lucruri neînțelese dar iluminate de o dragoste totală, de disponibilitatea lui asemănătoare cu vîntul sau cu străzile.

Era o biografie a lui și a oricărui alt băiat ca el, deși pe acesta îl vedeam acum izolat, devenit unic prin prezența femeii blonde care continua să-i vorbească. (E obositor să tot insist dar tocmai au trecut doi nori lungi cu franjuri. Cred că-n dimineața aceea n-am privit nici măcar o dată cerul, căci îndată ce-am presimțit ce se întîmplă între băiat și femeie n-am mai putut să fac altceva decît să-i privesc și să aștept, să-i privesc și...). Pe scurt, băiatul era neliniștit și se putea ghici fără prea mare bătaie de cap ce se întîmplase cu cîteva minute mai devreme, cel mult o jumătate de oră. Băiatul ajunsese pînă la capătul insulei, a văzut-o pe femeie și-a găsit-o minunată. Femeia tocmai asta aștepta fiindcă era acolo tocmai ca să aștepte asta, sau poate băiatul a ajuns înainte și ea l-a văzut dintr-un balcon sau dintr-o mașină, și i-a ieșit în întîmpinare, provocînd din orice o discuție, sigură de la început că lui o să-i fie

frică și-o să vrea s-o ia la goană, și firește o să rămînă, umflîndu-se în pene și posac, făcînd pe bărbatul cu experiență și pe amatorul de aventuri. Restul era simplu fiindcă se petrecea la cinci metri de mine și oricine ar fi putut să măsoare etapele jocului, duelul acela derizoriu ; farmecul său nu se vădea în clipa de față ci în deznodămîntul previzibil. Băiatul va pretexta pînă la urmă o întîlnire, o obligație oarecare, și se va îndepărta împiedicîndu-se și zăpăcit, vrînd să meargă cu dezinvoltură, gol sub privirea batjocoritoare care-l va urmări pînă la sfîrșit. Sau va rămîne, fascinat sau pur și simplu neputincios să ia inițiativa, și femeia va începe să-i mîngîie obrazul, să-i ciufulească părul, vorbindu-i fără glas, și pe neașteptate îl va apuca de braț și-l va trage după ea, dacă nu cumva chiar el, cu o neliniște care va începe să aducă a dorință, a gust pentru aventură, nu va căpăta curajul să-i treacă brațul pe după talie și s-o sărute. Orice se putea întîmpla, dar încă nu se întîmpla nimic și, din perversitate, Michel aștepta, așezat pe parapet, pregătind aproape fără să-și dea seama aparatul ca să facă o fotografie pitorească în colțul insulei cu cei doi atît de neobișnuiți care-și vorbeau și se priveau.

Ciuda era că scena (aproape nimic : doi care stau acolo, tineri dar nepotriviți unul cu celălalt) era învăluită într-un fel de abur neliniștitor. M-am gîndit că eu sînt de vină și că fotografia, dacă o scoteam, va readuce lucrurile la adevărul lor prostesc. Mi-ar fi plă-

cut să știu ce gîndea omul cu pălărie cenușie așezat la volanul automobilului oprit pe cheiul dinspre pasarelă, și care citea ziarul sau dormea. Abia îl descoperisem, căci oamenii dintr-o mașină oprită aproape că dispar, se pierd în această mizerabilă cușcă lipsită de frumusețea pe care i-o dau mișcarea și primejdia. Și totuși mașina fusese acolo tot timpul, făcînd parte (sau deformînd partea asta) din insulă. Un automobil : ca și cum ai spune un felinar cu gaz, o bancă publică. Dar niciodată vîntul, lumina soarelui, materiile astea mereu noi pentru piele și pentru ochi, și băiatul și femeia, singuri, puși acolo ca să altereze insula, ca să mi-o arate altfel. În sfîrșit, se putea foarte bine ca și omul cu ziarul să fie atent la ce se întîmplă și să simtă ca și mine plăcerea asta răutăcioasă a oricărei așteptări. Acum femeia se răsucise ușor așa încît băiatul era între ea și parapet, îi vedeam aproape din profil și el era mai înalt, dar nu cu mult mai înalt, și totuși ea îl depășea, parcă cernîndu-se deasupra lui (rîsul ei, neașteptat, ca un bici de pene), strivindu-l numai prin faptul că stătea acolo, zîmbea, își trecea o mînă prin aer. Ce să mai aștepți ? Cu diafragma șaisprezece, încadrați astfel încît să nu intre și oribilul automobil negru, numai copacul de colo, necesar ca să înviorezе un spațiu prea cenușiu...

Am ridicat aparatul, m-am prefăcut că reglez distanța fără ca să-i prind în obiectiv și am rămas la pîndă, convins că o să prind pînă la urmă gestul revelator, expresia aceea care

rezumă totul, viața căpătînd un ritm datorită mișcării dar pe care o imagine țeapănă ar distruge-o secționînd timpul, dacă nu alegem zecimea de secundă imperceptibilă și esențială. N-a fost nevoie să aștept prea mult. Femeia continua să-l încătușeze treptat pe băiat, să-i ia, fibră cu fibră, și ultimele rămășițe de libertate, într-o tortură înceată și plăcută. Mi-am închipuit toate variantele de final (acum se ivește un nor mic și spumos, aproape singur pe cer), am prevăzut sosirea acasă (un apartament la parter probabil, plin de perne și pisici) și-am bănuit tulburarea băiatului și hotărîrea lui desperată de a se preface și de-a se lăsa dus ca și cum nimic nu era nou pentru el. Închizînd ochii, dacă i-am închis cumva, am pus scena în ordine, săruturile ironice, femeia respingînd cu blîndețe mîinile care încercau s-o dezgolească ca în romane, pe un pat cu pilotă mov, și silindu-l în schimb să se lase dezbrăcat, într-adevăr mamă și fiu sub o lumină galbenă de opalin, și totul se va sfîrși poate ca întotdeauna, dar poate totul va fi altfel, inițierea adolescentului nu va trece, nu va avea voie să treacă dincolo de îndelungata introducere în care stîngăciile, mîngîierile exasperante, cursa mîinilor se vor termina cine știe cum, într-o plăcere separată și singuratică, într-o împotrivire nerușinată amestecată cu arta de a obosi și de a zăpăci inocența lui vătămată. Și așa putea să fie, foarte bine putea să fie și așa ; femeia aceea nu căuta un amant în băiat, și totuși punea

stăpînire pe el pentru un scop imposibil de înțeles dacă nu-ți închipuiai că e vorba de un joc crud, de a dori fără satisfacere, de a se excita pentru altul, cineva care în nici un caz nu putea fi băiatul ăsta.

Michel cade acum în păcatul literaturii, al înscenărilor ireale. Nimic nu-i place mai mult decît să-și închipuie excepții, indivizi în afara speciei, monștri dar nu întotdeauna respingători. Dar femeia aceea te silea să născocești, oferindu-ți destule chei pentru a descoperi adevărul. Înainte de a pleca, acum dacă tot am să fiu zile întregi preocupat de asta, fiindcă am mania să rumeg lucrurile, am hotărît să nu mai pierd nici o clipă. Am prins totul în vizor (copacul, parapetul, soarele de la unsprezece) și-am făcut fotografia. Tocmai la timp ca să înțeleg că cei doi își dăduseră seama și mă priveau, băiatul surprins, parcă întrebător, dar ea enervată, cu corpul și fața de-a dreptul ostile căci se știau furate, prinse în mod josnic într-o minusculă imagine chimică.

Aș putea să povestesc cu multe amănunte dar nu merită osteneala. Femeia a spus că nimeni n-are dreptul să fotografieze dacă nu i se îngăduie și-a cerut să-i dau rola cu filmul. Totul spus cu o voce seacă și limpede, cu un curat accent parizian, care urca în culoare și în ton cu fiecare frază. Din partea mea puțin îmi păsa dacă îi dau sau nu rola cu filmul, dar cine mă cunoaște știe că trebuie să fiu luat cu binișorul. Așa că m-am mărginit să-mi for-

mulez părerea că fotografiatul nu numai că nu e interzis în locurile publice dar e chiar binevăzut şi de autorităţi, şi de persoanele particulare. Şi-n timp ce spuneam asta mă bucuram viclean văzînd cum se retrage băiatul, cum rămîne din ce în ce mai în urmă — stînd totuşi pe loc — şi cum pe neaşteptate (nici nu-ţi venea să crezi) se întoarce şi-o rupe la fugă, crezînd sărmanul că merge dar de fapt fugind cît îl ţineau picioarele, trecînd pe lîngă automobil, şi-apoi pierzîndu-se ca un funigel în aerul de dimineaţă.

Dar funigeii se mai numesc şi balele dracului şi Michel fu nevoit să îndure ocări cu nemiluita, să audă că se bagă unde nu-i fierbe oala şi că e un imbecil, în timp ce cu bună-ştiinţă el se străduia să zîmbească şi să se încline, doar cu mişcări din cap, ieftină ironie. Începusem să obosesc cînd am auzit pocnind portiera unui automobil. Omul cu pălărie cenuşie era acolo, privindu-ne. Doar atunci am înţeles că juca şi el un rol în comedia asta.

A pornit-o spre noi, ţinînd în mînă ziarul pe care se prefăcuse că-l citeşte. Cel mai bine mi-aduc aminte de strîmbătura care-i desfigura gura, îi acoperea faţa ridată, ceva care-şi schimba locul şi forma, căci gura îi tremura şi strîmbătura trecea dintr-o parte în alta a buzelor ca un lucru independent şi viu, nesupus voinţei. Dar tot restul era încremenit, paiaţă dată cu făină pe faţă sau om fără sînge, cu pielea lîncedă şi uscată, ochii băgaţi în fundul capului şi găurile nasului negre şi vizibile, mai negre decît sprîncenele sau părul sau cravata care şi ea era neagră. Mergea grijuliu ca şi cum pavajul i-ar fi vătămat tălpile picioarelor ; i-am văzut pantofii de lac, cu talpa atît de subţire încît simţea probabil fiecare zgrumţur al străzii. Nu ştiu de ce mă dădusem jos de pe parapet, nu ştiu prea bine de ce m-am hotărît să nu le dau fotografia, să le refuz această cerere în care ghiceam frică şi laşitate. Paiaţa şi femeia se consultau în tăcere ; alcătuiam un triunghi perfect şi de nesuportat, ceva care trebuia să se spargă cu un plescăit. Le-am rîs în faţă şi-am luat-o la picior, presupun că niţel mai domol decît băiatul. Ajuns la primele case, în dreptul pasarelei de fier, m-am întors să-i privesc. Nu se mişcau, dar bărbatul scăpase ziarul din mînă ; mi s-a părut că femeia, cu spatele la parapet, îşi plimba mîna pe piatră, cu clasicul şi absurdul gest al omului încolţit care caută o ieşire.

Cele ce urmează s-au petrecut aici, aproape chiar acum, într-o cameră de la etajul cinci. Trecuseră cîteva zile pînă cînd Michel a developat fotografiile de duminică ; imaginile luate la Conciergerie şi la Sainte-Chapelle erau aşa cum trebuia să fie. Dădu peste două sau trei cadre de probă uitate, o tentativă neizbutită să prindă o pisică cocoţată uluitor pe acoperişul unei vespasiene şi fotografia femeii blonde şi a adolescentului. Negativul era atît de bun încît pregăti o copie mărită ; fotografia mărită era atît de bună încît făcu alta şi mai mare, aproape

cît un afiş. Nu i-a trecut prin minte (acum se tot întreabă de ce) că doar fotografiile de la Conciergerie meritau atîta bătaie de cap. Din toată seria, instantaneul din capătul insulei era singurul care-l interesa; fixă fotografia mărită pe un perete al camerei şi în prima zi stătu un timp şi se gîndi amintindu-şi, adică făcînd acea operaţie comparativă şi melancolică între ce-i rămăsese în minte şi realitatea pierdută; era o amintire împietrită, ca orice fotografie, din care nu lipsea nimic, nici măcar (mai ales) nimicul, adevăratul fixativ al imaginii. Era acolo femeia, era şi băiatul, deasupra capetelor lor copacul ţeapăn, cerul atît de fix ca şi pietrele parapetului, nori şi piatră laolaltă într-o singură materie de nedespărţit (acum trece unul cu marginile ascuţite, aleargă ca un cap de furtună). Primele două zile eram de acord cu ce făcusem, de la fotografia în sine pînă la poza mărită de pe perete, şi nici măcar nu mă întrebam pentru ce întrerupeam la tot pasul traducerea tratatului lui José Norberto Allende ca să regăsesc chipul femeii, petele întunecate de pe parapet. Prima surpriză a fost prostească; niciodată nu-mi trecuse prin cap că dacă priveam din faţă o fotografie, ochii repetă exact poziţia şi viziunea obiectivului, astea sînt lucruri care trec drept de la sine înţelese şi nimănui nu-i dă prin cap să le ia în consideraţie. De aici de pe scaunul meu, cu maşina de scris în faţă, priveam fotografia aflată la trei metri, şi atunci mi-a trecut prin cap că mă instalasem exact în

punctul de privire al obiectivului. Era foarte bine aşa; fără îndoială era modul cel mai perfect de a judeca o fotografie, deşi vederea în diagonală ar putea avea farmecele şi chiar surprizele ei. O dată, la cîteva minute, de exemplu, cînd nu găseam cum să spun corect în franceză ceea ce José Norberto Allende spunea într-o spaniolă atît de corectă, ridicam ochii şi priveam fotografia; uneori mă atrăgea femeia, alteori băiatul, uneori pavajul pe care se lăsase o frunză uscată admirabil plasată ca să pună în valoare un sector lateral. Atunci mă odihneam puţin din munca mea şi mă închideam din nou cu plăcerea în dimineaţa aceea care îmbiba fotografia, îmi aminteam cu ironie imaginea mînioasă a femeii cînd îmi cerea fotografia, fuga ridicolă şi patetică a băiatului, intrarea în scenă a omului cu faţa albă. În fond eram satisfăcut de mine însumi, plecarea mea nu strălucise din cale-afară, căci chiar dacă francezii au darul replicei prompte, nu prea înţelegeam de ce mă hotărîsem să plec fără să fac o demonstraţie completă a privilegiilor, prerogativelor şi drepturilor cetăţeneşti de care mă bucuram. Mai important, cu adevărat important era că-l ajutasem pe băiat să scape la timp (asta în cazul cînd teoriile mele erau exacte, şi n-aveam destule dovezi pentru asta, deşi fuga însăşi părea să le confirme). Numai prin simplul fapt că mă amestecasem îi dădusem ocazia să-şi folosească pînă la urmă frica pentru ceva util; acum poate se căieşte, se dispreţuieşte, se

simte prea puţin bărbat. Dar mai bine aşa decît tovărăşia unei femei care era în stare să se uite la el cum se uita atunci pe insulă ; Michel e din cînd în cînd puritan, e împotriva coruperii prin forţă. În fond, fotografia aceea fusese o faptă bună.

Nu fiindcă era o faptă bună o priveam acum între două paragrafe ale lucrării mele. În clipa aceea nu ştiam pentru ce o privesc, pentru ce fixasem poza mărită pe perete ; aşa se întîmplă poate cu toate actele fatale şi poate că asta e condiţia îndeplinirii lor. Cred că tremurul aproape hoţesc al frunzelor din copac nu m-a alarmat, am continuat fraza începută şi-am dus-o pînă la capăt. Deprinderile sînt ca nişte ierbare mari, şi la urma urmelor o fotografie de optzeci pe şaizeci seamănă cu un ecran pe care se proiectează filme, unde la capătul unei insule o femeie vorbeşte cu un băiat şi un copac îşi mişcă frunzele uscate deasupra capetelor lor.

Dar mîinile, asta era prea mult. Tocmai scrisesem : *Donc, la seconde clé réside dans la nature intrinsèque des difficultés que les sociétés*[1] — şi-am văzut mîna femeii cum începe să se închidă încet, deget după deget. Din mine n-a mai rămas nimic, o frază în franceză care niciodată n-avea să se mai termine, o maşină de scris care cade pe jos, un scaun care scîr-

[1] Deci, cea de-a doua cheie constă în natura intrinsecă a dificultăţilor pe care societăţile (fr.).

ţîie şi tremură, o ceaţă. Băiatul aplecase capul, ca boxerii care nu mai pot şi aşteaptă lovitura decisivă, îşi ridicase gulerul pardesiului, părea mai mult ca niciodată un prizonier, victima perfectă care contribuie la nelegiuire. Acum femeia îi vorbea la ureche şi mîna se deschidea din nou ca să i se aşeze pe obraz, să-l mîngîie şi iar să-l mîngîie, pîrjolindu-l încet. Băiatul era mai degrabă bănuitor decît neliniştit, o dată sau de două ori s-a uitat pe furiş pe deasupra umărului femeii şi ea a vorbit mai departe, explicîndu-i ceva care-l făcea să privească în fiecare clipă spre zona unde Michel ştia foarte bine că se găseşte automobilul şi omul cu pălăria cenuşie, cu grijă ascuns în fotografie dar oglindindu-se în ochii băiatului şi (cum să te mai îndoieşti acum) în cuvintele femeii, în mîinile femeii, în prezenţa înlocuitoare a femeii. Cînd l-am văzut pe bărbat sosind şi privindu-i, cu mîinile în buzunare şi cu un aer plictisit şi pretenţios totodată ca un patron care o să-şi fluiere cîinele după ce s-a zbenguit în piaţă, am înţeles, dacă asta înseamnă a înţelege, ceea ce trebuie să se întîmple, ceea ce trebuia să se fi întîmplat, ceea ce ar fi trebuit să se întîmple în clipa aceea între oamenii de acolo, atunci cînd sosisem eu ca să răstorn o ordine, amestecat fără să ştiu în treaba aceea care nu se petrecuse dar care acum urma să se petreacă, acum urma să se împlinească. Şi ceea ce-mi închipuisem atunci era mult mai puţin înfiorător decît realitatea, femeia aceea pentru asta era acolo, nu mîngîia nici nu îmbia şi nici nu-i dădea curaj

pentru plăcerea ei, ca să-şi cucerească îngerul ciufulit şi să se joace cu groaza şi drăgălăşenia lui doritoare. Adevăratul stăpîn aştepta, zîmbind obraznic, sigur de pe acum de reuşită, nu era primul care trimitea o femeie în avangardă, ca să-i aducă prizonieri legaţi de mîini cu flori. Iar pe urmă totul era simplu, automobilul, o casă oarecare, băuturile, planşele excitante, lacrimile prea tîrzii, deşteptarea în infern. Şi eu nu puteam să fac nimic, de data asta nu puteam să fac absolut nimic. Puterea mea fusese o fotografie, asta, aici, în care ei se răzbunau pe mine arătîndu-mi fără nici o prefăcătorie ceea ce urma să se întîmple. Făcusem fotografia, timpul zburase, eram atît de departe unii de alţii, corupţia desigur se săvîrşise, lacrimile se vărsaseră şi restul nu mai era decît ipoteză şi tristeţe. Dintr-o dată ordinea se inversa, ei erau vii, se mişcau, hotărau şi erau hotărîţi, mergeau spre viitorul lor, iar eu, de partea astălaltă, prizonier al altui timp, al unei camere de la etajul cinci, eu care nu ştiam cine sînt femeia asta, şi bărbatul ăsta şi copilul ăsta, nu eram altceva decît lentila aparatului meu de fotografiat, ceva ţeapăn, neputincios să intervină. Îmi azvîrleau în faţă cea mai groaznică batjocură, aceea de a hotărî în faţa neputinţei mele, aceea ca băiatul să privească din nou paiaţa mînjită cu făină pe faţă şi ca eu să înţeleg că el o să accepte, că propunerea conţinea bani sau o înşelătorie, şi că nu puteam să-i strig să fugă, sau pur şi simplu să-i înlesnesc iarăşi fuga printr-o nouă fotografie, o mică şi aproape

umilă intervenţie care să risipească schelăria îmbăloşată şi înmiresmată. Totul urma să se săvîrşească chiar acolo, în clipa aceea, era un fel de tăcere nemărginită care n-avea nimic comun că tăcerea fizică. Lucrurile luau proporţii, se continuau. Cred că am strigat, că am alergat îngrozit şi chiar în clipa aceea am ştiut că încep să mă apropii, zece centimetri, un pas, alt pas, copacul îşi răsucea în cadenţă crengile în prim plan, o pată de pe parapet ieşea din cadru, faţa femeii întoarsă spre mine parcă surprinsă creştea din ce în ce mai mult, şi atunci m-am întors puţin, adică aparatul s-a întors puţin şi fără să piardă din vedere femeia, a început să se apropie de bărbatul care mă privea cu găurile acelea negre ţinînd loc de ochi, surprins şi înfuriat în acelaşi timp, mă privea vrînd să mă ţintuiască în aer şi în clipa aceea am reuşit să văd un fel de pasăre mare în afara obiectivului care trecea dintr-o singură bătaie de aripi prin faţa imaginii, şi m-am sprijinit de peretele camerei mele şi am fost fericit pentru că băiatul tocmai o luase la fugă, îl vedeam alergînd din nou în obiectiv, fugind cu părul în vînt, învăţînd în sfîrşit să zboare pe deasupra insulei, să ajungă la pasarelă, să se întoarcă în oraş. Le scăpa pentru a doua oară, pentru a doua oară eu îl ajutam să fugă, îl redam paradisului său nesigur. Gîfîind am rămas în faţa lor, nu mai era nevoie să înaintez, jocul se sfîrşise. Din femeia blondă se vedea doar un umăr şi puţin din părul tăiat brutal de cadrul imaginii ; dar în faţă era doar bărbatul, cu gura

întredeschisă din care se vedea atîrnînd o limbă neagră, își înălța încet mîinile, apropiindu-le de primul plan, încă o clipă în centrul obiectivului, și apoi el tot, ca o namilă care ștergea insula, copacul, și am închis ochii și n-am mai vrut să mă uit și mi-am acoperit fața cu mîinile și-am izbucnit în plîns ca un idiot.

Acum trece un nor mare și alb, ca în toate zilele astea din urmă, tot timpul ăsta de nemăsurat. Nu mai rămîne altceva decît un nor, doi nori, sau ore întregi de cer cu desăvîrșire curat, dreptunghi pur înfipt cu ace de siguranță pe peretele din camera mea. Asta am văzut cînd am deschis ochii și mi i-am șters cu degetele : cerul limpede și apoi un nor care intra prin stînga, se plimba lent și grațios și se pierdea undeva spre dreapta și apoi altul, dar totul uneori devine cenușiu, totul devine un nor uriaș, și deodată se aud împușcăturile ploii, mult timp în imagine se vede cum plouă, ca un plîns de-a-ndoaselea, și puțin cîte puțin cadrul se limpezește, poate iese soarele, și din nou se ivesc norii, cîte doi, cîte trei. Și porumbeii, uneori, și din cînd în cînd cîte o vrabie.

OBSESIA

In memoriam Ch. P.
Fii credincios pînă la moarte
APOCALIPSUL 2, 10.

O make me a mask
DYLAN THOMAS

Dédée m-a sunat la telefon să-mi spună că Johnny nu se simte bine și atunci m-am dus imediat la hotel. De cîteva zile Johnny și Dédée locuiesc într-un hotel de pe *rue* Lagrange, într-o cameră la etajul patru. Mi-a fost destul să văd ușa camerei ca să-mi dau seama că Johnny a ajuns în culmea mizeriei ; fereastra dă spre o curte aproape neagră, și la unu dupămasa trebuie să ții lumina aprinsă dacă vrei să citești ziarul sau să-ți vezi fața. Nu era frig, dar pe Johnny l-am găsit învelit cu o pătură și înfundat într-un fotoliu răpănos, din care ies prin toate părțile cîlții gălbui. Dédée e îmbătrînită, și în rochia ei roșie arată foarte rău ; e o rochie de lucru, potrivită pentru luminile scenei ; în camera asta de hotel seamănă cu un cheag de sînge respingător.

— Prietenul Bruno e statornic ca mirosul din gură, a spus Johnny în loc de salut, ridicîndu-și genunchii pînă la bărbie. Dédée mi-a adus un scaun iar eu am scos un pachet de Gauloises. În buzunar aveam și o sticluță de rom, dar n-am vrut s-o arăt pînă ce nu-mi dă-

deam seama cum stau lucrurile. Cred că cel mai tare mă enerva lampa cu lumina ei scăpătată, atîrnînd de firul murdărit de muște. M-am uitat o dată sau de două ori la ea, mi-am acoperit ochii cu mîna ca un paravan, apoi am întrebat-o pe Dédée dacă nu s-ar putea să stingem lampa și să ne mulțumim cu lumina ferestrei. Johnny se prefăcea că-mi urmărește cuvintele și gesturile cu mare atenție, ca un motan care privește fix, dar se vedea că e cu totul pe altă lume; că este o altă lume. În cele din urmă Dédée s-a ridicat și a stins lumina. Acum, în amestecul de cenușiu și de negru din cameră, ne-am recunoscut mai ușor. Johnny și-a scos una din mîinile lui lungi și slabe de sub pled și am simțit căldura pielii lui fleșcăite. Atunci Dédée a spus că se duce să facă niște nescafé. Mi-a părut bine cînd am aflat că măcar au o cutie de nescafé. Dacă cineva are o cutie de nescafé îți dai seama că n-a ajuns la cea mai neagră mizerie; încă mai poate să reziste puțin.

— Nu ne-am văzut de mult, i-am spus eu lui Johnny. Cel puțin de-o lună.

— Nu faci altceva decît să numeri zilele, mi-a răspuns el prost dispus. Întîi, doi, trei, douăzeci și unu. Tu la toate le pui un număr. Și asta la fel. Știi de ce e furioasă acum? Că am pierdut saxofonul. La urma urmei, are dreptate.

— Dar cum de-ai putut să-l pierzi, l-am întrebat eu, știind în aceeași clipă că asta e exact lucrul pe care nu trebuie să-l întreb pe Johnny.

— În metro, a spus Johnny. Pentru mai multă siguranță îl pusesem sub scaun. Era minunat să călătorești știind că-l ai sub picioare, la loc sigur.

— Și-a dat seama cînd urca scara hotelului, a spus Dédée, cu vocea puțin răgușită. Iar eu a trebuit să alerg ca o nebună să-i anunț pe ăia de la metro, poliția.

După liniștea care-a urmat mi-am dat seama că-și pierduse timpul de pomană. Dar Johnny a început să rîdă, cum face el, un rîs din dosul dinților și al buzelor.

— Cine știe ce biet nenorocit o fi încercînd să scoată vreun sunet cu el, a spus Johnny. Era unul din cele mai proaste saxofoane pe care le-am avut vreodată; se vedea că Doc Rodríguez cîntase la el, muștiucul îi era strîmbat de tot. Așa, ca instrument, nu era rău, dar Rodríguez ăsta e în stare să nenorocească și un Stradivarius numai atingîndu-l.

— Și nu poți să găsești altul?

— Asta și încercăm, a spus Dédée. Se pare că Rory Friend are unul. Mai rău e cu contractul lui Johnny...

— Contractul, o îngînă Johnny. Ce-i aia contractul. Trebuie să cînți și gata, și n-am nici saxofon, nici bani ca să-mi cumpăr unul, și băieții sînt în aceeași situație ca mine.

Povestea de la urmă nu e chiar așa și știm toți trei asta. Nimeni nu mai are curaj să-i împrumute un instrument lui Johnny, că-l pierde sau termină cu el imediat. A pierdut saxofonul lui Louis Rolling la Bordeaux, iar saxofonul

cumpărat de Dédée, cînd cu contractul pentru un turneu în Anglia, l-a rupt în bucăţi, lovindu-l şi călcîndu-l în picioare. Cine mai ştie cîte instrumente a pierdut, a stricat sau a spart în viaţa lui. Şi la toate cînta cum cred că numai un zeu poate să cînte la un saxofon, presupunînd că acolo au renunţat la lire şi la flaute.

— Cînd începi, Johnny?

— Nu ştiu. Cred că azi, ce spui, Dé?

— Nu, poimîine.

— Toată lumea ştie în ce zi sîntem, numai eu nu, bombăni el, băgîndu-se sub pled pînă peste urechi. Aş fi putut să jur că în noaptea asta, şi că azi după-masă trebuie să merg la repetiţie.

— Totuna e, a spus Dédée. Problema e că n-ai saxofon.

— Cum totuna e? Nu e totuna. Poimîine e după mîine, şi mîine e cu mult după azi. Şi chiar azi e destul de mult după acum, cînd vorbim cu prietenul Bruno şi eu m-aş simţi mult mai bine dacă aş putea să uit de timp şi să beau ceva cald.

— Fierbe îndată apa, aşteaptă puţin.

— Nu vorbeam de căldura prin fierbere, a spus Johnny.

Atunci am scos sticluţa de rom şi parcă s-ar fi aprins lumina; căci Johnny şi-a căscat gura cît a putut de tare, încîntat, şi dinţii au început să-i lucească, şi chiar şi Dédée a fost nevoită să zîmbească văzîndu-l atît de uimit şi de mulţumit. Romul cu nescafé nu era rău de loc şi

toţi trei ne-am simţit mult mai bine după a doua înghiţitură şi o ţigară. Încă de pe-atunci am observat că Johnny se retrăgea puţin cîte puţin şi continua să facă aluzii la timp, o temă care-l preocupă de cînd îl cunosc. Puţini oameni am văzut atît de preocupaţi de tot ceea ce se referă la timp. E o manie, cea mai rea dintre maniile lui, şi are destule. Dar el o expune şi-o explică cu atîta haz, că puţini pot să-i reziste. Mi-am amintit de o repetiţie dinaintea unei înregistrări, la Cincinatti, şi asta cu mult înainte de a veni la Paris, în patruzeci şi nouă sau cincizeci. Johnny era zilele acelea în mare formă, şi eu mă dusesem la repetiţie doar ca să-l ascult pe el şi pe Miles Davis. Toţi aveau chef de cîntat, erau mulţumiţi, bine îmbrăcaţi (de asta-mi amintesc, poate prin contrast, văzînd cît de prost îmbrăcat şi de murdar umblă acum Johnny), cîntau cu plăcere, fără să se enerveze, şi tehnicianul de sunet făcea semne de mulţumire din spatele ferestruicii, ca o maimuţă satisfăcută. Şi tocmai în momentul acela, cînd era parcă nebun de bucurie, Johnny s-a oprit deodată din cîntat şi dîndu-i un pumn nu ştiu cui spuse: „Asta cîntam mîine", şi băieţii rămaseră interzişi, doi sau trei mai continuară cîteva măsuri, ca un tren care frînează cu întîrziere, şi Johnny se izbea peste frunte şi repeta: „Asta am cîntat-o mîine, e îngrozitor, Miles, asta am cîntat-o mîine", şi nu-l puteau scoate din asta, şi din clipa aceea totul a mers rău, Johnny cînta fără chef şi dornic să plece (să se drogheze din nou, a spus tehnicianul de

sunet, turbat de furie) şi cînd l-am văzut plecînd, clătinîndu-se şi cu faţa cenuşie, m-am întrebat dacă o s-o mai ducă aşa multă vreme.

— Cred că o să-l chem pe doctorul Bernard, spuse Dédée, privindu-l dintr-o parte pe Johnny, care-şi bea romul cu sorbituri mici. Ai febră şi nu mănînci nimic.

— Doctorul Bernard e un idiot sinistru, a spus Johnny, lingîndu-şi paharul. O să-mi dea aspirine, şi apoi o să spună că-i place foarte mult jazz-ul, de exemplu Ray Noble. Îţi dai seama, Bruno. Dacă aş avea saxofonul l-aş primi cu o muzică de să facă calea-ntoarsă de-a berbeleacul toate cele patru etaje.

— Oricum n-o să-ţi strice să iei aspirine, am spus eu, uitîndu-mă cu coada ochiului la Dédée. Dacă vrei, telefonez eu cînd plec, ca să nu mai coboare Dédée. Ascultă, dar contractul acela... Dacă începi poimîine cred c-o să se poată face ceva. Pot să încerc şi eu să fac rost de un saxofon de la Rory Friend. Şi în cel mai rău caz... Numai c-o să trebuiască să ai mai multă grijă, Johnny.

— Nu azi, a spus Johnny privind sticluţa de rom. Mîine, cînd o să am saxofonul. Aşa că să nu mai vorbim acum despre asta. Bruno, din ce în ce mai mult îmi dau seama că timpul... Cred că muzica te ajută întotdeauna să înţelegi puţin treaba asta. Sau, nu să înţelegi, căci adevărul e că nu-nţeleg nimic. Atîta doar că-mi dau seama că ceva tot este. Ca şi cu visele alea, nu-i aşa, cînd începi să bănuieşti că totul va fi

pierdut, şi ţi-e puţin frică dinainte ; dar totodată nu eşti de loc sigur şi se întîmplă că se amestecă totul ca-ntr-o omletă şi dintr-o dată te pomeneşti în pat cu o fată minunată şi totul e dumnezeiesc de perfect.

Dédée spăla ceştile şi paharele într-un colţ al camerei. Mi-am dat seama că n-au nici măcar apă curentă în încăpere ; văd un lavabou cu flori roz şi un lighean care mă face să mă gîndesc la un animal îmbălsămat. Şi Johnny vorbeşte mai departe cu gura pe jumătate acoperită de pled, de parcă şi el e îmbălsămat, aşa cum stă cu genunchii la bărbie şi faţa lui neagră şi netedă care din pricina romului şi a febrei începe să se umezească puţin cîte puţin.

— Am citit cîte ceva despre toate astea, Bruno. E foarte ciudat, şi de fapt atît de greu... Cred că muzica te ajută, pricepi. Nu să înţelegi, căci adevărul e că nu-nţeleg nimic. — Îşi izbeşte capul cu pumnul închis. Capul îi sună ca o nucă de cocos. — Nu e nimic aici înăuntru, Bruno, pur şi simplu nimic. Ăsta nu gîndeşte şi nu înţelege nimic. Niciodată n-am avut nevoie de el, ca să-ţi spun drept. Eu încep să înţeleg de la ochi în jos şi cu cît mai jos cu atît înţeleg mai bine. Dar de fapt nu asta înseamnă să înţelegi, sînt de acord.

— O să ţi se ridice febra, a bombănit Dédée din fundul camerei.

— Hai, taci din gură. E adevărat, Bruno. Niciodată nu m-am gîndit la nimic, numai că deodată îmi dau seama de ceea ce am gîndit, dar asta n-are nici un haz, nu-i aşa ? Ce haz

să aibă dacă-ți dai seama că te-ai gîndit la ceva ? În cazul ăsta totuna e dacă te-ai gîndit tu sau oricare altul. Nu eu sînt eu. Pur și simplu profit de pe urma a ceea ce gîndesc, dar întotdeauna după aia, și asta nu suport. Ah, e greu, e atît de greu... N-a mai rămas nici o gură ?

I-am dat ultimele picături de rom, exact în momentul cînd Dédée a aprins din nou lumina ; nu se mai vedea aproape de loc în cameră. Johnny transpiră, dar stă tot înfășurat în pled, și din cînd în cînd are frisoane și face să scîrțîie fotoliul.

— Mi-am dat seama de cînd eram foarte mic, aproape imediat după ce-am învățat să cînt la saxofon. La mine acasă tot timpul era un adevărat balamuc și nu se vorbea decît de datorii, de ipoteci. Tu știi ce e o ipotecă ? Trebuie să fie ceva cumplit, căci bătrîna își smulgea părul din cap de cîte ori bătrînul vorbea despre ipotecă și pînă la urmă se luau la bătaie. Aveam treisprezece ani... dar ai mai auzit toate astea.

Sigur că le-am mai auzit ; și am și încercat să le relatez frumos și veridic în biografia pe care i-am scris-o.

— De aceea acasă timpul nu se sfîrșea niciodată, știi. O duceam din bătaie în bătaie, aproape nici nu mîncam. Și colac peste pupăză, religia, ah, nici nu poți să-ți închipui. Cînd profesorul mi-a făcut rost de un saxofon, ai fi murit de rîs să-l vezi, atunci cred că mi-am dat seama pe loc. Muzica mă scotea din timp,

deși ăsta nu-i decît un fel de a spune. Dacă vrei să știi ceea ce simt într-adevăr, cred că muzica mă băga în timp. Dar atunci trebuie să observăm că timpul ăsta n-are nimic a face cu... ei bine, cu noi, ca să spun așa.

Cum cunosc de multă vreme halucinațiile lui Johnny, ca și ale tuturor care duc aceeași viață ca el, îl ascult cu atenție dar fără să dau prea mare importanță la ceea ce spune. Mă întreb, în schimb, cum de-a făcut rost de droguri aici la Paris. Va trebui s-o întreb pe Dédée, să curm eventuala ei complicitate. Johnny n-o să mai poată rezista mult în halul în care se află. Drogul și mizeria nu fac casă bună. Mă gîndesc la cîtă muzică se pierde, la zecile de imprimări în care Johnny ar putea să lase mai departe acea prezență, acel avans uimitor pe care-l are față de oricare alt muzicant. „Asta o cîntam mîine" devine dintr-o dată pentru pentru mine o frază foarte clară, fiindcă Johnny mereu cînta mîine și restul vine după aceea, în acest astăzi pe care el îl sare fără nici un efort de la primele note ale muzicii sale.

Sînt un critic de jazz sensibil atît cît trebuie ca să-mi pot înțelege și limitele, și-mi dau seama că cele gîndite de mine sînt sub nivelul la care bietul Johnny încearcă să înainteze cu frazele lui trunchiate, suspinele, furiile bruște și toate văicărelile lui. Nu-i pasă nici cît negru sub unghie dacă eu îl cred genial, și niciodată nu s-a îngîmfat că muzica lui e cu mult superioară celei pe care o fac tovarășii lui. Mă gîn-

desc cu melancolie că el se află în partea de sus a saxofonului său în timp ce eu sînt obligat să mă mulțumesc cu partea de jos. El este gura iar eu urechea, ca să nu spun că el este gura iar eu... Orice critic, vai, e tristul sfîrșit al unui lucru care a început ca o plăcere, ca o fericire de a mușca și mesteca. Și gura se mișcă din nou, lacomă, limba mare a lui Johnny adună o dîră de salivă de pe buze. Mîinile desenează ceva în aer.

— Bruno, dacă ai putea o dată să scrii... Nu pentru mine, pricepi, mie puțin îmi pasă. Dar trebuie să fie tare frumos, simt eu că trebuie să fie frumos. Îți spuneam că am început să cînt de mic și mi-am dat seama că timpul se schimbă. I-am povestit asta o dată lui Jim și el mi-a spus că toată lumea simte la fel, și că dacă nu te cufunzi în meditație... Chiar așa a spus, dacă nu te cufunzi în meditație... Dar nu, eu nu mă cufund în meditație cînd cînt. Doar că schimb locul. E ca în lift, stai de vorbă în lift, și nu simți nimic neobișnuit, și în timpul ăsta trece etajul întîi, al zecelea, al douăzecișiunulea, și orașul a rămas acolo jos și tu îți termini fraza pe care ai început-o la intrare, iar între primele cuvinte și ultimele sînt cincizeci și două de etaje. Eu mi-am dat seama, cînd am început să cînt, că intru într-un ascensor, dar era un ascensor al timpului dacă pot spune așa. Să nu crezi că uitam de ipotecă sau de religie. Numai că în momentele acelea ipoteca și religia erau ca un costum pe care nu-l ai pe tine ; știu că e în dulap costumul, dar n-o

să vii să-mi spui că în clipa asta costumul există. Costumul există cînd mi-l pun pe mine, iar ipoteca și religia existau cînd terminam de cîntat și intra bătrîna cu părul atîrnîndu-i în șuvițe și se plîngea că-i sparg urechile cu muzica-asta-a-dracului.

Dédée a adus alt rînd de nescafé, Johnny însă își privește cu tristețe paharul gol.

— Treaba asta cu timpul e complicată, pretutindeni mă sîcîie. Încep să-mi dau seama încet, încet că timpul nu e ca o pungă pe care s-o umpli. Vreau să spun, chiar dacă se schimbă umplutura, în pungă nu încape decît o cantitate și gata. Îmi vezi valiza, Bruno ? Încap în ea două costume și două perechi de pantofi. Ei bine, acum închipuie-ți că o golești și după aia pui din nou cele două costume și cele două perechi de pantofi, și atunci îți dai seama că încap numai un costum și o pereche de pantofi. Dar asta nu-i chiar așa de bine. Cel mai bine e cînd îți dai seama că poți să bagi o prăvălie întreagă în valiză, sute și sute de costume, așa cum bag eu muzica în timp, uneori cînd cînt. Muzica și gîndurile, cînd merg cu metroul.

— Cînd mergi cu metroul.

— Ei, da, aici e buba, spuse Johnny cu un aer de șmecher... Metroul e o mare invenție, Bruno. Călătorind cu metroul îți dai seama de tot ce-ar putea să-ncapă în valiză. Poate n-am pierdut saxofonul în metrou, poate...

Izbucnește în rîs, tușește ; și Dédée îl privește neliniștită. El însă gesticulează și în același timp rîde și tușește, zguduindu-se sub pled

ca un cimpanzeu. Îi dau lacrimile şi el şi le înghite, rîzînd în continuare.

— Mai bine să nu încurcăm lucrurile, spune el după un timp. L-am pierdut şi gata. Metroul mi-a fost de folos ca să-mi dau seama de trucul cu valiza. Vezi, treaba asta cu lucrurile elastice e foarte ciudată, o simt în toate părţile. Totul e elastic, băiete. Lucrurile care par tari au o elasticitate... Se gîndeşte concentrîndu-se — ..., o elasticitate întîrziată adăugă în mod surprinzător.

Eu fac un gest de încuviinţare admirativă. Bravo, Johnny. Omul care spune că nu e în stare să gîndească. Grozav e şi Johnny ăsta, şi acum sînt într-adevăr interesat de ce-o să spună, şi el îşi dă seama şi mă priveşte mai şiret ca oricînd.

— Crezi că o să pot face rost de alt saxofon să cînt poimîine, Bruno?

— Da, dar trebuie să ai grijă de el.

— Sigur, trebuie să am grijă.

— Un contract pe o lună, explică sărmana Dédée. Cincisprezece zile în *boata* lui Rémy, două concerte plus discurile. Ne-am putea aranja aşa de bine.

— Un contract pe o lună, o maimuţăreşte Johnny cu gesturi mari. În *boata* lui Rémy, două concerte plus discurile. Be — bata — bop bop bop, chrrr. Mie mi-e sete, sete, sete. Şi am chef de fumat, de fumat. Mai ales chef de fumat.

Îi întind un pachet de Gauloises, deşi ştiu foarte bine că se gîndeşte la droguri. S-a făcut

noapte, pe coridor începe un du-te-vino de oameni, discuţii în arabă, un cîntec. Dédée a plecat, probabil să cumpere ceva pentru cină. Simt mîna lui Johnny pe genunchi.

— E o fată bună, ştii. Dar sînt sătul de ea. N-o mai iubesc de mult, n-o mai pot suporta. Mă mai excită încă, uneori ştie să facă dragoste ca... — şi pocneşte din degete ca italienii. Dar trebuie să scap de ea, să mă-ntorc la New York. Mai ales trebuie să mă-ntorc la New York, Bruno.

— Pentru ce? Acolo-ţi mergea mai rău ca aici. Nu mă refer la muncă, ci chiar la viaţa ta. Mi se pare că aici ai mai mulţi prieteni.

— Da, tu şi marchiza, şi băieţii de la club... N-ai făcut niciodată dragoste cu marchiza, Bruno?

— Nu.

— Ei bine, e ceva care... Îţi vorbeam însă despre metrou, şi nu ştiu de ce am schimbat subiectul. Metroul ăsta e o mare invenţie, Bruno. Într-o zi am început să simt ceva în metrou, apoi am uitat... Şi atunci s-a repetat, după două-trei zile. Şi în cele din urmă, mi-am dat seama. E uşor de explicat, ştii, însă e uşor fiindcă de fapt nu este adevărata explicaţie. Adevărata explicaţie pur şi simplu nu se poate explica. Ar trebui să iei metroul şi să aştepţi să ţi se-ntîmple, deşi cred că asta mi se-ntîmplă numai mie. Uite, e cam aşa. Dar chiar n-ai făcut niciodată dragoste cu marchiza? Trebuie s-o pui să se urce pe taburetul auriu pe care-l

ține în colțul dormitorului, lîngă o lampă foarte frumoasă, și atunci... Na, uite-o că s-a întors.

Dédée intră cu un pachet și-l privește pe Johnny.

— Ți s-a urcat febra. I-am telefonat doctorului, o să vină la zece. Zice să stai liniștit.

— Bine, de acord, dar mai întîi să-i spun lui Bruno povestea cu metroul. Deunăzi am înțeles de ce mi se întîmplă așa. M-am gîndit mai întîi la bătrîna, apoi la Lan și la copii, și desigur, în clipa aceea, mi se părea că umblu pe la mine prin cartier, și vedeam mutrele băieților, a ălora de atunci. Nu mă gîndeam, mi se pare că ți-am mai spus de multe ori că eu nu gîndesc niciodată ; parcă aș sta într-un colț și mă uit cum trece prin fața mea tot ce gîndesc ; dar eu nu gîndesc ceea ce văd. Pricepi ? Jim zice că toți sîntem la fel, că în general (chiar așa spune) nu gîndești pe contul tău. Să zicem că e așa, vorba e că luasem metroul din stația Saint-Michel și imediat am început să mă gîndesc la Lan și la băieți, și să văd cartierul. Nici nu m-am așezat bine și am și început să mă gîndesc la ei. Dar în același timp îmi dădeam seama că sînt în metrou, și am văzut că după un minut, sau așa ceva, sosim la Odéon și lumea intră și iese. Atunci m-am gîndit mai departe la Lan și-am văzut-o pe bătrînă cum se-ntoarce de la cumpărături, și-am început să-i văd pe toți, și să mă simt cu ei minunat de bine, cum nu m-am mai simțit de mult. Amintirile întotdeauna sînt scîrboase, dar de data asta îmi plăcea să mă gîndesc la copii și să-i

văd. Dacă încep să-ți povestesc tot ce-am văzut n-o să crezi fiindcă mi-ar trebui multă vreme. Chiar dacă renunț la amănunte. De exemplu, să-ți spun numai asta, o vedeam pe Lan într-o rochie verde pe care și-o punea cînd mergea la Club 33 unde cîntam eu cu Hamp. Îi vedeam rochia cu panglici, fundă, un fel de podoabă pe piept și gulerul... Nu dintr-o dată, ci chiar mă plimbam în jurul rochiei lui Lan și-o priveam pe îndelete. Pe urmă am văzut fața lui Lan și a băieților, apoi mi-am adus aminte de Mike, care locuia în camera de alături, și cum îmi povestise întîmplarea aia cu caii sălbatici din Colorado, el lucra într-o fermă și vorbea scoțîndu-și pieptul în afară ca îmblînzitorii de cai...

— Johnny, a spus Dédée din colțul ei.

— Fii atent că nu-ți povestesc decît o bucățică din tot ce gîndeam și vedeam. Cît o fi de cînd îți povestesc bucățica asta.

— Habar n-am, să zicem două minute.

— Să zicem două minute, îngînă Johnny. Două minute și nu ți-am povestit decît o bucățică, nu mai mult. Dacă ți-aș spune tot, cum i-am văzut pe băieți și cum Hamp cînta *Save it, pretty mamma* și eu ascultam fiecare notă, înțelegi, fiecare notă, și Hamp nu obosește prea repede, și dacă ți-aș povesti că am auzit-o și pe bătrîna spunînd o rugăciune lungă-lungă, în care pomenea despre niște verze, parcă cerea iertare pentru bătrînul și pentru mine și spunea ceva de niște verze... Ei bine, dacă ți-aș

14 — Sfîrșitul jocului — c. 2199

povesti cu de-amănuntul toate astea, ar trece mai mult de două minute, nu, Bruno ?

— Dacă într-adevăr ai auzit şi văzut toate astea, ar trece uşor un sfert de oră, i-am spus eu rîzînd.

— Ar trece uşor un sfert de oră, nu, Bruno ? Atunci să-mi spui cum e cu putinţă ca deodată să simt că metroul se opreşte iar eu dispar de lîngă bătrîna şi de lîngă Lan şi toate celelalte şi văd că sîntem la Saint-Germain-des-Prés, care e exact la un minut jum'ate de Odéon.

Nu prea dau atenţie niciodată la ce spune Johnny, dar acum, aşa cum se uita la mine, am simţit că mă ia cu frig.

— Doar un minut jum'ate după timpul tău, după timpul ăsteia, a spus Johnny pus pe ceartă. Şi după metrou, şi după ceas, lua-le-ar dracu' pe toate. Atunci, cum e cu putinţă ca eu să fi gîndit un sfert de oră, ce zici, Bruno ? Cum poţi să gîndeşti un sfert de oră într-un minut jum'ate ? Îţi jur că în ziua aia nu fumasem nici un pic, nici o frunzuliţă — adăugă el ca un puşti care se scuză. Şi după aia mi s-a mai întîmplat o dată, acum începe să mi se întîmple peste tot. Dar, adăugă el cu viclenie, numai în metrou pot să-mi dau seama pentru că în metrou eşti parcă băgat într-un ceas. Staţiile sînt minutele, înţelegi, e timpul ăsta al vostru, de acum ; dar eu ştiu că mai e unul, şi m-am tot gîndit, m-am tot gîndit...

Îşi acoperă faţa cu mîinile şi tremură. Eu aş vrea să fi plecat mai demult, şi nu ştiu cum să fac să-mi iau la revedere fără să se supere

Johnny, căci e groaznic de susceptibil cu prietenii. Dacă nu se opreşte o să i se facă rău ; cel puţin cu Dédée n-o să vorbească de lucrurile astea.

— Bruno, măcar dac-aş putea să trăiesc ca în clipele alea, sau ca atunci cînd cînt, şi cînd tot aşa se schimbă timpul... Îţi dai seama cîte s-ar putea întîmpla într-un minut jum'ate... Atunci un om, nu numai eu dar şi ea şi tu şi toţi băieţii, ar putea să trăiască sute de ani, dacă am şti cum, am putea să trăim de o mie de ori mai mult decît trăim acum din vina ceasurilor, a maniei ăsteia cu minutele şi cu poimîine...

Zîmbesc cît pot de frumos, înţelegînd vag că are dreptate, dar că ce bănuieşte el şi ce presimt eu din bănuiala lui o să se şteargă, ca întotdeauna, cînd am să ajung pe stradă şi am să intru în viaţa mea de toate zilele. În momentul ăsta sînt sigur că Johnny spune ceva care nu iese la iveală numai pentru că e pe jumătate nebun, că realitatea îi scapă şi în schimb rămîne un fel de parodie din care el îşi face o speranţă. Tot ce-mi spune Johnny în asemenea momente (şi de mai bine de cinci ani Johnny îmi spune, şi le spune tuturor, tot felul de lucruri din astea) nu se poate asculta cu făgăduiala că o să te gîndeşti din nou la ele mai tîrziu. Imediat ce-ai ajuns pe stradă, imediat ce memoria şi nu Johnny îţi repetă cuvintele, totul devine o nălucă de marijuana, o gesticulare monotonă (că sînt şi alţii care spun lucruri din astea, mereu auzi astfel de mărtu-

risiri) şi după uimire apare enervarea, iar mie cel puţin mi se întîmplă să mă simt de parcă Johnny şi-ar fi bătut joc de mine. Dar asta se-ntîmplă întotdeauna a doua zi, nu în momentul cînd vorbeşte Johnny, pentru că atunci simt că e ceva care ar vrea să cedeze pe undeva, o lumină care caută să se-aprindă, sau mai degrabă parcă ar trebui să spargi ceva, să despici ceva de sus în jos ca un trunchi în care vîri o pană şi-l izbeşti pînă-l dai gata. Şi Johnny nu mai are putere să izbească nimic, iar eu nici măcar nu ştiu ce ciocan s-ar potrivi pentru pana asta pe care nici să mi-o închipui nu izbutesc.

Aşa că în cele din urmă am plecat din cameră, însă mai înainte s-a petrecut unul din lucrurile acelea care trebuie să se întîmple — aşa sau ceva asemănător — şi anume cînd îmi luam rămas bun de la Dédée şi stăteam cu spatele spre Johnny am simţit că se întîmplă ceva, am văzut asta în ochii lui Dédée şi m-am întors iute (căci poate mi-e frică puţin de Johnny, de îngerul ăsta care e ca fratele meu, de fratele ăsta care e ca îngerul meu) şi l-am văzut pe Johnny care aruncase de pe el pledul cu care era învelit, şi l-am văzut stînd în fotoliu gol puşcă, cu picioarele ridicate şi genunchii la bărbie, tremurînd dar rîzînd, gol din cap pînă-n picioare în fotoliul slinos.

— Începe să fie cald, a spus Johnny. Bruno, ia uite ce cicatrice frumoasă am între coaste.

— Acoperă-te, i-a poruncit Dédée, ruşinată, şi neştiind ce să spună.

Ne cunoşteam destul de bine şi un bărbat gol nu e altceva decît un bărbat gol, dar oricum lui Dédée i-a fost ruşine şi eu nu ştiam cum să mă port ca să nu las impresia că mă şochează ce face Johnny. Şi el ştia asta şi a rîs cît îl ţinea gura, rămînînd cu picioarele obscen ridicate, sexul atîrnîndu-i peste marginea fotoliului, ca o maimuţă la grădina zoologică, şi pielea coapselor pătată ici şi colo de mi s-a făcut o greaţă nemărginită. Atunci Dédée a apucat pledul şi l-a învelit în grabă, în timp ce Johnny rîdea şi părea foarte fericit. Am spus un vag la revedere, făgăduind că voi reveni a doua zi, şi Dédée m-a însoţit pînă la palier, închizînd uşa să nu audă Johnny ce-mi spune.

— Uite aşa e de cînd ne-am întors din turneul din Belgia. A cîntat foarte bine peste tot, şi eu eram atît de mulţumită.

— Mă întreb de unde o fi făcut rost de droguri, am spus eu, privind-o în ochi.

— Nu ştiu. A băut vin şi coniac aproape tot timpul. Dar a şi fumat, deşi mai puţin decît acolo...

Acolo înseamnă Baltimore şi New York, înseamnă cele trei luni la clinica de psihiatrie Bellevue, şi stagiunea îndelungată din Camarillo.

— Johnny a cîntat într-adevăr bine în Belgia, Dédée?

— Da, Bruno, mi se pare că mai bine ca niciodată. Lumea era înnebunită, şi băieţii din orchestră mi-au spus asta în repetate rînduri. Şi deodată se întîmplau unele lucruri ciudate,

ca întotdeauna cu Johnny, dar din fericire niciodată în fața publicului. Am crezut... dar vezi bine, acum e mai rău ca niciodată.

— Mai rău ca la New York? Nu l-ai cunoscut pe vremea aceea.

Dédée nu e proastă, dar nici unei femei nu-i place să i se vorbească de bărbatul ei cînd nu era încă în viața lui, și-apoi acum trebuia să-l mai și suporte, iar ce-a fost înainte nu sînt decît vorbe. Nu știu cum să-i spun, nici măcar n-am deplină încredere în ea, dar în cele din urmă mă decid.

— Îmi închipui că ați rămas fără bani.

— Avem contractul ăla începînd de poimîine, a spus Dédée.

— Crezi că o să poată să facă înregistrări și să se prezinte în fața publicului.

— A, da, spuse Dédée puțin surprinsă. Johnny o să cînte mai bine ca oricînd dacă doctorul Bernard îi lichidează gripa. Problema e saxofonul.

— O să mă ocup eu de asta. Uite, Dédée, numai că... Cel mai bine ar fi ca Johnny să nu știe.

— Bruno...

Cu un gest, începînd să cobor scara, am oprit cuvintele lesne de închipuit, recunoștința fără rost a lui Dédée. Despărțiți de patru sau cinci trepte, mi-a fost mai ușor să-i vorbesc.

— Pentru nimic în lume nu trebuie să fumeze înainte de primul concert. Lasă-l să bea puțin dar nu-i da bani pentru chestia cealaltă.

Dédée n-a spus nimic, deși am văzut cum tot îndoia bancnotele în mînă pînă le-a făcut nevăzute. Cel puțin sînt sigur că Dédée nu fumează. N-ar putea deveni complice decît din teamă sau din dragoste. Dacă Johnny îi cade în genunchi, cum l-am văzut făcînd la Chicago, și-o imploră plîngînd... Dar ăsta e un risc ca multe altele cu Johnny și deocamdată or să aibă bani pentru mîncare și medicamente. Pe stradă mi-am ridicat gulerul pardesiului pentru că începea să bureze, și-am tras aer în piept pînă cînd începură să mă doară plămînii; Parisul mirosea parcă a curat, a pîine caldă. Abia acum mi-am dat seama cum mirosea camera lui Johnny, corpul lui Johnny asudînd sub pled. Am intrat într-o cafenea să beau un coniac și să-mi spăl gura, poate și memoria, în care continuă să stăruie cuvintele lui Johnny, poveștile lui, felul său de a vedea ceea ce eu nu văd și în fond nici nu vreau să văd. Am început să mă gîndesc la ziua de poimîine și parcă m-a cuprins o liniște, ca o punte bine întinsă de la tejgheaua unde stăteam, spre viitor.

Cînd nu ești prea sigur de nimic, cel mai bun lucru e să-ți creezi obligații care să te țină la suprafață. După vreo două trei zile m-am gîndit că e de datoria mea să văd dacă nu cumva marchiza îi procură marijuana lui Johnny Carter, și m-am dus la atelierul ei din Montparnasse. Marchiza e într-adevăr o marchiză, are bani cu grămada de la marchiz, deși au

divorţat de mult din cauza marijuanei şi a altor cauze de acelaşi fel. Prietenia ei cu Johnny dăinuie încă de la New York, probabil din anul cînd Johnny a devenit celebru peste noapte numai pentru că cineva i-a oferit prilejul să adune patru-cinci băieţi cărora le plăcea stilul lui, şi Johnny a putut să cînte pentru prima oară după pofta inimii, de i-a lăsat pe toţi cu gura căscată. Nu-i acum momentul să fac critică de jazz, cei interesaţi pot citi cartea mea despre Johnny şi despre noul stil de după război, dar pot spune că anul patruzeci şi opt — să zicem pînă la cincizeci — a fost ca o explozie de muzică, dar o explozie rece, tăcută, o explozie în care fiecare lucru a rămas la locul său, n-au fost strigăte şi nici dărîmături, doar coaja obişnuinţei a crăpat în milioane de bucăţi şi pînă şi apărătorii săi (din orchestră şi din public) au făcut o chestiune de orgoliu dintr-un lucru pe care nu-l mai simţeau ca înainte. Căci după apariţia lui Johnny la saxofon nu mai poţi să-i asculţi pe cîntăreţii dinainte şi să crezi că ei sînt *non plus ultra ;* vrînd, nevrînd trebuie să aplici acest soi de resemnare disimulată care se numeşte simţ istoric şi să spui că oricare din cîntăreţii ăştia a fost formidabil şi încă mai este pentru timpul său. Johnny a trecut prin jazz ca o mînă care întoarce foaia, şi gata.

Marchiza, care are o ureche de ogar pentru orice fel de muzică, l-a admirat dintotdeauna foarte tare pe Johnny şi pe prietenii din jurul său. Cred că le-a dat o grămadă de dolari

pe vremea Clubului 33, cînd majoritatea criticilor erau împotriva înregistrărilor lui Johnny şi-i judecau jazul în funcţie de nişte criterii mai mult decît ruginite. Probabil tot pe vremea aceea marchiza a început să se culce din cînd în cînd cu Johnny şi să fumeze cu el. De multe ori i-am văzut împreună, înainte de şedinţele de imprimare sau în pauzele de la concerte, şi Johnny părea nespus de fericit alături de marchiză, deşi undeva, într-o lojă sau la el acasă, îl aşteptau Lan şi copiii. Johnny n-a avut încă niciodată habar ce înseamnă să aştepţi ceva, şi nici nu-şi închipuie că cineva poate să stea să-l aştepte. Pînă şi felul în care a părăsit-o pe Lan îl caracterizează perfect. Am văzut cartea poştală pe care i-a trimis-o din Roma, după patru luni de absenţă (se suise într-un avion cu alţi doi cîntăreţi fără ca Lan să ştie ceva). Cartea poştală îi înfăţişa pe Romulus şi Remus, care grozav l-au distrat dintotdeauna pe Johnny (la fel se cheamă şi una din imprimările sale) şi spunea : „Singur sînt între atîtea iubiri“ — asta fiind un fragment dintr-un poem de Dylan Thomas pe care Johnny îl citeşte tot timpul. Impresarii lui Johnny din Statele Unite au aranjat să scadă o parte din încasările lui şi să i-o dea lui Lan, care la rîndul ei, a înţeles repede că nu e o afacere chiar atît de proastă să scape de Johnny. Mi-a spus cineva că şi marchiza i-a dat bani lui Lan, fără ca Lan să ştie de unde provin. Nu mi se pare de loc ciudat, pentru că marchiza e nesocotit de bună şi crede că lumea e ca omletele pe care

le gătește în apartamentul ei cînd încep să sosească prietenii cu droaia și că totul e să ai un fel de omletă permanentă în care să pui tot felul de lucruri și apoi să scoți bucăți și să le împarți după cum e nevoie.

Am găsit-o pe marchiză cu Marcel Gavoty și Art Boucaya, vorbind tocmai despre imprimările pe care le făcuse Johnny cu o seară înainte. S-au năpustit spre mine de parcă ar fi văzut venind un arhanghel, marchiza m-a pupat pînă a obosit și băieții m-au aplaudat așa cum numai un contrabasist și un saxofonist bariton pot s-o facă. A trebuit să mă refugiez în spatele unui fotoliu, apărîndu-mă cît puteam, și toate astea fiindcă au aflat că eu făcusem rost de minunatul saxofon cu care Johnny imprimase patru sau cinci din cele mai bune improvizații ale sale. Pe urmă marchiza a spus că Johnny e un șobolan murdar și fiind certat cu ea (n-a spus de ce) acest șobolan murdar știa foarte bine că doar cerîndu-i așa cum se cuvine iertare ar fi putut să obțină cecul cu care să-și cumpere un saxofon. Sigur că Johnny n-a vrut să-și ceară iertare după ce s-a întors la Paris — se pare că se certaseră la Londra, cu două luni în urmă — așa că nimeni nu putea să știe că-și pierduse blestematul acela de saxofon în metrou, etcetera. Cînd se pornește marchiza să vorbească te întrebi dacă nu cumva a adoptat stilul lui Dizzy, căci scoate un șir nesfîrșit de variațiuni în registrele cele mai neașteptate, pînă cînd, în cele din urmă, își trage o palmă

zdravănă peste coapse, cască larg gura și se pune pe rîs de parcă ar gîdila-o de moarte cineva. Și atunci Art Boucaya a profitat și mi-a dat amănunte de la întîmplarea de ieri, pe care am pierdut-o din pricina pneumoniei nevesti-mi.

— Tica poate să-ți confirme, a spus Art arătînd spre marchiza care se zvîrcolește de rîs. Bruno, nu poți să-ți închipui cum a fost pînă ce n-o să auzi discurile. Dacă Dumnezeu se afla ieri undeva, poți să mă crezi că acolo se afla, în blestemata aia de sală de imprimare, unde în treacăt fie spus era o căldură de iad. Marcel, îți aduci aminte de *Wilow Tree?*

— Dacă mi-aduc aminte, a spus Marcel. E o tîmpenie să mă întrebi dacă mi-aduc aminte. Sînt tatuat din cap pînă-n picioare cu *Wilow Tree.*

Tica ne-a adus *highballs*[1] și ne-am așezat comod la taifas. De fapt n-am vorbit prea mult despre imprimarea de ieri, căci orice cîntăreț știe că despre lucrurile astea nu se vorbește, dar și atît cît au spus mi-a dat din nou oarecare speranță și m-am gîndit că poate saxofonul meu o să-i aducă noroc lui Johnny. Oricum, n-au lipsit nici anecdotele care să-mi mai tempereze speranța asta, de pildă că Johnny și-a scos pantofii între o imprimare și alta, și s-a plimbat desculț prin studio. În schimb s-a împăcat cu marchiza și a promis că vine la

[1] Whisky cu sifon.

atelier să bea un pahar înainte de reprezentaţia din seara asta.

— O cunoşti pe fata cu care e acum Johnny? a vrut să ştie Tica.

I-am făcut o descriere cît mai succintă cu putinţă, dar Marcel a completat-o în maniera franţuzească, cu tot felul de nuanţe şi aluzii care au distrat-o foarte tare pe marchiză. Nu s-a făcut nici cea mai mică aluzie la drog, deşi sînt atît de sensibil încît mi s-a părut că-i simt mirosul în aerul din atelierul lui Tica, şi în plus că Tica rîde într-un anumit fel pe care l-am observat uneori şi la Johnny şi la Art şi care îi dă de gol pe vicioşi. Mă întreb cum şi-o fi făcut Johnny rost de marijuana dacă era certat cu marchiza; încrederea mea în Dédée, dacă într-adevăr aveam încredere în ea, s-a destrămat dintr-o dată. În fond toţi sînt la fel.

Simt oarecare invidie în faţa acestei asemănări care îi apropie, care-i face complici cu atîta uşurinţă; din lumea mea puritană — nu trebuie s-o mai mărturisesc, oricine mă cunoaşte ştie cît de tare mă îngrozeşte dezordinea morală — îi văd ca pe nişte îngeri bolnavi, enervanţi din cauza iresponsabilităţii lor, dar plătind toate necazurile care ţi le fac cu astfel de lucruri cum sînt discurile lui Johnny şi generozitatea marchizei. Şi asta nu-i tot, şi-aş vrea să mă străduiesc s-o spun, îi invidiez, îl invidiez pe Johnny, pe acest Johnny de dincolo, fără ca nimeni să ştie ce este exact acest dincolo. Invidiez totul, cu excepţia durerii lor,

ceea ce nimeni nu va reuşi să înţeleagă, chiar dacă şi în durerea lor trebuie să fie un pic din acel ceva care îmi este refuzat. Îl invidiez pe Johnny şi în acelaşi timp mă înfurie cînd văd că se distruge, bătîndu-şi joc de calităţile sale, acumulînd prosteşte toată această nebunie de care are nevoie viaţa lui trepidantă. Cred că dacă Johnny ar putea să urmeze o direcţie în viaţă, chiar fără să sacrifice nimic pentru asta, nici drogul măcar, şi dacă ar pilota mai bine avionul ăsta care de cinci ani zboară orbeşte, poate ar sfîrşi cît se poate de prost, ar înnebuni de tot, ar muri, dar nu înainte de a izbuti să găsească ceea ce caută în tristele sale monologuri *a posteriori*, în povestirile cu experienţele sale fascinante, dar care rămîn la jumătatea drumului. Şi toate astea le susţin pentru că sînt laş, şi poate în fond aş vrea ca Johnny să sfîrşească o dată, ca o stea care se sparge în mii de bucăţi şi-i lasă pe astronomi o săptămînă întreagă cu gura căscată, şi apoi omul se culcă şi mîine e o altă zi.

Johnny parcă mi-a bănuit gîndurile, căci intrînd m-a salutat vesel şi aproape imediat a venit să se aşeze lîngă mine, după ce a sărutat-o şi-a învîrtit-o prin aer pe marchiză, şi-a executat împreună cu ea şi cu Art un complicat ritual onomatopeic care i-a distrat de minune pe toţi.

— Bruno, a spus Johnny, instalîndu-se pe cel mai bun fotoliu, e grozavă rabla care mi-ai dat-o şi să-ţi spună ăştia ce-am scos din ea ieri. Ticăi îi curgeau lacrimile ca nişte becu-

lețe electrice, și cred că nu pentru că-i datorează bani croitoresei, ce spui, Tica ?

Am vrut să mai aflu ceva despre imprimare, dar lui Johnny îi e de ajuns această revărsare de orgoliu. Aproape imediat a început să vorbească cu Marcel despre programul din seara asta și cît de bine le vin la amîndoi costumele gri noi-nouțe cu care se vor prezenta la teatru. Johnny se simte într-adevăr foarte bine, și se vede că de mai multe zile n-a fumat prea mult, probabil că ia exact doza care-i trebuie ca să cînte cu plăcere. Și tocmai cînd mă gîndesc la asta, Johnny îmi pune mîna pe umăr și se apleacă să-mi spună :

— Dédée mi-a povestit că alaltăieri seară m-am purtat foarte urît cu tine.

— Ei, nici prin minte să nu-ți treacă.

— Ba țin minte foarte bine. Și dacă vrei să știi părerea mea, află că am fost formidabil. Trebuia să fii mulțumit că m-am purtat așa cu tine ; nu mi se-ntîmplă cu nimeni, crede-mă. E o dovadă că te apreciez foarte mult. Trebuie să mergem undeva amîndoi, să vorbim despre o mulțime de lucruri. Aici... — Își răsfrînge buza de jos, a dispreț, și rîde, dă din umeri, parcă ar dansa pe fotoliu. Bătrîne Bruno, Dédée zice că m-am purtat foarte urît, zău.

— Aveai gripă. Te simți mai bine acum ?

— Nu era gripă. A venit doctorul și imediat a început să-mi spună că-i place grozav jazul și că trebuie să merg într-o seară la el acasă să ascult discuri. Dédée mi-a spus că i-ai dat bani.

— Ca să ieșiți din impas pînă încasezi ceva. Cum e cu seara asta ?

— Află că am chef să cînt și aș cînta chiar acum dacă aș avea saxofonul la mine, dar Dédée s-a încăpățînat să-l aducă chiar ea la teatru. E un saxofon formidabil, ieri parcă făceam dragoste cînd cîntam. Dacă ai fi văzut mutra Ticăi cînd am terminat. Erai geloasă, Tica ?

Și au început din nou să rîdă în hohote, și Johnny a găsit de cuviință că trebuie să alerge prin atelier țopăind de mulțumire și a dansat cu Art fără muzică, mișcînd în sus și-n jos sprîncenele ca să marcheze ritmul. N-are rost să-ți ieși din sărite cînd ești cu Johnny sau cu Art ; ar fi ca și cum te-ai supăra pe vînt că te ciufulește. Vorbind în șoaptă, Tica, Marcel și cu mine am schimbat impresii despre spectacolul din seara aceea. Marcel e sigur că Johnny o să aibă iarăși succesul formidabil din 1951, cînd a venit pentru prima oară la Paris. După cele de ieri acum e sigur că o să iasă bine. Aș vrea să mă simt tot atît de liniștit ca și el, dar oricum n-o să pot face altceva decît să mă așez în primele rînduri și să ascult concertul. Cel puțin sînt liniștit că Johnny nu e drogat ca în seara aceea la Baltimore. Cînd i-am spus asta lui Tica, m-a strîns de mînă de parcă era cît pe ce să cadă în apă. Art și Johnny s-au dus la pian, și Art îi arată o temă nouă lui Johnny care mișcă din cap și fredonează. Amîndoi sînt foarte eleganți în costumele lor cenușii,

deşi pe Johnny îl dezavantajează grăsimea care a pus-o pe el în ultimul timp.

Tica şi cu mine am vorbit despre seara de la Baltimore, cînd Johnny a avut prima lui criză violentă. În timp ce vorbeam, am privit-o pe Tica, drept în ochi, pentru că voiam să fiu sigur că mă înţelege, şi că de data asta n-o să cedeze. Dacă Johnny ajunge să bea prea mult coniac sau să fumeze un pic de marijuana, concertul va fi un eşec şi totul se va duce de rîpă. Parisul nu e un cazinou de provincie şi toată lumea e cu ochii pe Johnny. Şi cînd mă gîndesc, simt fără să vreau un gust amar în gură, o furie nu împotriva lui Johnny, nici împotriva celor ce i se întîmplă ; mai degrabă împotriva mea şi a ălora care-l înconjoară, marchiza şi Marcel, de exemplu. În fond sîntem o bandă de egoişti, sub pretextul că-l îngrijim pe Johnny, ne salvăm de fapt ideea noastră despre el, ne pregătim pentru noile plăceri pe care ni le va da Johnny, lustruim statuia pe care am înălţat-o printre noi toţi şi o apărăm cu orice preţ. Eşecul lui Johnny ar fi o nenorocire pentru cartea mea (dintr-un moment în altul, va apare traducerea în engleză şi italiană), şi probabil că în parte aşa se explică grija mea pentru Johnny. Art şi Marcel au nevoie de el ca să-şi cîştige pîinea, iar marchiza, cine ştie ce-o mai interesează pe marchiză la Johnny, în afară de talentul său. Toate astea n-au nimic de-a face cu celălalt Johnny, şi brusc mi-am dat seama că poate Johnny asta voia să-mi spună cînd şi-a smuls pledul de pe el şi s-a arătat gol ca un vierme, Johnny fără saxofon, Johnny fără bani şi fără haine, Johnny cel obsedat de ceva de neînţeles pentru biata lui minte dar care pluteşte uşor în muzica lui, îi mîngîie pielea, îl pregăteşte poate pentru acel salt neprevăzut pe care noi nu-l vom înţelege niciodată.

Şi cînd te gîndeşti la astfel de lucruri, în cele din urmă într-adevăr simţi un gust amar în gură şi toată sinceritatea din lume nu răscumpără descoperirea de o clipă că eşti doar o scîrbă amărîtă în comparaţie cu un tip ca Johnny Carter, care a venit acum să-şi bea coniacul pe fotoliu şi mă priveşte cu un aer amuzat. E ora să plecăm cu toţi la Pleyel. Cel puţin muzica să salveze restul serii şi să-şi îndeplinească una din cele mai urîte misiuni ale sale, aceea de a pune un paravan în faţa oglinzii, de a ne şterge de pe hartă pentru două ore.

Cum e şi normal, mîine o să scriu pentru *Jazz Hot* o cronică a concertului din seara asta. Dar aici, cu mîzgăleala asta stenografiată în pauze pe genunchi, nu simt nici cea mai mică dorinţă să vorbesc în calitate de critic, adică să dau verdicte şi să fac comparaţii. Ştiu prea bine că pentru mine Johnny nu mai este un *jazzman* şi că geniul lui muzical e ca o faţadă, ceva ce poate fi înţeles şi admirat de toată lumea, dar care ascunde altceva, şi acest altceva e singurul lucru care ar trebui să mă intereseze, poate pentru că este singurul lucru care într-adevăr îl interesează pe Johnny.

Mi-e ușor s-o spun cît timp simt încă muzica lui Johnny. Cînd se răcește... De ce n-o să pot face ca el, de ce n-o să mă pot da cu capul de pereți ? Tipicar cum sînt, dau mai multă importanță cuvintelor decît realității pe care oamenii încearcă să mi-o descrie, mă apăr prin considerații și presupuneri care nu sînt altceva decît o dialectică stupidă. Mi se pare că înțeleg acum pentru ce în timpul rugăciunii îți vine din instinct să cazi în genunchi. Schimbarea poziției este simbolul unei schimbări a vocii, a ceea ce vocea va rosti sau chiar rostește. Cînd a sosit momentul să pîndesc această schimbare, lucrurile care pînă acum o clipă mi se păruseră arbitrarii, se umplu de un sens adînc, se simplifică extraordinar și în același timp devin mai profunde. Nici Marcel, nici Art nu și-au dat seama ieri că Johnny nu era nebun cînd și-a scos pantofii în sala de imprimare. Johnny avea nevoie în clipa aceea să atingă podeaua cu pielea, să se lege de pămîntul pentru care muzica sa însemna o confirmare, nu o fugă. Pentru că simt și asta la Johnny, și de fapt el nu fuge de nimic, nu se droghează ca să fugă, așa cum fac cei mai mulți vicioși, nu cîntă la saxofon ca să se ascundă îndărătul muzicii, nu petrece săptămîni întregi închis în clinicile de psihiatrie, ca să se simtă la adăpost de apăsarea asta pe care nu e în stare s-o mai îndure. Pînă și stilul său, partea cea mai autentică din el, stilul acela care merită denumiri absurde fără ca să aibă nevoie de vreuna, dovedește că arta lui Johnny nu este o substituire

și nici o completare. Johnny a părăsit stilul *Hot*, mai mult sau mai puțin la modă pînă acum zece ani, căci acest stil violent erotic era prea pasiv pentru el. În cazul său dorința e mai puternică și frustrează plăcerea, căci dorința îi cere să înainteze, să caute, refuzînd dinainte găselnițele facile ale jazului tradițional. De aceea, cred eu, lui Johnny nu-i plac cine știe ce *blues*-urile, în care masochismul și nostalgia... Dar de toate astea am mai vorbit în cartea mea, arătînd cum, numai renunțînd la satisfacțiile imediate, a ajuns Johnny să elaboreze un stil pe care el și alți cîntăreți îl duc în ziua de azi pînă la ultimele consecințe. Jazul acesta respinge orice erotism facil, orice wagnerianism ca să spun așa, pentru a se plasa într-un plan în aparență degajat, unde muzica are o libertate absolută, așa cum pictura care s-a sustras figurativului își dobîndește libertatea de a nu fi altceva decît pictură. Dar atunci, stăpîn al unei muzici care nu favorizează orgasmul sau nostalgia, al unei muzici pe care aș vrea s-o pot numi metafizică, Johnny parcă se bizuie pe ea ca să se exploreze, ca să muște din realitatea care-i scapă în fiecare zi. Aici văd eu înaltul paradox al stilului său, eficiența lui agresivă. Fără să se poată satisface, are valoare doar ca un imbold permanent, o construcție nesfîrșită a cărei desfătare nu se află în împlinire ci în explorarea repetată, în folosirea însușirilor care lasă pe planul doi omenescul imediat fără ca să-și piardă totuși umanitatea. Și cînd Johnny se pierde ca

în seara asta în creația continuă a muzicii sale, eu știu precis că tot nu scapă de nimic. Să mergi la o întîlnire nu poate să însemne că nu scapi niciodată, chiar dacă lași pe planul doi locul întîlnirii ; iar cît privește cele ce pot fi lăsate pe planul doi, Johnny habar n-are de ele sau le dispreţuieşte profund. Marchiza, de exemplu, crede că Johnny se teme de mizerie, şi nu-şi dă seama că singurul lucru de care Johnny se poate teme este să nu aibă un cotlet la îndemînă cînd are poftă să mănînce, sau un pat cînd îi e somn, sau o sută de dolari în buzunar cînd i se pare normal să aibă o sută de dolari. Johnny nu se mişcă într-o lume a abstracţiilor, ca noi ; de aceea muzica lui, muzica aceea minunată pe care am ascultat-o în seara asta, nu are nimic abstract în ea. Dar numai el poate şti toate cîte le-a adunat în timp ce cîntă, şi probabil e de mult cu gîndul la altceva, pierdut în noi ipoteze şi presupuneri. Cuceririle sale sînt ca un vis, le uită cînd se trezeşte la aplauzele care-l aduc înapoi, pe el ajuns atît de departe, trăindu-şi sfertul de oră într-un minut şi jumătate.

E ca şi cum ai trăi agăţat de un paratrăsnet pe timp de furtună şi ai crede că n-o să se întîmple nimic. După patru-cinci zile m-am întîlnit cu Art Boucaya la Dupont în cartierul latin, şi după cîtva timp şi-a holbat ochii şi mi-a dat veştile cele proaste. În primul moment am simţit un fel de satisfacţie pe care nu pot s-o numesc altfel decît răutăcioasă, căci ştiam prea

bine că liniştea n-o să dureze cine ştie cît ; după aceea m-am gîndit însă la consecinţe, şi dragostea mea pentru Johnny a început să-mi întoarcă stomacul pe dos ; am băut atunci două coniacuri în timp ce Art îmi povestea cele întîmplate. Pe scurt, se pare că în după-masa aceea Delaunay pregătise o şedinţă de imprimare ca să prezinte un nou cvintet cu Johnny în frunte, Art, Marcel Gavoty şi doi băieţi din Paris foarte buni, la pian şi la baterie. Treaba urma să înceapă la trei după-masa şi contau pe toată ziua şi o parte din noapte ca să se încălzească şi să imprime cîteva bucăţi. Şi cînd colo ce se întîmplă ? Se întîmplă mai întîi că Johnny soseşte la cinci, cînd Delaunay era în aşa hal că fierbea de nerăbdare, şi după aia se zvîrle într-un fotoliu şi spune că nu se simte bine şi că a venit numai să nu le strice ziua băieţilor, dar că n-are nici un chef de cîntat.

„Atunci Marcel şi cu mine am încercat să-l convingem să se odihnească puţin, dar nu făcea decît să vorbească de nu ştiu ce cîmpuri cu urne pe care le întîlnise, şi dă-i cu urnele timp de jumătate de oră. În cele din urmă a început să scoată grămezi de frunze pe care le culesese dintr-un parc şi le păstrase în buzunar. Aşa că podeaua studioului parcă era grădina botanică, funcţionarii mergeau dintr-o parte într-alta cu nişte mutre îngrozitoare, şi, pe deasupra, nici vorbă de imprimare ; gîndeşte-te că inginerul stătea de trei ore şi fuma în cabina lui, şi asta la Paris nu e puţin pentru un inginer.

Pînă la urmă Marcel l-a convins pe Johnny că e mai bine să repete, începură să cînte amîndoi şi noi îi urmam îndeaproape, mai mult ca să ne scoatem pîrleala de a nu fi făcut nimic. De cîtva timp îmi dădeam seama că Johnny are un fel de contracţie la braţul drept, şi cînd începu să cînte, te rog să mă crezi, era groaznic de văzut. Faţa cenuşie, ştii, şi din cînd în cînd un fel de frison, mi-era frică să nu se prăbuşească. Şi la un moment dat scoate un strigăt, ne priveşte pe toţi unul cîte unul, pe-ndelete, şi ne întreabă ce-aşteptăm de nu începem *Amorous*. Ştii tu, tema aceea a lui Alamo. Bun, Delaunay face un semn tehnicianului, pornim toţi cît se poate de bine şi Johnny îşi desface picioarele, se propteşte ca într-o barcă pe valuri, şi se porneşte să cînte într-un fel cum îţi jur că nu auzisem niciodată. Asta timp de trei minute, pînă cînd pe neaşteptate scoate un şuierat în stare să dărîme chiar şi armonia cerului, şi se duce într-un colţ lăsîndu-ne baltă pe toţi, să sfîrşim cum om putea.

Dar partea îngrozitoare acum vine, că după ce-am terminat, primul lucru pe care l-a spus Johnny a fost că ieşise totul ca dracu' şi că imprimarea asta nu-i bună de nimic. Fireşte, nici Delaunay, nici noi nu i-am dat importanţă, căci cu toate defectele partea de solo a lui Johnny valora cît o mie din cele pe care le auzi în fiecare zi. Ceva cu totul deosebit, nici nu pot să-ţi explic... O s-o asculţi, îţi închipui că nici Delaunay, nici tehnicienii n-au de gînd să distrugă imprimarea. Dar Johnny insista ca un nebun, ameninţînd că sparge geamul cabinei dacă nu vede cu ochii lui că discul a fost anulat. Pînă la urmă inginerul îi arătă nu ştiu ce şi-l convinse. Şi atunci, Johnny a propus să imprimăm *Streptomycine*, care a ieşit mult mai bine şi totodată mult mai prost, vreau să spun că e un disc impecabil şi desăvîrşit, dar nu mai are lucrul acela de necrezut pe care-l scosese Johnny în *Amorous*."

Cu un oftat, Art şi-a terminat de băut berea şi m-a privit lugubru. L-am întrebat ce-a făcut Johnny pe urmă, şi mi-a spus că, după ce i-a plictisit pe toţi cu poveştile lui cu frunze şi cîmpuri pline cu urne, a refuzat să mai cînte şi a plecat împleticindu-se din studio. Marcel i-a luat saxofonul nu cumva să-l mai piardă din nou sau să-l calce în picioare, şi el cu unul din băieţii francezi l-au dus la hotel.

Ce altceva pot să fac decît să merg imediat să-l văd? Oricum am lăsat-o pe mîine. Şi în dimineaţa următoare am dat peste Johnny în ştirile din *Figaro*, căci peste noapte se pare că Johnny a dat foc camerei de hotel şi-a luat-o la fugă gol pe coridoare. Atît el cît şi Dédée sînt teferi, dar Johnny e în spital, pus sub supraveghere. I-am arătat ştirea nevesti-mi ca s-o mai distrez în timpul convalescenţei, şi m-am dus imediat la spital unde legitimaţia mea de ziarist n-a fost bună de nimic. Singurul lucru pe care am reuşit să-l aflu e că Johnny delirează şi are în el atîta marijuana cît să înnebunească zece oameni. Sărmana Dédée n-a fost

în stare să reziste, să-l convingă să nu mai fumeze ; toate femeile lui Johnny îi devin în cele din urmă complice și sînt absolut convins că marchiza i-a făcut rost de drog.

În sfîrșit, fapt e că m-am dus imediat acasă la Delaunay să-l rog să-mi pună să ascult imediat *Amorous*. Cine știe dacă *Amorous* nu e testamentul bietului Johnny ; și în cazul ăsta, datoria mea profesională...

Dar nu, încă nu. După vreo cinci zile mi-a telefonat Dédée să-mi spună că Johnny se simte mult mai bine și vrea să mă vadă. Am preferat să nu-i fac reproșuri, mai întîi pentru că mi-e că-mi pierd timpul de pomană și apoi pentru că vocea sărmanei Dédée parcă ieșea dintr-un samovar spart. Am făgăduit că vin imediat, și i-am spus că poate, cînd Johnny o să se simtă mai bine, vom organiza un turneu prin orașele de provincie. Cînd am închis aparatul, Dédée tocmai se pornise pe plîns.

Johnny stă în pat, într-un salon cu alți doi bolnavi, care din fericire dorm. Înainte să-i pot spune ceva mi-a cuprins capul cu amîndouă mîinile lui enorme și m-a sărutat de mai multe ori pe frunte și pe obraji. E înfiorător de slăbit, deși mi-a spus că i se dă mult de mîncare și că are poftă. Deocamdată cel mai mult îl interesează să afle dacă băieții îl vorbesc de rău, dacă a dăunat cuiva criza lui și chestii de-astea. E aproape inutil să-i răspund, fiindcă știe foarte bine că au fost anulate concertele și că asta îi atinge și pe Art, și pe Marcel și pe toți ceilalți ; dar mă întreabă ca și

cum ar crede că între timp s-a întîmplat o minune care să aranjeze lucrurile. Și de fapt nu mă trage pe sfoară, pentru că sub toate astea se ascunde nepăsarea lui plină de superioritate ; lui Johnny nu-i pasă nici cît negru sub unghie dacă s-au dus toate dracului, și-l cunosc prea bine ca să nu-mi dau seama de asta.

— Ce vrei să spun, Johnny. Lucrurile ar fi putut să iasă mai bine dar tu ai talentul ăsta de a strica totul.

— Da, nu pot să zic că nu, a spus Johnny cu oboseală în glas. Și totul din pricina urnelor.

Mi-am amintit de vorbele lui Art și am rămas cu ochii la el.

— Cîmpuri pline de urne, Bruno. Grămezi de urne invizibile, îngropate într-un cîmp imens. Mergeam și din cînd în cînd mă împiedicam de ceva. O să spui că am visat. Nu. Așa era, închipuie-ți : din cînd în cînd mă împiedicam de o urnă, pînă cînd mi-am dat seama că tot cîmpul e plin de urne, că erau cu miile, și că în fiecare urnă se afla cenușa unui mort. Îmi amintesc că atunci m-am așezat pe vine și am început să sap cu unghiile pînă cînd a ieșit la iveală una din urne. Da, îmi amintesc. Îmi amintesc că m-am gîndit așa : „Asta o să fie goală, fiindcă e cea care mi se cuvine mie". Dar nu, era plină cu un praf cenușiu cum știu foarte bine că erau și celelalte pe care nu le văzusem. Atunci... atunci am început să imprimăm *Amorous*, mi se pare.

M-am uitat pe furiș la graficul de temperatură. Destul de normal. Cine și-ar închipui.

În ușă s-a ivit un medic tînăr care m-a salutat cu o înclinare a capului și a făcut un gest de încurajare spre Johnny, un gest aproape sportiv, de băiat bun ; Johnny însă nu i-a răspuns, și cînd medicul a plecat, înainte de a fi trecut pragul ușii, am văzut că Johnny ține pumnii strînși.

— Asta n-or să înțeleagă ei niciodată, mi-a spus el. Sînt ca niște maimuțe cu un toc în mînă, ca fetele de la conservatorul din Kansas City care-și închipuiau că ele cîntă Chopin, nici mai mult nici mai puțin. Bruno, la Camarillo mă puseseră într-o cameră cu alți trei, și dimineața intra un intern trandafiriu și dichisit de mai mare dragul. Parcă era fiul lui Kleenex și al lui Tampax, crede-mă. Un fel de idiot fără margini care se așeza lîngă mine și-mi dădea curaj, mie care vroiam să mor, care nu mă mai gîndeam nici la Lan, nici la nimeni. Mai rău era că tipul se simțea jignit că nu-i dădeam atenție. Se aștepta probabil să mă așez în pat, încîntat de fața lui albă și de părul lui bine pieptănat și de unghiile lui îngrijite și să mă însănătoșesc ca ăia care sosesc la Lourdes în cîrje și pleacă zburdînd... Bruno, tipul ăla și toți ceilalți tipi din Camarillo erau convinși. Vrei să știi de ce erau convinși ? Nu știu, îți jur, dar erau convinși. Îmi închipui că de ceea ce erau ei, de valoarea lor, de diploma lor. Nu, nu-i asta. Unii erau modești și nu se credeau infailibili. Dar și cel mai modest dintre ei se simțea sigur pe el. Asta mă încrîncena pe mine, Bruno, *că se simțeau siguri pe* ei. Siguri de ce, spune-mi, te rog, cînd eu, un biet pîrlit mai nenorocit decît dracu', eram destul de lucid ca să simt că totul e ca o piftie, că totul tremură în jurul meu, că nu trebuie decît să fii puțin atent, să ai puțin bun-simț, să taci din gură puțin, ca să descoperi toate găurile. În ușă, în pat : găuri. În mînă, în ziar, în timp, în aer : totul e plin de găuri, totul e ca un burete, totul e ca o strecurătoare care se strecoară pe ea însăși... Dar ei erau știința americană, înțelegi, Bruno ? Îi păzea halatul de găuri ; nu vedeau nimic, acceptau ce-au văzut alții înaintea lor, doar își închipuiau că văd. Și firește nu puteau să vadă găurile, și erau foarte siguri de ei, foarte convinși de rețetele lor, de seringile lor, de blestematele lor de psihanalize, de faptul că nu trebuie să fumezi și să bei... Ah, în ziua cînd am putut să-i hotărăsc să mă mute, să mă urc în tren, să privesc pe fereastră cum totul rămîne în urmă, se face bucăți, nu știu dacă ai văzut vreodată cum se sparge treptat peisajul cînd îl vezi îndepărtîndu-se...

Fumăm Gauloises. Lui Johnny i-au dat voie să bea puțin coniac și să fumeze opt-zece țigări. Dar se vede că numai corpul lui fumează, că el e cu mintea în altă parte de parcă ar refuza să iasă din puț. Mă întreb ce-a văzut, ce-a simțit în zilele astea din urmă. Nu vreau să-l acuz, dar dacă ar începe să vorbească din capul lui... Fumăm, tăcuți, și uneori Johnny își întinde brațul și-mi trece degetele pe față, parcă

să mă recunoască. Apoi se joacă cu ceasul de la mînă, îl privește drăgăstos.

— Adevărul e că se cred deștepți, spune el dintr-o dată. Se cred deștepți fiindcă au adunat o grămadă de cărți și le-au înghițit pe nemestecate. Mă fac să rîd, fiindcă de fapt sînt băieți buni și trăiesc convinși că ceea ce învață și fac sînt lucruri foarte grele și adînci. Tot așa e și la circ, Bruno, și între noi e tot așa. Oamenii își închipuie că unele lucruri sînt culmea greutății, și de-asta îl aplaudă pe trapezist sau pe mine. Eu nu știu ce e în capul lor, că te rupi în bucăți ca să cînți bine, sau că trapezistul își rupe tendoanele ori de cîte ori face un salt. În realitate lucrurile într-adevăr grele sînt cu totul altele, alea pe care oamenii cred că le pot face în orice moment. Să privească, de exemplu, sau să înțeleagă un cîine sau o pisică. Astea-s greutățile, marile greutăți. Azi-noapte mi-a venit în cap să mă privesc în oglinjoara asta, și te rog să mă crezi că a fost atît de îngrozitor de greu, că era cît pe-aci să mă azvîrl din pat. Închipuie-ți că te vezi pe tine însuți ; numai asta și ți-ajunge ca să-ngheți o jumătate de oră. De fapt, tipul ăsta nu sînt eu, din prima clipă am simțit clar că nu sînt eu. L-am luat prin surprindere, pieziș, și am simțit atunci că nu sînt eu. Asta simțeam, și cînd simți ceva... Dar e ca la Palm Beach, după un val te izbește imediat al doilea, și apoi altul... Abia ai simțit ceva și urmează altceva, vin cuvintele... Nu, nu sînt cuvintele, sînt ceea ce se află în cuvinte, ca un fel de clei, ca niște bale. Și balele vin și te acoperă, și te conving că oglinda ești tu. Sigur, cum să nu-ți dai seama. Sigur că sînt eu, părul meu, cicatricea asta. Și oamenii nu-și dau seama că de fapt nu acceptă decît balele, și d-aia li se pare așa de ușor să se privească în oglindă. Sau să taie o bucată de pîine cu cuțitul. Ai tăiat o bucată de pîine cu cuțitul ?

— Mi se întîmplă deseori, am spus eu, amuzat.

— Și uite ce liniștit ești. Eu nu pot, Bruno. Într-o noapte le-am azvîrlit pe toate așa de departe, încît cuțitul mai să-i scoată un ochi japonezului de la masa de alături. Era la Los Angeles, s-a încins un scandal ce nu s-a mai văzut... Cînd i-am explicat, m-au dus la închisoare. Și mie care mi se părea așa de simplu să le explic totul. Atunci l-am cunoscut pe doctorul Christie. Un tip grozav, și știi că eu cu doctorii...

Și-a mișcat mîna prin aer, parcă atingîndu-l pe toate părțile, lăsîndu-l parcă însemnat de mîngîierea lui. Zîmbește. Am senzația că e singur, cu desăvîrșire singur, mă simt aproape găunos lîngă el. Dacă lui Johnny i-ar veni ideea să-și treacă mîna prin mine, m-ar tăia cum taie untul, cum tai fumul. Poate de asta îmi atinge uneori fața cu degetele, prudent.

— Ai pîinea pe fața de masă, spune Johnny privind în gol. E un lucru solid, nu poți să spui că nu, care are o culoare minunată, parfum. Ceva ce nu sînt eu, ceva aparte, în afara mea. Dar dacă o ating, dacă întind degetele și o apuc, atunci se schimbă ceva, nu ți se pare ?

Pîinea e în afara mea, dar o ating cu degetele, o simt, simt că asta e lumea, dar dacă eu pot s-o ating şi s-o simt, atunci nu se poate spune că e într-adevăr altceva, sau tu crezi că se poate spune?

— Scumpule, de mii de ani o grămadă de bărboşi îşi sparg capul unul după altul ca să rezolve problema asta.

— În pîine e lumină, murmură Johnny, acoperindu-şi faţa. Şi eu îndrăznesc s-o ating, s-o tai în două, să o bag în gură. Nu se întîmplă nimic, ştiu şi eu: asta e groaznic. Îţi dai seama că e groaznic să nu se întîmple nimic? Tai pîinea, înfigi cuţitul, şi totul e ca înainte. Eu nu înţeleg, Bruno.

A început să mă neliniştească figura lui Johnny, agitaţia lui. E din ce în ce mai greu să-l faci să vorbească despre jaz, despre ce-şi aduce aminte, despre ce planuri are, să-l aduci la realitate (la realitate; numai cînd scriu asta şi mi se face greaţă. Johnny are dreptate, realitatea nu poate să fie asta, nu e posibil ca faptul de a fi critic de jaz să fie realitatea, pentru că atunci există cineva care-şi bate joc de noi. Dar în acelaşi timp nu poţi să te iei după Johnny fiindcă o să înnebunim cu toţii pînă la urmă.)

Acum a adormit, sau cel puţin a închis ochii şi se face că doarme. Îmi dau seama din nou cît de greu e să ştii ce face, ce *este* Johnny. Dacă doarme, dacă se face că doarme, dacă-şi închipuie că doarme. De Johnny eşti mult mai departe decît de oricare altul dintre prieteni.

Nimeni nu poate fi mai vulgar, mai banal, mai legat de împrejurările unei sărmane vieţi; în aparenţă, accesibil din toate părţile. Aparent, e la fel cu toţi ceilalţi. Oricine poate fi ca Johnny, dacă acceptă să fie un biet nenorocit bolnav şi vicios şi fără voinţă şi plin de poezie şi de talent. În aparenţă. Eu, care toată viaţa am admirat geniile, pe un Picasso, un Einstein, toată sfînta listă pe care oricine şi-o poate fabrica într-o clipă (şi Gandhi, şi Chaplin, şi Stravinsky), sînt, ca oricare altul, gata să admit că fenomenele astea umblă cu capul în nori, şi că la ei nu trebuie să te mire nimic. Sînt deosebiţi, nu merită să-ţi baţi capul. În schimb, originalitatea lui Johnny e ascunsă, e enervantă prin misterul ei, căci n-are nici o explicaţie. Johnny nu e un geniu, n-a descoperit nimic, cîntă jaz ca mii de negri şi de albi, şi deşi cîntă mai bine ca toţi, trebuie să recunoaştem că asta depinde puţin şi de gustul publicului, de modă, de timp, în ultimă instanţă. Panassié, de exemplu, găseşte că Johnny e pur şi simplu o catastrofă, şi deşi noi credem că de fapt Panassié e pur şi simplu o catastrofă, oricum se poate discuta în contradictoriu. Ceea ce dovedeşte că Johnny nu e de loc de pe altă lume, dar abia mă gîndesc la toate astea şi mă întreb dacă într-adevăr nu există în Johnny ceva din altă lume (de care în primul rînd el nu-şi dă seama). Probabil că ar izbucni în rîs dacă i s-ar spune. Ştiu destul de bine ce gîndeşte, cît trăieşte din lucrurile astea. Spun: cît trăieşte din lucrurile astea, pentru că Johnny...

dar nu merg pînă acolo, ceea ce voiam să-mi explic mie este că distanța de la Johnny la noi nu are nici o explicație, nu se bazează pe diferențe care se pot explica. Și cred că el plătește primul consecințele acestui fapt care-l afectează tot atît de mult ca și pe noi. Îți vine să spui imediat că Johnny e ca un înger printre oameni, dar o elementară onestitate te silește să-ți înghiți fraza, s-o rumegi frumușel, și să recunoști că de fapt poate că Johnny e un om printre îngeri, o realitate printre irealitățile care sîntem noi toți. Și poate de aceea îmi atinge Johnny fața cu degetele și mă face să mă simt atît de nefericit, atît de transparent, atît de neînsemnat cu sănătatea mea zdravănă, casa, nevasta, prestigiul meu. Prestigiul meu mai ales. Mai ales prestigiul meu.

Dar, ca întotdeauna, am plecat de la spital și nici n-am pășit bine în stradă, în timp, în tot ceea ce trebuie să fac, că omleta s-a și învîrtit ușor în aer și a rămas întoarsă pe partea cealaltă. Bietul Johnny, atît de în afara realității. (Așa e, așa e. Mi-e mai ușor să cred că e așa, acum că stau într-o cafenea și la două ore după vizita la spital, decît tot ce-am scris mai sus, chinuindu-mă ca un ocnaș ca măcar cu mine însumi să fiu cît de cît decent.)

Din fericire, povestea cu incendiul s-a aranjat O.K., căci cum era de presupus, marchiza a știut ce trebuie să facă pentru ca povestea cu incendiul să se aranjeze O.K. Dédée și Art Boucaya au venit să mă caute la ziar, și toți trei

ne-am dus la Vix să ascultăm înregistrarea cu *Amorous*, celebră încă de pe acum, însă tot secretă. În taxi, Dédée mi-a povestit fără prea mare chef cum marchiza l-a scos pe Johnny din încurcătura aceea cu incendiul, care de fapt se rezuma la pîrlirea saltelei și la spaima groaznică a tuturor algerienilor care locuiesc în hotelul din *rue* Lagrange. Amenda (plătită de Tica), alt hotel (tot Tica), și Johnny convalescent într-un pat foarte mare și foarte frumos, bea lapte cu găleata și citește *Paris Match* și *New Yorker*, amestecînd deseori printre ele faimoasa (și slinoasa) cărticică de buzunar cu poeme de Dylan Thomas, plină de însemnări cu creionul pe toate părțile.

Cu veștile astea și cu un coniac luat în cafeneaua din colț, ne-am instalat în sala de audiții ca să ascultăm *Amorous* și *Streptomycine*. Art a cerut să se stingă lumina și s-a întins pe jos ca să asculte mai bine. Și atunci a intrat Johnny și ne-a trecut muzica lui pe la nas, și ne-a măturat cu muzica lui timp de un sfert de oră. Înțeleg că-l înfurie ideea de a se pune în vînzare *Amorous*, căci oricine își dă seama de greșeli, de gîfîiala ușor perceptibilă care însoțește unele finaluri de frază și mai ales căderea sălbatică de la urmă, nota aceea surdă și scurtă care mi s-a părut o inimă spărgîndu-se, un cuțit despicînd pîinea (și el vorbea de pîine acum cîteva zile). În schimb lui Johnny i-ar scăpa, și asta pentru noi e îngrozitor de frumos, neliniștea care-și caută o ieșire în această improvizație plină de fugi în toate părțile, de în-

trebări și de brațe disperate. Johnny nu poate să înțeleagă (fiindcă ceea ce pentru el e un eșec, nouă ni se pare un drum, sau cel puțin indiciul unui drum) că *Amorous* va rămîne unul din cele mai însemnate momente ale jazului. Artistul din el va fi nebun de furie ori de cîte ori va auzi această maimuțăreală a dorințelor sale, a tot ceea ce a vrut să spună în timp ce lupta, clătinîndu-se, curgîndu-i saliva din gură o dată cu muzica, mai singur decît oricînd față în față cu obsesia lui, care-i scapă cu cît îl obsedează mai tare. Curios, a trebuit să ascult asta, deși toate duceau spre asta, spre *Amorous*, pentru ca să-mi dau seama că Johnny nu e o victimă, nu e un persecutat, cum crede toată lumea, cum eu însumi am lăsat să se înțeleagă în biografia mea (precis că ediția în engleză a ieșit de curînd și se vinde ca și coca-cola). Acum știu că nu e așa, că Johnny urmărește și nu e urmărit, că tot ce i se întîmplă în viață sînt întîmplările vînătorului și nu ale animalului hăituit. Nimeni nu poate ști ce urmărește Johnny, dar așa este, se vede aici, în *Amorous*, în marijuana, în absurdele lui discursuri despre tot felul de lucruri, în căderile lui, în cărticica lui Dylan Thomas, în el tot, biet om cum este și tocmai asta îi dă oarecare măreție și face din el un om viu și absurd, un vînător fără brațe și fără picioare, un iepure care aleargă după un tigru adormit. Și mă văd obligat să spun că de fapt după *Amorous* mi-a venit să vomit, ca și cum asta ar fi putut să mă elibereze de el, de tot ce e în el potrivnic mie și potrivnic tuturor, masa asta neagră, informă, fără mîini și fără picioare, cimpanzeul ăsta înnebunit care mă mîngîie cu degetele pe față și-mi zîmbește înduioșat.

Art și Dédée nu văd (am impresia că nici nu vor să vadă) altceva decît frumusețea formală din *Amorous*. Lui Dédée îi place chiar mai mult *Streptomycine*, unde Johnny improvizează cu ușurința lui obișnuită, ceea ce publicul denumește perfecțiune și mi se pare că pentru Johnny e mai degrabă o distracție și lasă muzica să alerge, și el să fie în altă parte. Cînd am ieșit în stradă am întrebat-o pe Dédée ce planuri are și mi-a spus că îndată ce Johnny o să poată ieși din hotel (deocamdată nu-i dă voie poliția), o altă casă de discuri îl va lăsa să imprime tot ce va vrea și-l va plăti foarte bine. Art susține că Johnny e plin de idei grozave și că el cu Marcel Gavoty or să „lucreze“ noutățile împreună cu Johnny, deși, în ultimele săptămîni se vede că Art nu-i în toate apele, iar eu, la rîndul meu, știu că e în tratative cu un agent ca să se întoarcă la New York cît mai repede cu putință. Lucru pe care-l înțeleg foarte bine, bietul de el.

— Tica se poartă foarte frumos, spuse Dédée cu ciudă. Cred și eu, pentru ea e ușor. Sosește întotdeauna în ultimul moment, și n-are decît să deschidă punga și să le aranjeze pe toate. În schimb eu...

Art și cu mine ne-am uitat unul la altul. Ce i-am putea spune? Toată viața femeile dau tîrcoale lui Johnny și celor ca Johnny. Nu-i ni-

mic ciudat, nu trebuie să fii femeie ca să te simţi atras de Johnny. Mai greu e să te învîrţi în jurul lui şi să păstrezi distanţa, ca un satelit, ca un bun critic. Art nu era pe vremea aceea la Baltimore, dar îmi amintesc de vremurile cînd l-am cunoscut pe Johnny, cînd trăia alături de Lan şi de copii. Ţi se făcea milă s-o vezi pe Lan. Dar după ce-l frecventai un timp pe Johnny, îi acceptai puţin cîte puţin atotputernicia muzicii sale, a spaimelor din timpul zilei, a bruştelor accese de duioşie, şi atunci înţelegeai pentru ce avea Lan figura aceea şi cum era cu neputinţă să aibă altă figură şi totodată să trăiască cu Johnny. Tica e altceva, scapă de el prin promiscuitate, prin viaţa pe picior mare pe care o duce, şi în plus mai are şi dolarul la cheremul ei şi dolarul e mai tare ca o mitralieră, cel puţin aşa spune Art Boucaya cînd e certat cu Tica sau îl doare capul.

— Vino cît mai repede, m-a rugat Dédée. Lui îi face plăcere să stea de vorbă cu dumneata.

Aveam chef s-o muştruluiesc pentru povestea cu incendiul (pentru cauza incendiului, de care precis este şi ea vinovată), dar ar fi fost tot atît de fără rost ca şi cînd i-aş fi spus lui Johnny că trebuie să devină un cetăţean folositor societăţii. Deocamdată totul merge bine, şi e curios (e îngrijorător) că abia merg lucrurile ceva mai bine cu Johnny că mă şi simt nespus de mulţumit. Nu sînt atît de naiv încît să cred că e vorba de o simplă reacţie de prieten. E mai degrabă o amînare, un răgaz. Nu trebuie

să mai caut explicaţii fiindcă simt asta foarte clar, tot aşa cum îmi simt nasul lipit de faţă. Mă apucă turbarea cînd văd că sînt singurul care simte asta, care pătimeşte tot timpul. Mă apucă turbarea cînd văd că Art Boucaya, Tica sau Dédée nu-şi dau seama că ori de cîte ori Johnny suferă, e băgat la închisoare, vrea să se omoare, dă foc unei saltele sau fuge gol pe culoarele unui hotel, pentru ei plăteşte de fapt, pentru ei moare. Fără să ştie nici el, nu ca aceia care ţin discursuri măreţe pe eşafod sau scriu cărţi ca să dezvăluie nenorocirile omenirii sau cîntă la pian cu aerul că spală toate păcatele lumii. Fără să ştie nici el, bietul saxofonist, cu tot ce are ridicol, neînsemnat cuvîntul, unul în plus printre atîţia alţi bieţi saxofonişti.

Mai rău e că dacă merg tot aşa o să scriu în cele din urmă mai mult despre mine decît despre Johnny. Încep să semăn cu un evanghelist şi nu-mi face nici o plăcere. În timp ce mă-ntorceam acasă m-am gîndit, cu tot cinismul necesar ca să-mi recapăt încrederea, că în cartea mea despre Johnny amintesc doar în treacăt, discret, de latura psihologică a persoanei lui. Nu mi s-a părut necesar să le explic oamenilor că Johnny îşi închipuie că se plimbă pe cîmpii pline de urne sau că tablourile se mişcă atunci cînd le priveşte el ; năluciri ale marijuanei, la urma urmelor, care iau sfîrşit după cura de dezintoxicare. S-ar spune însă că Johnny îmi lasă zălog aceste năluciri, mi le pune ca pe nişte batiste în buzunare pînă vine ceasul să mi le ceară înapoi. Şi cred că sînt singurul

care le suportă, trăieşte cu ele şi se teme de ele ; şi nimeni nu ştie asta, nici măcar Johnny. Nu poţi să-i mărturiseşti astfel de lucruri lui Johnny, cum le-ai mărturisi unui om într-adevăr mare, maestrului în faţa căruia ne umilim în schimbul unui sfat. Ce fel de lume e asta pe care trebuie s-o port ca pe o povară în spinare ? Ce fel de evanghelist mai sînt şi eu ? În Johnny nu există nici urmă de măreţie, mi-am dat seama de cînd l-am cunoscut, de cînd am început să-l admir. E mult de cînd asta nu mă mai surprinde, deşi la început mi s-a părut probabil tulburătoare lipsa asta de măreţie, poate tocmai pentru că e o dimensiune pe care nu eşti dispus s-o acorzi primului-venit, şi mai ales jazmen-ilor. Nu ştiu de ce (nu *ştiu* de ce) am crezut la un moment dat că în Johnny există totuşi o măreţie pe care el o dezminte pe zi ce trece (sau pe care noi o dezminţim, şi de fapt nu e acelaşi lucru ; deoarece, ca să fim drepţi, în Johnny există parcă năluca unui alt Johnny, care a existat probabil altădată, şi acest alt Johnny e într-adevăr plin de măreţie ; nu vezi decît lipsa acestei dimensiuni pe care năluca n-o are dar o evocă şi o conţine).

Spun asta pentru că încercările pe care le-a făcut Johnny ca să-şi schimbe viaţa, de la sinuciderea ratată pînă la *marijuana,* sînt tocmai cele pe care le aşteptai de la un om atît de lipsit de măreţie ca el. Cred că îl admir şi mai mult pentru asta, pentru că e într-adevăr cimpanzeul care vrea să înveţe să citească, un

biet om care se dă cu capul de pereţi, şi tot nu se lămureşte, şi iar o ia de la capăt.

Ah, dar dacă într-o zi cimpanzeul ar începe să citească, ce panică ar fi pe toată lumea, ce harababură, cum ar lua-o la fugă care mai de care. E îngrozitor ca un om fără nici o măreţie să se izbească de pereţi în felul ăsta. Ne dă de gol pe toţi cu oasele sale izbite, ne face fărîme cu prima măsură a muzicii sale (Martirii, eroii, de acord ; cu ei eşti sigur. Dar Johnny !).

Secvenţe. Nu ştiu cum să spun mai clar ; e ca şi cum pe neaşteptate în viaţa unui om se iscă secvenţe îngrozitoare şi idioate, fără ca să se ştie ce lege în afara legilor clasificate hotărăşte că unui telefon îi urmează imediat sosirea surorii noastre care locuieşte în Auvergne, sau o să dea laptele în foc sau din balcon o să vedem un copil sub o maşină. Ca în echipele de fotbal sau în comitetele de conducere, s-ar părea că destinul numeşte întotdeauna cîţiva supleanţi pentru cazul cînd titularii dau greş. Şi aşa s-a întîmplat că azi-dimineaţă, cînd încă mai dura mulţumirea de a-l şti mai întremat şi mai mulţumit pe Johnny Carter, primesc la ziar un telefon urgent, şi telefonul era de la Tica, şi aflu că la Chicago tocmai a murit Bee, fiica cea mai mică a lui Lan şi a lui Johnny, şi că fireşte Johnny e aproape nebun şi bine ar fi să viu şi eu să le dau o mînă de ajutor prietenilor.

Am urcat din nou o scară de hotel — şi sînt atîtea în cursul prieteniei mele cu Johnny

— ca să dau peste Tica bînd ceai, Dédée udînd un prosop, Art, Delaunay și Pepe Ramírez care vorbesc încet despre ultimele știri din Lester Young și Johnny foarte calm în pat, cu un prosop pe frunte și un aer cu totul liniștit și aproape disprețuitor. Am renunțat îndată la expresia de circumstanță, mulțumindu-mă să-i strîng puternic mîna lui Johnny, să aprind o țigară și să aștept.

— Bruno, mă doare aici, a spus Johnny după un timp, ducînd mîna la locul convențional al inimii. Bruno, ea era o pietricică albă în mîna mea. Și eu nu sînt decît un biet cal galben, și nimeni, nimeni n-o să-mi usuce lacrimile din ochi.

Toate astea spuse solemn, aproape recitate, și Tica se uită la Art, și amîndoi își fac semne de indulgență, profitînd de faptul că Johnny are fața acoperită cu prosopul ud și nu poate să-i vadă. Personal, îmi repugnă frazele ieftine, dar toate cuvintele lui Johnny, pe lîngă că mi se pare că le-am mai citit undeva, mi-au făcut impresia unei măști care începe să vorbească, atît de găunos, atît de lipsit de noimă. Dédée a venit cu alt prosop și i-a schimbat compresa, și în timpul ăsta am putut să zăresc chipul lui Johnny și l-am văzut de culoarea cenușii, cu gura strîmbă și ochii închiși, strînși, numai crețuri. Și ca totdeauna cu Johnny, lucrurile s-au petrecut altfel de cum te-ai fi așteptat și Pepe Ramírez care nu-l cunoștea prea bine era încă sub efectele surprizei și, cred eu, ale indignării ; pentru că după un timp Johnny

s-a așezat pe pat și a început să înjure rar, mestecînd fiecare cuvînt, și dîndu-i apoi drumul ca la o sfîrlează, a început să-i înjure pe toți cei vinovați de înregistrarea bucății *Amorous,* fără să se uite la nimeni dar țintuindu-ne pe toți cum țintuiești niște gîngănii pe un carton, numai cu obscenitatea de necrezut a cuvintelor lui, și-a stat așa două minute și ne înjura pe toți în legătură cu *Amorous,* începînd cu Art și Delaunay, luîndu-mă la rînd și pe mine (deși eu...) și sfîrșind cu Dédée, cu Cristos cel atotputernic și cu curva care i-a născut pe toți, fără cea mai mică excepție. Asta a fost în fond, asta, și povestea cu pietricica albă, rugăciunea funebră pentru Bee, moartă la Chicago de pneumonie.

Vor mai trece cincisprezece zile goale ; lucru pînă peste cap, articole pentru ziar, vizite ici și colo — strașnic rezumat al vieții unui critic, a unui om care trăiește numai din împrumut, din noutățile și hotărîrile altora. Și-așa într-o noapte o să fim iar împreună, Tica, Baby Lennox și eu la Café Flore, fredonînd foarte încîntați *Out of nowhere* și comentînd un solo de pian al lui Billy Taylor care la toți trei ne place, mai ales lui Baby Lennox care acum se îmbrăca după moda din Saint-Germain-des-Prés, și trebuie s-o vezi ce grozav îi stă. Baby îl va vedea apărînd pe Johnny și va cădea în extaz, cum se întîmplă la douăzeci de ani cît are, și Johnny se va uita la ea fără s-o vadă și va trece mai departe, se va așeza singur la altă masă, com-

plet beat sau adormit. Eu voi simţi mîna Ticăi pe genunchi.

— Îl vezi, a fumat din nou azi-noapte. Sau astă-seară. Femeia aia...

I-am răspuns fără chef că Dédée e tot atît de vinovată ca oricare alta, începînd chiar cu ea, care a fumat de zeci de ori cu Johnny şi o s-o facă din nou în ziua cînd o s-o prindă dorul. Mă va apuca o dorinţă nespusă să plec şi să fiu singur, ca întotdeauna cînd e imposibil să te apropii de Johnny, să stai cu şi lîngă el. Îl voi vedea desenînd pe masă cu degetul, uitîndu-se fix la chelnerul care-l întreabă ce vrea să bea, şi în cele din urmă Johnny va desena în aer un fel de săgeată şi o va ţine cu amîndouă mîinile ca şi cum ar fi îngrozitor de grea, şi la celelalte mese lumea va începe să se distreze foarte discret, aşa cum se cuvine la Flore. Atunci Tica va spune: „Rahat“, va trece la masa lui Johnny şi, după ce-i va comanda ceva chelnerului, va începe să-i vorbească lui Johnny la ureche. Ce să mai spun că Baby se va grăbi să-mi mărturisească cele mai dulci speranţe ale ei, iar eu îi voi spune vag că în seara asta Johnny trebuie lăsat în pace şi că fetele cuminţi se duc devreme la culcare, dacă se poate, însoţite de un critic de jaz. Baby va rîde binevoitor, îmi va mîngîia părul cu mîna şi apoi vom sta cuminţi şi ne vom uita cum trece fata care-şi acoperă faţa cu o pelerină de ceruză şi-şi vopseşte ochii şi chiar şi gura cu verde. Baby va spune că nu i se pare chiar atît de rău, şi eu o voi ruga să-mi cînte încet, la ure-

che, unul din acele *blues*-uri care o fac celebră la Londra şi Stockholm. Şi apoi vom reveni la *Out for nowhere*, care în seara asta ne urmăreşte la nesfîrşit ca un cîine de ceruză, cu ochii tot verzi.

Vor trece pe acolo doi dintre băieţii din noul cvintet al lui Johnny şi eu voi profita de ocazie ca să-i întreb cum a mers treaba în seara asta; aşa voi afla că Johnny abia a putut să cînte, dar că ceea ce a cîntat făcea cît toate ideile puse laolaltă ale unui John Lewis, presupunînd că acesta ar fi în stare să aibă vreo idee, deoarece, aşa cum a spus unul dintre băieţi, singurul lucru pe care îl are oricînd la îndemînă sînt notele cu care să astupe o gaură, ceea ce e cu totul altceva. Iar eu mă voi întreba în tot acest timp cît o să poată rezista Johnny, şi mai ales publicul care crede în Johnny. Băieţii vor refuza berea, Baby şi cu mine vom rămîne din nou singuri, şi în cele din urmă mă voi da bătut în faţa întrebărilor ei şi-i voi explica lui Baby, care într-adevăr îşi merită porecla, pentru ce este Johnny bolnav şi sfîrşit, pentru ce băieţii lui din cvintet sînt din ce în ce mai sătui, pentru ce totul o să sară în aer foarte curînd, cum a mai sărit şi la San Francisco, Baltimore şi New York de cîteva ori.

Vor intra şi alţi cîntăreţi care cîntă prin împrejurimi, şi cîţiva vor merge la masa lui Johnny şi-l vor saluta, el însă îi va privi de foarte departe, cu o figură îngrozitor de idioată, ochii umezi şi blînzi, gura neputincioasă să reţină saliva care-i străluceşte pe buze. Va fi amu-

zant să observ dublele manevre ale Ticăi și ale lui Baby, Tica făcînd apel la autoritatea ei asupra bărbaților ca să-i îndepărteze de Johnny cu un zîmbet și o explicație rapidă, Baby suflîndu-mi în ureche admirația ei pentru Johnny și ce bine ar fi dacă l-am duce într-un sanatoriu pentru dezintoxicare, și toate astea numai pentru că e în călduri și ar vrea să se culce cu Johnny chiar în noaptea asta, lucru de altfel imposibil, după cum se poate vedea, și asta mă înveselește destul de mult. Așa cum mi se întîmplă de cînd o cunosc, mă voi gîndi ce bine ar fi să-i pot mîngîia coapsele lui Baby, și voi fi la un pas de a-i propune să plecăm în alt loc mai liniștit ca să bem (ea n-o să vrea și de fapt nici eu, căci acolo, la altă masă, ne vom simți legați și nefericiți) pînă cînd, pe neașteptate, fără ca nimic să anunțe ce avea să se întîmple, îl vom vedea pe Johnny ridicîndu-se încet, privindu-ne și recunoscîndu-ne, venind spre noi, să spunem spre mine, căci Baby nu contează, și ajungînd la masă se va apleca puțin foarte firesc, ca unul care vrea să ia un cartof prăjit din farfurie, și-l vom vedea îngenunchind în fața mea, foarte firesc se va așeza în genunchi și mă va privi în ochi, iar eu voi vedea că plînge, și fără să spună nici un cuvînt voi ști că Johnny plînge pentru micuța Bee.

Reacția mea e foarte firească, am vrut să-l ridic pe Johnny, să nu-l las să se facă de rîs, și în cele din urmă m-am făcut eu de rîs căci nimic nu-i mai jalnic decît un bărbat care se

străduiește să-l miște din loc pe un altul care se simte foarte bine așa cum stă, căci se știe exact în poziția în care are chef să stea, așa încît clienții de la Flore, care nu se agită pentru fleacuri, m-au privit nu tocmai amabili, și deși cei mai mulți nu știau că negrul acela îngenuncheat e Johnny Carter, m-au privit așa cum se uită lumea la cineva care s-ar cățăra pe altar și ar începe să-l izbească pe Cristos ca să-l dea jos de pe cruce. Primul care mi-a reproșat asta a fost Johnny ; plîngînd tăcut mai departe, n-a făcut decît să-și ridice ochii și să mă privească, și din cauza asta și a dezaprobării fățișe a clienților nu mi-a rămas altceva de făcut decît să mă așez în fața lui Johnny, simțindu-mă mai rău decît el, dorind să fiu oriunde în altă parte decît pe scaunul acela și în fața lui Johnny căzut în genunchi.

Restul nu a fost chiar așa de rău, deși au trecut nu știu cîte secole fără ca nimeni să se miște și lacrimile n-au încetat să curgă pe fața lui Johnny, și ochii lui priveau tot țintă într-ai mei în timp ce eu încercam să-i ofer o țigară, să aprind alta pentru mine, să fac un gest de înțelegere spre Baby care, mi se pare, era gata s-o ia la fugă sau să înceapă și ea să plîngă. Ca întotdeauna, Tica a fost aceea care a aranjat toată harababura așezîndu-se cu calmul ei desăvîrșit la masa noastră, trăgînd un scaun lîngă Johnny și punîndu-i mîna pe umăr, fără să-l silească, pînă cînd, în cele din urmă, Johnny s-a înălțat puțin și a trecut de la groaza aceea la atitudinea cuviincioasă a prietenului care stă

pe scaun, pur şi simplu ridicîndu-şi cîţiva centimetri genunchii şi lăsînd între fese şi podea (era să spun cruce, asta e într-adevăr molipsitor) să se interpună comoditatea atît de des acceptată a unui scaun. Oamenii au renunţat să-l tot privească pe Johnny, el să plîngă, iar noi să ne simţim ca nişte cîini. Atunci am înţeles dintr-o dată dragostea pe care o au unii pictori pentru scaune, oricare dintre scaunele de la Flore mi s-a părut pe neaşteptate un obiect minunat, o floare, un parfum, instrumentul desăvîrşit al ordinei şi al cinstei oamenilor în oraşul lor.

Johnny a scos o batistă şi şi-a cerut scuze fără să insiste prea mult, şi Tica a poruncit să i se aducă o cafea mare şi i-a dat s-o bea. Baby a fost o minune, a renunţat brusc la toată tîmpenia ei cînd e vorba de Johnny, şi a început să fredoneze *Mamie's blues* fără să lase impresia că o făcea dinadins, şi Johnny s-a uitat la ea şi a zîmbit, şi mi se pare că Tica şi cu mine ne-am gîndit în acelaşi timp că imaginea lui Bee se pierdea puţin cîte puţin în fundul ochilor lui Johnny, şi încă o dată Johnny accepta să revină pentru un timp lîngă noi, să ne însoţească pînă cînd iar va fugi. Ca întotdeauna, nici n-a trecut bine momentul cînd m-am simţit ca un cîine, şi superioritatea mea faţă de Johnny mi-a şi îngăduit să mă arăt indulgent, să vorbesc cîte puţin despre toate fără să intru în zone prea intime (ar fi fost groaznic să-l văd pe Johnny alunecînd de pe scaun, din nou...), şi din fericire Tica şi cu Baby s-au purtat ca nişte

îngeri şi într-o oră la Flore au venit mereu alţi oameni, drept care clienţii de la unu dimineaţa nici nu bănuiau ce se petrecuse înainte, deşi de fapt nici nu se petrecuse mare lucru dacă te gîndeşti mai bine. Baby a plecat prima (e o fată studioasă Baby, la nouă o să înceapă repetiţia cu Fred Callender ca să imprime după-masă) şi Tica a luat al treilea pahar de coniac şi s-a oferit să ne ducă acasă. Atunci Johnny a spus că nu, că preferă să stea mai departe de vorbă cu mine, şi Tica a fost de acord cu asta, şi a plecat, nu înainte de a plăti pentru toţi aşa cum se cuvine să facă o marchiză. Şi Johnny şi cu mine ne-am luat cîte un păhărel de Chartreuse, dat fiind că între prieteni sînt permise asemenea slăbiciuni, şi-am început să hoinărim prin Saint-Germain-des-Prés, fiindcă Johnny a ţinut morţiş c-o să-i facă bine să umble, iar eu nu sînt dintre aceia care să nu-şi ajute prietenii în asemenea împrejurări.

Coborîm pe *rue* de l'Abbaye pînă în piaţa Furstenberg care lui Johnny îi aduce aminte, într-un mod primejdios, de un teatru de păpuşi, jucărie pe care se pare că i-a dăruit-o naşul său cînd avea opt ani. Încerc să-l duc spre *rue* Jacob de teamă ca amintirile să nu-l poarte din nou spre Bee, dar s-ar spune că Johnny a încheiat cu capitolul ăsta pentru tot restul nopţii. Merge liniştit, fără să se împleticească (alteori l-am văzut clătinîndu-se pe stradă, fără să fie beat; sînt unele reflexe care nu-i funcţionează) şi căldura nopţii şi liniştea străzilor ne face

bine la amîndoi. Fumăm Gauloises, ne lăsăm duşi spre rîu şi în fata unei lăzi de tablă a librarilor din Quai de Conti o amintire oarecare sau fluieratul vreunui student ne aduce pe buze o temă din Vivaldi şi începem amîndoi s-o cîntăm cu multă simţire şi entuziasm, şi Johnny spune că dacă ar avea saxofonul cu el ar cînta toată noaptea Vivaldi, ceea ce găsesc că e cam exagerat.

— Mă rog, aş cînta şi puţin Bach şi Charles Yves, spune Johnny cu îngăduinţă. Nu ştiu de ce pe francezi nu-i interesează Charles Yves. Îi ştii cîntecele ? Cîntecul leopardului, ar trebui să ştii cîntecul leopardului. *A leopard...*

Şi cu vocea lui slabă de tenor începe să bată cîmpii despre leopard, şi n-are rost să mai spun că multe din frazele pe care le cîntă nu sînt cîtuşi de puţin ale lui Yves, dar lui Johnny puţin îi pasă, atîta timp cît e sigur că ceea ce cîntă e frumos. Pînă la urmă ne aşezăm pe parapet, în faţa străzii Gît-le-Coeur, şi fumăm altă ţigară, pentru că noaptea e minunată, iar peste puţin timp tutunul o să ne silească să bem bere într-o cafenea şi asta ne face dinainte plăcere, şi lui Johnny, şi mie. Nu-i dau aproape nici o atenţie cînd pomeneşte pentru prima oară de cartea mea şi apoi vorbeşte din nou de Charles Yves şi de cum s-a distrat el cînd a băgat de multe ori teme din Yves în discurile sale fără ca cineva să-şi dea seama (nici chiar Yves, presupun), dar în acelaşi moment încep să mă gîndesc la fraza cu cartea şi încerc să-l aduc la subiect.

— O, am citit cîteva pagini, spune Johnny. Acasă la Tica se vorbea mult despre cartea ta dar eu nu înţelegeam nici măcar titlul. Ieri Art mi-a adus ediţia engleză şi am aflat atunci cîte ceva. E foarte bună cartea ta.

A adoptat atitudinea firească în asemenea cazuri, un aer de modestie posacă şi o anumită doză de interes, ca şi cum părerea lui ar trebui să-mi dezvăluie — mie, autorului — adevărul despre cartea mea.

— E ca o oglindă, spune Johnny. La început credeam că a citi ce se scrie despre tine înseamnă mai mult sau mai puţin să te priveşti pe tine însuţi dar nu în oglindă. Grozav îi admir pe scriitori, e de necrezut ce lucruri spun. Toată partea aceea despre originile *be bop*-ului...

— Păi, n-am făcut altceva decît să transcriu, cuvînt cu cuvînt, ce mi-ai povestit tu la Baltimore, spun eu, apărîndu-mă fără să ştiu de ce.

— Da, ai spus totul, dar de fapt e ca o oglindă, se încăpăţînă Johnny.

— Ce mai vrei ? Oglinzile sînt credincioase.

— Lipsesc unele lucruri, Bruno, spune Johnny. Tu ştii mai bine ca mine, dar cred că lipsesc unele lucruri.

— Alea pe care oi fi uitat să mi le spui, răspund eu destul de înţepat. Maimuţa asta sălbatică e în stare să... (O să trebuiască să vorbesc cu Delaunay, ar fi păcat ca o declaraţie imprudentă să zădărnicească nişte eforturi critice serioase, care... *De exemplu rochia roşie a lui Lan*

— spune Johnny. Şi oricum, să profit de ce o să aflu în seara asta ca să adaug într-o ediţie ; n-ar fi rău. *Avea parcă un miros de căţel* — spune Johnny — *şi ăsta e singurul lucru important în discul ăla.* Da, da, să ascult cu atenţie şi să acţionez rapid, căci în mîinile altora aceste posibile dezminţiri ar putea avea consecinţe lamentabile. *Şi urna din mijloc, cea mai mare, plină cu un praf aproape albastru* — spune Johnny — *şi care semăna atît de bine cu o pudrieră de-a soră-mi.* Cît timp rămîne la halucinaţii nu-i grav, mai rău ar fi să dezmintă ideile de fond, sistemul estetic pe care atîtea elogii... *Şi în afară de asta cool*-ul *nu e nici pe departe ce ai scris tu* — spune Johnny. Atenţie).

— Cum nu e ce-am scris eu ? Johnny, e bine ca lucrurile să se schimbe, dar nu sînt nici şase luni de cînd tu...

— Acum şase luni, spune Johnny, coborînd de pe parapet şi sprijinindu-se pe coate ca să-şi odihnească capul între mîini. *Six months ago.* Ah, da, ce-aş mai cînta acum dacă i-aş avea pe băieţi... Şi, fiindcă veni vorba : e grozav ce-ai scris despre saxofon şi sex, foarte frumos jocul de cuvinte. *Six months ago. Six, sax, sex.* Deosebit de valoros, Bruno. Lua-te-ar dracu, Bruno.

Ce să mă mai apuc să-i spun că starea lui mintală nu-i îngăduie să înţeleagă că sub acest nevinovat joc de cuvinte se ascunde un sistem de idei destul de profund (lui Leonard Feather i s-a părut foarte exact cînd i-am explicat la New York), şi că paraerotismul jaz-ului e în plină evoluţie încă de pe vremea

Washboard-ului etc. Ca întotdeauna, brusc mă apucă bucuria cînd pot să mă gîndesc că de fapt criticii sînt mult mai necesari decît obişnuiesc chiar şi eu să recunosc (în intimitate, în ceea ce scriu) deoarece creatorii, de la inventatorul muzicii şi pînă la Johnny, trecînd prin tot şirul de damnaţi, nu sînt în stare să deducă urmările dialectice ale operei lor. Să postuleze baza şi transcendenţa celor scrise sau improvizate de ei. Ar trebui să-mi reamintesc asta în momentele de deprimare, cînd îmi pare rău că nu sînt decît un critic. *Steaua se numeşte Ajenjo* — spune Johnny şi deodată îi aud cealaltă voce, vocea lui cînd este... Cum să-i spun, cum să-l descriu pe Johnny cînd e în lumea aceea a lui, din nou singur, din nou plecat ? Neliniştit, cobor de pe parapet, îl privesc îndeaproape. Iar steaua se numeşte Ajenjo, n-ai ce să-i faci.

— Steaua se numeşte Ajenjo, spune Johnny vorbind pentru cele două mîini ale sale. Iar corpurile lor sînt aruncate în pieţele marelui oraş. Acum şase luni.

Deşi nu mă vede nimeni, deşi nu ştie nimeni, dau din umeri pentru stele (steaua se numeşte Ajenjo). Ne întoarcem la vechea poveste : „Asta o cînt acum mîine". Steaua se numeşte Ajenjo iar corpurile vor fi aruncate acum şase luni. În pieţele marelui oraş. Plecat, departe. Şi eu cu ochii injectaţi, numai pentru că n-a vrut să-mi mai spună nimic despre carte, şi de fapt n-am reuşit să aflu ce crede despre cartea pe

care atîtea mii de oameni o citesc în două limbi (foarte curînd în trei, şi se şi vorbeşte despre ediţia în spaniolă, se pare că la Buenos Aires nu se cîntă numai tangouri).

— Era o rochie minunată, spune Johnny. Nu poţi să-ţi dai seama cum îi stătea lui Lan, dar mai bine să-ţi explic în faţa unui pahar de whisky, dacă ai cumva bani. Dédée mi-a lăsat doar trei sute de franci.

Rîde batjocoritor, privind Sena. Ca şi cum el n-ar şti să-şi facă rost de băutură sau de *marijuana.* Începe să-mi explice că Dédée e foarte bună (şi despre carte nimic) şi că o face din bunătate, dar că din fericire mai există şi prietenul Bruno (care a scris o carte, şi gata) şi cel mai bine ar fi să meargă să se aşeze într-o cafenea din cartierul arab, unde eşti lăsat în pace chiar dacă se vede puţin că eşti de pe steaua cu numele Ajenjo (mă gîndesc la asta, venind dinspre Saint-Sévérin, şi e două dimineaţa, oră la care nevastă-mea obişnuieşte să se trezească şi să facă repetiţie cu tot ce-mi va spune la cafeaua cu lapte). Aşa se întîmplă cu Johnny, bem un coniac ieftin îngrozitor de prost, mai cerem un rînd şi ne simţim foarte mulţumiţi. Dar despre carte nimic, numai pudriera în formă de lebădă, steaua, fragmente de lucruri care trec în fragmente de fraze, prin fragmente de priviri, fragmente de zîmbete, stropi de salivă pe masă, pe marginile paharului (paharul lui Johnny). Da, sînt momente în care aş vrea ca el să fi murit. Cred că mulţi în situaţia mea ar gîndi la fel.

Dar cum să te resemnezi ca Johnny să moară ducînd cu el ceea ce nu vrea să-mi spună în noaptea asta, ca după moarte să alerge mai departe după obsesia sa, să fie tot plecat (nici nu mai ştiu cum să scriu toate astea) chiar dacă eu mă aleg cu liniştea, catedra, autoritatea aceea pe care ţi-o dau tezele necontesate şi înmormîntările bine organizate.

Din cînd în cînd Johnny renunţă să mai bată darabana cu degetele în masă, mă priveşte, face un gest de neînţeles şi iarăşi începe să bată. Patronul cafenelei ne cunoaşte de pe vremea cînd veneam împreună cu un ghitarist arab. E mult de cînd Ben Aifa ar vrea să plece la culcare, sîntem singurii în cafeneaua jegoasă care miroase a usturoi şi prăjituri cu untură. Şi eu cad de somn dar mă ţine mînia, o furie surdă şi care nici măcar nu e îndreptată împotriva lui Johnny. Mai degrabă ca atunci cînd ai făcut dragoste o seară întreagă şi simţi nevoia unui duş, pentru ca apa şi săpunul să curețe ceea ce începe să miroasă a rînced, să arate prea clar ceea ce la început... şi Johnny bate un ritm încăpăţînat în masă, şi din cînd în cînd fredonează, aproape fără să mă vadă. S-ar putea foarte bine să nu mai facă alte comentarii despre carte. Lucrurile îl duc cu ele dintr-o parte în alta, mîine va fi o femeie, alt scandal oarecare, o călătorie. Mai înţelept ar fi să-i iau pe ascuns ediţia engleză, şi pentru asta să vorbesc cu Dédée, să-i cer favoarea asta în schimbul atîtor altora. E absurdă această nelinişte, această mînie aproape. Nu mă aşteptam ca Johnny să se entuziasmeze ;

de fapt, nu-mi trecuse niciodată prin cap că o s-o citească. Ştiu foarte bine, cartea nu spune adevărul despre Johnny (nici nu minte), se rezumă la muzica lui Johnny. Din discreţie, din bunătate n-am vrut să arăt pe faţă schizofrenia lui incurabilă, sordida influenţă a drogului, promiscuitatea acestei vieţi jalnice. M-am silit să arăt liniile esenţiale, punînd accentul pe ceea ce are într-adevăr importanţă, pe arta incomparabilă a lui Johnny. Ce puteam să mai spun ? Dar poate că tocmai aici mă pîndeşte el, ca întotdeauna, aşteptînd ceva, ghemuit, ca să facă apoi unul din salturile acelea absurde, care ne jignesc pe toţi. Şi poate că tocmai aici mă pîndeşte ca să dezmintă toate bazele estetice pe care mi-am fundamentat ultima judecată despre muzica sa, marea teorie a jaz-ului contemporan care mi-a adus atîtea elogii din toate părţile.

La drept vorbind, ce-mi pasă mie de viaţa lui ? Singurul lucru care mă nelinişteşte e ca nu cumva să se lase dus de această purtare pe care nu sînt în stare s-o urmez (să spunem că nu vreau s-o urmez) şi să dezmintă pînă la urmă concluziile cărţii mele. Să nu-i scape pe undeva că afirmaţiile mele sînt false, că muzica lui e altceva.

— Ascultă, acum cîteva minute ai spus că lipsesc unele lucruri din carte.

(Atenţie, acum.)

— Că lipsesc unele lucruri, Bruno ? A, da, ţi-am spus că lipsesc unele lucruri. Uite, nu numai rochia roşie a lui Lan. Sînt... Or fi într-adevăr urne, Bruno ? Azi-noapte le-am văzut din nou, un cîmp uriaş, dar nu mai erau complet îngropate. Unele dintre ele aveau inscripţii şi desene, se vedeau nişte uriaşi cu coifuri ca la cinematograf, şi în mînă cu nişte ciomege imense. E îngrozitor să mergi printre urne şi să ştii că nu mai e nimeni, că eşti singurul care merge printre ele căutînd ceva. Nu te supăra, Bruno, n-are importanţă dacă ai uitat să pui toate astea. Dar să ştii, Bruno, — şi-şi ridică un deget care nu tremura — de fapt tocmai de mine ai uitat.

— Fii serios, Johnny.

— De mine, Bruno, de mine. Şi nu e vina ta dacă n-ai putut să scrii ceea ce nici eu nu sînt în stare să cînt. Cînd spui la un moment dat că adevărata mea biografie e în discurile mele, ştiu că tu chiar crezi, şi în afară de asta sună şi foarte bine, dar nu e aşa. Şi dacă eu însumi n-am ştiut să cînt cum trebuie, să cînt ceea ce sînt într-adevăr... vezi că nu poate nimeni să-ţi ceară minuni, Bruno. E cald aici înăuntru, hai să mergem.

Îl urmez pe stradă, rătăcim cîţiva metri pînă cînd într-o străduţă ne iese în drum o pisică albă şi Johnny stă şi-o mîngîie vreme îndelungată. Ei bine, mi-ajunge ; în piaţa Saint-Michel o să găsesc un taxi, să-l duc pe el la hotel iar eu să mă întorc acasă. La urma urmei, n-a fost chiar atît de îngrozitor ; m-am temut pentru o clipă că Johnny să nu fi elaborat un fel de teorie împotriva cărţii, şi o încearcă cu mine înainte de a o susţine în gura mare cine ştie unde.

Şi bietul Johnny care mîngîie o pisică albă. În fond n-a spus decît că nimeni nu ştie nimic despre nimeni, şi asta nu-i o noutate. Orice biografie presupune lucrul ăsta, dar îi dă înainte, ce dracu! Hai, Johnny, hai acasă că e tîrziu.

— Să nu crezi că-i numai asta, spune Johnny, ridicîndu-se dintr-o dată ca şi cum ar fi ştiut la ce mă gîndesc. Mai e Dumnezeu, scumpule. Aici chiar că n-ai nimerit-o de loc.

— Hai, Johnny, hai acasă că e tîrziu.

— Mai e ceea ce tu şi cei ca prietenul meu Bruno numesc Dumnezeu. Tubul cu pastă de dinţi din fiecare dimineaţă, asta numesc ei Dumnezeu. Lada de gunoi, asta numesc ei Dumnezeu. Teama de a crăpa, asta numesc ei Dumnezeu. Şi ai avut şi neruşinarea să mă amesteci în porcăria asta, ai scris de copilăria mea, şi familia mea, şi nu ştiu ce moşteniri ancestrale... O grămadă de ouă clocite şi tu cotcodăcind în mijlocul lor foarte mulţumit cu Dumnezeul tău. Nu-l vreau pe Dumnezeul tău, n-a fost niciodată al meu.

— Singurul lucru care l-am spus e că muzica neagră...

— Nu-l vreau pe Dumnezeul tău, repetă Johnny. De ce m-ai făcut să-l accept în cartea ta? Eu nu ştiu dacă există Dumnezeu, eu îmi cînt muzica mea, eu mi-l fac pe Dumnezeul meu, n-am nevoie de născocirile tale, lasă-i-le Mahaliei Jackson şi Papei, şi chiar acum să scoţi partea asta din carte.

— Dacă ţii morţiş, spun eu, aşa ca să spun ceva. În ediţia a doua.

— Sînt tot atît de singur ca pisica asta, şi mult mai singur pentru că eu îmi dau seama şi ea nu. Condamnat, îmi înfige el unghiile în palmă. Bruno, jazul nu e numai muzică. Eu nu sînt numai Johnny Carter.

— Asta voiam să spun şi eu cînd am scris, că uneori tu cînţi ca...

— De parcă mi-ar ploua în cur, spune Johnny, şi e prima oară în seara aceea cînd îl simt că se înfurie. Nu poate omul să spună nimic, imediat traduci în limba ta murdară. Dacă atunci cînd eu cînt tu vezi îngeri, nu-i vina mea. Dacă ceilalţi deschid gura şi spun că am atins perfecţiunea, nu-i vina mea. Şi asta e cel mai rău, şi într-adevăr ai uitat s-o spui în cartea ta, Bruno, că eu nu valorez nimic, că într-adevăr nu valorează nimic ceea ce cînt eu şi ce aplaudă lumea, nimic nu valorează, absolut nimic.

Ciudată modestie, într-adevăr, la ora aceea din noapte. Johnny ăsta...

— Cum să-ţi explic? strigă Johnny punîndu-mi mîna pe umăr, zgîlţîindu-mă la dreapta şi la stînga. (*La paix!* [1] strigă cineva de la o fereastră). Nu-i vorba de mai multă sau de mai puţină muzică, e altceva... de exemplu, e deosebirea între faptul că Bee a murit şi că n-a murit. Eu o cînt pe Bee moartă, înţelegi, în timp ce vreau, vreau... şi uite d-aia uneori calc saxofonul în picioare şi oamenii cred că am tras prea mult la măsea. Sigur că de fapt sînt întotdeauna

[1] Linişte! (fr.)

beat cînd fac aşa ceva, pentru că la urma urmelor un saxofon costă o grămadă de bani.

— Hai pe aici. Te duc cu taxiul la hotel.

— Cît eşti tu de bun, Bruno, îmi spune Johnny în bătaie de joc. Prietenul Bruno care notează în cărţulia lui tot ce spune omul, în afară de lucrurile importante. Pînă mi-a dat Art cartea n-aş fi crezut niciodată că poţi să te înşeli în aşa hal. La început am avut impresia că vorbeşti de altcineva, de Ronnie sau de Marcel, dar pe urmă Johnny în sus, Johnny în jos, adică de mine era vorba şi eu tot mă mai întrebam dacă ăsta sînt eu, şi dă-i înainte despre mine în Baltimore, şi Birdland şi că stilul meu... Ascultă — adăugă el aproape cu răceală — nu că nu mi-aş da seama că ai scris o carte pentru marele public. E foarte bună şi tot ce spui despre felul meu de a cînta şi de a simţi jazul mi se pare întru totul O. K. Ce rost are să mai discutăm despre carte ? Un gunoi în Sena, paiul ăla care pluteşte lîngă chei, asta e cartea ta. Şi eu, celălalt pai, şi tu sticla aia care trece pe acolo legănîndu-se. Bruno, o să mor fără să fi găsit... fără...

Îl apuc pe sub braţe, îl sprijin de parapetul cheiului. Se afundă din nou în delirul lui din totdeauna, murmură bucăţi de cuvinte, scuipă.

— Fără să fi găsit, repetă el. Fără să fi găsit...

—Ce voiai să găseşti, frate ? îi spun eu. Nu trebuie să ceri imposibilul, ce-ai găsit tu ar fi de-ajuns pentru...

— Pentru tine, te cred şi eu, spune Johnny cu ciudă. Pentru Art, pentru Dédée, pentru Lan... Nu ştiu cum... Da, uneori aşa începea să se deschidă... Priveşte cele două paie, s-au întîlnit, dansează unul în faţa celuilalt... E frumos... Începea să se deschidă... Timpul... Ţi-am mai spus, mi se pare chestia asta cu timpul... Bruno, toată viaţa am căutat în muzica mea ca uşa aia să se deschidă în sfîrşit. Un fleac, o feliuţă... Îmi aduc aminte de New York, într-o noapte... O rochie roşie. Da, roşie, şi-i stătea de minune. Ei bine, într-o seară eram cu Miles şi cu Hal... Cam de-o oră cred că-i dădeam cu aceeaşi melodie, singuri, atît de fericiţi... Miles a cîntat ceva atît de frumos că era să cad de pe scaun, şi atunci m-am întins, am închis ochii, zburam. Bruno, îţi jur că zburam... Mă auzeam ca şi cum de undeva de foarte departe dar înlăuntrul meu, alături de mine, cineva ar fi stat în picioare... Nu chiar cineva... Ia uite la sticlă, e de necrezut cum se leagănă... Nu era cineva, e doar o comparaţie... Era siguranţa, certitudinea, aşa ca uneori în vis, nu ţi se pare ? cînd toate sînt la locul lor, Lan şi fetele te aşteaptă cu un curcan la cuptor, cu automobilul nu dai peste nici un stop, totul merge lin ca o bilă de biliard. Şi lîngă mine parcă eram chiar eu, dar fără să ocup vreun loc undeva, nu eram la New York şi mai ales nu eram în timp, şi nici după aceea... nu exista după aceea... Pentru o clipă n-a fost decît întotdeauna... Şi nu ştiam că e minciună, că mi se întîmplă aşa pentru că sînt înecat în muzică, şi că nici n-o să sfîrşească bine de cîntat, pentru

că la urma urmei trebuia ca lui Hal să-i piară la un moment dat pofta de cîntat la pian, și eu o să și cad în mine însumi...

Plînge încet, își freacă ochii cu mîinile murdare. Eu nu mai știu ce să fac, e atît de tîrziu, dinspre rîu se ridică umezeala, o să răcim amîndoi.

— Mi se pare că am vrut să înot fără apă, șoptește Johnny. Mi se pare că am vrut să am rochia roșie a lui Lan, dar fără Lan. Și Bee a murit, Bruno. Cred că ai dreptate, cartea ta e foarte bună.

— Hai, Johnny, n-am de gînd să mă simt jignit că tu o găsești proastă.

— Nu-i adevărat, cartea ta e bună pentru că... pentru că nu are urne, Bruno. E așa cum cîntă Satchmo, atît de curată, atît de pură. Nu ți se pare că Satchmo cînd cîntă e ca o zi de naștere, ca o faptă bună ? Noi... Îți spun eu că am vrut să înot fără apă. Credeam... dar trebuie să fii idiot... credeam că într-o zi o să găsesc altceva. Nu eram mulțumit, credeam că lucrurile bune, rochia roșie a lui Lan, și chiar Bee erau un fel de curse de șoareci, altfel nu pot să-mi explic... Curse ca să te liniștești, înțelegi, ca să spui că totul merge bine. Bruno, cred că Lan și jazul, da, chiar și jazul erau un fel de reclame din reviste, lucruri frumoase ca să mă liniștesc, așa cum te liniștești tu fiindcă ai Parisul și o nevastă și o meserie... Eu aveam saxofonul... și sexul, cum spune cartea. Tot ce trebuie. Curse, dragul meu... căci nu se poate să nu mai fie și altceva, nu se poate să fim atît de aproape de partea cealaltă a ușii...

— Singurul lucru important este să dai din tine tot ce poți, spun eu, simțindu-mă mai prost ca oricînd.

— Și să cîștige în fiecare an referendumul lui Down Beat, bineînțeles, întărește Johnny. Sigur că da, sigur că da, sigur că da. Sigur că da.

Îl duc încet-încet spre piață. Din fericire e un taxi în colț.

— Mai ales că nu-l accept pe Dumnezeul tău, șoptește Johnny. Nu-mi veni mie cu chestii de-astea. Nu-ți dau voie. Și dacă într-adevăr se află de partea cealaltă a ușii, să fiu al dracului dacă mă interesează. Nu-i nici o scofală să treci de partea cealaltă cînd îți deschide el ușa. S-o străpungi cu picioarele, asta da. S-o spargi cu pumnii, să ejaculezi pe ușă, să te piș。i o zi întreagă pe ușă. În ziua aceea, la New York cred că am deschis ușa cu muzica mea, pînă cînd a trebuit să mă opresc și atunci blestematul mi-a închis-o în nas numai pentru că nu m-am rugat la el niciodată, pentru că n-o să mă rog niciodată, fiindcă nu vreau să am nimic de-a face cu portarul ăsta în livrea, cu deschizătorul ăsta de uși în schimbul unui bacșiș, acest...

Bietul Johnny, și se mai plînge după aia că nu pui lucrurile astea într-o carte. Aoleu, e trei dimineața.

•

Tica se întorsese la New York, Johnny se întorsese la New York (fără Dédée, instalată acum foarte bine în casa lui Louis Perron,

un trombonist care promite). Baby Lennox se întorsese la New York. La Paris stagiunea nu era cine ştie ce şi eu simţeam lipsa prietenilor. Cartea mea despre Johnny se vindea foarte bine peste tot, şi bineînţeles Sammy Pretzal vorbea de o eventuală adaptare la Hollywood, lucru foarte interesant cînd calculezi raportul între franc şi dolar. Nevastă-mea era încă furioasă din pricina istoriei cu Baby Lennox, nimic grav, la urma urmelor. Baby e evident o desfrînată şi orice femeie inteligentă ar trebui să înţeleagă că lucrurile astea nu primejduiesc echilibrul conjugal, ca să nu mai spun că Baby se întorsese la New York cu Johnny, îşi făcuse în sfîrşit cheful de a pleca cu Johnny pe acelaşi vapor. Probabil că acum fumează marijuana cu Johnny, pierdută ca şi el, biata fată. Şi *Amorous* tocmai se scosese pe piaţă la Paris, cînd a doua ediţie a cărţii mele intra în tipografie şi se vorbea de o traducere în germană. Mă gîndisem mult timp la eventualele modificări pentru o a doua ediţie. Măgulit, în măsura în care mi-o îngăduie profesia mea, mă întrebam dacă n-ar fi trebuit să arăt sub altă lumină personalitatea eroului meu. Am discutat în mai multe rînduri cu Delaunay şi cu Hodeir, şi adevărul e că nici ei nu ştiau ce sfat să-mi dea, pentru că găseau cartea grozavă şi spuneau că publicului aşa îi place. Am avut impresia că se temeau amîndoi să nu mă molipsesc de literatură, nu cumva să-i dau cărţii nuanţe care să aibă prea puţin sau chiar de loc de-a face cu muzica lui Johnny, cel puţin aşa cum o înţelegeam noi toţi. Am avut impresia că părerea celor autorizaţi (şi propria mea hotărîre, ar fi o prostie să nu recunosc de la înălţimea asta a lucrurilor) era să las neschimbată ediţia a doua. Lectura amănunţită a revistelor de specialitate din Statele Unite (patru reportaje despre Johnny, ştiri despre o nouă tentativă de sinucidere, de data asta cu tinctură de iod, sondă gastrică şi trei săptămîni de spital, apoi din nou un concert la Baltimore ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat) m-a liniştit în suficientă măsură, cu toată supărarea pe care mi-o produceau aceste jalnice recidive. Johnny nu spusese nici un cuvînt compromiţător despre carte. Un exemplu (în *Stomping Around*, o revistă muzicală din Chicago, interviul lui Teddy Rogers cu Johnny) : „Ai citit ce-a scris Bruno V... despre tine la Paris ?“ „Da. E o carte foarte bună.“ „N-ai nimic de zis despre cartea lui ?“ „Nimic, decît că e foarte bună. Bruno e un om excelent.“ Mai rămînea să ştiu ce spune Johnny cînd e beat sau drogat, dar oricum n-a fost nici un zvon în legătură cu vreo dezminţire din partea lui. Am hotărît să nu mă ating de ediţia a doua cărţii, să-l prezint în continuare pe Johnny aşa cum era el de fapt ; un biet om, cu o inteligenţă, să zicem, mediocră, înzestrat, ca atîţi muzicieni, şahişti, poeţi, cu darul de a crea lucruri grozave fără să-şi dea cîtuşi de puţin seama (avea cel mult un orgoliu de boxer care se ştie tare) de dimensiunile operei sale. Totul mă îndemna să păstrez neschimbat acest portret al lui Johnny ; n-avea rost să-ţi creezi complicaţii cu un public dornic de jaz dar

nu şi de analize muzicale sau psihologice, de altceva decît de satisfacţii momentane şi foarte scurte, mîinile care bat ritmul, feţele destinse de fericire, muzica îţi trece prin piele, pătrunde în sînge şi în respiraţie, şi pe urmă gata, fără judecăţi profunde.

Mai întîi sosiră telegramele (lui Delaunay, mie, şi seara şi apăreau în ziare însoţite de comentarii idioate); după douăzeci de zile sosi scrisoarea lui Baby Lennox care nu mă uitase. „La Bellevue i s-a făcut o primire strălucitoare şi eu m-am dus să-l iau la plecare. Locuiam în apartamentul lui Mike Russolo, care e în turneu prin Norvegia. Johnny se simţea foarte bine, şi deşi nu voia să cînte în public a acceptat să imprime discuri cu băieţii de la Club 28. Ţie pot să-ţi spun, de fapt era foarte slăbit acum, (după aventura noastră din Paris, îmi închipui ce voia să înţeleagă Baby prin asta) şi noaptea mă speria cum respira şi se văita. Singura mea mîngîiere — adăuga Baby cu drăgălăşenie — e că a murit mulţumit şi fără să-şi dea seama. Se uita la televizor şi pe neaşteptate s-a prăbuşit la pămînt. Mi s-a spus că a murit pe loc." De unde reiese că Baby nu fusese de faţă, şi aşa şi era pentru că am aflat după aceea că Johnny locuia acasă la Tica şi stătuse cinci zile cu ea, îngrijorat şi abătut, spunînd că renunţă la jaz, că se duce să trăiască în Mexic şi să muncească la cîmp (tuturor le vine asta în cap la un moment dat în viaţă, e aproape plictisitor) şi că Tica îl păzea şi făcea tot posibilul să-l liniştească şi să-l silească să se gîndească la viitor (asta ne-a spus după aia Tica, ca şi cum ea sau Johnny ar fi avut vreodată idee de ce e aia viitor). În mijlocul unui program de televizor care pe Johnny îl distra de minune, începu să tuşească, se aplecă brusc într-o parte, etc... Nu pot să bag mîna în foc că moartea lui a fost subită, cum a declarat Tica la poliţie (încercînd să iasă din acel nemaipomenit scandal în care intrase din pricina morţii lui Johnny la ea în apartament cu *marijuana* la îndemînă, şi din pricina celor cîtorva scandaluri dinainte şi a rezultatelor nu chiar atît de convingătoare ale autopsiei. Nu-i greu să-ţi închipui ce putea să găsească un medic în ficatul şi în plămînii lui Johnny). „Să nu mă întrebi vreodată cît m-a durut moartea lui, deşi aş putea să-ţi povestesc şi alte lucruri — adăuga dulce această încîntătoare Baby — însă o dată cînd voi avea mai mult curaj o să-ţi scriu sau o să-ţi povestesc (se pare că Rogers vrea să mă angajeze pentru Paris şi Berlin) tot ce trebuie să ştii, tu, care ai fost cel mai bun prieten al lui Johnny". Şi după o pagină întreagă cu insulte la adresa Ticăi, care, dacă te-ai lua după ea, e vinovată nu numai de moartea lui Johnny, ci şi de atacul de la Pearl Harbour şi de Ciuma Neagră, sărmana Baby spunea în încheiere: „Să nu uit, într-o zi, la Bellevue, a întrebat mult de tine, i se învălmăşeau ideile şi credea că eşti la New York şi că nu vrei să vii să-l vezi, vorbea tot timpul de nişte cîmpuri pline de nu ştiu ce, şi apoi te chema ba chiar te înjura, săracul. Ştii şi tu cum e cînd ai febră. Tica i-a spus lui Bob Car-

rey că ultimele cuvinte ale lui Johnny fuseseră cam așa: „O, fă-mi o mască“, dar îți închipui și tu că în clipa aia... „Cred și eu că-mi închipui“. „Se îngrășase foarte tare“, adăuga Baby în încheierea scrisorii „și cînd mergea, gîfîia“. Erau amănunte la care te puteai aștepta din partea unei persoane atît de delicate ca Baby Lennox.

Toate astea au coincis cu apariția celei de a doua ediții a cărții mele, noroc că am avut timp să introduc o notă necrologică scrisă la iuțeală și o fotografie cu înmormîntarea unde se vedeau mulți jazmeni celebri. În felul ăsta biografia a devenit, ca să spun așa, completă. Poate nu e bine ca eu să spun asta, dar, cum e și firesc, mă situez într-un plan pur estetic. Se vorbește încă de pe acum de o nouă traducere, cred că în suedeză sau norvegiană. Nevastă-mea e încîntată de știrea asta.

Manual de instrucțiuni

Zi de zi eşti silit să faci umbră pămîntului, să exişti într-o bucată de sticlă, eşti silit să-ţi croieşti drum prin masa vîscoasă care se proclamă drept lume, în fiecare dimineaţă dai de paralelipipedul cu nume respingător, cu satisfacţia de cîine că toate sînt la locul lor, alături de tine cu aceeaşi femeie, aceiaşi pantofi, acelaşi miros al aceleiaşi paste de dinţi, aceeaşi tristeţe a caselor de vizavi, aceeaşi faţadă cu ferestre de demult şi firma HOTEL DE BELGIQUE.

Îţi bagi capul ca un taur scîrbit în masa transparentă unde, la mijloc, ne bem cafeaua cu lapte şi deschidem ziarul ca să ştim ce s-a mai întîmplat în oricare din colţurile bucăţii de sticlă. Nu-ţi dai seama că gestul neînsemnat de a învîrti clanţa, acest gest prin care s-ar putea schimba totul, se săvîrşeşte cu eficacitatea rece a unui reflex cotidian. La revedere, draga mea. Cu bine.

Strîngi între degete o linguriţă şi-i simţi zvîcnirea de metal, mesajul ei îndoielnic. Ce durere e să negi o linguriţă, să negi o uşă, să negi toate lucrurile pe care obişnuinţa le-a tocit, le-a şters exact atît cît trebuie. Şi cît de simplu e să

accepți ajutorul linguriței, s-o folosești ca să mesteci cafeaua.

Și nu c-ar fi rău că regăsim mereu lucrurile în fiecare zi, și că ele sînt aceleași. Că alături de noi e aceeași femeie, același ceas și că romanul deschis pe masă o s-o pornească din nou la drum pe bicicleta ochelarilor noștri, ce-ar putea fi rău în asta ? Dar, ca un taur abătut, trebuie să-ți pleci capul, trebuie să împungi din centrul bucății de sticlă în afară, spre acel altceva atît de aproape de noi, inaccesibil însă ca picadorul care e atît de aproape de taur. Îți pedepsești ochii privind acel lucru care alunecă pe cer și accepți cu o încăpățînare vicleană denumirea sa de nor, replica sa catalogată în memorie. Să nu crezi că telefonul îți va da numerele pe care le cauți. De ce ți le-ar da ? O să te alegi numai cu ce-ai pregătit și hotărît, trista oglindire a speranței tale, maimuța aceea care se scarpină suită pe masă și tremură de frig. Sparge-i capul maimuței, aleargă din centru spre zid și croiește-ți drum. Ah, cum mai cîntă ăștia cu un etaj mai sus ! Există un etaj mai sus unde trăiesc oameni care nu bănuiesc etajul de mai jos și toți ne aflăm aici în bucata de sticlă. Și atunci cînd pe neașteptate o molie se oprește la capătul unui creion și pîlpîie ca un foc mocnit, uită-te la ea, eu mă uit la ea, îi pipăi inima micuță, și o aud, molia asta e vie în pasta de sticlă congelată, încă nu-i pierdut totul. O să deschid ușa și o să ies pe scară și-o să știu că jos începe strada ; nu tiparul de mult acceptat, nu binecunoscutele case, nu hotelul de vizavi : strada, pădurea aceea vie unde fiecare clipă se poate năpusti asupra mea ca o magnolie, unde chipurile se vor naște cînd le voi privi, cînd voi mai înainta puțin, cînd cu coatele și cu genele și cu unghiile mă voi izbi clipă de clipă de pasta bucății de sticlă, și-mi voi juca viața înaintînd pas cu pas ca să merg pînă la colț să-mi cumpăr ziarul.

INSTRUCŢIUNI CA SĂ POŢI CÎNTA

Mai întîi să-ţi spargi oglinzile din casă, să-ţi laşi braţele în jos, să priveşti nedesluşit peretele, să uiţi de tine. Să cînţi numai o notă, să te asculţi pe dinăuntru. Dacă auzi (dar asta o să se întîmple mult mai tîrziu) ceva ca o privelişte scufundată în frică, cu pietre şi cu ruguri printre ele, cu siluete ghemuite şi pe jumătate goale, sau dacă auzi un rîu pe care coboară bărci vopsite în galben şi negru, dacă auzi cum miroase pîinea, cum pipăie degetele, sau umbra unui cal, atunci cred că eşti pe drumul cel bun.

Apoi cumpără-ţi partituri şi un frac, dar te rog nu cînta pe nas şi lasă-l în pace pe Schumann.

INSTRUCŢIUNI-TIP PENTRU CINE VREA SĂ I SE FACĂ FRICĂ

Într-un sat din Scoţia se vînd cărţi cu o pagină albă rătăcită, undeva, cine ştie unde, prin volum. Cititorul care dă peste pagina asta la trei după-amiaza moare.

În piaţa Quirinal, la Roma, există un punct cunoscut pînă prin secolul al XIX-lea numai de către iniţiaţi, de unde, în nopţile cu lună plină, se văd mişcîndu-se agale statuile gemenilor Dioscuri care se luptă pe caii lor cabraţi.

La Amalfi, acolo unde se termină zona de coastă, există un dig care pătrunde în mare şi în noapte. Dincolo de ultimul far se aude lătratul unui cîine.

Un domn îşi pune pasta de dinţi pe periuţă. Pe neaşteptate zăreşte, culcată pe spate, imaginea minusculă a unei femei din coral sau poate din miez de pîine vopsit.

Deschizi dulapul să-ţi scoţi o cămaşă şi cade un almanah de demult, şi se desface, foile i se rup una cîte una, şi-ţi acoperă pînza albă cu mii de fluturaşi murdari de hîrtie.

A fost odată un comis-voiajor pe care a început să-l doară încheietura mîinii stîngi, exact sub cadranul ceasului. Şi-a smuls ceasul şi-a ţîşnit sîngele : rana arăta urmele unor dinţi foarte fini.

Medicul își termină consultația și ne liniștește. Vocea lui gravă și afectuoasă anunță medicamentele a căror rețetă tocmai o scrie, așezat la masă. Din cînd în cînd, își înalță capul și ne zîmbește încurajator. Nu-i grav, într-o săptămînă ne facem bine. Ne tolănim în fotoliu, fericiți, și privim distrați în jur. Pe neașteptate, în penumbra de sub masă zărim picioarele medicului. Și-a sumes pantalonii pînă deasupra genunchilor și poartă ciorapi de femeie.

INSTRUCȚIUNI PENTRU OMORÎREA FURNICILOR DIN ROMA

Hotărît lucru, Roma va fi mîncată de furnici. Le vezi umblînd printre lespezi ; ce șirag de pietre prețioase taie gîtul lupoaicei ? Undeva țîșnește apa izvoarelor, ardezia vie, cameele tremurătoare care bolborosesc în noapte povestind istoria, și dinastiile, și comemorările. Ar trebui găsită inima care face să zvîcnească izvoarele ca s-o păzim de furnici, ar trebui organizat în orașul ăsta, invadat de sînge și de sfeșnice înălțate ca mîinile unui orb, un rit izbăvitor pentru ca viitorul să-și tocească dinții în munți, să se tîrască blînd și neputincios, scăpat pentru totdeauna de furnici.

Mai întîi vom căuta sensul izvoarelor, lucru ușor pentru că pe hărțile colorate, pe proiectele monumentale, izvoarele au fîntîni arteziene și cascade de culoarea cerului, numai că trebuie căutate pe îndelete și înconjurate cu un cerc cu creionul albastru, nu cu cel roșu, căci o hartă bună a Romei e roșie ca și Roma însăși. Peste roșul Romei creionul albastru va trage un cerc violet în jurul fiecărui izvor, așa încît acum sîntem siguri că le avem pe toate și cunoaștem păienjenișul apelor.

Mai grea, mai izolată și mai tainică e trebuința de a străpunge piatra opacă sub care șer-

puiesc vinele de mercur, de a pricepe, după o muncă răbdătoare, cifra fiecărui izvor, de a veghea cu dragoste în nopți cu lună pătrunzătoare lîngă vasele imperiale, pînă cînd din atîta freamăt verde, din atîta foșnet de flori parcă, se vor naște treptat direcțiile, confluențele, *celelalte străzi*, vii. Și trebuie să nu dormi, ci să te iei după ele, cu crengi de alun în formă de furcă, de triunghi, cu cîte două crenguțe în fiecare mînă, numai cu una între degetele slăbite, și totul în ascuns de privirea carabinierilor și a populației amabil bănuitoare, trebuie să mergi prin Quirinal, să te urci pe Campidoglio, să alergi strigînd prin Pincio, să tulburi, ivindu-te nemișcat ca un glob de foc, ordinea din Piazza della Essedra, și astfel să obții din surdele metale ale pămîntului nomenclatura rîurilor subterane. Și niciodată să nu ceri ajutor de la nimeni.

O să vedem apoi treptat cum în mîna asta de marmură jupuită, venele rătăcesc armonioase, din plăcerea apelor, din artificiul jocului, pînă cînd se apropie puțin cîte puțin, se împreună, se înlănțuie, devin artere, se revarsă cu putere în piața centrală unde bate toba de sticlă lichidă, rădăcina palidelor cupe, calul cel din adîncuri. Și atunci vom ști unde se află, pe ce hartă cu bolți de calcar, printre mărunte schelete de lemur [1], își bate secundele inima apei.

[1] *Lemur* — spiridușul, fantoma morții la romani și etrusci.

N-o să ne fie ușor să aflăm, dar vom afla. Și atunci vom ucide furnicile care rîvnesc izvoarele, vom pîrjoli galeriile pe care acești înfricoșători mineri le țes apropiindu-se de viața secretă a Romei. Vom ucide furnicile măcar ajungînd înaintea lor la izvorul central. Și vom pleca cu un tren de noapte, fugind de lamiile[1] răzbunătoare, fericiți în taină și trecînd neobservați, printre soldați și călugărițe.

[1] *Lamie* — monstru cu cap de femeie și corp de balaur.

INSTRUCŢIUNI PENTRU CINE VREA SĂ URCE O SCARĂ

Probabil că toată lumea observă că adesea solul se zbîrceşte aşa încît o parte urcă în unghi drept cu planul terenului, şi apoi partea următoare se aşază paralel cu acesta, ca să-i facă loc altei perpendiculare, lucru care se repetă în spirală sau în linie frîntă pînă la înălţimi cît se poate de variabile. Ghemuindu-te şi punînd mîna stîngă pe una din părţile verticale iar dreapta pe orizontala respectivă, te afli pentru o clipă în posesia unei trepte. Fiecare din aceste trepte, alcătuite, după cum se vede, din două elemente, se aşază un pic mai sus şi mai înapoi decît cea dinainte, principiu care-i dă un sens scării, deoarece orice altă combinaţie ar produce forme, poate mai frumoase şi mai pitoreşti, dar care nu te pot transporta de la parter la etajul întîi.

Scările se suie cu faţa înainte, căci cu spatele sau într-o parte e deosebit de incomod. Atitudinea firească e aceea de a te ţine drept pe picioare, cu braţele atîrnînd în voie, capul ridicat, deşi nu într-atît încît ochii să nu mai vadă treptele imediat superioare celei pe care calci, iar respiraţia rară şi regulată. Pentru a urca o scară trebuie să începi prin a-ţi ridica acea parte a corpului aflată undeva jos în dreapta, înfăşurată aproape tot timpul în piele

sau antilopă şi care, cu cîteva excepţii, încape exact pe o treaptă. După ce-ai pus pe prima treaptă partea de care am pomenit mai sus, pentru a prescurta o vom numi picior, aduci partea echivalentă din stînga (numită tot picior, dar care nu trebuie confundată cu piciorul mai sus citat), şi ridicînd-o la înălţimea piciorului, o faci să meargă mai departe pînă cînd o aşezi pe a doua treaptă, în aşa fel încît pe asta se va odihni piciorul iar pe prima se va odihni piciorul. (Primele trepte sînt întotdeauna cele mai grele, pînă cînd dobîndeşti coordonarea necesară. Coincidenţa de nume între picior şi picior îngreunează explicaţia. Mai ales trebuie să fii atent ca nu cumva să ridici în acelaşi timp piciorul şi piciorul.)

O dată ajuns în felul acesta pe cea de a doua treaptă, e de ajuns să repeţi alternativ mişcările pînă cînd dai de capătul scării. Apoi ieşi de pe scară destul de simplu printr-o uşoară lovitură de călcîi care o fixează la locul ei, din care nu te vei mai mişca pînă în momentul coborîrii.

INSTRUCȚIUNI PRELIMINARE PENTRU CINE VREA SĂ-ȘI ÎNTOARCĂ CEASUL

Gîndește-te la asta: cînd ți se dăruiește un ceas, ți se dăruiește de fapt un mic infern desăvîrșit, un lanț de trandafiri, o închisoare de aer. Nu ți se dă numai ceasul, la mulți ani și sperăm să te țină că-i o marcă bună, elvețiană cu montură de rubine; nu ți se dă numai acest mărunt cioplitor în piatră, pe care să ți-l legi la încheietura mîinii și să-l porți mereu cu tine. Ți se dăruiește — și ei nu știu, asta-i groaznic că nu știu — ți se dăruiește un alt fragment fragil și precar din tine însuți, ceva care-i al tău dar nu e corpul tău, pe care trebuie să ți-l legi de corp cu cureaua lui ca un braț mic și deznădăjduit atîrnîndu-ți de încheietura mîinii. Ți se dăruiește datoria de a-l întoarce în fiecare zi, obligația de a-l întoarce ca să fie mai departe un ceas; ți se dăruiește obsesia de a fi atent la ora exactă în vitrinele magazinelor de bijuterii, la radio, la serviciul telefonic. Ți se dăruiește frica să nu-l pierzi, să nu ți se fure, să nu-ți cadă pe jos și să se spargă. Ți se dăruiește marca lui, și asigurarea că e o marcă mai bună decît celelalte, ți se dăruiește tendința de a-ți compara ceasul cu celelalte ceasuri. Nu ți se dăruiește un ceas, tu ești cel dăruit, pe tine te oferă pentru ziua de naștere a ceasului.

INSTRUCȚIUNI PENTRU CINE VREA SĂ-ȘI ÎNTOARCĂ CEASUL

Acolo în fund se află moartea dar nu trebuie să-ți fie frică. Apucă bine ceasul cu o mînă, prinde cu degetele cheița arcului, învîrte-o ușor. Acum începe alt soroc, copacii își desfac frunzele, bărcile se întrec ușoare, timpul, ca un evantai, se umple cu el însuși și din el țîșnesc aerul, brizele pămîntului, umbra unei femei, mireasma pîinii.

Ce vrei, ce mai vrei? Leagă-ți-l cît mai repede la încheietura mîinii, lasă-l să bată slobod, imită-l cînd respiri. Frica ruginește rotițele, fiecare lucru dobîndit și uitat roade puțin cîte puțin venele ceasului, făcînd să putrezească sîngele rece al micilor rubine. Și acolo în fund se află moartea și trebuie să fugim ca să ajungem înaintea ei, și să înțelegem că nu mai are nici o importanță.

Ocupații ciudate

Sîntem o familie ciudată. În țara asta unde lucrurile se fac din obligație sau fanfaronadă, nouă ne plac ocupațiile libere, îndeletnicirile fără noimă, simulacrele absolut inutile.

Avem un defect : ne lipsește originalitatea. Aproape tot ce ne hotărîm să facem e inspirat — și de ce să n-o spunem deschis, copiat — după modele celebre. Orice noutate pe care o aducem trezește întotdeauna aceeași reacție : anacronism sau surpriză, scandal. Unchiu-meu mai mare spune că sîntem ca niște cópii pe indigo, la fel cu originalul, numai că de altă culoare, pe altă hîrtie, și cu alt scop. Soră-mea cea de-a treia se compară cu privighetoarea mecanică a lui Andersen ; romantismul ei ajunge pînă la urmă pur și simplu grețos.

Sîntem o familie numeroasă și locuim pe strada Humboldt.

Facem tot felul de lucruri, dar de povestit e mai greu, pentru că lipsește ceva esențial, dorința și așteptarea a ceea ce vom face, surprizele cu mult mai importante decît rezultatele, clipele de eșec cînd toată familia se prăbușește ca un castel din cărți de joc și zile întregi nu se aude altceva decît vaiete și hohote de plîns. Povestind tot ce facem, de-abia umplem golurile inevitabile, căci adesea sîntem săraci, închiși

sau bolnavi, adesea moare vreunul din noi sau (mă doare că trebuie s-o spun) trădează, dezertează sau intră la Direcţia Impozitelor. Nu trebuie însă să înţelegeţi de aici că ne merge prost sau că sîntem melancolici. Trăim în cartierul Pacífico şi ori de cîte ori putem, facem cîte ceva. Mulţi dintre noi au idei şi dorinţa de-a le pune în aplicare. Eşafodul, de pildă, nici pînă azi n-am căzut de acord : a cui a fost ideea, sora mea cea de-a cincea afirmă că a fost a unuia din verii mei primari, care sînt foarte firoscoşi, în timp ce unchiu-meu mai mare susţine că lui i-a trecut prin cap după ce-a citit un roman de aventuri. În fond asta n-are nici o importanţă, singurul lucru care contează e să faci ceva, şi de aceea nu prea am chef de povestit şi o fac numai ca să nu simt prea aproape ploaia din seara asta pustie.

Casa are o grădină în faţă, lucru rar pe strada Humboldt. Nu-i mai mare ca un *patio* [1], dar e cu trei trepte mai sus decît trotuarul, ceea ce-i dă înfăţişarea arătoasă a unei platforme, loc ideal pentru un eşafod. Cum gardul e făcut din piatră şi fier, poţi să lucrezi fără ca trecătorii să-şi bage, ca să zic aşa, nasul în casă ; pot cel mult să se aşeze lîngă gard şi să stea ore întregi, dar asta nu ne deranjează. „Vom începe cînd va fi lună plină“, a ordonat taică-meu. Ziua mergeam după lemn şi după fier la depozitele de cherestea de pe bulevardul Juan B. Justo, surorile mele însă rămîneau în hol îndeletnicindu-se să urle ca lupii, asta după ce mătuşă-mea cea mai mică a spus că eşafoadele atrag lupii şi-i fac să urle la lună. În sarcina verilor mei cădea aprovizionarea cu unelte şi cuie ; unchiu-meu cel mai mare desena planurile, discuta cu maică-mea şi cu cel de-al doilea unchi varietatea şi calitatea instrumentelor de tortură. Îmi amintesc sfîrşitul discuţiei : au hotărît, cu toată gravitatea, să se facă o platformă destul de înaltă, pe care să se ridice o spînzurătoare şi o roată, lăsînd un oarecare spaţiu liber pentru schingiuire sau decapitare, după cum e cazul. Asta i se păru unchiului meu cel mare mult mai sărăcăcios şi mai meschin decît ideea pe care a avut-o el la început, dar dimensiunile grădinii din faţă şi costul materialelor reduc întotdeauna ambiţiile familiei.

Am început construcţia într-o duminică după-amiaza, după ce am mîncat ravioli. Deşi nu ne-a interesat niciodată ce-ar putea să creadă vecinii, era evident că puţinii gură-cască îşi închipuiau că vrem să mai construim vreo două încăperi ca să mărim casa. Primul care a rămas cu gura căscată a fost don Cresta, bătrînelul de vizavi, care a venit să mă întrebe de ce instalăm o asemenea platformă. Surorile mele s-au strîns într-un colţ al grădinii şi au dat drumul la cîteva urlete de lupi. S-a adunat destul de multă lume, noi însă ne-am văzut mai departe de treabă pînă noaptea tîrziu şi am isprăvit platforma şi cele două scăriţe (pentru preot şi pentru condamnat, care nu trebuie să urce împreună). Luni o parte din membrii familiei

[1] Curte interioară.

s-au dus fiecare la slujbă sau după treburi, căci de ceva tot trebuie să mori, iar ceilalţi am început să înălţăm spînzurătoarea, în timp ce unchiu-meu mai mare consulta vechi desene de roţi. Ideea lui era să aşeze roata cît mai sus cu putinţă pe o prăjină niţel cam strîmbă, de exemplu un trunchi de plop cioplit cu grijă. Ca să-i facă pe plac, frate-meu mijlociul şi verii mei primari au plecat cu camioneta să caute un plop ; în timpul ăsta unchiu-meu cel mare şi cu maică-mea îmbucau spiţele în butucul roţii, iar eu pregăteam o şină de fier. Era o adevărată distracţie fiindcă se auzeau peste tot bocănituri de ciocan, surorile mele urlau în hol, vecinii se îngrămădeau la gard dîndu-şi cu părerea, iar pe fondul vînăt-roşcat bătînd spre mov al înserării se înălţa silueta spînzurătorii şi se vedea unchiu-meu cel mic cocoţat călare pe o traversă ca să fixeze cîrligul şi să pregătească laţul.

Cînd lucrurile au ajuns aici, lumea din stradă nu putea să nu-şi dea seama de ceea ce făceam noi, şi un cor de proteste şi ameninţări ne dădu un plăcut imbold de a nu încheia ziua pînă nu înălţăm roata. Cîţiva neruşinaţi avuseseră îndrăzneala să-i împiedice pe frate-meu, mijlociul, şi pe verii mei să bage în curte măreţul trunchi de plop pe care îl aduseseră în camionetă. Un concurs de care pe care a fost cîştigat pînă la urmă de familia reunită care, trăgînd disciplinat de trunchi, l-a băgat în grădină dimpreună cu un copil mic prins în rădăcini. Tatăl meu în persoană le-a înapoiat copilul părinţilor exasperaţi, strecurîndu-l cu multă politeţe prin gard, şi în timp ce atenţia era concentrată asupra acestor diversiuni sentimentale, unchiu-meu cel mare, ajutat de verii mei primari, ferecă roata la un capăt al trunchiului şi începu apoi s-o înalţe. Poliţia sosi în momentul cînd familia, adunată pe platformă, comenta favorabil înfăţişarea plăcută a eşafodului. Lîngă poartă stătea numai soră-mea cea mai mică, aşa că a trebuit să converseze ea cu subcomisarul ; nu i-a fost prea greu să-l convingă că lucram în cuprinsul teritoriului proprietăţii noastre, la o operă care numai prin întrebuinţare putea deveni anticonstituţională, şi că bîrfele cartierului se datorau urii şi invidiei. Căderea nopţii ne-a scutit de alte pierderi de timp.

La lumina lămpii de gaz am cinat cu toţii pe platformă, spionaţi de vreo sută de vecini morţi de ciudă ; niciodată friptura de purcel, bine condimentată, nu ni s-a părut mai gustoasă, nici *el nebiolo* mai dulce şi mai negru. O briză care adia dinspre nord legăna domol frînghia spînzurătorii, roata scîrţîi o dată sau de două ori, ca şi cum corbii s-ar fi aşezat pe ea să se ospăteze. Curioşii au început să plece, bombănind ameninţări nedesluşite ; au mai rămas vreo douăzeci-treizeci, care se ţineau de gard părînd că aşteaptă ceva. După cafea am stins lampa şi-am lăsat lumina lunii, care urca încet pe baluştrii terasei, surorile mele începură să urle şi veniră şi unchii mei străbătînd agale platforma şi făcînd să tremure scîndurile sub

pași. În tăcerea care a urmat, luna veni și se așeză la înălțimea lațului, și pe roată părea că se întinde un nor cu marginile argintii. Priveam atît de fericiți că ți-era mai mare dragul, totuși vecinii bombăneau după gard, aproape dezamăgiți. Și-au aprins țigările și au plecat rînd pe rînd, unii în pijama, iar alții abia tîrîndu-și picioarele. A rămas doar strada, fluieratul unui paznic în depărtare și colectivul 108 care trecea din cînd în cînd ; noi ne dusesem de mult la culcare și visam serbări, elefanți și haine de mătase.

Întotdeauna mi s-a părut că trăsătura distinctivă a familiei noastre este bună-cuviința. Împingem sfiala pînă la limite de necrezut, atît în ceea ce privește îmbrăcămintea și mîncarea, cît și în felul în care ne exprimăm și ne urcăm în tramvai. De pildă, poreclele, care se acordă fără nici un fel de scrupule în cartierul Pacífico, pe noi ne preocupă, ne dau de gîndit, ba chiar ne tulbură. Părerea noastră e că nu poți să dai orice fel de poreclă unuia care va fi silit s-o înghită și s-o suporte ca pe o însușire a sa toată viața. Doamnele din strada Humboldt își numesc băieții Toto, Coco sau Cacho, iar pe fete Negra sau Beba ; în familia noastră însă tipul ăsta obișnuit de poreclă nu există, ca să nu mai vorbesc de cele afectate și prețioase ca Bănuța, Fărîmița sau Spaima-pisicilor, care sînt foarte răspîndite prin Paraguay și Godoy Cruz. Drept exemplu pentru grija pe care o avem pentru treaba asta e de-ajuns să amintesc cazul mătușii mele de-a doua. Vădit înzestrată cu un dos de dimensiuni impunătoare, nu ne-am fi permis niciodată să cădem în ispita facilă a poreclelor obișnuite ; astfel, în loc de denumirea brutală de Amforă Etruscă, ne-am oprit la aceea mai decentă și familiară de Fundulea. Întotdeauna procedăm cu asemenea tact, deși nu

o dată a trebuit să luptăm cu vecinii şi prietenii care se încăpăţînează să rămînă la poreclele tradiţionale. Pentru vărul meu de-al doilea cel mic, care avea capul cam mare, n-am fost niciodată de acord cu porecla de Atlas, pe care i-o dăduseră la bodega din colţ, preferînd-o pe aceea mult mai delicată de Gulie. Şi aşa mai departe.

Aş vrea să lămuresc că nu facem toate astea ca să ne deosebim de restul cartierului. Am dori numai să schimbăm, treptat şi fără să rănim sentimentele nimănui, rutina şi tradiţiile. Nu ne place vulgaritatea oricum ar fi ea, şi e de-ajuns ca vreunul dintre noi să audă la cîrciumă fraze ca acestea: „A fost un meci care s-a desfăşurat violent" sau: „Finalizările lui Faggioli se caracterizează printr-o meritorie strădanie de a se infiltra iniţial în linia de mijlocaşi", pentru ca imediat să folosim formele mai îngrijite şi recomandabile pentru asemenea cazuri, cum sînt: „A fost o cafteală de nu s-a văzut om cu om" sau „Mai întîi i-am pus la pămînt şi după aia a fost o adevărată căsăpeală". Oamenii ne privesc surprinşi dar de fiecare dată se găseşte măcar unul care să primească lecţia ascunsă în frazele astea delicate. Unchiu-meu mai mare, care-i citeşte pe scriitorii argentinieni, zice că s-ar putea face ceva în genul ăsta cu mulţi dintre ei, dar niciodată nu ne-a explicat în amănunt. Păcat.

POŞTĂ ŞI TELECOMUNICAŢII

O dată, cînd un neam de-al nostru îndepărtat a ajuns ministru, am aranjat ca să ne numească pe mai mulţi din membrii familiei la sucursala poştei din strada Serrano. Ce-i drept, n-a durat prea mult. Din cele trei zile cît am stat acolo, două am servit publicul cu o repeziciune formidabilă, drept care ne-am pomenit cu vizita neaşteptată a unui inspector de la Poşta Centrală şi o notiţă laudativă în *Raţiunea*. În cea de-a treia zi eram siguri de popularitatea noastră, căci veneau oamenii şi din alte cartiere ca să-şi expedieze corespondenţa şi să trimită colete în Purmamarca sau în alte locuri tot atît de absurde. Atunci unchiul meu cel mare ne-a dat mînă liberă, şi familia a început să-i servească pe clienţi conform principiilor şi preferinţelor sale. La ghişeul de francare, soră-mea cea mijlocie dăruia cîte un balon colorat fiecărui cumpărător de timbre. Prima a primit balonul o doamnă grasă care a rămas ţintuită locului, cu balonul în mînă şi timbrul de un *peso* gata umezit lipindu-i-se puţin cîte puţin pe deget. Un tînăr cu chică pur şi simplu a refuzat să primească balonul, şi soră-mea l-a mustrat cu severitate în timp ce la coada din faţa ghişeului începeau să se işte păreri contrarii. Alături, cîţiva provinciali, care se încăpăţînau să-şi

trimită ca niște nesăbuiți salariile rudelor depărtate, primeau cu oarecare uimire păhărele de rachiu și din cînd în cînd cîte un pateu cu carne, toate pe socoteala tatălui meu, care de altfel le recita în gura mare sfaturile bătrînului Vizcacha. În timpul ăsta, frații mei, repartizați la ghișeul de colete poștale, ungeau coletele cu catran și le băgau într-o găleată plină cu pene. Apoi le prezentau expeditorului stupefiat și-i demonstrau cu cîtă bucurie vor fi primite pachetele astfel înfrumusețate. „Așa, sfoara nu se mai vede“, spuneau ei. „Și nici ceara roșie atît de vulgară, iar numele destinatarului parc-ar fi sub aripa unei lebede, uită-te și dumneata“. Ca să fim sinceri, nu se arătau toți chiar așa de încîntați.

Cînd curioșii și poliția au invadat localul, maică-mea a încheiat ceremonia cît se poate de frumos, făcînd să zboare deasupra publicului o mulțime de săgeți colorate făcute din formularele pentru telegrame, colete și scrisori recomandate. Am cîntat imnul național și ne-am retras în cea mai desăvîrșită ordine ; o fetiță rămasă a treia la coada ghișeului de francare plîngea știind că acum era prea tîrziu ca să mai primească un balon.

PIERDEREA ȘI RECUPERAREA UNUI FIR DE PĂR

Pentru a lupta împotriva pragmatismului și a groaznicei tendințe de a urmări scopuri practice, văru-meu cel mare susține că metoda cea mai bună e să-ți smulgi un fir de păr din cap, să-i faci un nod la mijloc și să-l lași să cadă ușor prin gaura chiuvetei. Dacă părul se agață de grătarul care se află de obicei în asemenea găuri e de ajuns să deschizi puțin robinetul și firul dispare.

Fără să pierzi nici o clipă trebuie să începi acțiunea de recuperare a părului. Prima operație se reduce la demontarea sifonului chiuvetei ca să vezi dacă părul nu s-a agățat de vreuna din asperitățile țevei. Dacă nu-l găsești acolo, trebuie să ajungi pînă la porțiunea de țeavă dintre sifon și conducta de scurgere principală. Bineînțeles că în această porțiune vor apare multe fire de păr, și va trebui să te bizui și pe ajutorul celorlalți membri ai familiei, ca să le cercetezi pe toate, unul cîte unul, căutînd nodul. Dacă nu apare, se va pune interesanta problemă de a sparge conducta pînă la parter, asta înseamnă însă un efort mai mare, poate că va trebui să lucrezi opt-zece ani la vreun minister sau magazin ca să aduni banii pentru a cumpăra cele patru apartamente de sub cel al vărului meu mai mare, și totul avînd extraordi-

narul dezavantaj că în timp ce tu lucrezi în aceşti opt-zece ani, n-ai cum să eviţi neplăcuta senzaţie că părul nu mai e în conductă, şi că doar printr-o întîmplare foarte puţin probabilă va rămîne agăţat în vreo rugozitate a ţevii ruginite.

În sfîrşit, va veni şi ziua în care vom putea sparge ţevile apartamentelor şi luni de zile vom trăi printre ligheane şi alte recipiente pline de păr umed, precum şi printre slugi şi cerşetori pe care-i vom plăti cu generozitate ca să caute, să separe, să clasifice şi să ne aducă eventualele fire de păr pentru a dobîndi, în sfîrşit, mult dorita certitudine. Dacă părul tot nu iese la iveală, vom intra într-o etapă mult mai confuză şi mai complicată căci porţiunea următoare a ţevii duce pînă în cele mai mari canale de scurgere ale oraşului. După ce ne cumpărăm un costum special, o să învăţăm să ne strecurăm prin canale, la ore tîrzii, în timpul nopţii, înarmaţi cu o lanternă puternică şi o mască de oxigen, şi-o să explorăm galeriile mai mici şi mai mari, ajutaţi dacă se poate de tot felul de indivizi de joasă speţă cu care vom fi intrat în legătură şi cărora va trebui să le dăm o mare parte din banii pe care-i cîştigăm ziua lucrînd la vreun minister sau magazin.

De foarte multe ori o să avem impresia că am ajuns la capătul acţiunii, căci vom găsi (sau ni se vor aduce) fire de păr asemănătoare cu cel pe care-l căutăm ; dar cum nu s-a mai auzit ca un fir de păr să aibă un nod în mijloc fără ca să fi intervenit mîna omului, aproape întotdeauna vom constata pînă la urmă că respectivul nod nu e decît o îngroşare în diametru a firului de păr (deşi nici de aşa ceva n-am mai auzit) sau cine ştie ce silicat sau oxid depus acolo din cauză că a rămas prea mult timp pe o suprafaţă umedă. Probabil vom înainta aşa, pe diferitele porţiuni ale conductelor mai mici sau mai mari, pînă cînd vom ajunge la locul acela unde nimeni nu se va mai hotărî să pătrundă : conducta cea mare, orientată în direcţia rîului, cu torentul gunoaielor adunate la un loc, unde cu nici o sumă de bani şi cu nici o barcă şi cu nici o ademenire din lume nu vom mai putea continua cercetările.

Dar înainte de asta, şi poate chiar cu mult înainte, de exemplu la numai cîţiva centimetri de gura chiuvetei, la nivelul apartamentului de la etajul doi, sau în prima conductă subterană se poate întîmpla să găsim firul de păr. E de-ajuns să te gîndeşti la bucuria pe care ai avea-o, la uimitorul calcul al eforturilor economisite pur şi simplu pentru că ai avut noroc, ca să justifici, să alegi şi să ceri aplicarea în practică a unei astfel de metode, pe care orice profesor conştient ar trebui să le-o recomande elevilor săi din cea mai fragedă copilărie, în loc să le usuce sufletul cu regula de trei compusă sau cu nenorocirea de la Cancha Rayada [1].

[1] Localitate din sudul statului Chile unde, în 1818, trupele generalului argentinian José de San Martin, care luptau pentru independenţă, au fost înfrînte de armata spaniolă condusă de generalul Cleto Ordóñez.

Nu mergem pentru rachiul de anason, nici pentru că trebuie să mergem. Probabil că bănuiți : mergem fiindcă nu putem suporta formele prea disimulate ale ipocriziei. Verișoara mea de-a doua, cea mare, își ia sarcina să afle natura durerii, și autenticitatea acesteia ; dacă oamenii plîng fiindcă doar plînsul le mai rămîne acestor bărbați și femei, în mirosul de tuberoze și cafea, atunci rămînem acasă și-i însoțim de la distanță. Cel mult maică-mea face act de prezență și salută în numele familiei ; nu ne place să interpunem cu obrăznicie viața noastră personală în acest dialog cu umbra. Dar dacă din investigațiile pline de tact ale verișoarei mele rezultă că într-un *patio* acoperit sau în hol s-au pornit jocurile și farsele, atunci familia își pune hainele cele mai bune, așteaptă ca priveghiul să înceapă și se prezintă la fața locului puțin mai tîrziu dar implacabil.

În Pacífico aproape întotdeauna asemenea lucruri se petrec într-o curte cu ghivece de flori și muzică la radio. Cu acest prilej vecinii catadicsesc să stingă aparatele de radio și rămîn numai iasomiile și rudele, sprijinindu-se cu rîndul de zid. Sosim cîte unul, cîte doi, salutăm rudele, pe care le recunoști ușor fiindcă se pun pe plîns îndată ce văd pe cineva că intră, și

mergem să ne facem cruce la căpătîiul răposatului, escortați de cîte o rudă mai apropiată. După vreo oră-două întreaga familie se află în casa mortului, și deși vecinii ne cunosc foarte bine, procedăm ca și cum fiecare ar fi venit pe contul său, și abia dacă vorbim între noi. În tot ce facem ne conducem după o metodă precisă ; conform acesteia ne alegem interlocutorii cu care stăm la taifas în bucătărie, sub portocal, în dormitoare, în tindă, ieșim din cînd în cînd să fumăm în curte sau pe stradă, sau dăm o raită printre oamenii adunați în grupuri ca să schimbăm păreri politice sau sportive. Nu ne trebuie prea mult timp ca să sondăm sentimentele rudelor celor mai apropiate, păhărelele de rachiu, ceaiul dulce de *mate* și subiectele ușoare constituie puntea confidențială de care avem nevoie ; înainte de miezul nopții sîntem edificați, putem acționa fără remușcări. De obicei, soră-mea mai mică ia asupra ei prima gîlceavă ; se așază cu multă îndemînare la picioarele coșciugului, își acoperă ochii cu o batistă violetă și începe să plîngă, mai întîi potolit, udînd batista că nici nu-ți vine să crezi, apoi cu sughițuri și gîfîieli, iar la sfîrșit o apucă un acces îngrozitor de plîns care-i silește pe vecini s-o ducă în patul pregătit pentru astfel de incidente, să-i dea să miroasă apa de portocali și s-o consoleze, în timp ce alte vecine se ocupă de rudele apropiate brusc molipsite și ele de criza asta de plîns. O vreme lumea se îngrămădește la ușa capelei cu lumînări aprinse, se aud întrebări și vești spuse în șoaptă, vecinii dau din umeri. Sfîrșiți

după un asemenea efort care le-a cam sleit puterile, rudele prind să se potolească, și exact în clipa aceea cele trei verișoare de-al doilea se pornesc pe un plîns fără afectare, fără hohote, dar atît de mișcător, încît rudele și vecinii se simt provocați, înțeleg că nu se mai poate să stea așa, cu degetul în gură, în timp ce niște străini de pe altă stradă sînt atît de mîhniți, și din nou se încadrează în jalea generală, din nou trebuie să se elibereze paturile, să le faci vînt doamnelor mai în vîrstă, să slăbești cureaua bătrîneilor convulsionați. De obicei, ăsta-i momentul așteptat de frații mei și de mine ca să intrăm în camera mortului și să ne-așezăm lîngă coșciug. Oricît de ciudat ar părea, sîntem totuși într-adevăr mîhniți, ori de cîte ori le auzim plîngînd pe surorile noastre o tristețe fără margini ne umple pieptul și ne-aduce aminte de tot felul de lucruri din copilărie, niște maidane de lîngă Villa Albertina, un tramvai care scîrțîia cînd dădea colțul în strada General Rodríguez, în Bánfield, lucruri de-astea, întotdeauna triste. E de-ajuns să vedem mîinile încrucișate ale răposatului pentru ca plînsul să ne năpădească dintr-odată, să ne silească să ne acoperim rușinoși chipurile, și sîntem cinci bărbați care plîng de-adevăratelea la priveghi ; în timp ce rudele își adună cu disperare bruma de răsuflare care le-a mai rămas ca să se țină în pas cu noi, simțind că fie ce-o fi dar trebuie să arate că priveghiul este al lor, că numai ele au dreptul să plîngă așa în casa asta. Dar sînt puține, și sînt mincinoase (asta o știm de la verișoară-mea de-a

doua, cea mare, și asta ne dă putere). În zadar acumulează suspine și leșinuri, degeaba vecinii mai solidari îi sprijină cu alinările și cugetările lor, ducîndu-le și aducîndu-le ca să se odihnească și să reintre în luptă. Părinții mei și cu unchiul mai mare trec ei acum în locul nostru, și e ceva care impune respect în durerea acestor oameni în vîrstă, veniți tocmai de pe strada Humboldt, cinci străzi mai încolo numărînd de la colț, ca să-l vegheze pe răposat. Vecinii mai deștepți încep să-și piardă răbdarea, pe rude le lasă-n plata Domnului, și se duc la bucătărie să bea rachiu și să comenteze ; cîteva dintre rude, extenuate după o oră și jumătate de plîns într-una, dorm sforăind. Noi ne înlocuim în ordine, deși nu dăm impresia că-i ceva aranjat dinainte ; înainte de șase dimineața sîntem stăpînii indiscutabili ai priveghiului, majoritatea vecinilor s-au dus acasă la culcare, rudele zac în diferite poziții care mai de care mai fleșcăiți, în curte se ivesc zorile. La ora aceea, mătușile mele organizează, pline de energie, gustări la bucătărie, beau cafea fierbinte, și cînd ne încrucișăm în tindă sau în dormitor, ne aruncăm unul altuia priviri triumfătoare ; sîntem ca niște furnici care forfotesc, frecîndu-și antenele în trecere. Cînd vine noaptea funebră fiecare știe ce are de făcut, surorile mele le duc pe rude să-și ia rămas bun de la răposat înainte de acoperirea coșciugului, îi sprijină, îi încurajează, în timp ce verișoarele și frații mei înaintează încet și le iau locul, scurtînd ultimul adio și rămînînd singuri lîngă mort. Învinse, derutate, înțelegînd

vag dar incapabile să reacționeze, rudele se lasă duse încoace și încolo, beau orice li se aduce la gură și răspund cu proteste nedeslușite și inconsistente la solicitudinea afectuoasă a verișoarelor și surorilor mele. Cînd vine momentul să plecăm, și casa e plină de rude și prieteni, o organizare nemaipomenită dar fără breșe hotărăște fiecare mișcare, directorul ceremoniei funerare respectă ordinele lui taică-meu, deplasarea sicriului se face conform indicațiilor lui unchiu-meu mai mare. Din cînd în cînd rudele venite în ultimul moment încearcă o revendicare necumpătată ; vecinii, convinși că totul e cum trebuie, privesc scandalizați și-i reduc la tăcere. În mașina funebră se instalează părinții și unchii mei, frații mei se urcă într-a doua iar verișoarele catadicsesc să accepte pe careva din familie în cea de a treia mașină unde iau ele loc înfășurate în șaluri mari negre sau violete. Ceilalți suie care unde poate și sînt unele rude care se văd nevoite să cheme un taxi. Și dacă vreunii, refăcuți de aerul dimineții și drumul lung, uneltesc să recucerească necropola, amarnică le e deziluzia. Nici n-ajunge bine sicriul la peristil că frații mei îl și înconjură pe oratorul desemnat de familie sau de prietenii răposatului, ușor de recunoscut după mutra de circumstanță și sulul care-i umflă buzunarul hainei. Strîngîndu-l de mînă, îi îmbibă reverele cu lacrimile lor, îl aplaudă cu un sunet blînd de tapiocă, și oratorul nu-l poate împiedica pe unchiu-meu mai mic să se urce la tribună și să deschidă discursurile cu o rugăciune care e întotdeauna un model

de adevăr și înțelepciune. Ține trei minute, se referă numai la defunct, trece sub tăcere virtuțile și scoate la iveală defectele și totul spus cu multă omenie ; e mișcat pînă la lacrimi și uneori abia reușește să termine. Nici nu coboară el bine că fratele meu cel mare și ocupă tribuna și se apucă să facă panegiricul în numele cartierului, în timp ce vecinul care trebuia să facă el asta încearcă să-și croiască drum printre verișoarele și surorile mele care plîng atîrnate de haina lui. Un gest binevoitor dar poruncitor de-al tatălui meu pune în mișcare personalul înmormîntării ; catafalcul începe să se învîrtă încet și oratorii oficiali rămîn lîngă tribună, privindu-se și strîngîndu-și discursurile în palmele umezite. De obicei nu ne deranjăm să-l însoțim pe mort pînă la cavou sau la mormînt, ci facem stînga-mprejur și plecăm toți deodată, comentînd incidentele de la priveghi. De departe vedem cum rudele aleargă cu disperare ca să apuce vreunul din cordoanele sicriului și se iau la ceartă cu vecinii care în timpul ăsta au pus stăpînire pe cordoane și preferă să le ducă în locul rudelor.

Material plastic

Unui domn i s-a tăiat capul, dar imediat după aceea a izbucnit o grevă și n-au putut să-l îngroape, așa că domnul a trebuit să trăiască mai departe fără cap și să se descurce cum poate.

Și-a dat imediat seama că patru din cele cinci simțuri îi pieriseră o dată cu capul. Înzestrat numai cu simțul tactil, dar plin de bunăvoință, domnul s-a așezat pe o bancă din piața Lavalle și a început să pipăie frunzele copacilor una cîte una, încercînd să le deosebească și să le dea un nume. Așa că peste cîteva zile a fost sigur că adunase pe genunchi o frunză de eucalipt, una de platan, una de magnolia foscata și o pietricică verde.

Cînd domnul și-a dat seama că ultimul lucru e o piatră verde, două zile a rămas foarte nedumerit. Piatră era corect spus și posibil, dar nu verde. Ca să verifice, și-a închipuit că piatra e roșie, și în aceeași clipă a simțit un fel de repulsie profundă, o respingere a acestei minciuni flagrante că piatra e roșie, deoarece piatra era cu desăvîrșire verde și în formă de disc, foarte dulce la pipăit.

Cînd și-a dat seama că piatra mai era și dulce, domnul a rămas cîtva timp de-a dreptul stupefiat. S-a hotărît atunci să fie vesel, lucru

întotdeauna de preferat, căci îşi dădea seama că, asemenea anumitor insecte care-şi regenerează părţile tăiate, era şi el în stare să aibă diferite simţuri. Încurajat a părăsit banca din piaţă şi a coborît pe strada Libertad pînă în Avenida de Mayo, unde după cum se ştie abundă mîncărurile cu sos din restaurantele spaniole. Luînd cunoştinţă şi de acest amănunt care-i reda un nou simţ, domnul o porni la întîmplare spre răsărit sau spre apus, căci de data asta nu mai era sigur, şi umblă neobosit, aşteptînd dintr-o clipă în alta să audă ceva, dat fiind că auzul era singurul simţ care-i mai lipsea. Într-adevăr, vedea cerul palid ca în zori, îşi pipăia propriile mîini cu degete umede şi unghii care i se înfigeau în carne, simţea parcă miros de sudoare, iar în gură avea un gust de metal şi de coniac. Îi mai lipsea numai auzul şi exact atunci auzi, aşa ca o amintire, căci ceea ce auzea erau din nou cuvintele preotului din închisoare, cuvinte de alinare şi de speranţă, foarte frumoase în sine, dar din păcate vădit uzate, fiind spuse de nenumărate ori şi tocite de cît au sunat şi-au tot răsunat.

CE MAI FACI, LÓPEZ ?

Un domn se întîlneşte cu un prieten şi îl salută, întinzîndu-i mîna şi înclinînd puţin capul. Doar îşi închipuie că în felul acesta îl salută, de fapt salutul e de mult inventat, aşa că domnul nu face decît să se supună el salutului.

Plouă. Un domn se refugiază sub o arcadă. Toţi domnii aceştia nu ştiu aproape niciodată că de fapt alunecă pe un tobogan gata făcut, o dată cu prima ploaie şi prima arcadă. Un umed tobogan din frunze veştede.

Şi gesturile de dragoste, acest dulce muzeu, această galerie de chipuri de fum. Îmi pare rău pentru vanitatea ta, dar n-am ce-ţi face ; mîna lui Antonio a căutat ceea ce caută şi mîna ta, şi nici a lui, nici a ta nu căutau nimic care să nu fi fost găsit dintotdeauna. Dar lucrurile nevăzute trebuie să se încarneze, ideile cad la pămînt ca nişte porumbei morţi.

Ce e într-adevăr nou sperie sau uimeşte. Aceste două senzaţii la fel de apropiate de stomac însoţesc întotdeauna prezenţa lui Prometeu ; restul e comoditate, şi întotdeauna asta e bine, mai mult sau mai puţin ; verbele active conţin repertoriul complet.

Hamlet nu se îndoieşte ; el caută adevărata soluţie şi nu uşile casei sau drumurile de mult

bătătorite — oricîte scurtături sau încrucişări ţi-ar oferi ele. El vrea tangenta care sfarîmă misterul, a cincea foaie a trifoiului. Între da şi nu, ce infinită roză a vînturilor. Şi prinţii Danemarcei, aceşti vulturi care mai degrabă mor de foame decît să mănînce mortăciuni.

Cînd te strîng pantofii, semn bun. E o schimbare, o dovadă, ceva care ne pune pe gînduri. De aceea monştrii sînt atît de populari şi ziarele se extaziază de viţeii bicefali. Ce ocazie, întrevezi marele salt spre acel altceva !

Uite-l pe López.

— Bună, López.

— Bună, măi.

Şi uite aşa cred ei că se salută.

PROGRES ŞI REGRES

Cineva a inventat o sticlă prin care puteau să treacă muştele. Musca venea, împingea cu capul şi hop ! se trezea în partea cealaltă. Mare bucurie pe muscă !

Un savant ungur a dat totul peste cap descoperind că musca putea să intre dar nu să şi iasă, sau viceversa, din cauza nu ştiu cărei şmecherii în flexibilitatea fibrelor sticlei care era foarte fibroasă. Atunci s-a inventat imediat moartea-muştelor cu o bucăţică de zahăr înăuntru şi muştele mureau pe capete, disperate. Astfel a luat sfîrşit orice înfrăţire posibilă cu aceste vieţuitoare demne de o soartă mai bună.

POVESTE ADEVĂRATĂ

Un domn scapă pe jos ochelarii care fac un zgomot îngrozitor cînd se izbesc de pietrele pavajului. Domnul se apleacă, necăjit din pricină că lentilele ochelarilor costă foarte scump, dar descoperă spre marea sa uimire că au scăpat, ca prin minune, neatinşi.

Atunci domnul are un sentiment de adîncă recunoştinţă şi înţelege că cele întîmplate constituie un fel de avertizare prietenească, aşa că se duce la un magazin de optică şi cumpără un toc de piele căptuşită — dublă protecţie, pentru a-şi îngriji sănătatea. Peste o oră scapă tocul din mînă şi cînd se apleacă fără să fie prea neliniştit, descoperă că ochelarii s-au făcut praf. Domnului acesta îi trebuie cîtva timp ca să înţeleagă cît de nepătrunse sînt căile Domnului, şi că de fapt miracolul acum a avut loc.

TEMĂ PENTRU UN COVOR

Generalul are numai optzeci de oameni, iar duşmanul cinci mii. În cortul său generalul blestemă şi plînge. Pe urmă scrie o proclamaţie inspirată, pe care porumbeii mesageri o răspîndesc deasupra taberei duşmane. Două sute de infanţi trec la general. Urmează o încăierare pe care generalul o cîştigă cu uşurinţă şi două regimente trec de partea sa. După trei zile duşmanul are numai optzeci de oameni, iar generalul cinci mii. Atunci generalul scrie altă proclamaţie, şi şaptezeci şi nouă de oameni trec de partea sa. Rămîne numai un singur duşman, înconjurat de armata generalului care aşteaptă în linişte. Trece noaptea şi duşmanul tot n-a trecut de partea sa. În cortul său generalul blestemă şi plînge. Cînd se ivesc zorile, duşmanul scoate încet sabia din teacă şi înaintează spre cortul generalului. Intră şi se uită ţintă la el. Armata generalului se împrăştie. Răsare soarele.

21 — Sfîrşitul jocului — c. 2199

Acasă la Jacinto există un fotoliu pentru a muri.

Cînd cineva îmbătrînește, e invitat într-o bună zi să ia loc în fotoliu, care e ca toate celelalte fotolii doar că are o steluță argintie în mijlocul spătarului. Cel invitat oftează, dă puțin din mîini ca și cum ar vrea să îndepărteze invitația și apoi se duce să se așeze pe fotoliu și moare.

Copiii, totdeauna obraznici, se distrează păcălind musafirii în lipsa mamei și-i poftesc să se așeze pe fotoliu. Cum musafirii știu despre ce e vorba, dar știu și că despre asta nu trebuie să se vorbească, îi privesc pe copii foarte tulburați și se scuză folosind vorbe care nu se rostesc niciodată în fața copiilor, spre marea bucurie a acestora. Pînă la urmă musafirii se slujesc de orice pretext ca să nu ia loc, iar mai tîrziu, mama își dă seama de cele întîmplate și cînd se duc la culcare copiii primesc cîte o bătaie zdravănă. Dar ei tot nu renunță, și reușesc din cînd în cînd să tragă pe sfoară cîte un musafir mai neștiutor și-l pun să se așeze pe fotoliu. În cazurile astea părinții se fac că nu văd nimic, căci se tem ca nu cumva vecinii să afle de însușirile fotoliului și să vină să-l ceară cu împrumut ca să poftească pe el un membru al familiei sau un prieten. În timpul ăsta copiii cresc și vine o zi cînd, nu se știe de ce, nu-i mai interesează fotoliul și nici musafirii. Ba chiar se feresc să intre în hol, ocolesc prin curte, și părinții, acum foarte bătrîni, închid ușa de la hol cu cheia și se uită îngroziți la copiii lor de parcă ar vrea să le citească gîndurile. Copiii se uită în altă parte și spun că e ora de masă sau de culcare. Dimineața tatăl se scoală primul și întotdeauna se duce să vadă dacă ușa de la hol e tot închisă cu cheia, dacă vreunul din copii n-a deschis-o ca să se vadă din sufragerie fotoliul, pentru că steluța de argint strălucește și pe-ntuneric și poate fi văzută perfect din orice colț al sufrageriei.

PLAN PENTRU UN POEM

Să fie Roma cu Faustina, vîntul s-ascută condeiele de plumb ale scribului care stă jos, ori, în spatele plantelor agăţătoare bătrîne de-o sută de ani, într-o dimineaţă, să apară scrisă această frază convingătoare: Nu există plante agăţătoare de o sută de ani, botanica e o ştiinţă, la dracu' cu născocitorii de imagini ascunse. Şi în baie stă Marat.

Văd apoi cum e urmărit un greiere pe o tavă de argint, şi doamna Delia care-şi apropie uşor o mînă ca un substantiv şi cînd să-l prindă, iată-l pe greiere în sare (atunci au trecut în partea cealaltă fără a se uda, şi Faraón îi blestema pe ţărm) sau face un salt pînă la mecanismul delicat care extrage din floarea de grîu mîna uscată a pîinii prăjite. Doamnă Delia, doamnă Delia, lasă greierele să umble pe plajele farfuriilor. Într-o zi va cînta, ca să se răzbune, atît de înfricoşător încît ceasurile dumitale cu pendul se vor spînzura în sicriile lor verticale sau spălătoreasa va naşte o monogramă vie care va alerga prin casă repetîndu-şi iniţialele ca un toboşar. Doamnă Delia, musafirii îşi pierd răbdarea fiindcă-i frig. Şi în baie stă Marat.

În sfîrşit, să fie oraşul Buenos Aires, într-o zi neobişnuită şi tremurătoare, cu rufe întinse

la soare şi aparatele de radio de pe stradă urlînd toate deodată despre preţul floarei-soarelui pe piaţa liberă. Pentru o floarea-soarelui supranaturală a plătit cineva în Liniers optzeci şi opt de *pesos*, şi floarea-soarelui s-a arătat plină de ură faţă de reporterul Esso, în parte datorită oboselii provocate de socotitul seminţelor, în parte pentru că destinul ei ulterior nu figura în biletul de vînzare. Spre seară va fi o concentrare de forţe în Plaza de Mayo. Forţele se vor îndrepta pe străzi diferite pînă ce se vor echilibra în formă la piramidă şi se va vedea că trăiesc datorită unui sistem de reflexe instalat de primărie. Nimeni nu se îndoieşte că totul se va îndeplini cu cea mai mare strălucire, ceea ce a creat, cum e uşor de presupus, o atmosferă expectativă extraordinară. Lojile s-au vîndut, va veni domnul cardinal, porumbeii, deţinuţii politici, vatmanii, ceasornicarii, darurile, doamnele grase. Şi în baie stă Marat.

PORTRETUL CAZUARULUI

Primul lucru pe care-l face cazuarul e să se uite la tine cu o neîncredere trufaşă. Nu face altceva decît să privească nemişcat, să privească atît de aspru şi fără întrerupere de parcă el ne-ar născoci în clipa aceea, de parcă printr-o strădanie nemaipomenită ne-ar scoate din neantul care e lumea cazuarilor, şi ne pomenim în faţa lui, stînd, nu se ştie de ce, şi contemplîndu-l.

Din această dublă contemplare care poate că nu e decît una şi aceeaşi sau de fapt poate nu e de loc, ne naştem noi amîndoi, cazuarul şi cu mine, ne găsim unul altuia locul, învăţăm să ne ignorăm. Nu ştiu dacă el, cazuarul, mă contureazâ şi mă înscrie în lumea lui simplă, eu însă nu pot decît să-l descriu, să lipesc peste făptura lui prezentă o listă cu ce-mi place şi ce nu-mi place la el. Mai ales cu ce nu-mi place, căci cazuarul e antipatic şi respingător. Închipuiţi-vă un struţ cu un corn ca un capac de samovar, un fel de bicicletă turtită între două automobile, care se face armonică, un abţibild rău lipit, unde predomină un violet murdar şi un fel de pîrîitură. Acum cazuarul face un pas înainte şi-şi ia un aer sever ; e ca o pereche de ochelari care ascund un pedant fără margini. Trăieşte în Australia, cazuarul ; e laş şi în acelaşi timp înfricoşător ; paznicii intră în cuşca lui cu cizme înalte de piele şi un aruncător de flăcări. Cînd cazuarul se opreşte din goana înspăimîntată în jurul strachinei cu tărîţe, şi se năpusteşte cu salturi de cămilă asupra paznicului, acesta nu mai are altceva de făcut decît să deschidă aruncătorul de flăcări. Şi atunci iată ce se vede : jetul de foc îl înfăşură şi cazuarul, cu toate penele în flăcări, mai înaintează cîţiva paşi şi izbucneşte într-un ţipăt îngrozitor. Dar cornul lui nu arde : materia aceea uscată şi scămoasă, care e mîndria şi sfidarea lui, intră într-o fuziune rece, se aprinde într-un albastru minunat, într-un roşu care seamănă cu un pumn jupuit şi în sfîrşit se încheagă în verdele cel mai transparent, al smaragdului, piatra întunericului şi a speranţei. Cazuarul îşi pierde penele, nori iuţi de cenuşă, şi paznicul aleargă lacom să pună mîna pe gema proaspăt născută. Directorul grădinii zoologice profită întotdeauna de clipa asta ca să-l dea în judecată pentru maltratarea animalelor şi să-l concedieze.

Ce altceva să mai spunem despre cazuar, după această dublă nenorocire ?

POVESTE FĂRĂ MORALĂ

Un om vindea strigăte și cuvinte și-i mergea bine, deși i se-ntîmpla să dea peste mulți care discutau prețurile și încercau să se tocmească. Dar omul accepta aproape întotdeauna și astfel reuși să vîndă multe strigăte pentru vînzătorii ambulanți, cîteva suspine pe care le cumpărau cucoanele rentiere, precum și cuvinte pentru tot felul de parole, consemne, lozinci, amintiri și false întîmplări.

În cele din urmă, omul simți că a venit momentul și ceru audiență la micul tiran al țării, care era aidoma tuturor colegilor săi și îl primi înconjurat de generali, secretari și cești de cafea.

— Vin să vă vînd ultimele dumneavoastră cuvinte, spuse omul. Sînt foarte importante, fiindcă niciodată n-o să le rostiți cum trebuie atunci cînd va fi cazul și, oricum, tot va trebui să le spuneți în acea cumplită împrejurare ca să schițați un destin istoric care să poată fi privit retrospectiv.

— Tradu-mi ce spune, porunci micul tiran interpretului.

— Păi, vorbește în argentiniană, excelență.

— A, e argentinian? Atunci de ce nu înțeleg nimic?

— Ați înțeles foarte bine, spuse omul. Vă spun încă o dată că am venit să vă vînd ultimele dumneavoastră cuvinte.

Micul tiran se ridică în picioare, așa cum se cuvine în asemenea împrejurări, și stăpînindu-și un tremur în glas, porunci ca omul să fie arestat și aruncat în beciurile speciale care există întotdeauna în cercurile acestea.

— Păcat, spuse omul în timp ce era înșfăcat. Tot dumneavoastră o să mă rugați să vă spun aceste ultime cuvinte atunci cînd va veni momentul și veți avea nevoie să vi le spun ca să puteți schița mai ușor acel destin istoric retrospectiv. Eu aveam de vînzare exact ceea ce dumneavoastră o să vreți să spuneți, așa că nu e nici o înșelătorie. Dar cum nu acceptați tîrgul și cum n-o să puteți învăța dinainte cuvintele acestea, atunci cînd va veni momentul, cînd pentru prima oară veți vrea ca ele să țîșnească din gura dumneavoastră, bineînțeles că nu veți reuși să le spuneți.

— De ce să nu pot să le spun dacă sînt cele pe care am să vreau să le spun? întrebă micul tiran cu o altă ceașcă de cafea în față.

— Fiindcă n-o să vă îngăduie frica, spuse omul cu tristețe. O să fiți cu frînghia de gît, în cămașă, tremurînd de groază și de frig, or să vă clănțăne dinții și n-o să puteți rosti nici un cuvînt. Călăul și cei de față, printre care vor fi și unii din domnii aceștia, vor aștepta, fiindcă așa se cade, încă vreo două-trei minute, dar cînd din gură nu vă va ieși decît un geamăt

întretăiat de suspine și rugăminți de iertare (fiindcă pe acestea o să le puteți rosti fără nici un efort), își vor pierde pînă la urmă cu toții răbdarea și vă vor spînzura.

Indignați la culme, toți cei de față și mai ales generalii l-au înconjurat pe micul tiran cerîndu-i să dea ordin ca omul să fie pe loc împușcat. Dar micul tiran, care era palid-ca-moartea, îi dădu afară în brînci și se încuie cu omul acela ca să-și cumpere de la el ultimele cuvinte.

Între timp, generalii și secretarii, foarte umiliți de felul cum fuseseră tratați, pregătiră o răscoală și în dimineața următoare îl arestară pe tiran în timp ce mînca struguri în pavilionul său preferat. Ca să nu-și poată spune ultimele cuvinte, l-au omorît pe loc, împușcîndu-l. Apoi au început să-l caute pe om, care dispăruse din clădirea guvernamentală, și l-au găsit imediat, fiindcă acesta se plimba prin piață vînzînd strigăte saltimbancilor. L-au băgat într-o dubă și l-au dus în fortăreața închisorii unde l-au schingiuit ca să mărturisească ultimele cuvinte pe care le-ar fi putut spune micul tiran. Dar n-au reușit să-i smulgă mărturisirea și atunci l-au ucis cu lovituri de picior.

Vînzătorii ambulanți, care îi cumpăraseră strigătele, le-au strigat mai departe, pe la colțuri, și unul din aceste strigăte a slujit apoi drept parolă contrarevoluției care a terminat cu toți generalii și secretarii. Unora dintre ei, înainte de a muri, le-a trecut prin cap ideea

destul de neclară că totul nu fusese decît un lanț de întîmplări confuze, iar cuvintele și strigătele sînt lucruri care la nevoie se pot vinde, dar nu se pot cumpăra, oricît de absurd ar părea asta.

Și au putrezit cu toții, și micul tiran, și omul, și generalii, și secretarii, numai strigătele răsunau din cînd în cînd pe la colțuri.

Povești cu glori și cronopi

I

PRIMA ŞI ÎNCĂ NESIGURA APARIŢIE A CRONOPILOR, GLORILOR ŞI SPERANŢELOR. FAZA MITOLOGICĂ

OBICEIURILE GLORILOR

Odată, un gloriu dansa răgaz şi dansa căutare în faţa unui magazin plin cu cronopi şi speranţe. Cele mai indignate erau speranţele care nu vor niciodată ca glorii să danseze răgaz sau căutare ci numai aşteptare, adică dansul pe care îl cunosc cronopii şi speranţele.

Tocmai de-aceea glorii se aşază în faţa magazinelor şi în ziua aceea gloriul dansa răgaz şi dansa căutare ca să le supere pe speranţe. Una dintre speranţe lăsă jos peştele ei de flaut — căci speranţele, ca şi Regele Mării, sînt mereu însoţite de peşti de flaut — şi ieşi să-l mustre pe gloriu, spunîndu-i astfel :

— Gloriule, nu dansa răgaz, nici căutare în faţa acestui magazin.

Gloriul dansa mai departe şi rîdea.

Speranţa chemă alte speranţe şi cronopii se strînseră roată în jur ca să vadă ce-o să se întîmple.

— Gloriule, spuseră speranţele. Nu dansa răgaz, nici căutare în faţa acestui magazin.

Dar gloriul dansa şi rîdea ca să le facă speranţelor în ciudă.

Atunci speranţele s-au năpustit asupra gloriului şi l-au vătămat. L-au lăsat jos lîngă un gard şi gloriul se văita, aşa înfăşurat cum era în sîngele şi în tristeţea lui.

Veniră pe furiş cronopii, obiectele acelea verzi şi umede. Îl înconjurară pe gloriu şi-l compătimeau, spunînd astfel :

— Cronopiu cronopiu cronopiu.

Şi gloriul înţelegea şi singurătatea îi era mai puţin amară.

DANSUL GLORILOR

Glorii cîntă împrejur
Glorii cîntă şi se mişcă

— CĂUTARE RĂGAZ RĂGAZ AŞTEPTARE

Glorii dansează în camera
cu lampioane şi perdele
dansează şi cîntă precum urmează

— CĂUTARE RĂGAZ AŞTEPTARE RĂGAZ

Paznici din pieţe, cum de-i lăsaţi să iasă pe
glorii, să umble slobozi cîntînd şi dansînd
glorii, cîntînd căutare răgaz răgaz,
dansînd răgaz aşteptare răgaz,
cum de-i lăsaţi ?
Dacă măcar cronopii (aceste verzi, zbîrlite,
umede obiecte)
ar merge pe străzi, ar putea fi atunci evitaţi
cu un salut : — Bună salena cronopi cronopi.
Dar glorii ?

BUCURIA CRONOPIULUI

Întîlnire între un cronopiu și un gloriu la lichidarea prăvăliei *La Mondiale*.

— Bună salena cronopiu cronopiu.

— Bună seara, gloriu. Răgaz căutare așteptare.

— Cronopiu cronopiu?

— Cronopiu cronopiu.

— Fir?

— Două, dar unul albastru

Gloriul îl respectă pe cronopiu. Niciodată el n-o să vorbească pînă ce n-o să fie sigur că vorbele lui sînt cele cuvenite, veșnic temător ca nu cumva speranțele care stau mereu la pîndă să alunece prin aer, microbii ăștia strălucitori, și din pricina unui cuvînt greșit să invadeze inima blajină a cronopiului.

— Afară plouă, spune cronopiul. Tot cerul.

— Nu-ți face griji, spune gloriul. O să mergem cu automobilul meu. Ca să ocrotim firele.

Și se uită în văzduh dar nu vede nici o speranță și oftează satisfăcut. În afară de asta îi place să vadă bucuria mișcătoare a cronopiului, care ține cele două fire la piept — unul e albastru — și așteaptă nerăbdător ca gloriul să-l invite în automobilul său.

TRISTEȚEA CRONOPIULUI

La ieșirea din Luna Park un cronopiu constată
că ceasul lui rămîne-n urmă, că ceasul lui rămîne-n urmă, că ceasul lui.
Tristețea cronopiului în fața unei mulțimi de glorii
care suie pe Corrientes la unsprezece și douăzeci
iar el, verde și umed, merge la unsprezece și un sfert.
Cugetă cronopiul: „E tîrziu, dar mai puțin tîrziu pentru mine decît pentru glorii,
pentru glorii e cu cinci minute mai tîrziu,
vor ajunge la ei acasă mai tîrziu,
se vor culca mai tîrziu.
Eu am un ceas cu mai puțină viață, cu mai puțin acasă și mai puțin să mă culc,
eu sînt un cronopiu nefericit și umed."

Și în timp ce bea cafea la Richmond pe Florida,
cronopiul udă o felie de pîine prăjită cu lacrimi adevărate.

II

CĂLĂTORII

Cînd glorii pleacă în călătorie, obiceiurile lor cînd înnoptează într-un oraş sînt următoarele : Un gloriu merge la hotel şi verifică cu grijă preţurile, calitatea cearceafurilor şi culoarea covoarelor. Al doilea se deplasează la comisariat şi scoate un act prin care se declară bunurile mobile şi imobile ale celor trei, precum şi inventarul obiectelor conţinute în valize. Al treilea gloriu se duce la spital şi copiază lista medicilor de gardă şi specialitatea fiecăruia.

O dată terminate treburile astea, călătorii se adună în piaţa mare a oraşului, îşi comunică observaţiile şi intră în cafenea să bea un aperitiv. Mai înainte însă se prind de mînă şi dansează în horă. Dansul ăsta capătă numele de „Bucuria glorilor".

Cînd cronopii merg în călătorie, toate hotelurile sînt pline, trenurile plecate, plouă cu găleata şi taxiurile nu vor să-i ducă sau costă foarte mult. Cronopii nu-şi pierd curajul pentru că sînt foarte convinşi că aşa li se întîmplă la toţi, şi cînd se duc la culcare îşi spun unii altora : „Frumos oraş, foarte frumos oraş". Şi toată noaptea visează că în oraş au loc nişte petreceri grozave la care sînt şi ei invitaţi. A doua zi se trezesc foarte mulţumiţi, şi uite-aşa călătoresc cronopii.

Speranţele, sedentare, călătoresc la voia întîmplării şi a oamenilor, şi sînt ca statuile la care trebuie să te duci ca să le vezi fiindcă ele nu se deranjează.

PĂSTRAREA AMINTIRILOR

Glorii, ca să-şi păstreze amintirile, procedează la îmbălsămarea lor în felul următor. După ce fixează amintirea cu fire de păr şi semne, o înfăşoară din cap pînă-n picioare într-un cearceaf negru şi o reazimă vertical de peretele din hol, cu o etichetă pe care scrie: „Excursie în Quilmes" sau: „Frank Sinatra".

În schimb cronopii, fiinţele astea dezordonate şi călduţe, îşi lasă amintirile vraişte prin casă, printre strigăte vesele, iar ei umblă printre ele şi cînd trece cîte una în fugă o mîngîie cu blîndeţe şi-i spun: „Nu cumva să ţi se întîmple ceva" sau chiar: „Ai grijă la trepte". Din cauza asta casele glorilor sînt ordonate şi plăcute, iar în casele cronopilor e o întreagă harababură şi uşile se trîntesc mereu. Vecinii se plîng întotdeauna de cronopi iar glorii dau din cap cu înţelegere şi se duc să vadă dacă etichetele sînt toate la locul lor.

CEASURI

Un gloriu avea un ceas de perete şi în fiecare săptămînă îl întorcea CU MARE GRIJĂ. Trecu pe acolo un cronopiu şi văzîndu-l începu să rîdă, se duse acasă şi născoci ceasul-anghinare, care într-un fel sau altul poate şi trebuie să se numească astfel.

Ceasul-anghinare al cronopiului nostru e o anghinare dintr-o specie uriaşă, a cărui tulpină e vîrîtă într-o gaură din perete. Nenumăratele frunze ale anghinarei arată ora prezentă şi în plus toate orele, aşa încît cronopiul nu face altceva decît să rupă o frunză pentru a afla cît e ora. Şi pentru că le rupe de la stînga la dreapta, întotdeauna frunza îi arată ora exactă şi în fiecare zi cronopiul începe să smulgă un alt rînd de frunze. Cînd ajunge la miez, timpul nu mai poate fi măsurat şi în imensul trandafir violet din centru, cronopiul găseşte o mare mulţumire, îl mănîncă cu ulei, oţet şi sare, şi pune alt ceas în gaură.

PRÎNZUL

După multe eforturi un cronopiu reuşi să stabilească un termometru de vieţi. Ceva între termometru şi topometru, între fişier şi *curriculum vitae.*

De exemplu, cronopiul primea la el acasă un gloriu, o speranţă şi un profesor de limbi străine. Aplicîndu-şi descoperirea, el stabili că gloriul era infra-viaţă, speranţa para-viaţă şi profesorul de limbi străine inter-viaţă. Cît priveşte chiar pe cronopiu, el se considera niţel super-viaţă, dar mai mult din poezie decît din spirit de adevăr.

La ora prînzului cronopiul-viaţă se bucura auzind convorbirea musafirilor, pentru că toţi credeau că se referă la acelaşi lucru şi de fapt nu era aşa. Inter-viaţa mînuia tot felul de abstracţiuni precum spirit şi conştiinţă, pe care para-viaţă le asculta ca unul care ascultă cum plouă — delicată treabă. Bineînţeles infra-viaţa cerea tot timpul brînză rasă iar super-viaţa tăia puiul în patruzeci şi două de mişcări, metoda Stanley Fitzsimmons. La desert vieţile se salutau şi se duceau la treburile lor şi pe masă rămîneau numai fragmente de moarte.

BATISTE

Un gloriu foarte bogat are o slujnică. Gloriul acesta foloseşte o batistă şi o aruncă la coşul de hîrtii. Foloseşte o alta şi-o aruncă şi pe aceea la coş. Aruncă la coş toate batistele întrebuinţate. Cînd i se termină batistele cumpără altă cutie.

Slujnica adună batistele şi le păstrează pentru ea. Deoarece comportarea gloriului o uimeşte peste măsură, într-o zi, slujnica nu se mai poate stăpîni şi-l întreabă dacă batistele sînt de aruncat.

— Proastă mai eşti, spune gloriul, *nu se pun asemenea întrebări.* De acum încolo o să-mi speli batistele iar eu o să-mi economisesc banii.

COMERȚ

Glorii înființaseră o fabrică de furtunuri și angajară numeroși cronopi pentru înfășurarea și depozitarea acestora. Cînd au ajuns cronopii la fața locului, ce mare bucurie pe ei ! Erau acolo furtunuri verzi, roșii, albastre, galbene și violete. Fiind transparente, cînd erau verificate puteai să vezi cum gîlgîie prin ele ape și nenumărate bule de aer și uneori cîte o insectă foarte curioasă. Cronopii începură să strige în gura mare, și voiau să danseze răgaz și să danseze căutare în loc să muncească. Glorii atunci se înfuriară și aplicară imediat articolele 21, 22 și 23 din regulamentul de ordine interioară. Ca să nu se mai repete asemenea lucruri.

Cum glorii sînt foarte neglijenți, cronopii așteptară *împrejurări favorabile* și încărcară o mulțime de furtunuri într-un camion. Cînd întîlneau o fetiță tăiau o bucată de furtun albastru și i-o dăruiau ca să sară coarda cu furtunul. Astfel pe la toate colțurile începură să apară minunate baloane albastre, transparente, cu o fetiță înăuntru care era ca o veveriță în cușcă. Părinții fetiței ar fi vrut să-i ia furtunul ca să stropească grădina, dar își dădură seama că vicleniii de cronopi înțepaseră furtunurile așa încît apa se scurgea prin toate părțile și nu erau

bune la nimic. Pînă la urmă părinții se lăsau păgubași și fetița se ducea în colțul străzii și sărea, și sărea.

Cu furtunurile galbene cronopii împodobiră diferite monumente, iar cu furtunurile verzi întinseră curse, ca africanii, în mijlocul grădinii de trandafiri, ca să vadă cum pică speranțele una cîte una. În jurul speranțelor căzute cronopii dansau răgaz, și dansau așteptare, și speranțele îi mustrau pentru ce făcuseră spunîndu-le așa :

— Cruzi cronopi crunți... Cruzi !

Cronopii, care nu voiau să le facă nici un rău speranțelor, le ajutau să se ridice și le dăruiau bucăți de furtun roșu. Așa că speranțele se puteau duce acasă unde să-și îndeplinească dorința lor cea mai arzătoare : să stropească grădinile verzi cu furtunuri roșii.

Glorii au închis fabrica și au dat un banchet cu discursuri funebre și chelneri care serveau peștele printre oftaturi. Și nici un cronopiu n-a fost invitat, ci numai speranțele care nu căzuseră în capcana din grădina cu trandafiri, fiindcă celelalte rămăseseră cu bucățile de furtun și glorii erau tare supărați pe speranțele astea.

FILANTROPIE

Glorii sînt capabili de gesturi de mare generozitate, ca de exemplu cînd un gloriu întîlneşte o biată speranţă căzută la pămînt, lîngă un cocotier şi, suind-o în automobilul său, o duce la el acasă şi are grijă să o hrănească şi s-o distreze pînă cînd speranţa prinde puteri şi se încumetă să se urce din nou în cocotier. Gloriul se simte foarte bun după gestul ăsta şi de fapt chiar şi e foarte bun, numai că nu-i trece prin cap că peste cîteva zile speranţa va cădea din nou din cocotier. Atunci, cînd speranţa e din nou căzută lîngă cocotier, acest gloriu se simte foarte bine la clubul său şi se gîndeşte la felul în care a ajutat-o pe biata speranţă cînd a dat peste ea trîntită la pămînt.

Cronopii nu sînt generoşi din principiu. Trec pe lîngă lucrurile cele mai mişcătoare, cum ar fi de exemplu o biată speranţă care nu ştie să-şi lege pantoful şi geme aşezată pe bordura trotuarului. Cronopii ăştia nici nu se uită la speranţă, foarte atenţi cum sînt să urmărească cu privirea o nălucă. Cu fiinţe de-astea nu se poate pune în aplicare în mod coerent o acţiune de binefacere, de aceea în societăţile filantropice conducerea e întotdeauna alcătuită din glorii, dar bibliotecara e o speranţă. De acolo din posturile lor glorii îi ajută foarte mult pe cronopi, dar ăstora nici nu le pasă.

CÎNTECUL CRONOPILOR

Cînd cronopii îşi cîntă cîntecele lor preferate, sînt atît de entuziasmaţi încît adesea se lasă călcaţi de camioane şi biciclişti, cad pe fereastră şi pierd tot ce au prin buzunare pînă şi socoteala zilelor.

Cînd un cronopiu cîntă, speranţele şi glorii dau fuga să-l asculte deşi nu prea îi înţeleg entuziasmul şi în general se arată oarecum scandalizaţi. În mijlocul celor adunaţi cronopiul îşi înalţă braţele lui micuţe, ca şi cum el ar susţine soarele, ca şi cum cerul ar fi o tavă şi soarele ar fi capul lui Ioan Botezătorul, iar cîntecul cronopiului e Salomea goală dansînd pentru glorii şi speranţele care stau acolo cu gura căscată temîndu-se de preot şi de convenienţe. Dar cum de fapt sînt buni (glorii sînt buni iar speranţele nătînge) pînă la urmă îl aplaudă pe cronopiul care îşi revine surprins, se uită-n jur şi începe şi el să aplaude, sărăcuţul.

POVESTE

Un cronopiu micuţ căuta, în noptieră, cheia de la uşa din stradă, noptiera în dormitor, dormitorul în casă, casa pe stradă... Şi aici cronopiul se oprea, căci, ca să iasă în stradă avea nevoie de cheia de la uşă.

LINGURA NEÎNCĂPĂTOARE

Un gloriu descoperi că virtutea e un microb rotund şi cu multe picioare. Imediat i-a dat soacră-si să bea o lingură mare de virtute. Rezultatul a fost îngrozitor : cucoana asta a renunţat la comentariile ei muşcătoare, a fondat un club pentru ocrotirea alpiniştilor rătăciţi şi-n mai puţin de două luni se purta atît de ireproşabil încît defectele fiicei sale, pînă atunci neobservate, au trecut pe primul plan, spre marea surpriză şi uimire a gloriului. N-a mai avut ce face şi i-a dat şi nevesti-si o lingură de virtute, dar ea l-a părăsit chiar în seara aceea găsindu-l bădăran, neînsemnat şi cu totul deosebit de idealurile morale care-i fluturau, strălucitoare, prin faţa ochilor.

Gloriul s-a gîndit îndelung şi pînă la urmă a băut un flacon de virtute. Dar trăieşte şi acum la fel de singur şi de trist. Cînd se întîlneşte pe stradă cu soacră-sa sau cu nevastă-sa, cei doi se salută respectuos şi de la distanţă. Nu se-ncumetă nici măcar să-şi vorbească, atît sînt de perfecţi fiecare şi de fricoşi să nu se molipsească.

FOTOGRAFIA A IEŞIT MIŞCATĂ

Un cronopiu se duce să deschidă poarta de la stradă şi cînd bagă mîna în buzunar ca să scoată cheia, scoate o cutie de chibrituri, şi atunci cronopiul nostru se întristează foarte tare şi începe să se gîndească că dacă în loc de cheie găseşte chibrituri, asta înseamnă că lumea s-o fi deplasat pe neaşteptate, ceea ce ar fi îngrozitor, iar dacă chibriturile sînt în locul cheii, probabil va găsi portofelul plin de chibrituri, şi zaharniţa plină cu bani, şi pianul plin cu zahăr, şi cartea de telefon plină de muzică şi dulapul plin de abonaţi şi patul plin de costume, şi vazele de flori pline de cearşafuri, şi tramvaiele pline de trandafiri, şi cîmpurile pline de tramvaie. Şi uite aşa cronopiul nostru se întristează îngrozitor şi dă fuga să se privească în oglindă, dar cum oglinda e puţin strîmbată, el vede suportul de umbrele din vestibul, şi uite că presupunerile lui se confirmă şi izbucneşte în plîns, cade-n genunchi şi-şi împreună mînuţele nici el nu ştie pentru ce. Glorii din vecinătate vin fuga să-l consoleze, iar speranţele de asemenea, dar trec ore-ntregi pînă ce cronopiul îşi revine din desperare şi acceptă o ceaşcă de ceai, pe care o priveşte şi-o cercetează înainte de-a bea, nu cumva în loc de ceaşcă de ceai să fie un muşuroi de furnici sau o carte de Samuel Smiles.

EUGENIE

Cronopii nu vor să aibă copii, deoarece primul lucru pe care-l face un cronopiu nou-născut e să-şi insulte cu mojicie tatăl, în care, nedesluşit, vede acumularea de nefericiri care-ntr-o zi vor fi ale sale.

Din pricina asta, cronopii recurg la glorii ca să le fecundeze femeile, lucru pe care glorii sînt oricînd gata să-l facă, pentru că sînt nişte fiinţe îngrozitor de libidinoase. În plus cred că în felul ăsta vor submina treptat-treptat superioritatea morală a cronopilor, dar se-nşeală prosteşte căci cronopii îşi educă odraslele în felul lor, şi în cîteva săptămîni fac să dispară orice asemănare cu glorii.

CREDINȚA LOR ÎN ȘTIINȚE

O speranță credea în tipurile fizionomice, cum sînt de pildă cîrnii, față-de-pește, importanții, măsliniii și sprîncenații, intelectualii, frizerii etc. Hotărîtă să clasifice definitiv aceste grupe, a întocmit în primul rînd liste lungi cu cunoscuți și i-a împărțit în categoriile citate mai sus. Atunci a luat primul grup, alcătuit din opt cîrni, și-a văzut cu surprindere că de fapt ei se subîmpărțeau în trei grupe și anume : cîrnii mustăcioși, cîrnii tip boxeri și cîrnii cameriști la minister, compuse respectiv din 3, 3 și 2 cîrni. Nici nu i-a împărțit bine în grupe noi (la Paulista de San Martin, unde-i adunase cu multă trudă și tot atîta mazagran bine frapat) că și-a dat seama că prima subgrupă nu era omogenă, căci doi din cîrnii mustăcioși aparțineau tipului *carpincho*[1], în timp ce celălalt era în mod absolut sigur un cîrn de tip japonez. Dîndu-l la o parte cu ajutorul unui sandviș zdravăn cu anchois și ou tare, organiză subgrupa celor doi *carpinchos*, și tocmai se pregătea s-o treacă în carnetul său de lucrări științifice, cînd unul din cei doi *carpinchos* privi într-o parte iar celălalt se uită în partea opusă, și atunci speranța și ceilalți de față s-au

[1] *Carpincho* — rozător din America de Sud.

putut convinge că în timp ce primul din cei doi *carpinchos* era evident un cîrn brachicefal, celălalt cîrn avea un craniu mult mai potrivit să-și pună pălăria pe vîrful capului decît să și-o înfunde pe cap. Așa că subgrupa s-a dizolvat, și de rest să nu mai vorbim căci ceilalți subiecți trecuseră de la mazagran la rachiu de trestie, și singurul lucru prin care se asemănau în situația aceea era voința lor fermă de a bea în continuare pe cheltuiala speranței.

POARTĂ-TE CA LA DUMNEATA ACASĂ

O speranță și-a făcut o casă și a pus o tăbliță pe care scria: *Bun venit celor care vin în acest cămin.*

Un gloriu și-a făcut o casă și de la bun început nu i-a pus nici o tăbliță.

Un cronopiu și-a făcut o casă și conform obiceiului a pus în vestibul diferite tăblițe pe care le-a cumpărat sau le-a comandat. Tăblițele erau astfel așezate încît puteau fi citite în ordine. Pe prima scria: *Bun venit celor care intră în acest cămin.* Pe a doua scria: *Casa nu e încăpătoare dar inima e mare.* Pe a treia scria: *Un musafir în casă e ca o pajiște răcoroasă.* Pe a patra scria: *Sîntem săraci de-adevărat, dar fiindcă așa am apucat.* Pe a cincea scria: *Tăblița asta le anulează pe toate cele dinainte. Crăpi, cîine ce ești.*

TRATAMENTE

Un cronopiu devine medic și deschide un cabinet pe strada Santiago del Estero. Curînd vine un bolnav și-i povestește cum îl doare pe el și-acolo și dincolo iar noaptea nu doarme și ziua nu mănîncă.

— Cumpără-ți un buchet mare de trandafiri, spune cronopiul.

Bolnavul pleacă uimit dar cumpără buchetul și se vindecă pe loc. Plin de recunoștință vine la cronopiu, îi plătește și-i dăruiește, dovadă de delicatețe, un frumos buchet de trandafiri. Nici n-a plecat bine și cronopiul cade bolnav, îl doare în toate părțile, iar noaptea nu doarme și ziua nu mănîncă.

PARTICULARUL ȘI UNIVERSALUL

Un cronopiu se spăla pe dinți rezemat de balcon, și pradă unei nemărginite bucurii de a vedea soarele de dimineață și norii cei frumoși care aleargă pe cer, strînse prea tare tubul de pastă de dinți, și pasta începu să iasă într-o panglică lungă trandafirie. După ce și-a acoperit periuța cu un adevărat munte de pastă, cronopiul a descoperit că-i mai rămînea încă ; atunci începu să scuture tubul pe fereastră și bucăți de pastă trandafirie cădeau din balcon pe stradă, unde mai mulți glorii se adunaseră să comenteze noutățile din oraș. Bucățile de pastă trandafirie cădeau pe pălăriile glorilor, în timp ce sus cronopiul cînta și-și freca dinții plin de mulțumire. Glorii s-au indignat de inconștiența asta de necrezut a cronopiului și s-au hotărît să numească o delegație care să-l admonesteze imediat, drept care delegația alcătuită din trei glori a urcat în apartamentul cronopiului și l-a dojenit aspru, spunîndu-i astfel :

— Cronopiule, ne-ai stricat pălăriile, faptă pentru care va trebui să plătești.

Și apoi, mult mai tare :

— Cronopiule, nu trebuie să risipești astfel pasta de dinți.

EXPLORATORII

Trei cronopi și un gloriu fac o asociație de speleologi ca să descopere sursele subterane ale unui izvor. O dată sosiți la gura cavernei un cronopiu coboară susținut de ceilalți, ducînd în spate un pachet cu sandviciurile lui preferate (cu brînză). Cei doi cronopi-cabestan îl lasă să coboare puțin cîte puțin, și gloriul scrie într-un caiet mare amănuntele expediției. Nu după mult timp sosește primul mesaj de la cronopiu — e furios că au greșit și i-au pus sandviciuri cu șuncă. Zgîlțîie sfoara și cere să fie tras sus. Cronopii-cabestan se consultă între ei mîhniți, și gloriul se ridică înfricoșător de înalt și spune : NU, cu atîta violență încît cronopii scapă sfoara din mîini și dau fuga să-l liniștească. În momentul ăsta sosește alt mesaj, căci cronopiul a căzut exact pe locul de unde țîșnește izvorul, și de acolo le spune cît de rău îi merge totul, îi anunță, prin înjurături și lacrimi, că sandviciurile sînt toate cu șuncă, și oricît s-ar uita, printre sandviciurile cu șuncă nu e nici măcar unul cu brînză.

EDUCAȚIE PRINCIARĂ

Cronopii n-au aproape niciodată copii, iar cînd îi au își pierd capul și se întîmplă lucruri extraordinare. De pildă un cronopiu are un fiu, și imediat e cuprins de încîntare și e convins că fiul său e paratrăsnetul frumuseții și că prin venele lui curge știința chimiei presărată cu insule pline de bele-arte, de poezie și arhitectură. Atunci cronopiul nostru nu-și poate vedea fiul fără să se închine adînc în fața lui și să-i spună cuvinte pline de venerație și de respect.

Fiul, cum e și firesc, îl urăște pînă în cele mai mici amănunte. Cînd ajunge la vîrsta școlară, taică-său îl înscrie la școala primară și copilul se simte foarte bine printre alți micuți cronopi, glorii și speranțe. Dar își pierde bunătatea pe măsură ce se apropie amiaza, căci știe că la ieșire îl va aștepta taică-su, care de cum o să-l vadă va ridica brațele și va spune tot felul de lucruri, adică :

— Bună salena cronopiu cronopiu, cel mai bun și mai înalt și mai rumen și mai întortocheat și mai respectuos și mai harnic dintre fii !

Drept care glorii și speranțele-junior se strîmbă de rîs pe bordura trotuarului, iar micul cronopiu îl urăște în continuare pe taică-su și pînă la urmă neapărat îi va juca un renghi în perioada dintre prima împărtășanie și serviciul militar. Dar cronopii nu suferă prea tare din pricina asta, căci și ei își urau părinții, și s-ar părea chiar că ura asta e un alt nume al libertății sau al lumii largi.

LIPEŞTE TIMBRUL SUS, ÎN COLŢUL DIN DREAPTA AL PLICULUI

Un gloriu şi un cronopiu sînt foarte buni prieteni şi merg împreună la poştă să expedieze nişte scrisori nevestelor lor care călătoresc prin Norvegia datorită diligenţelor lui Thos, Cook & Son. Gloriul îşi lipeşte timbrul într-un mod foarte complicat, lovindu-l uşor să se fixeze bine, dar cronopiul scoate un strigăt îngrozitor speriindu-i pe funcţionari, şi cu o furie nemărginită declară că imaginile din timbre sînt respingătoare, de prost-gust, şi că nimeni n-o să-l poată obliga vreodată să-şi prostitueze scrisorile de dragoste conjugală cu asemenea orori. Gloriul se simte foarte prost căci el şi-a şi lipit timbrele, dar cum e bun prieten cu cronopiul ar vrea să se solidarizeze şi spune cu îndoială în glas că într-adevăr imaginea de pe timbrul de douăzeci de *centavos* e destul de vulgară *şi banală,* dar că cea de un *peso* are culoarea drojdiei de vin nou. Nimic din toate astea nu-l linişteşte pe cronopiu care flutură scrisoarea şi-i apostrofează pe funcţionarii care-l privesc stupefiaţi. Vine dirigintele poştei şi în mai puţin de douăzeci de secunde cronopiul e pe stradă, cu scrisoarea în mînă şi foarte necăjit. Gloriul, care şi-a pus-o pe furiş pe a lui la cutie, vine să-l consoleze şi-i spune:

— Noroc că nevestele noastre sînt împreună în călătorie, şi-n scrisoarea mea le-am anunţat că te simţi bine, aşa că nevastă-ta o să afle de la a mea.

TELEGRAME

O speranță a schimbat cu sora ei următoarele telegrame, de la Ramos Mejía la Viedma :

UITAT SEPIE CANAR. PROASTO. INES.
PROASTA TU. AM REZERVĂ. EMMA.

Trei telegrame de cronopi :

NEPREVĂZUT GREŞIT TREN ÎN LOC 7.12 LUAT 8.24 SÎNT ÎN LOC CIUDAT. OAMENI SINIŞTRI NUMĂRĂ TIMBRE. LOC FOARTE LUGUBRU. NU CRED APROBE TELEGRAMA. PROBABIL VOI CĂDEA BOLNAV. ŢI-AM SPUS CĂ TREBUIA SĂ IAU PUNGA APĂ CALDĂ. FOARTE DEPRIMAT MĂ SIMT TREAPTĂ AŞTEPT TREN ÎNTOARCERE. ARTURO.

NU. PATRU PESOS ŞAIZECI SAU NIMIC. DACĂ ŢI LE LASĂ MAI IEFTIN, CUMPĂRĂ DOUĂ PERECHI, UNUL SIMPLU ŞI ALTUL CU DUNGI.

ÎNTÎLNIT MĂTUŞA ESTER PLÎNGÎND BROASCĂ-ŢESTOASĂ BOLNAVĂ. RĂDĂCINĂ OTRĂVITĂ SE PARE SAU BRÎNZĂ CONDIŢII PROASTE. BROAŞTELE-ŢESTOASE ANIMALE DELICATE. CAM PROASTE, NU DEOSEBESC. CE PĂCAT.

ISTORIILE LOR NATURALE

Leul și cronopiul

Un cronopiu care merge prin deșert se întîlnește cu un leu și are loc următorul dialog :

Leul — Te mănînc.

Cronopiul (foarte amărît dar cu demnitate) — Ei și ?

Leul — Ah, nu, asta nu. Să nu faci pe martirul cu mine. Izbucnește în plîns sau luptă-te, una din două. Așa nu pot să te mănînc. Hai, aștept. Nu spui nimic ?

Cronopiul nu spune nimic și leul rămîne perplex pînă ce-i vine o idee.

Leul — Bine măcar că am un ghimpe în laba stîngă care mă doare foarte tare. Scoate-mi-l și te iert.

Cronopiul îi scoate ghimpele și leul pleacă mîrîind fără chef :

— Mulțumesc, Androcle.

Un condor cade ca un trăsnet peste un cronopiu care se plimbă pe Tinogasta, îl înghesuie lîngă un perete de granit și-i zice foarte îngîmfat cele ce urmează :

Condorul — Îndrăznește să spui că nu sînt frumos.

Cronopiul — Ești pasărea cea mai frumoasă pe care am văzut-o vreodată.

Condorul — Mai mult încă.

Cronopiul — Ești mai frumos decît pasărea paradisului.

Condorul — Îndrăznește să spui că nu zbor la mare înălțime.

Cronopiul — Zbori la înălțimi amețitoare, și ești cu totul și cu totul supersonic și stratosferic.

Condorul — Îndrăznește să spui că miros urît.

Cronopiul — Miroși mai furmos decît un litru întreg de colonie Jean-Marie Farina.

Condorul — Scîrbos tip. Nu-ți lasă nici un loc pe unde să-i poți trage o lovitură de plisc.

Floarea și cronopiul

Un cronopiu găsește o floare singuratică în mijlocul cîmpiei. Mai întîi vrea s-o smulgă, dar se gîndește că e o cruzime fără rost și îngenun-

chează lîngă ea şi se joacă bucuros cu floarea, şi anume : îi mîngîie petalele, suflă deasupra ei ca să danseze, zumzăie ca o albină, îi miroase parfumul şi, în sfîrşit, se culcă sub floare şi adoarme învăluit într-o pace desăvîrşită.

Floarea se gîndeşte : „E ca o floare"

Gloriul şi eucaliptul

Un gloriu merge prin pădure şi deşi n-are nevoie de lemne priveşte cu jind la copaci. Copacilor le e o frică îngrozitoare căci cunosc obiceiurile glorilor şi se tem de mai rău. În mijlocul lor e un eucalipt frumos, dar gloriul, cînd îl vede, scoate un strigăt de bucurie şi dansează răgaz şi dansează căutare în jurul eucaliptului tulburat, spunîndu-i astfel :

— Frunze antiseptice, iarnă, cu sănătate, igienă mare.

Scoate o secure şi-l loveşte pe eucalipt în stomac, fără să-i pese de nimic. Eucaliptul geme, rănit de moarte, iar ceilalţi copaci îl aud cum spune printre suspine :

— Cînd te gîndeşti că dobitocul ăsta n-avea decît să-şi cumpere nişte pastile Valda.

Broaştele-ţestoase şi cronopii

Adevărul e că broaştele-ţestoase sînt mari admiratoare ale vitezei, cum e şi firesc.

Speranţele ştiu asta dar nu le pasă.

Glorii ştiu şi-şi bat joc.

Cronopii ştiu şi ei şi ori de cîte ori întîlnesc o broască-ţestoasă, scot cutia de cretă colorată şi pe ţeasta rotundă a broaştei-ţestoase desenează o rîndunică.

SUMAR

MATERIAL PLASTIC

POVEŞTI CU GLORI ŞI CRONOPI

I

II

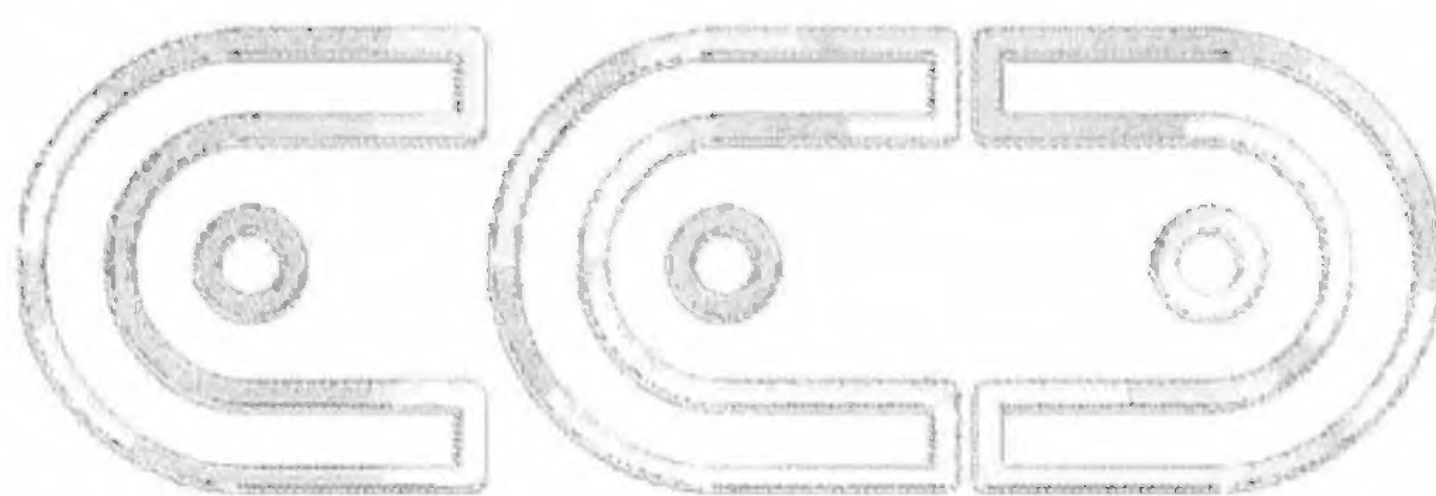

TIPARUL EXECUTAT LA:

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli de tipar 11,75 — Comanda nr. 2199

Scanare și prelucrare digitală

de

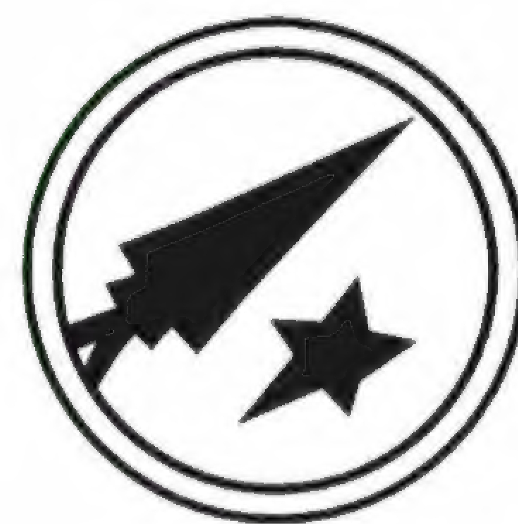
Anonim

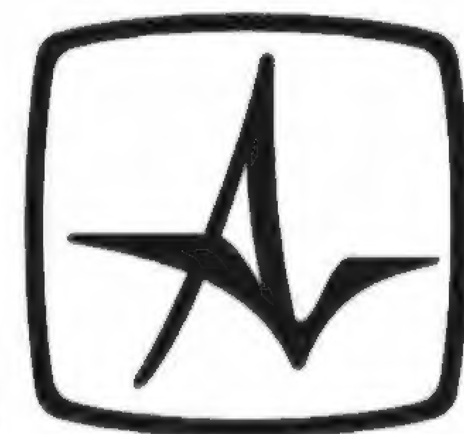

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

